

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

EUROSISTĒMA

Gada pārskats

2018

Saturs

Īss atskats uz aizvadīto gadu	4
Gads skaitļos	7
1. Ekonomiskā aktivitāte turpināja palielināties, pārsniedzot potenciālo izaugsmes tempu, bet izmaksu spiediens pastiprinājās un paplašinājās	9
1.1. Mazāk sabalansēta globālā izaugsme	9
1.2. Tautsaimniecības izaugsme kļuva mērenāka, tomēr joprojām vērojama turpmāka ekspansija	12
1. ielikums. Iedzīvotāju novecošana un tās fiskālā ietekme	18
1.3. Inflācijas kāpums palielinājies	22
1.4. Labvēlīgi finansēšanas nosacījumi veicināja kredītu atlikuma un monetāro rādītāju pieaugumu	25
2. Monetārā politika: joprojām ārkārtīgi būtiska pacietība, piesardzība un neatlaidība	30
2.1. Neto aktīvu iegāžu pakāpeniska samazināšana, saglabājot būtisku stimulējošās monetārās politikas pasākumu apjomu	30
2. ielikums. Euro zonas valsts obligāciju tirgu likviditāte un "Valsts sektora aktīvu iegādes programmas" īstenošana	35
3. ielikums. "Uzņēmumu sektora aktīvu iegādes programmas" ietekme uz nefinanšu sabiedrību finansējumu euro zonā	39
2.2. Eurosistēmas bilances dinamika, noslēdzoties neto aktīvu iegādēm	42
2.3. AIP risku pārvaldības ietvars mazina finanšu riskus, vienlaikus veicinot monetārās politikas mērķa sasniegšanu	45
3. Euro zonas finanšu sektors: augoša banku noturība risku apstākļos	50
3.1. Finanšu stabilitātes vide 2018. gadā	50
3.2. ECB makroprudenciālās uzraudzības politikas funkcija	53
3.3. Mikroprudenciālās uzraudzības darbības, lai nodrošinātu atsevišķu banku stabilitāti	57
4. ielikums. 2018. gadā veiktais ES mēroga banku stresa tests	58

3.4.	ECB ieguldījums banku savienības un kapitāla tirgu savienības stiprināšanā	60
4.	Tirgus infrastruktūras un maksājumu raita darbība	63
4.1.	TARGET pakalpojumi	63
4.2.	Finanšu infrastruktūras drošības un efektivitātes saglabāšana visā digitālās transformācijas procesā	64
5.	Tirgus darbības atbalsta pasākumi un citām iestādēm sniegtie pakalpojumi	67
5.1.	€STR – jaunā darījumu uz nakti atsaucēs procentu likme euro zonas naudas tirgiem	67
5.2.	Aizņēmumu un aizdevumu operāciju administrēšana	70
5.3.	Eurosistēmas rezervju pārvaldīšanas pakalpojumi	71
	5. ielikums. Pasaules valūtas tirgus ētikas kodekss	72
6.	Vairāk banknošu, mazāk viltojumu	74
6.1.	Stabils apgrozībā esošo banknošu skaita pieaugums	74
	6. ielikums. Eurosistēmas apsekojums par kredītiestāžu piedāvātajiem skaidrās naudas pakalpojumiem un skaidrās naudas maksājumu pieņemšanu mazumtirdzniecības uzņēmumos	75
6.2.	Viltoto euro banknošu skaits joprojām bija neliels un turpināja samazināties	81
6.3.	Publiskotas 100 euro un 200 euro banknotes ar uzlabotiem pretviltošanas elementiem	82
7.	Statistika	84
7.1.	Jauna un pilnveidota euro zonas statistika	84
	7. ielikums. Sadarbības pieeja ECBS statistikas jomā	85
7.2.	Uzlabota caurredzamība un komunikācija	87
	8. ielikums. ECBS statistikai 20 gadu: kas gaidāms nākotnē?	88
8.	ECB pētniecības prioritātes	90
8.1.	ECBS pētniecības klasteru un projekta PRISMA aktivitātes	90
8.2.	Konferences un publikācijas	92
9.	Juridiskās darbības un pienākumi	93

9.1.	Eiropas Savienības Tiesas jurisdikcija attiecībā uz ECB	93
9.2.	ECB atzinumi un prasību neizpildes gadījumi	94
9.3.	Monetārās finansēšanas un privileģētās piekļuves aizlieguma ievērošana	97
10.	Eiropas un starptautiskās darba kārtības galvenie jautājumi	99
10.1.	EMS padziļināšana	99
10.2.	Pārskatatbildības īstenošana	100
10.3.	Breksita ietekme	101
10.4.	Starptautiskās attiecības	102
11.	Komunikācijas veicināšana	105
12.	Labā pārvaldība, organizatoriskā izcilība, noturība un sniegums vides aizsardzības jomā	108
12.1.	Izcilības veicināšana, izvēloties daudzveidību un iekļaušanu	108
12.2.	Integritātes stiprināšana un pārvaldības standartu paaugstināšana	109
12.3.	Noturība pret kiberuzbrukumiem	110
12.4.	ECB ekoloģiskās pēdas nospieduma samazināšana	113
	Finanšu pārskati	115
	Eurosistēmas konsolidētā bilance 2018. gada 31. decembrī	116
	Statistikas sadaļa (pieejama tikai angļu valodā)	117

Īss atskats uz aizvadīto gadu

Lai gan 2018. gadā turpinājās euro zonas ekonomiskais kāpums, tautsaimniecības attīstība kļuva lēnāka. Gada laikā parādotes vairākiem nelabvēlīgiem faktoriem, **kāpuma temps 2018. gadā saruka līdz 1.8% (2017. gadā – 2.5%)**. Būtiska pasaules tirdzniecības pavājināšanās un vairāki konkrētām valstīm un sektoriem raksturīgi faktori nelabvēlīgi ietekmēja ārējo sektoru un īpaši apstrādes rūpniecību.

Tomēr iekšzemes tautsaimniecība joprojām bija samērā spēcīga – to veicināja **turpmāka darba tirgus atveseļošanās**. Pēc 2013. gada vidū sasniegtā viszemākā punkta nodarbināto skaits palielinājies par 10 milj., un decembrī bezdarba līmenis saruka līdz 7.8%, kas ir zemākais līmenis kopš 2008. gada oktobra. Spēcīgā darba tirgus dinamika noteica stabilu un plaši vērojamu darba samaksas kāpumu, kas pēdējā ceturksnī sasniedza 2.2%. Savukārt nodarbinātības un darba samaksas pieaugums veicināja patēriņa izdevumu nostiprināšanos.

Kopējā inflācija salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pieauga (**2018. gadā vidēji – 1.7%**), lai gan tas galvenokārt atspoguļoja augstākas enerģijas cenas.

Pamatinflācijas rādītāju dinamika visu gadu kopumā bija horizontāla. Taču iekšzemes pieprasījuma, darba tirgus un darba samaksas perspektīva radīja pamatu pārliecībai, ka inflācija vidējā termiņā turpinās tuvināties mūsu mērķim atbilstošam līmenim.

Tāpēc Padome 2018. gada jūnijā paredzēja ar septembri samazināt aktīvu iegādes programmas (AIP) ietvaros veikto neto aktīvu iegāžu mēneša apjomu līdz 15 mljrd. euro un pēc tam decembrī – ja saņemtie dati joprojām apstiprinās tās vidējā termiņa inflācijas perspektīvu – neto iegādes pārtraukt. Vienlaikus Padome paziņoja, ka paredz galveno ECB procentu likmju saglabāšanos pašreizējā līmenī vismaz līdz 2019. gada vasarai¹ un jebkurā gadījumā tik ilgi, cik tas būs nepieciešams, lai nodrošinātu inflācijas līmeņa attīstības turpmāku atbilstību noturīgas inflācijas līmeņa korekcijas gaidām.

Decembrī **Padome** pārskatīja tautsaimniecības perspektīvu un secināja, ka jūnija novērtējums joprojām pamatā ir pareizs. Tāpēc tā **pārtrauca aktīvu neto iegādes AIP ietvaros** un **apstiprināja precizēto perspektīvas norādi** par procentu likmju attīstību. Vienlaikus tā apstiprināja, ka **joprojām nepieciešams būtisks monetārās politikas stimul**s, lai veicinātu turpmāko iekšzemes cenu spiediena palielināšanos un kopējās inflācijas dinamiku vidējā termiņā.

Šādu stimulu nodrošinās perspektīvas norāde par galvenajām procentu likmēm, ko papildinās lielā AIP ietvaros iegādāto aktīvu atlikuma atkārtota ieguldīšana. Padome pauda, ka atkārtotas ieguldīšanas periods turpināsies ilgāku laiku pēc tam, kad galvenās procentu likmes tiks paaugstinātas, un jebkurā gadījumā tik ilgi, cik tas būs

¹ Padome 2019. gada martā paziņoja, ka tā tagad paredz galveno procentu likmju saglabāšanos pašreizējā līmenī vismaz līdz 2019. gada beigām un jebkurā gadījumā tik ilgi, cik tas būs nepieciešams, lai nodrošinātu ilgtspējīgu inflācijas atgriešanos līmenī, kas vidējā termiņā zemāks par 2%, bet tuvu tam.

nepieciešams, lai saglabātu labvēlīgus likviditātes apstākļus un būtisku stimulējošas monetārās politikas pasākumu apjomu.

Padome apstiprināja arī, ka tā ir gatava jebkurā brīdī pēc vajadzības koriģēt visus tās instrumentus, lai nodrošinātu to, ka inflācija turpina noturīgi tuvināties mūsu noteiktajam mērķim.

Turpmāka iekšzemes atveseļošanās un veiktie mikroprudenciālās un makroprudenciālās uzraudzības pasākumi 2018. gadā **palīdzēja veicināt arī finanšu sektora noturību**. Nozīmīgo iestāžu kopējais pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājs 2018. gada 3. ceturkšņa beigās sasniedza 14.2%. Ienākumus nenesošo kredītu (INK) atlikums 2018. gada pirmajos trijos ceturkšņos samazinājās par 94 mljrd. euro, un euro zonas nozīmīgo iestāžu kopējais INK rādītājs bija 4.2% (iepriekšējā gada atbilstošajā periodā – 5.2%).

Sakarā ar riska uzņemšanos dažās finanšu un nekustamā īpašuma tirgu daļās dažās jomās bija vērojamas nelielas nepamatoti augstu novērtējumu pazīmes, kas atšķīrās dažādās valstīs, vienlaikus turpinoties risku kāpumam nebanku finanšu sektorā. Šādos apstākļos euro zonas valstīs tika īstenoti makroprudenciālās uzraudzības pasākumi, lai mazinātu sistēmiskos riskus. 2018. gadā ECB novērtēja 103 paziņojumus par valsts iestāžu pieņemtajiem makroprudenciālās uzraudzības politikas lēmumiem.

ECB **turpināja piedalīties euro zonā notiekošajā etalonlikmju reformā**, 2018. gadā izstrādājot jaunu naudas tirgu atsauces procentu likmi. Pēc plaša atbalsta divās sabiedriskajās apspriešanās ECB 2018. gada jūnijā publicēja euro īstermiņa procentu likmes (€STR) aprēķināšanas metodoloģiju. €STR balstās uz aptuveni 32 banku darījumiem, kuru vidējais dienas apjoms ir aptuveni 32 mljrd. euro. Privātā sektora euro bezriskā procentu likmju darba grupa 2018. gada septembrī rekomendēja €STR kā procentu likmi, ar kuru vajadzētu aizstāt EONIA. €STR kļūs pieejama 2019. gada oktobrī pēc tam, kad Eurosistēma būs veikusi rūpīgu iekšējo testēšanu.

Nozīmīga dinamika 2018. gadā bija vērojama arī **euro maksājumu jomā**. Novembrī Eurosistēma ieviesa TARGET ātro maksājumu norēķinu (TIPS) pakalpojumu, kas ļauj veikt ātros maksājumus visu diennakti ātrāk nekā 10 sekunžu laikā.

Saskaņā ar decembra *Eurobarometer* apsekojumu **atbalsta līmenis euro 2018. gadā pieauga līdz 75%**. ECB turpināja centienus nodrošināt saikni ar euro zonas iedzīvotājiem un uzlabot savu **pārskatatbildību un caurredzamību**, uzturot kontaktus ar Eiropas Parlamentu, kā arī paplašinot dialogu ar jauniešiem un tālāk attīstot savas interneta vietnes, sociālo plašsaziņas līdzekļu un Apmeklētāju centra izmantošanu.

Domājot par nākamo gadu, joprojām nepieciešams nozīmīgs monetārās politikas stimulēšana, lai vidējā termiņā nodrošinātu turpmāku iekšzemes cenu spiediena pastiprināšanos. Ņemot vērā joprojām pastāvošo nenoteiktību saistībā ar ģeopolitiskajiem faktoriem, protekcionisma draudus un jauno tirgus ekonomikas

valstu ievainojamību, īstenojot monetāro politiku euro zonā, joprojām būs nepieciešama pacietība, piesardzība un neatlaidība.

Frankfurtē pie Mainas 2019. gada aprīlī

Mario Dragi (*Mario Draghi*)
Prezidents

Gads skaitļos

**Euro zonas reālā IKP pieaugums
2018. gadā kļuva mērenāks**

1.8%

Euro zonas izaugsme 2018. gadā turpinājās, bet bija lēnāka nekā 2017. gadā. Tas atspoguļoja pasaules tirdzniecības pavājināšanos un vienlaikus arī vairākas specifiskas valstu un sektoru norises.

**Kopējā inflācija 2018. gadā
paaugstinājās**

1.7%

Euro zonas vidējā kopējā inflācija turpināja paaugstināties, atspoguļojot augošas enerģijas un (mazāk) pārtikas cenas.

**Eurosistēmas balance turpināja
palielināties**

3.4 trlj. euro

AIP ietekmē Eurosistēmas balance 2018. gadā turpināja palielināties, lai gan nedaudz lēnāk nekā iepriekšējos gados. 2018. gada beigās ar monetāro politiku saistīto posteņu kopsumma aktīvu pusē bija 3.4 trlj. euro.

**lēmākus nenesošo kredītu
kopējais atlikums būtiski
samazinājās**

–94 mljrd. euro

Banku maksātpējas rādītāji joprojām bija stabili, savukārt INK kopējais atlikums gada pirmajos trijos ceturkšņos būtiski samazinājās.

Maksājumi visā Eiropā reālajā laikā visu diennakti

<10 sekunžu

Pēc tam, kad 2018. gada novembrī tika ieviests TIPS pakalpojums, privātpersonas un uzņēmumi, izmantojot ātro maksājumu pakalpojumus, var veikt savstarpējus naudas pārskaitījumus ātrāk nekā 10 sekunžu laikā.

Visaugstākais atbalsta līmenis euro

75%

2018. gadā 75% no 340 milj. euro zonas iedzīvotāju atbalstīja euro. Tas ir visaugstākais atbalsta līmenis vēsturē.

Labāka saikne ar iedzīvotājiem

20 743 apmeklētāji

2018. gadā ECB jaunizveidotajā Apmeklētāju centrā uzņēma 20 743 apmeklētājus. ECB turpināja iesaistīšanos sociālo plašsaziņas līdzekļu izmantošanā, novembrī izveidojot savu *Instagram* kanālu. Vairāk nekā 457 000 sekotāju uztur saikni ar ECB ar *Twitter* palīdzību.

ECB aizsardzības stiprināšana

33 institūcijas visā pasaulē

ECB veicina informācijas apmaiņu ECBS un Operatīvās drošības situācijas izpratnes (OSSA) informācijas apmaiņas tīkla darbību. Šajā tīklā iesaistījušās 33 institūcijas visā pasaulē.

1. Ekonomiskā aktivitāte turpināja palielināties, pārsniedzot potenciālo izaugsmes tempu, bet izmaksu spiediens pastiprinājās un paplašinājās

Pēc 2017. gadā vērotās īpaši spēcīgās izaugsmes dinamikas euro zonas ekonomiskais kāpums turpinājās arī 2018. gadā, tomēr pieauguma temps bija mērenāks. To noteica ārējā pieprasījuma pavājināšanās un daži atsevišķām valstīm un sektoriem raksturīgi izaugsmi mazinoši faktori. Vienlaikus iekšzemes pieprasījuma kāpuma pamatā esošie faktori saglabājās. Turpmāki uzlabojumi darba tirgos veicināja privāto patēriņu, bet ieguldījumus uzņēmējdarbībā joprojām pozitīvi ietekmēja labvēlīgi finansēšanas nosacījumi un bilanču uzlabošanās. Darba tirgu paplašināšanās un arvien ierobežotāks darbaspēka piedāvājums arī noteica turpmāku iekšzemes cenu spiediena pastiprināšanos un paplašināšanos. Vienlaikus pamatinflācijas rādītāju pieaugums kopumā joprojām bija neliels. Tomēr nākotnē gaidāms, ka pamatinflācija vidējā termiņā pakāpeniski palielināsies. To veicinās ECB monetārās politikas pasākumi, turpmāka ekonomiskā izaugsme un straujāks darba samaksas kāpums.

1.1. Mazāk sabalansēta globālā izaugsme

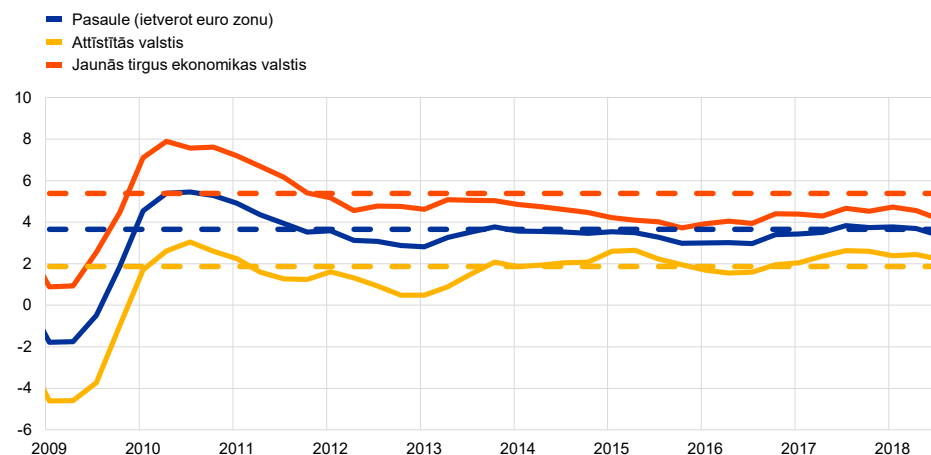
Globālā izaugsme turpinājās ilgtermiņa vidējam rādītājam tuvu tempā

Pasaules ekonomiskā izaugsme 2018. gada pirmajos trijos ceturkšņos turpinājās stabilā tempā (3.6%), kas līdzīgs iepriekšējā gada tempam un tuvs ilgtermiņa vidējam rādītājam (sk. 1. att.). Tomēr salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem ekonomiskās aktivitātes kāpums valstu dalījumā bija nevienmērīgāks un mazāk sinhrons. Lai gan ASV izaugsme joprojām bija stabila, vairākās citās valstīs, t.sk. Japānā un dažās jaunajās tirgus ekonomikas valstīs, īpaši Turcijā un Argentīnā, tās temps saruka. 2. pusgadā aktivitātes kāpums samazinājās arī Ķīnā. Atsevišķu komponentu dalījumā kritās rūpnieciskās ražošanas un pasaules tirdzniecības kāpuma temps, bet privātā patēriņa pieaugums saglabājās stabils.

1. attēls

Pasaules IKP izaugsme

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %; ceturkšņa dati)

Avoti: Haver Analytics, valstu avoti un ECB aprēķini.

Piezīmes. Reģionu kopsummas aprēķinātas, izmantojot ar pirktspējas paritātes svāriem koriģētu IKP. Pārtrauktās līnijas ataino ilgtermiņa vidējo rādītāju (no 1999. gada marta līdz 2018. gada septembrim).

Bezdarba rādītājs daudzās valstīs sasniedza pirms krīzes vēroto zemo līmeni

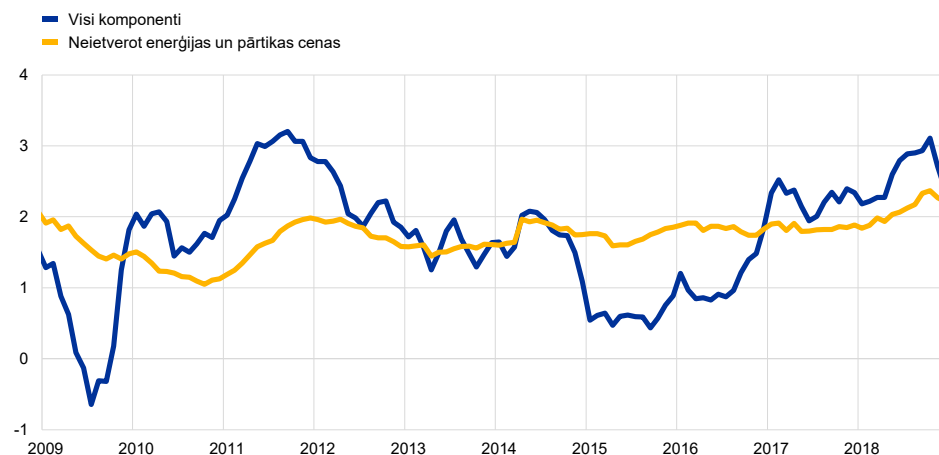
Sākoties deviņtajam pašreizējās pasaules ekonomiskās izaugsmes gadam pēc kārtas, bezdarba līmenis gan attīstītajās valstīs, gan jaunajās tirgus ekonomikas valstīs turpināja samazināties, daudzās valstīs sasniedzot zemāko līmeni pēc krīzes. Atsevišķos gadījumos, piemēram, Apvienotajā Karalistē un Japānā, tas pat saruka līdz vēsturiski zemākajam līmenim. Vairākās attīstītajās valstīs kļuva acīmredzams darbaspēka, īpaši specializēto un augsti kvalificēto darbinieku, trūkums.

Arvien vairāk pazīmju liecina, ka turpmākais gan neizmantotās ražošanas jaudas, gan darbaspēka tirgus rezervju sarukums pasaules līmenī pakāpeniski, lai gan lēnām, sāk atspoguļoties lielākā darba samaksas kāpumā un pamatinflācijas pieaugumā. OECD valstu reģionā pamatinflācija (neietverot enerģijas un pārtikas cenas) 2018. gadā palielinājās līdz 2.1%. Kopējās inflācijas kāpums bija daudz spēcīgāks, gada izteiksmē sasniedzot 2.6%, lai gan 2. pusgadā (galvenokārt zemāku naftas cenu ietekmē) tas samazinājās (sk. 2. att.).

2. attēls

OECD inflācija

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %; mēneša dati)

Avoti: Haver Analytics, OECD un ECB aprēķini.

Naftas cenu dinamiku 2018. gadā turpmāka stabila globālā pieprasījuma un ierobežotu krājumu apstākļos galvenokārt noteica piedāvājuma puses norises.

1. pusgadā naftas cenas pakāpeniski palielinājās no 67 ASV dolāriem par barelu līdz 79 ASV dolāriem par barelu, jo 22 OPEC un ārpus OPEC esošie ražotāji precīzāk, nekā gaidīts, ievēroja vienošanās par ražošanas apjomu samazināšanu. Līdz rudens sākumam naftas cenas svārstījās robežās no 70 ASV dolāriem par barelu līdz 86 ASV dolāriem par barelu, bet pēc tam saruka, gada beigās sasniedzot aptuveni 52 ASV dolārus par barelu. Kāpums līdz augstākajam punktam – 86 ASV dolāriem par barelu oktobra sākumā – bija skaidrojams ar bažām par krasu Irānas naftas eksporta sarukumu pēc tam, kad ASV ieviesa atkārtotas sankcijas. Tomēr līdz decembra beigām naftas cenas būtiski samazinājās. To noteica vājākas pieprasījuma prognozes un bažas par piedāvājuma pārpalikumu, ASV, dažām OPEC valstīm un Krievijas Federācijai palielinot savu ražošanas apjomu. Turklāt Irānas Islāma Republikai noteiktajām sankcijām bija daži izņēmumi. Vienlaikus 2018. gadā kopumā samazinājās nenaftas preču cenas (ASV dolāros).² 2018. gada 1. pusgadā pārtikas un metālu cenas kopumā saglabājās stabilas. 2. pusgadā bagātīga globālā pārtikas piedāvājuma apstākļos un pastāvot bažām par ASV tarifiem un to skarto valstu atbildes reakciju, pārtikas cenas samazinājās. Arī metālu cenas kopš vasaras saruka. To noteica mazāks Ķīnas pieprasījums, kā arī bažas par tirdzniecības attiecību saspīlējuma eskalāciju.

Euro efektīvais kurss paaugstinājās

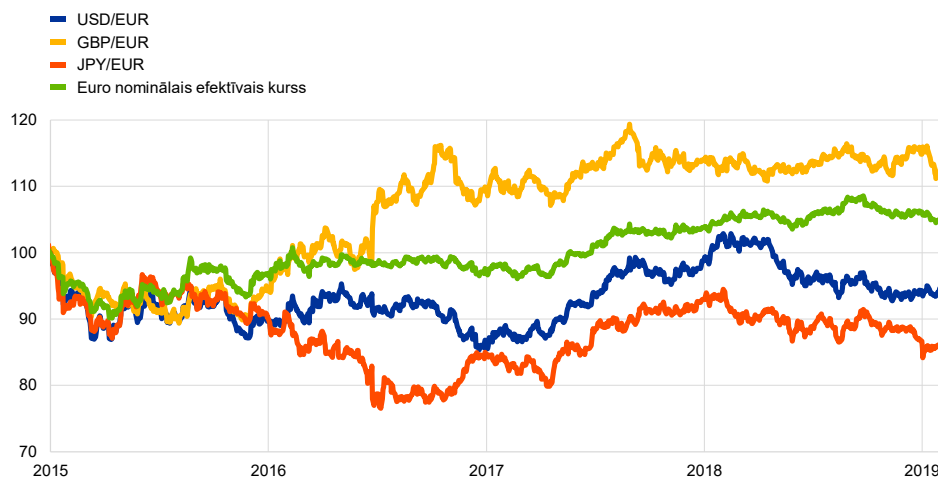
Euro nominālais efektīvais kurss kopš 2018. gada sākuma paaugstinājās (sk. 3. att.). Euro divpusējais kurss attiecībā pret citām nozīmīgākajām valūtām saruka. Euro vērtības sarukums bija īpaši spēcīgs attiecībā pret ASV dolāru, Japānas jenu un (nedaudz mazāk) Šveices franku. Vienlaikus euro vērtība būtiski palielinājās attiecībā pret vairāku jauno tirgus ekonomikas valstu valūtu, īpaši attiecībā pret Ķīnas renminbi un (iekšējās vides ietekmē) Turcijas liru un Argentīnas peso.

² Datu avots: Hamburgas Starptautiskās ekonomikas institūts (HSEI).

3. attēls

Euro kurss

(dienas dati; 2015. g. 1. janvāris = 100)

Avoti: Bloomberg, HSEI, ECB un ECB aprēķini.

Piezīme. Nominālais efektīvais kurss attiecībā pret 38 nozīmīgāko tirdzniecības partnervalstu valūtām.

Globālās izaugsmes perspektīvu
aizēnoja ar tirdzniecību saistīta
nenoteiktība

Lai gan pasaules tautsaimniecības izaugsme turpinājās stabilā tempā, perspektīvu arvien vairāk aizēnoja riski un nenoteiktība. Īpaši pēc ASV administrācijas rīcības, kā arī tās tirdzniecības partneru atbildes soļiem pieauga ar tirdzniecību saistīta nenoteiktība. Tā sasniedza kulmināciju pēc diviem ASV administrācijas paziņojumiem vasarā par papildu tarifu noteikšanu Ķīnas eksportam 250 mljrd. ASV dolāru vērtībā un Ķīnas paziņojuma par atbildes pasākumiem attiecībā uz ASV eksportu 110 mljrd. ASV dolāru vērtībā. Turklāt tirdzniecības perspektīvu pasliktināja arī ar breksitu saistītās šaubas. Lai gan šo tarifu tiešajai ietekmei pasaules līmenī vajadzētu būt ierobežotai, šādi protekcionisma draudi var mazināt uzticēšanos, izraisīt pārrāvumus globālajās vērtības ķēdēs un nelabvēlīgi ietekmēt investīcijas, tādējādi radot lejupvērstu risku pasaules tautsaimniecības perspektīvai. Tuvojoties gada beigām, jau parādījās pazīmes, ka ar tirdzniecību saistītā nenoteiktība sākusi ietekmēt uzņēmējdarbību. Ja notiks turpmāka tirdzniecības nesaskaņu eskalācija, tas var būtiski kaitēt pasaules tautsaimniecības izaugsmei.

1.2. Tautsaimniecības izaugsme kļuva mērenāka, tomēr joprojām vērojama turpmāka ekspansija

Euro zonas reālā IKP
pieaugums 2018. gadā
kļuva mērenāks

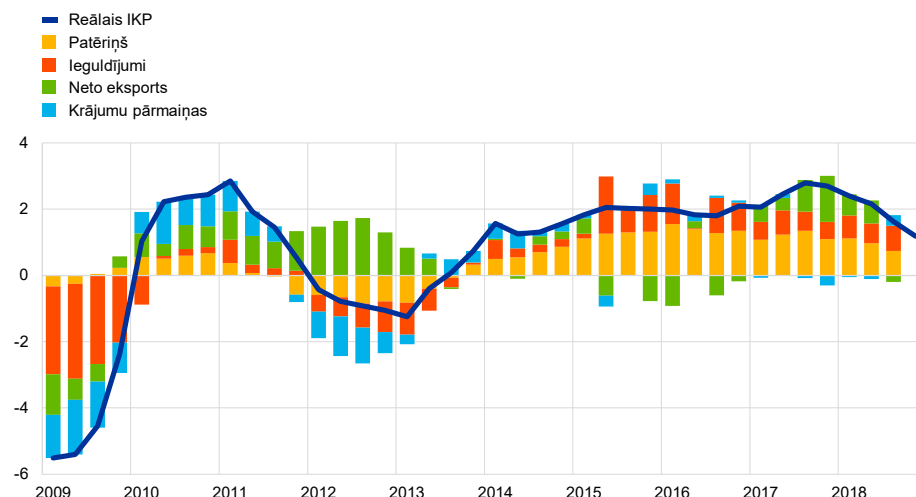
Pēc īpaši spēcīgas izaugsmes dinamikas 2017. gadā euro zonas reālā IKP pieaugums 2018. gadā kļuva mērenāks, sarakstot līdz 1.8% (sk. 4. att.). Lai gan tempa samazināšanos galvenokārt noteica pasaules tirdzniecības izaugsmes pavājināšanās, nozīme bija arī citiem īslaicīgāka rakstura faktoriem. 2018. gada 1. pusgadā vairākās valstīs produkcijas izlaidi ietekmēja ar laikapstākļiem saistīti ražošanas pārrāvumi un protesta akcijas, īpaši transporta nozarē. 2. pusgadā un īpaši 3. ceturksnī pasaules mēroga saskaņotās vieglo transportlīdzekļu pārbaudes procedūras ieviešana ar 1. septembri izraisīja būtisku pārrāvumu automobiļu

ražošanā. Turklāt izaugsmes sarukumu, iespējams, pastiprināja politiskās nenoteiktības pieaugums, īpaši saistībā ar iespējamo protekcionisma kāpumu.

4. attēls

Euro zonas reālais IKP

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %; devums; procentu punktos)

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

Piezīme. 2018. gada 4. ceturkšņa IKP gada pieaugums atbilst provizorisksajai ātrajai aplēsei, bet komponentu jaunākie dati sniegti par 2018. gada 3. ceturksni.

Vienlaikus izaugsmes pamattempis saglabājās noturīgs

Vienlaikus izaugsmes pamattempis saglabājās noturīgs, un to veicināja spēcīgs darbaspēka tirgus un stabils ienākumu un peļņas kāpums. Pagaidām ārējā pieprasījuma vājumam un ar ārējo pieprasījumu saistītajai paaugstinātajai nenoteiktībai bijusi ierobežota ietekme uz iekšzemes pieprasījumu.

Euro zonas privātā patēriņa gada vidējais pieauguma temps 2018. gadā bija aptuveni 1.3%, un to veicināja darba samaksas ienākumu kāpums un labvēlīgi finansēšanas nosacījumi. Vienlaikus kopš 2017. gada vidus vērotajam pakāpeniskajam naftas cenu pieaugumam nebija būtiskas negatīvas ietekmes uz reāli rīcībā esošo ienākumu kāpumu. Turpinoties tautsaimniecības izaugsmei, nodokļu un pārvedumu devums 2018. gadā kļuva mazliet negatīvāks. Labos laikos automatiskajiem fiskālajiem stabilizatoriem parasti ir palēninoša ietekme uz reāli rīcībā esošo ienākumu pieaugumu.

Iekšzemes pieprasījuma palielināšanās, labvēlīgi finansēšanas nosacījumi un uzņēmumu peļnītspēja 2018. gadā joprojām veicināja uzņēmējdarbībā veiktos ieguldījumus euro zonā. Ieguldījumi pieauga arī sektoros, kuros bija vērojami jaudas ierobežojumi, piemēram, transporta nozarē. Tomēr mazāk dinamiskā ārējā vide un paaugstināta globālā nenoteiktība, īpaši saistībā ar tirdzniecības politiku, mazināja uzņēmumu aktivitāti investīciju veikšanā, sevišķi uzņēmumos, kurus vairāk ietekmē situācija ārējā vidē. Nākotnē paredzams, ka uzņēmējdarbībā veikto ieguldījumu pieauguma temps kļūs mērenāks, ņemot vērā mazāk veicinošo ārējo vidi un mērenāku galapieprasījumu, kā arī gaidāmo pakāpenisku stingrāku finansēšanas nosacījumu ieviešanu.

Atveseļojoties euro zonas mājokļu tirgum, arī ieguldījumi gan dzīvojamā, gan nedzīvojamā ēku būvniecībā turpināja palielināties, lai gan no zema līmeņa. Tas savukārt atspoguļoja augošu iekšzemes pieprasījumu, ko veicināja reālo ienākumu kāpums, zemu procentu likmju vide un labvēlīgi kredītu nosacījumi. Tomēr šķiet, ka sastrēgumi darba tirgū 2018. gadā ierobežojusi izaugsmi būvniecības nozarē.

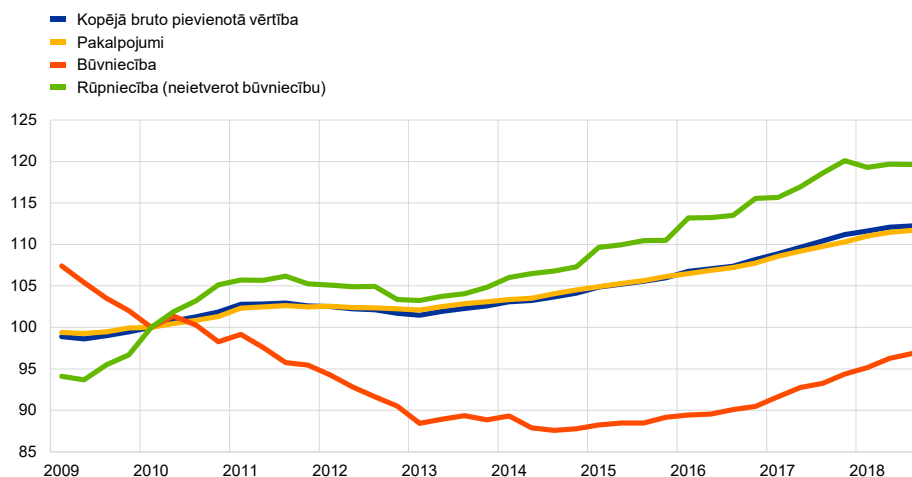
2018. gadā ārējā sektora devums euro zonas kopējos rezultātos bija īpaši pieticīgs, katrā gadījumā būtiski vājāks nekā 2017. gadā. Ārējā pieprasījuma sarukums (īpaši no Āzijas un sevišķi attiecībā uz kapitālpēcēm), ko noteica nenoteiktības kāpums un tirdzniecības saspīlējuma saasināšanās, nelabvēlīgi ietekmēja euro zonas eksportu uz attiecīgo reģionu un samazināja kopējo neto tirdzniecības devumu IKP izaugsmē. No mainīgās starptautiskās vides visvairāk cieta eksports uz Apvienoto Karalisti un Ķīnu, bet eksportu uz ASV, iespējams, labvēlīgi ietekmēja gaidas saistībā ar risku, ka ASV administrācija varētu paaugstināt tarifus arī importam no ES. Pozitīvu euro zonas ekonomisko norišu ietekmē tirdzniecības pieaugums euro zonā sākotnēji izrādījās noturīgs. Tomēr 2018. gada 2. pusgadā tas būtiski pavājinājās, jo tirdzniecības nenoteiktība un jaunie transportlīdzekļu emisiju standarti negatīvi ietekmēja kapitālpēcju un automobiļu tirdzniecību. Iepriekš vērotajiem euro kursa kāpumiem arī varētu būt bijusi mazliet palēninoša ietekme.

Produkcijas izlaides palielināšanās 2018. gadā joprojām bija plaši vērojama dažādās tautsaimniecības nozarēs (sk. 5. att.). Kopējā bruto pievienotā vērtība turpināja augt (aptuveni par 2%). Šis pieaugums bija nedaudz mazāks nekā iepriekšējā gadā, bet tuvu 2015. un 2016. gadā reģistrētajam tempam. Gan rūpniecības (neietverot būvniecību) pievienotā vērtība, gan pakalpojumu nozares pievienotā vērtība 2018. gadā pieauga aptuveni par 2%. Vienlaikus pievienotā vērtība būvniecībā turpināja palielināties (aptuveni par 4.0%), lai gan kāpuma temps vēl joprojām bija zemāks par līmeni, kas tika sasniegts pirms krīzes. Tas vēlreiz apliecināja, ka būvniecības nozare arvien straujāk atveseļojas no ieilgušā lejupslīdes vai lēnas attīstības perioda, kas iestājās 2008. gadā, sākoties finanšu krīzei.

5. attēls

Euro zonas reālā bruto pievienotā vērtība saimnieciskās darbības dalījumā

(indekss: 2010. gada 1. cet. = 100)

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

Piezīme. Jaunākie dati atbilst stāvoklim 2018. gada 3. ceturksnī.

Situācija euro zonas darba tirgos turpināja uzlaboties, bet mainījās nodarbinātības vecuma struktūra

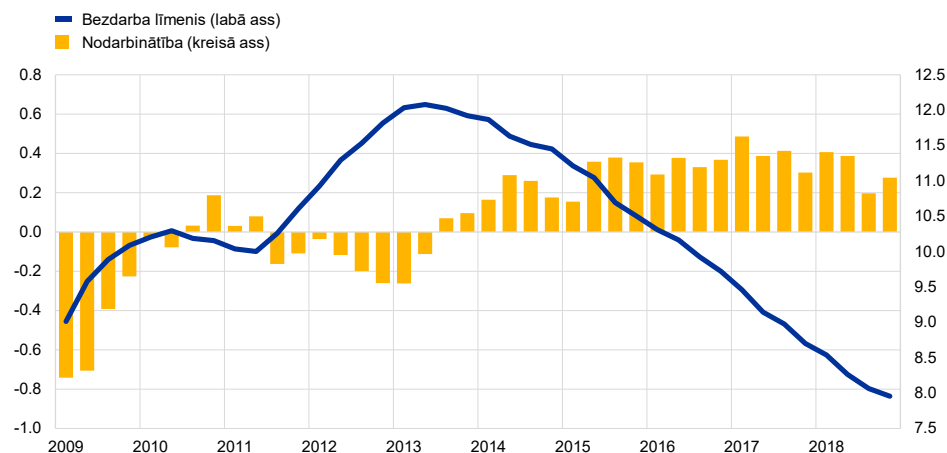
Euro zonas darba tirgi 2018. gadā turpināja atveseļoties; kopš 2013. gadā sasniegtā zemākā punkta nodarbināto skaits palielinājies aptuveni par 10 milj.

Euro zonas darba tirgi 2018. gadā turpināja atveseļoties (sk. 6. att.). Bezdarba līmenis 2018. gadā turpināja sarukt, decembrī sasniedzot 7.8% (zemākais līmenis kopš 2008. gada oktobra). Bezdarba sarukums, kas sākās 2013. gada 2. pusgadā, bijis plaši vērojams visās dzimuma un vecuma grupās, tomēr bezdarba līmenis dažādās euro zonas valstīs joprojām būtiski atšķiras. Līdz gada 4. ceturksnim nodarbināto skaits euro zonā jau bija pārsniedzis 2017. gada atbilstošā perioda līmeni par 1.3%, t.i., bija par 6.7% augstāks par pēdējo 2013. gada 2. ceturksnī sasniegto zemāko punktu. Visā atveseļošanās periodā nodarbināto skaits palielinājies aptuveni par 10 milj. Tādējādi nodarbinātības līmenis pārsniedzis pirms krīzes 2008. gada 1. ceturksnī sasniegto augstāko punktu. Nodarbinātības pieaugums atveseļošanās laikā bijis plaši vērojams gan valstu, gan nozaru dalījumā, un tas risinājies turpmāka darbaspēka piedāvājuma pieauguma apstākļos.

6. attēls

Darba tirgus rādītāji

(darbaspēks; %; salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni; sezonāli izlīdzināti dati)

Avots: Eurostat.

Piezīmes. Jaunākie dati atbilst stāvoklim 2018. gada 4. ceturksnī. 2018. gada 4. ceturkšņa nodarbinātības pieauguma ceturkšņa rādītājs atbilst provizorisajām ātrajām aplēsēm.

Rūpīgāk aplūkojot nodarbinātības pieauguma struktūru atveseļošanās periodā, redzams, ka palielinājumu vairāk radījuši gados vecāki strādājošie.³ Proti, aptuveni 3/4 kumulatīvā nodarbinātības kāpuma saistītas ar strādājošajiem vecumā no 55 gadiem līdz 74 gadiem. Gados vecāku iedzīvotāju nodarbinātības pieaugums atveseļošanās periodā skaidrojams galvenokārt ar šīs grupas līdzdalības līmeņa kāpumu. Var pieņemt, ka tas lielā mērā atspoguļo iepriekš veikto pensiju reformu ietekmi, kā arī šīs grupas izglītības līmeņa paaugstināšanos. Būtiskais vecāka gadagājuma strādājošo īpatsvara pieaugums nodarbinātības struktūrā var izraisīt tālejošas pārmaiņas tautsaimniecībā, ietekmējot patēriņa, uzkrājumu un ieguldījumu tendences, kā arī algu un darba ražīguma dinamiku.⁴ Aptuveni 1/3 nodarbinātības kāpuma atveseļošanās periodā noteikusi nepilna laika nodarbinātības dinamika, un tas cieši saistīts ar sievietu un vecāka gadagājuma strādājošo darbaspēka piedāvājuma kāpuma ilgāka termiņa augšupejošām tendencēm, kā arī to, ka nodarbinātības pieaugums joprojām koncentrēts pakalpojumu nozarē.⁵ Paredzams, ka nākotnē darbaspēka nepietiekamība dažās valstīs un nozarēs veicinās nedaudz mērenāku šo ilgstošo tendenču dinamiku.

³ Sīkāku informāciju par nodarbinātības vecuma struktūras pārmaiņām sk. ECB 2018. gada "Tautsaimniecības Biļetena" Nr. 8 ielikumā "[Euro zonas nodarbinātības pieauguma struktūras pārmaiņas atveseļošanās laikā](#)".

⁴ Sk. ECB 2018. gada "Tautsaimniecības Biļetena" Nr. 1 rakstu "[Labour supply and employment growth](#)" ("Darbaspēka piedāvājums un nodarbinātības pieaugums").

⁵ Sīkāku informāciju sk. ECB 2018. gada "Tautsaimniecības Biļetena" Nr. 1 rakstā "[Labour supply and employment growth](#)" ("Darbaspēka piedāvājums un nodarbinātības pieaugums").

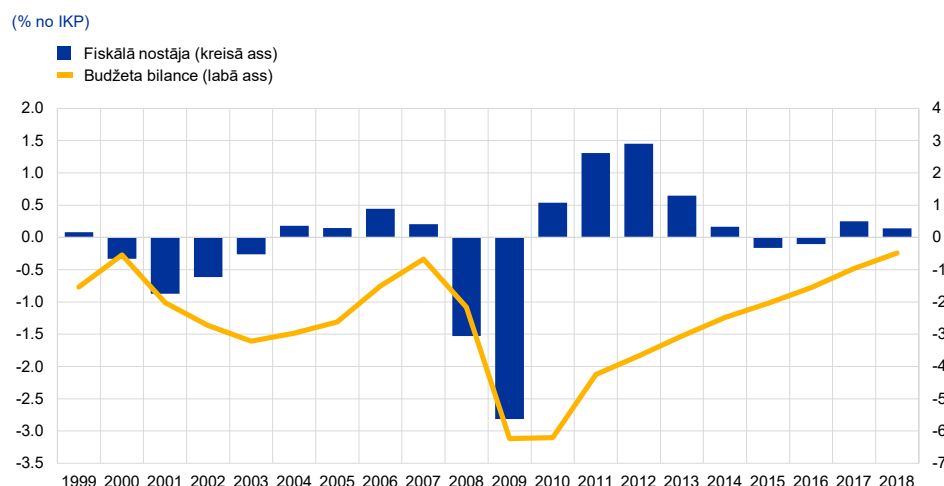
Valdības budžeta deficīts turpina sarukt, tomēr saglabājas neviendabīgi riski

Euro zonas valstu valdības budžeta deficīta rādītājs turpināja samazināties. To galvenokārt noteica labvēlīgas cikliskās norises

Euro zonas valstu valdības budžeta deficīta rādītājs 2018. gadā turpināja samazināties, sasniedzot 0.6% no IKP. Tāds rādītājs kopš Ekonomikas un monetārās savienības (EMS) darbības sākuma 1999. gadā novērots reti (sk. 7. att.). Tāpat kā dažos pēdējos gados, kopējā budžeta deficīta kritumu lielā mērā noteica labvēlīgu ciklisko norišu rezultāts vienlaikus ar procentu izdevumu samazināšanos, turpinot aizstāt augstu izmaksu parāda finansējumu, kad tam pienāk termiņš, ar jauniem parāda vērtspapīriem, kas emitēti ar zemākām procentu likmēm. Euro zonas fiskālā nostāja⁶ 2018. gadā bija kopumā neitrāla, lai gan euro zonas kopējais rādītājs slēpa būtiskas atšķirības dažādās valstīs – lieli neplānoti papildu ieņēmumi dažās valstīs kopumā kompensēja prociklisku fiskālās politikas stingrības mazināšanos mazāk aizsargātās valstīs.

7. attēls

Valdības budžeta balance un fiskālā nostāja

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

Ekonomiskās aktivitātes kāpuma apstākļos valdības budžeta deficīta sarukums palīdzēja nodrošināt turpmāku kopējā parāda attiecības pret IKP samazināšanos no 86.6% 2017. gadā līdz 84.8% 2018. gadā. Lai gan prognozēts, ka parāda attiecība samazināsies arī turpmākajos gados, jāatceras, ka tā joprojām ir būtiski lielāka nekā EMS darbības sākumā. Augsts parāda līmenis nozīmē ievainojamību, īpaši valstīs, kurās vērojams mazs potenciālais izlaides pieaugums un augošas demogrāfiskās problēmas (sk. 1. ielikumu). Ja ekonomiskā aktivitāte pasliktinātos vai pieaugtu procentu izdevumi, šādām valstīm būtu ierobežoti līdzekļi fiskālās politikas

⁶ Fiskālā nostāja atspoguļo uz tautsaimniecību vērsto fiskālās politikas stimulu virzību un apjomu papildus valsts finanšu automatiskajai reakcijai uz ekonomiskās attīstības ciklu. To mēra kā cikliski koriģētas sākotnējās budžeta balances pārmaiņas, no cikliski koriģētas sākotnējās budžeta balances atskaitot valdības atbalstu finanšu sektoram. Sīkāk par euro zonas fiskālās nostājas koncepciju sk. ECB 2016. gada "Tautsaimniecības Biljeta" Nr. 4 rakstā [The euro area fiscal stance](#) ("Euro zonas fiskālā nostāja").

pielāgošanai. Tāpēc mazāk aizsargātām valstīm būtu ieteicams tagad, kad ekonomiskie apstākļi to atļauj, veidot rezerves.

1. ielikums

ledzīvotāju novecošana un tās fiskālā ietekme

ledzīvotāju novecošana apdraud valsts finanšu ilgtspēju euro zonā. Sabiedrība noveco, jo palielināties mūža ilgums un samazināties bērnu skaits. Demogrāfiskās pārmaiņas labi atspoguļo augošais apgādājamo darbaspējas vecumu pārsniegušo cilvēku īpatsvars, t.i., cilvēku vecumā no 65 gadiem attiecība pret darbaspējas vecuma iedzīvotājiem. *Eurostat* prognozē, ka šis īpatsvars euro zonā kopumā palielināsies no 31% 2016. gadā līdz 52% 2070. gadā. Palielinājums pamatā notiks nākamajos 20 gados, demogrāfiskā sprādziena paaudzei sasniedzot pensijas vecumu. Lai gan iedzīvotāju novecošanai var būt būtiska nelabvēlīga makroekonomiskā ietekme arī, piemēram, uz darba ražīgumu, darbaspēku un reālo līdzsvara procentu likmi, šajā ielikumā aplūkota tikai fiskālā ietekme.

ledzīvotāju novecošanai nākamajos gadu desmitos būs būtiska ietekme uz valsts finansēm. Ar novecošanu saistītie izdevumi euro zonā, kas 2016. gadā bija viena ceturksņa IKP apjomā, saskaņā ar starptautiskajiem standartiem jau tagad ir augsti. Saskaņā ar 2018. gada ziņojumu par novecošanu prognozēts, ka tie turpinās palielināties, 2040. gadā sasniedzot 28% no IKP, bet vēlāk līdz 2070. gadam nedaudz saruks, sasniedzot 27% no IKP (sk. A att.).⁷ Vispārējā aina slēpj būtiskas atšķirības dažādās valstīs. Kopējo ar novecošanu saistīto izdevumu prognozētās pārmaiņas laikposmā no 2016. gada līdz 2070. gadam ir diapazonā no 12.9 procentu punktu no IKP palielinājuma Luksemburgā līdz 6.4 procentu punktu no IKP samazinājumam Grieķijā.⁸ Ja ar novecošanu saistīto izdevumu pieauguma jautājums netiks risināts, izdevumi vidējā termiņā un ilgtermiņā sasniegs ļoti lielas summas. Tas apdraudētu fiskālo ilgtspēju jau vidējā termiņā, īpaši valstīs, kurās jau šodien valsts parāda līmenis ir augsts (sk. B att.). Tomēr prognozēts, ka dažās valstīs, īpaši Francijā, Itālijā un Spānijā, ar novecošanu saistīto izmaksu spiediens līdz 2070. gadam salīdzinājumā ar vidējā termiņā sasniegto augstāko punktu samazināsies (sk. A att.).

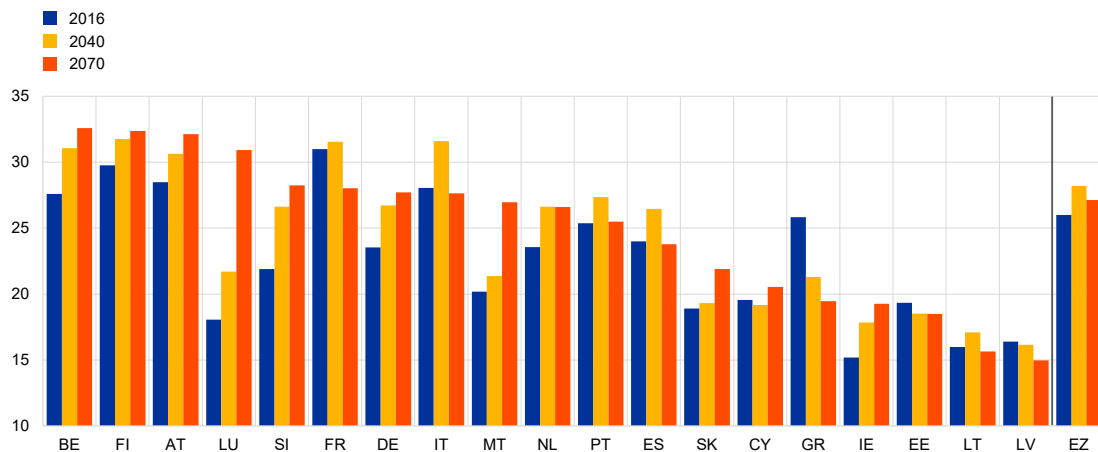
⁷ Sk. *The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2016–2070)* ("2018. gada ziņojums par novecošanu: ekonomiskās un budžeta iespēju aplēses ES dalībvalstīm (2016–2070)"), Eiropas Komisija, 2018. gada 25. maijs. 2018. gada ziņojums par novecošanu ir jaunākais Ekonomikas politikas komitejas ledzīvotāju novecošanas darba grupas un Eiropas Komisijas ziņojums, kas tiek sagatavots reizi trijos gados.

⁸ Grieķijas gadījumā prognozēto ar novecošanu saistīto izdevumu samazināšanos galvenokārt nosaka nesen ieviestās pensiju reformas. Tomēr šāda uzlabota perspektīva būtu apdraudēta, ja tiesas lēmumi liktu atcelt iepriekš veiktās pensiju reformas.

A attēls

Kopējie ar novecošanu saistītie izdevumi euro zonā

(% no IKP)

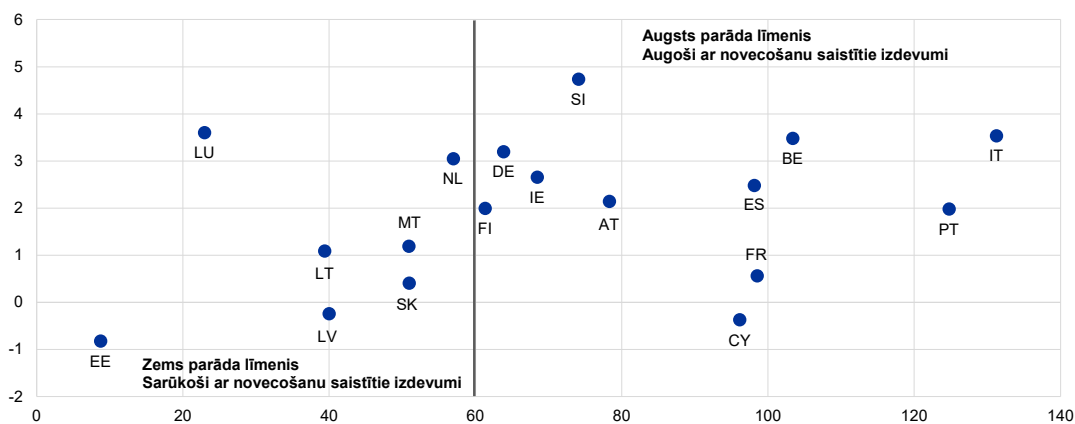

Avots: 2018. gada ziņojums par novecošanu.

B attēls

Ar novecošanu saistīto izdevumu spiediens un pašreizējais parāda līmenis dažādās valstīs

(x-ass: valdības parāda attiecība pret IKP 2017. gadā; y-ass: kopējo ar novecošanu saistīto izdevumu attiecības pret IKP pārmaiņas, 2016.–2040. gads)

Avoti: 2018. gada ziņojums par novecošanu un Eurostat.

Piezīme: Grieķija nav ietverta, jo tā ir izņēmums ar valsts parāda rādītāju 176.1% no IKP 2017. gadā un kopējo ar novecošanu saistīto izdevumu sarukumu par 4.6% no IKP.

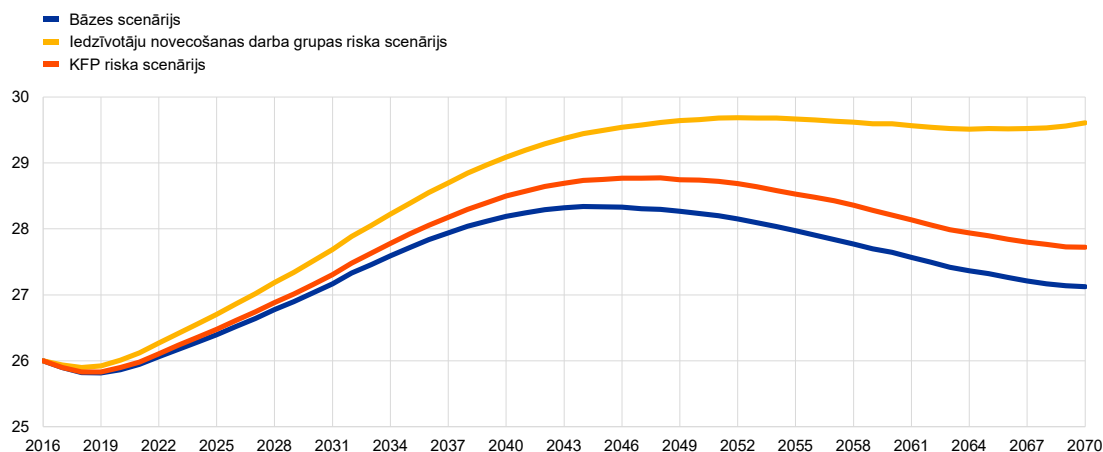
Valsts izdevumi, ko ietekmē novecošana, konkrēti ietver pensiju izdevumus, kā arī veselības aprūpes un ilgtermiņa aprūpes izdevumus. Valsts pensiju plānu izmaksu saņēmēju skaitam pieaugot un iemaksu veicēju skaitam samazinoties, pensiju sistēmu deficīti un galu galā arī kopējās fiskālās bilances deficīti pieaugs, ja vien netiks koriģēti parametri. Turklāt paredzams, ka nākamajos gadu desmitos valsts finansēs veselības aprūpes un ilgtermiņa aprūpes sistēmas, jo šos pakalpojumus galvenokārt finansē valsts sistēmas. Novecošanas iespaids uz valsts ieņēmumiem nav tik viennozīmīgs, jo ietekme uz dažādām nodokļu bāzēm (piemēram, uz patēriņu, darba samaksas ienākumiem un kapitālu) daļēji savstarpēji kompensējas, un paredzams, ka laika gaitā tā būs atšķirīga.

Lai kaut cik atspoguļotu ar novecošanu saistīto izdevumu prognozēšanas nenoteiktību, ziņojumā par novecošanu ietvertas vairākas nelabvēlīgas attīstības jutīguma analīzes un riska scenāriji, kas patiešām apliecina izmaksu spiediena pastiprināšanos (sk. C att.). Viens no riska scenārijiem paredz augstākas veselības aprūpes un ilgtermiņa aprūpes izmaksas sakarā ar dārgu medicīnas iekārtu pastiprinātu izmantošanu un dzīves līmeņa straujāku uzlabošanos. Šajā scenārijā kopējais ar novecošanu saistīto izdevumu palielinājums prognozes perioda noslēgumā 2070. gadā vairāk nekā divas reizes pārsniegtu bāzes scenārijā paredzēto. Pieņēmums par zemāku kopējās faktoru produktivitātes (KFP) pieauguma tempu, nekā paredzēts bāzes prognozēs, arī nozīmētu būtiski augstākas izmaksas ilgtermiņā.

C attēls

Ar novecošanu saistīto izdevumu scenāriji euro zonā

(% no IKP)

Avots: 2018. gada ziņojums par novecošanu.

Piezīmes. KFP riska scenārijs paredz virzību uz zemāku KFP pieauguma tempu līdz 2070. gadam (t.i., 0.8%, nevis 1%). Iedzīvotāju novecošanas darba grupas riska scenārijs paredz, ka būs lielāka ienākumu elastība attiecībā uz veselības aprūpes izdevumiem (jo tiks vairāk lietotas dārgas medicīnas tehnoloģijas) un augstākas ilgtermiņa aprūpes izmaksas (jo palielināsies ilgtermiņa aprūpes saņēmēju skaits un uzlabosies reālais dzīves līmenis).

Lai risinātu ar novecošanu saistīto izdevumu spiediena pastiprināšanās problēmu nākotnē, lielākā daļa euro zonas valstu pēdējos gados īstenojusi pensiju reformas, kas dažos gadījumos papildinātas ar ierobežotākām veselības aprūpes un ilgtermiņa aprūpes sistēmu reformām. Šādas reformas īpaši atspoguļoja valsts parāda krīzes izraisītas bažas par fiskālo ilgtspēju. Pensiju reformas bija īpaši nozīmīgas valstīs, kurās tika īstenotas makroekonomisko korekciju programmas. Lai gan šīs reformas palīdzējušas valstīm daļēji ierobežot savus pensiju sistēmas ilgtspēju apdraudošos riskus, pēdējā laikā reformu īstenošana palēninājusies un dažos gadījumos reformas pat atceltas vai pastāv nopietns risks, ka tās varētu tikt atceltas.

Nākotnē valstīm ar jau tagad augstu valsts parāda līmeni īpaši nepieciešams nodrošināties pret paredzamām demogrāfiskajām problēmām. Lai ierobežotu sociālās nodrošināšanas sistēmu iespējamo spiedienu uz izdevumiem, valstīm, kuras neveido fiskālās drošības rezerves, jāveic turpmākas reformas, vienlaikus izvairoties no iepriekšējo reformu atcelšanas. Attiecībā uz konkrētiem politikas pasākumiem nepieciešamās reformas dažādās valstīs var atšķirties, atspoguļojot arī atšķirīgo starta pozīciju un sabiedrības vēlmes. Patiesībā dažas valstis varbūt izvēlēsies veikt reformas attiecībā uz pensiju saņēmējiem un veicināt privātā sektora pensiju nodrošināšanu papildus tam, kas jau panākts. Citas valstis var dot priekšroku pensijas vecuma piesaistīšanai dzīves ilgumam, vienlaikus saglabājot sistēmas pensiju pabalstu attiecību (*pension benefit ratio*). Vēl citas valstis var izvēlēties augstākas iemaksu likmes, lai gan tas var nozīmēt

smagu slogu jaunākām paaudzēm. Šīs izvēles iespējas viena otru neizslēdz, un tās iespējams īstenot kombinējot. Izstrādājot pensiju reformas, svarīgi arī neaizmirst to iespējamo ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu un tautsaimniecības piedāvājuma pusi, jo sociālās labklājības uzlabošanai nepieciešams panākt augstāku potenciālās izaugsmes līmeni. Ideālā variantā pensiju reformas jāpapildina ar darba tirgus reformām, kas īpaši veicina vecāka gadagājuma strādājošo līdzdalību. Visbeidzot, nopietns fiskālās politikas veidotāju uzdevums ir izvairīties no nenoteiktības pastiprināšanas saistībā ar reformu atcelšanas risku, kas varētu pasliktināt fiskālo ilgtspēju.

Visvājākā atbilstība SIP ir vismazāk aizsargātajās valstīs

Nemot vērā minēto, bažas izraisa tas, ka atbilstība Stabilitātes un izaugsmes paktam (SIP) visvājākā ir tieši tajās valstīs, kuras vismazāk aizsargātas pret šokiem. Saskaņā ar Eiropas Komisijas aplēsēm vairākums valstu, kas vēl nav izveidojušas stabilas budžeta pozīcijas, 2018. gadā nav izpildījušas savas SIP noteiktās saistības. No septiņām euro zonas valstīm, kurām Komisijas vērtējumā pastāv risks, ka tās novirzīsies no SIP preventīvās daļas prasību izpildes 2018. gadā, četrām valstīm – Beļģijai, Francijai, Itālijai un Portugālei – parāda rādītājs pārsniedz 90% no IKP. Turklāt, lai gan paredzams, ka Spānija, kas ir vienīgā valsts, pret kuru 2018. gadā uzsākta pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra (PDP), veiks 2018. gada PDP korekciju noteiktajā termiņā, šis sasniegums slēpj lielu un augošu strukturālo budžeta deficītu pretstatā rekomendētajam uzlabojumam. Eiropas Komisijas novērtējumā arī norādīts, ka atbilstoši 2019. gada budžeta plānu projektiem tikai 10 valstu plāno nodrošināt atbilstību SIP. Īpaši satraucoši ir tas, ka vairākums valstu ar augstiem parāda rādītājiem neietilpst šajā grupā.

Reformu īstenošanas temps euro zonā joprojām vājš

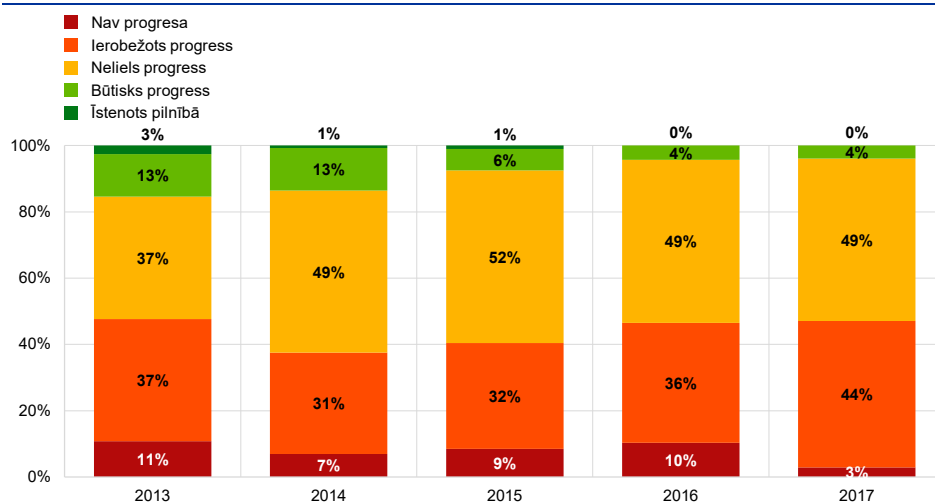
Reformu īstenošanas progress apstāties; neviens 2017. gada KVAI nav īstenots pilnībā

Konkrētai valstij adresēti ieteikumi (KVAI) ir katrai valstij pielāgoti politikas ieteikumi, kā pastiprināt ekonomisko izaugsmi un noturību, vienlaikus saglabājot valsts finanšu stabilitāti. KVAI kopīgi apstiprina dalībvalstis Eiropadomē. Līdzīgi kā iepriekšējā gadā, Komisija secināja, ka lielākās daļas (vairāk nekā 90%) euro zonas valstīm 2017. gadā sniegto reformu ieteikumu īstenošanā panākts vien neliels vai ierobežots progress, bet neviens ieteikums nav īstenots pilnībā (sk. 8. att.).⁹

⁹ Lai gan bieži vien vajadzīgs zināms laiks, lai reformu ietekme parādītos pilnībā, Komisijas daudzgadu novērtējumos norādīts arī, ka reformu īstenošanas temps pēdējos gados kļuvis vājāks. Tas varētu atspoguļot vairākus faktorus, t.sk. nogurumu no reformām un viedokļa maiņu attiecībā uz reformu steidzamību. Iespējams arī, ka dažas no atlikušajām nepieciešamajām reformām ir īpaši sarežģītas.

8. attēls

Konkrētām valstīm adresēto ieteikumu īstenošana euro zonas valstīs

Avoti: ECB aprēķini, pamatojoties uz Eiropas Komisijas ziņojumiem par valstīm.

Piezīmes. Attēlā atainota KVAI īstenošana apakšvirsrakstu līmenī gada laikā saskaņā ar Eiropas Komisijas novērtējumu nākamajā gadā publicētajā ziņojumā par attiecīgo valsti. "Īstenots pilnībā" nozīmē, ka dalībvalsts veikusi visus pasākumus atbilstoši KVAI īstenošanai; "būtisks progress" nozīmē, ka dalībvalsts apstiprinājusi vērienīgus pasākumus un īstenojusi vairākus KVAI; "neliels progress" nozīmē, ka dalībvalsts apstiprinājusi pasākumus, kas daļēji īsteno KVAI, un/vai apstiprinājusi pasākumus, kas īsteno KVAI, tomēr vēl nepieciešams liels darbs, lai tos īstētu pilnībā, jo pagaidām īstenoti tikai daži no apstiprinātajiem pasākumiem; "ierobežots progress" nozīmē, ka dalībvalsts paziņojusi par noteiktiem pasākumiem, tomēr tie tikai ierobežotā apmērā īsteno KVAI, un/vai sagatavojusi nelegislatīvus aktus, tomēr nav veikti nekādi turpmāki KVAI īstenošanas pasākumi; un "nav progresā" nozīmē, ka dalībvalsts nav ne pārliecinoši paziņojusi par kādiem pasākumiem KVAI īstenošanai, ne tos apstiprinājusi. KVAI SIP īstenošanai nav ietverti.

Labi plānotas strukturālās reformas euro zonas pilsoņiem varētu nodrošināt būtiskus guvumus, ko sniedz spēcīgāks un iekļaujošāks nodarbinātības un ienākumu kāpums. Nesen veikta Eurosistēmas analīze liecina, ka pastāv visdažādākās reformu iespējas, kas vienlaikus pastiprina noturību, ilgtermiņa izaugsmi un sociālo taisnīgumu.¹⁰ Šajā ziņā būtisks piemērs ir reformas, kas vērstas pret vienkāršu izdevīguma meklēšanu (*rent-seeking*), īpaši tās, kuras stiprina konkurenci preču tirgū un valsts iestāžu kvalitāti. Līdzīgi arī politika, kas atbalsta izglītību un mūžizglītību, uzlabo ne vien tautsaimniecības ilgtermiņa izaugsmes perspektīvas, bet arī sabiedrības mazāk aizsargāto grupu nodarbinātības iespējas.

1.3. Inflācijas kāpums palielinājies

Kopējā inflācija 2018. gadā palielinājās enerģijas un pārtikas preču cenu kāpuma ietekmē

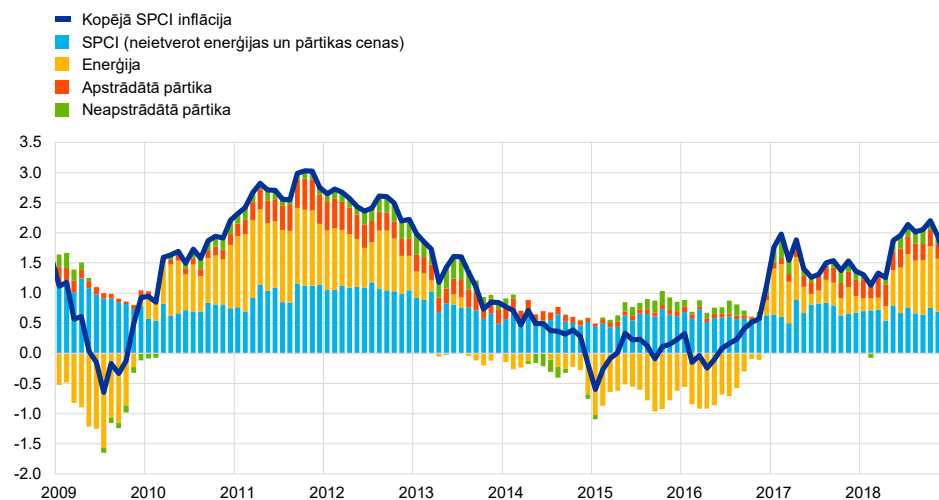
Euro zonas kopējā inflācija, ko mēra ar saskaņoto patēriņa cenu indeksu (SPCI), 2018. gadā paaugstinājās līdz vidēji 1.7% (2017. gadā – 1.5%). Šāds kāpums galvenokārt atspoguļoja spēcīgāku enerģijas cenu ietekmi un (mazāk) pārtikas cenu devumu. Turpretī pamatinflācijas, ko nosaka, SPCI inflācijā neietverot enerģijas un pārtikas cenas, devums kopumā nemainījās. Šā inflācijas rādītāja kāpums saglabājās ierobežots – visu gadu būtībā bija vērojama horizontāla virzība, svārstoties ap 1% (sk. 9. att.).

¹⁰ Sk. Masuch, K., Anderton, R., Setzer, R. and Benalal, N. (editors). *Structural policies in the euro area. Occasional Paper Series*, Nr. 210, ECB, 2018. gada jūnijs.

9. attēls

SPCI inflācija un komponentu devums

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %; devums; procentu punktos)

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

Enerģijas cenu pārmaiņām bija spēcīga ietekme uz kopējās SPCI inflācijas gada dinamiku. Jēlnaftas cenu kāpuma ietekmē enerģijas cenu inflācija no aprīļa līdz jūlijam būtiski palielinājās, pēc tam saglabājot spēcīgu gada pārmaiņu tempu (augstākais punkts 2018. gada oktobrī – gandrīz 11%). Tādējādi enerģijas cenu inflācijas devums kopējā inflācijā palielinājās no 0.2 procentu punktiem 2018. gada 1. ceturksnī līdz 0.9 procentu punktiem un 0.8 procentu punktiem 2018. gada pēdējos divos ceturkšņos. Neapstrādātās pārtikas cenu pārmaiņas šo gada dinamiku pastiprināja. Tās noteica ar laikapstākļiem saistīts krass augļu un dārzeņu cenu gada pārmaiņu tempa kāpums vasaras mēnešos, lai gan gada pēdējos mēnešos tas attiecīgi samazinājās. Tādējādi neapstrādātās pārtikas cenu ietekme uz kopējo inflāciju palielinājās no nulles 2018. gada 1. ceturksnī līdz vairāk nekā 0.2 procentu punktiem 2018. gada septembrī, bet 2018. gada pēdējā ceturksnī nedaudz samazinājās.

Inflācija, neietverot enerģijas un pārtikas cenas, joprojām bija zema

SPCI inflācija, neietverot enerģijas un pārtikas cenas, salīdzinājumā ar 2017. gadu nemainījās, un tās, tāpat kā citu pamatinflācijas rādītāju, virzība kopumā visu gadu bija horizontāla.¹¹ Tomēr, neietverot arī svārstīgākos komponentus, kas saistīti ar apgērbu un ceļošanu, šis pamatinflācijas rādītājs palielinājās.

Samērā vājā SPCI inflācijas, neietverot enerģijas un pārtikas cenas, dinamika bija raksturīga abiem galvenajiem komponentiem – gan neenerģijas rūpniecības preču, gan pakalpojumu inflācijai. Neenerģijas rūpniecības preču inflācija bija nedaudz svārstīga, līdz 2018. septembrim mazliet samazinoties, bet pēc tam nedaudz pieaugot un 2018. gadā, tāpat kā 2017. gadā, sasniedzot 0.4%. Aplūkojot cenu spiediena rādītājus dažādos cenu noteikšanas ķēdes posmos, redzams, ka 2018. gada gaitā palielinājies gan nepārtikas patēriņa preču iekšzemes ražotāju cenu, gan nepārtikas patēriņa preču importa cenu gada pārmaiņu temps. Importa

¹¹ Šo rādītāju analīzi euro zonā sk. ECB 2018. gada "Tautsaimniecības Biļetena" Nr. 4 rakstā *Measures of underlying inflation for the euro area* ("Euro zonas pamatinflācijas rādītāji").

Atlīdzības vienam nodarbinātajam
gada pieauguma temps turpināja
palielināties

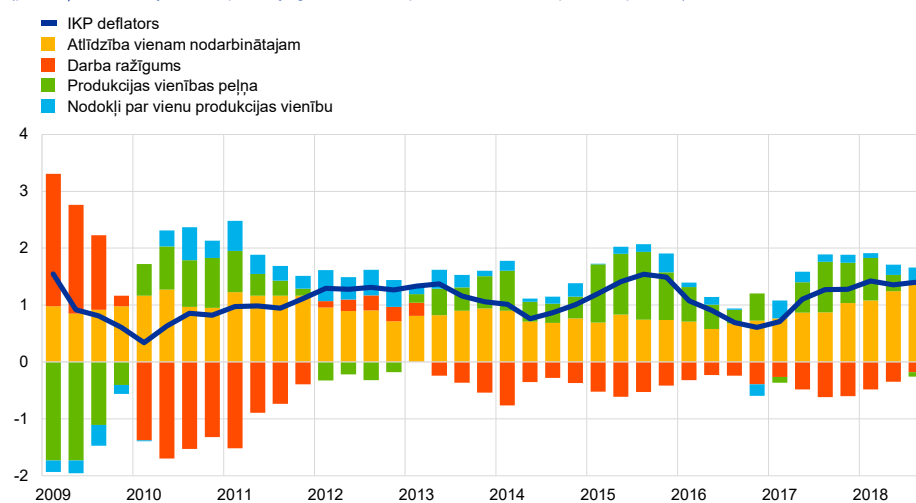
cenu gadījumā tas lielā mērā atspoguļoja 2017. gadā notikušā euro kursa kāpuma ietekmes izžušanu, bet ražotāju cenu gadījumā, visticamāk, ražošanas izmaksu un mazumtirdzniecības apjoma pieaugumu. Pakalpojumu cenu inflācija 2018. gadā kopumā nemainījās (1.3%), saglabājoties krietni zem ilgtermiņa vidējā rādītāja. 2018. gada pēdējā ceturksnī pakalpojumu cenu gada pārmaiņu temps nedaudz paātrinājās, tomēr tas galvenokārt atspoguļoja 2017. gada atbilstošajos mēnešos vērotās samērā vājās pakalpojumu cenu inflācijas dinamikas bāzes efektu. Kopumā pakalpojumu cenu inflācija, kurā lielu daļu veido darbaspēka izmaksas, pagaidām vēl neatspoguļoja darba samaksas kāpuma pieaugumu.

Iekšzemes cenu spiediens, ko mēra ar IKP deflatora pieaugumu, 2018. gada pirmajos trijos ceturkšņos saglabājās nemainīgs, nedaudz pārsniedzot 2017. gada 2. pusgadā sasniegto rādītāju (sk. 10. att.). Atlīdzības vienam nodarbinātajam gada pieauguma temps, kas 2016. gada vidū bija sasniedzis zemāko līmeni, 2018. gadā turpināja palielināties, 3. ceturksnī sasniedzot 2.5% un tādējādi pārsniedzot vēsturisko vidējo rādītāju (2.1% kopš 1999. gada). Kopumā darba samaksas pieauguma kāpums atspoguļoja darba tirgus apstākļu uzlabošanos (sk. 1.2. sadaļu) un tādu faktoru ietekmes izžušanu, kuri iepriekš veicināja darba samaksas kāpuma ierobežošanu (piemēram, agrākās zemās inflācijas ietekme, ko noteica oficiālas un neoficiālas indeksācijas shēmas, un dažās valstīs finanšu krīzes laikā īstenoto darba tirgus reformu ietekme). Mēreni labvēlīgā pieprasījuma vidē augstāks darba samaksas kāpums noteica vienības darbaspēka izmaksu pieauguma palielināšanos, bet tās ietekmi uz iekšzemes cenu spiedienu mazināja peļņas dinamika (ko nosaka pēc bruto darbības ieņēmumiem). Šī dinamika pēdējos ceturkšņos pavājinājusies, daļēji atspoguļojot saistībā ar augstākām naftas cenām notikušās tirdzniecības nosacījumu pasliktināšanās negatīvo ietekmi.¹²

10. attēls

IKP deflatora dalījums

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %; devums; procentu punktos)

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

¹² Sk. ECB 2018. gada "Tautsaimniecības Biļetena" Nr. 5 ielikumu *The role of wages in the pick-up of inflation* ("Darba samaksas loma inflācijas kāpumā").

Ilgāka termiņa inflācijas gaidas 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu nedaudz paaugstinājās. ECB aptaujā *Survey of Professional Forecasters* inflācijas gaidas pēc 5 gadiem nākotnē saglabājās nemainīgas (1.9%) vairākus ceturkšņus pēc kārtas un bija nedaudz augstākas nekā 2017. gadā. Uz tirgus instrumentiem balstītie ilgāka termiņa inflācijas gaidu rādītāji (piemēram, 5 gadu inflācijai piesaistītā mijmaiņas darījumu procentu likme, kas aprēķināta pēc 5 gadiem nākotnē) bija nedaudz svārstīgi, gada beigās samazinoties, bet salīdzinājumā ar 2017. gadu vidēji kopumā nemainoties.

1.4. Labvēlīgi finansēšanas nosacījumi veicināja kredītu atlikuma un monetāro rādītāju pieaugumu

Euro zonas finanšu tirgus 2018. gadā ietekmēja pasaules un euro zonas iekšējās tautsaimniecības perspektīvas nenoteiktība vienlaikus ar politisku iemeslu izraisītu vēlmi riskēt mazāk, īpaši saistībā ar breksitu, tirdzniecības protekcionismu un nenoteiktību par Itālijas valdības politikas nostāju attiecībā uz valsts finansēm. Naudas tirgus procentu likmes un ilgāka termiņa obligāciju peļņas likmes saglabājās ļoti zemas, un to daļēji noteica ECB turpinātā stimulējošā monetārā politika. Finansēšanas nosacījumi veicināja ieguldījumus uzņēmējdarbībā, bet mājāsaimniecību aktīvu kāpums stimulēja privāto patēriņu. Monetāro rādītāju pieauguma temps samazinājās, turpretī privātajam sektoram izsniegto kredītu atlikums turpināja palielināties.

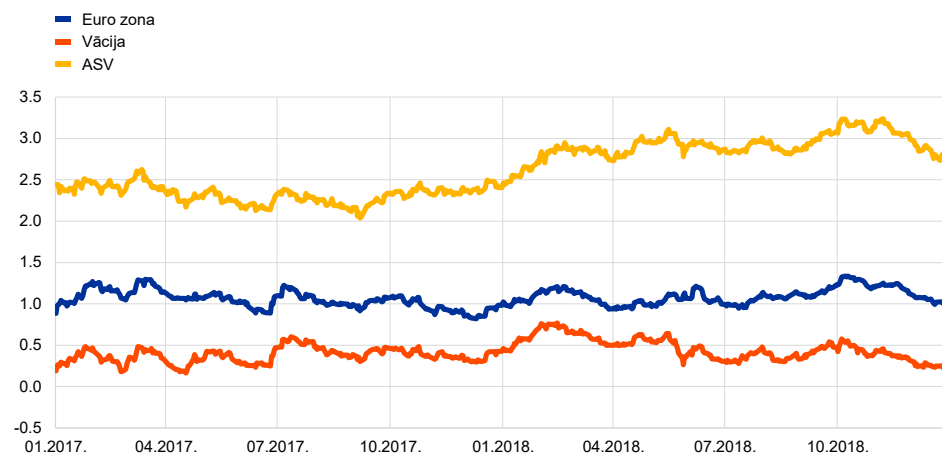
Euro zonas valstu valdības obligāciju peļņas likmes kopumā nemainījās

Euro zonas valstu valdības obligāciju peļņas likmes 2018. gadā kopumā nemainījās, lai gan, tuvojoties gada nogalei, tās nedaudz palielinājās (sk. 11. att.). Tas galvenokārt atspoguļoja ASV pakāpeniski ieviestās stingrākas monetārās politikas netiešo ietekmi, kā arī Itālijas vērtspapīru peļņas likmju starpību pieaugumu, kas pagaidām tikai nedaudz ietekmējis citu euro zonas valstu valdības obligāciju tirgus. Euro zonas valstu valdības 10 gadu obligāciju peļņas likmju vidējais ar IKP svērtais rādītājs 2018. gada 31. decembrī bija 1.01% un kopumā salīdzinājumā ar 2017. gada vidējo līmeni nebija mainījies. Valdošās fiskālās politikas nenoteiktības apstākļos euro zonas valstu valdības 10 gadu obligāciju peļņas likmju un Vācijas 10 gadu obligāciju peļņas likmes starpība mēreni palielinājās.

11. attēls

Valdības 10 gadu obligāciju peļņas likmes euro zonā, ASV un Vācijā

(gadā; %; dienas dati)

Avoti: Bloomberg, Thomson Reuters Datastream un ECB aprēķini.

Piezīmes. Euro zonas dati attiecas uz valdības 10 gadu obligāciju peļņas likmju vidējo ar IKP svēto rādītāju. Jaunākie dati atbilst stāvoklim 2018. gada 31. decembrī.

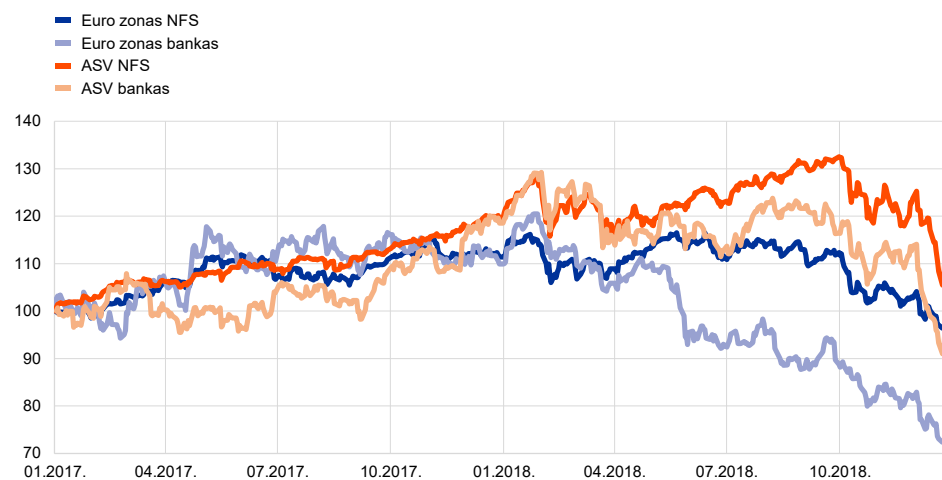
Euro zonas kapitāla vērtspapīru
cenas būtiski samazinājās

Euro zonas kapitāla vērtspapīru cenas 2018. gadā būtiski samazinājās. To noteica globālā spriedze, politiskā nenoteiktība Itālijā un pakāpeniska monetārās politikas nosacījumu normalizēšanās attīstītajās valstīs (sk. 12. att.). Konkrētāk, 2018. gadā euro zonas nefinanšu sabiedrību (NFS) kapitāla vērtspapīru cenu plašais indekss saruka par 12.6%, bet euro zonas banku kapitāla vērtspapīru cenu indekss samazinājās par 33.3%. NFS kapitāla vērtspapīru cenas ASV bija noturīgākas nekā euro zonā sakarā ar spēcīgo makroekonomiskās izaugsmes tempu, ko daļēji noteica procikliskie fiskālie stimuli.

12. attēls

Euro zonas un ASV kapitāla vērtspapīru tirgus cenu indeksi

(indekss: 2017. gada 1. janvāris = 100)

Avots: Thomson Reuters Datastream.

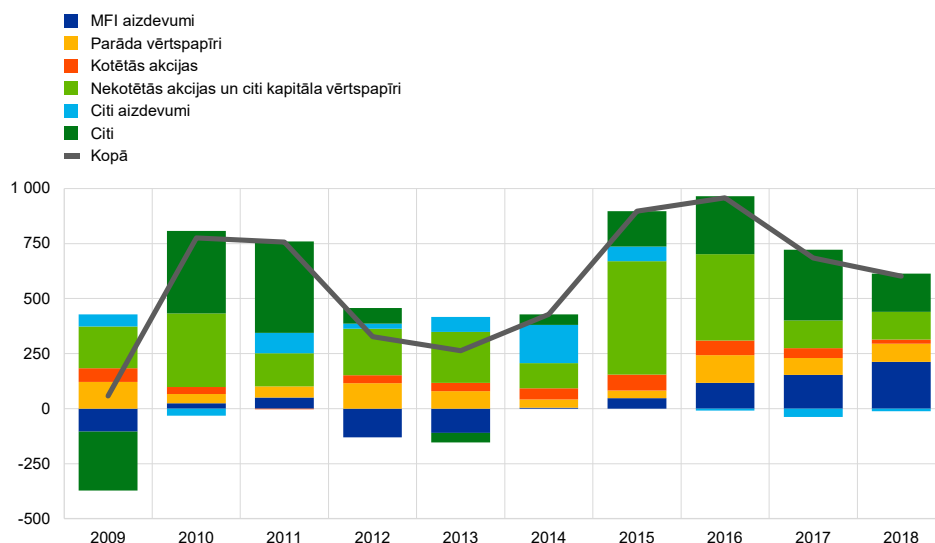
Piezīmes. Euro zonai norādīts EURO STOXX banku indekss un Datastream tirgus indekss attiecībā uz NFS; ASV norādīts S & P banku indekss un Datastream tirgus indekss attiecībā uz NFS. Jaunākie dati atbilst stāvoklim 2018. gada 31. decembrī.

Kopumā NFS labvēlīgie finansēšanas nosacījumi 2018. gadā turpināja veicināt ieguldījumus uzņēmējdarbībā, lai gan NFS ārējā finansējuma plūsmas nedaudz saruka (sk. 13. att.). Šis sarukums galvenokārt atspoguļoja mazākas "citu" finansējuma avotu (t.sk. uzņēmumu savstarpējo aizdevumu un tirdzniecības kredītu) plūsmas. Vienlaikus kotēto akciju, nekotēto akciju un citu kapitāla vērtspapīru neto emisijas kavēja īpaši faktori un samērā augstās kapitāla vērtspapīru finansējuma izmaksas. Neraugoties uz pakāpenisko uzņēmumu obligāciju ienesīguma likmju starpību pieaugumu 2018. gada gaitā, parāda vērtspapīru emisijas joprojām veicināja 2016. gada jūnijā ieviestā "Uzņēmumu sektora aktīvu iegādes programma" (USAIP; sk. 3. ielikumu). Turklāt NFS izsniegto banku aizdevumu atlikuma gada pieauguma temps 2018. gadā turpināja palielināties. Aizdevumu atlikuma kāpuma atjaunošanos veicināja būtiskais banku aizdevumu procentu likmju sarukums visā euro zonā kopš 2014. gada vidus (sk. 2.1. sadaļu), kas 2018. gadā turpinājās. To lielā mērā sekmēja ECB nestandarta monetārās politikas pasākumi, kas noteikuši banku aizdevumu piedāvājuma un pieprasījuma vispārēju uzlabošanos. Turklāt bankas panākušas progresu bilanču konsolidēšanā, lai gan dažās valstīs saglabājās augsts ienākumus nenesošo kredītu atlikuma līmenis.

13. attēls

Euro zonas nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma neto plūsmas

(gada plūsmas; mljrd. euro)

Avoti: Eurostat un ECB.

Piezīmes. "Pārējie aizdevumi" ietver ne-MFI (citu finanšu iestāžu, apdrošināšanas sabiedrību un pensiju fondu) izsniegtos aizdevumus un pārējo pasaules valstu izsniegtos aizdevumus. MFI un ne-MFI izsniegtie aizdevumi koriģēti atbilstoši aizdevumu pārdošanas un vērtspapīrošanas darījumiem. "Citi" attiecas uz kopsummas un attēlā iekļauto instrumentu starpību. Šeit ietverti uzņēmumu savstarpējie aizdevumi un tirdzniecības kredīti. Jaunākie dati atbilst stāvoklim 2018. gada 3. ceturksnī.

Mājsaimniecību neto aktīvi 2018. gada pirmajos trijos ceturkšņos palielinājās, tādējādi stimulējot privāto patēriņu. Īpaši mājokļu cenu nepārtrauktais kāpums noteica būtiskus pārvērtēšanas guvumus saistībā ar mājsaimniecību nekustamā īpašuma turējumiem. Vienlaikus akciju cenu kritums noteica mājsaimniecību finanšu aktīvu turējumu pārvērtēšanas zaudējumus. Lai gan mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto banku aizdevumu atlikuma gada kāpuma temps vēsturiskā

M3 pieaugumu arvien vairāk
veicināja kredītu atlikuma kāpums

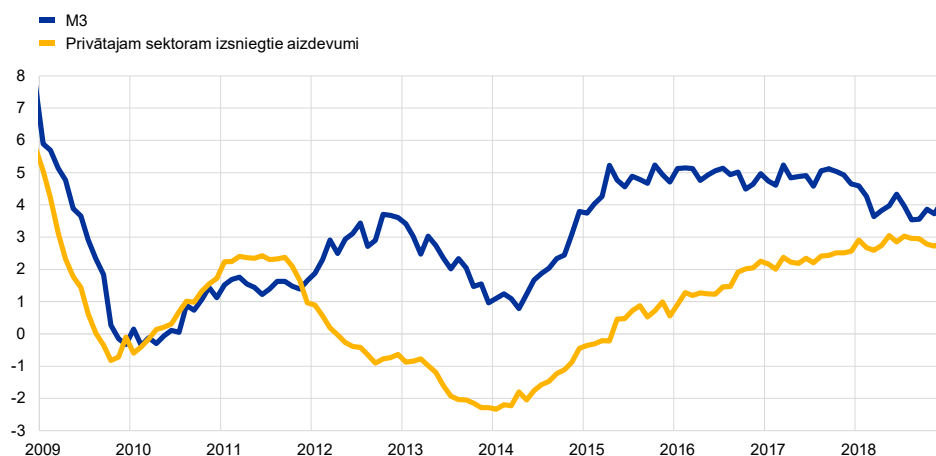
skatījumā saglabājās mērens, no jauna izsniegto aizdevumu pieaugums bija liels.¹³ Mājsaimniecību bruto parāds (to mēra procentos no mājsaimniecību kopējiem nominālajiem rīcībā esošajiem ienākumiem) ievērojami pārsniedza vidējo periodā pirms krīzes novēroto līmeni.

Kopumā privātajam sektoram izsniegto aizdevumu atlikums palielinājās, turpinot kopš 2014. gada sākuma vēroto pakāpeniski augšupejošo tendenci. Privātajam sektoram izsniegto MFI (monetāro finanšu iestāžu) aizdevumu atlikuma gada pieauguma temps, kas koriģēts atbilstoši aizdevumu pārdošanas, vērtspapīrošanas darījumu un naudas līdzekļu apvienošanas virtuālā grupas kontā ietekmei, palielinājās no 2.9% 2017. gada decembrī līdz 3.4% 2018. gada decembrī (sk. 14. att.). Tādējādi kredītu atlikuma pieaugums nostiprināja savu būtiska plašās naudas pieaugumu veicinošā elementa lomu (sk. 15. att. stabiņu zilā krāsā iekrāsoto daļu), tomēr tā temps salīdzinājumā ar stabilo tempu aptuveni 5% apmērā, kas bija vērojams kopš 2015. gada vidus, kļuva mērenāks (sk. 14. att.). M3 gada pieauguma temps 2018. gada decembrī bija 4.1% (2017. gada beigās – 4.6%). Tā kā Eurosistēmas neto aktīvu iegāžu apjoms tika samazināts (no 80 mljrd. euro līdz 60 mljrd. euro 2017. gada aprīlī, līdz 30 mljrd. euro 2018. gada janvārī, līdz 15 mljrd. euro 2018. gada oktobrī un pēc tam līdz nullei 2018. gada decembra beigās), aktīvu iegādes programmai bija mazāka pozitīva ietekme uz M3 pieaugumu (sk. 15. att. stabiņu sarkanā krāsā iekrāsoto daļu). Vienlaikus euro zonas MFI (neietverot Eurosistēmu) neto pārdoto valdības obligāciju apjoms palēnināja M3 kāpumu (sk. 15. att. stabiņu gaiši zaļā krāsā iekrāsoto daļu). Lai gan procentu likmju starpība salīdzinājumā ar ārpus euro zonas esošo valstu aktīviem palielinājās, tīro ārējo aktīvu devums 2018. gada oktobrī neto izteiksmē kļuva pozitīvs (sk. 15. att. stabiņu dzeltenā krāsā iekrāsoto daļu).

14. attēls

M3 un aizdevumi privātajam sektoram

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %)

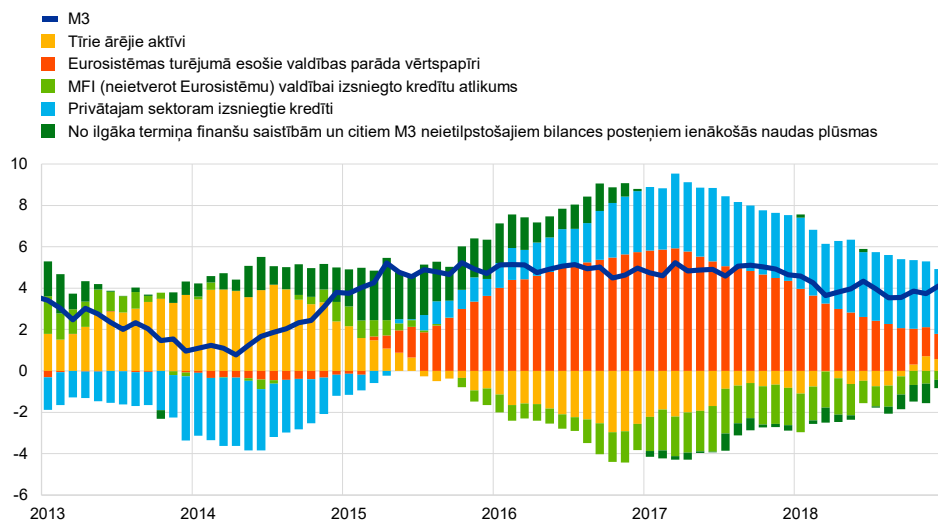
Avots: ECB.

¹³ Sk. ECB 2018. gada "Tautsaimniecības Bilietena" Nr. 5 ielikumu *Developments in mortgage loan origination in the euro area* ("Hipotēku aizdevumu izsniegšanas tendences euro zonā").

15. attēls

M3 un tajā neietilpstošie bilances posteņi

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %; devums; procentu punktus; sezonāli un ar kalendāro ietekmi izlīdzināti dati)

Avots: ECB.

Piezīmes. Privātajam sektoram izsniegto kredītu atlikums ietver privātajam sektoram MFI izsniegto aizdevumu atlikumu un euro zonas ne-MFI privāta sektora emitēto vērtspapīru MFI turējumus. Tas ietver arī Eurosistēmas USAIP ietvaros veiktās ne-MFI parāda vērtspapīru iegādes. Jaunākie dati atbilst stāvoklim 2018. gada decembrī.

M3 pieaugumu veicināja
noguldījumu uz nakti atlikuma
kāpums

M3 pieaugumu joprojām noteica tā likvidākās sastāvdaļas, ņemot vērā likvīdo noguldījumu turēšanas zemās izvēles izmaksas ļoti zemu procentu likmju un lēzenas ienesīguma līknes apstākļos. M1 pieaugums, ko labvēlīgi ietekmēja mājāsaimniecību un NFS noguldījumu uz nakti atlikuma straujais kāpums, arī samazinājās (2018. gada decembrī – 6.6%; 2017. gada decembrī – 8.7%).

2. Monetārā politika: joprojām ārkārtīgi būtiska pacietība, piesardzība un neatlaidība

Nemot vērā būtisko progresu ceļā uz noturīgu inflācijas līmeņa korekciju, kā arī straujo euro zonas tautsaimniecības izaugsmes pamattempu un stabilās inflācijas gaidas, aktīvu iegādes programmas (AIP) ietvaros katru mēnesi veikto neto aktīvu iegāžu apjoms visu 2018. gadu tika pakāpeniski samazināts, un gada beigās neto iegādes tika pārtrauktas. Tomēr monetārās politikas jomā tika saglabāta pacietība, piesardzība un neatlaidība, kā arī būtiskais stimulējošās monetārās politikas pasākumu apjoms, kas joprojām bija nepieciešams, lai nodrošinātu turpmāku inflācijas tuvināšanos līmenim, kas vidējā termiņā zemāks par 2%, bet tuvu tam. Stimulējošo ietekmi nodrošināja atlikušās neto aktīvu iegādes, būtiskais iegādāto aktīvu atlikums un ar to saistītie atkārtotie ieguldījumi un perspektīvas norāde par galvenajām ECB procentu likmēm, kas saglabājās vēsturiski zemā līmenī. 2018. gada beigās monetārās politikas aktīvu atlikums veidoja 72% no Eurosistēmas bilances. Bilances apjoms bija vēsturiski vislielākais (4.7 trlj. euro). Ar bilances lielo apjomu saistītos riskus turpināja mazināt ECB riska pārvaldības sistēma.

2.1. Neto aktīvu iegāžu pakāpeniska samazināšana, saglabājot būtisku stimulējošās monetārās politikas pasākumu apjomu

AIP ietvaros katru mēnesi veikto neto aktīvu iegāžu apjoms ar 2018. gada sākumu tika samazināts, ņemot vērā arvien stabilāku un plašāku tautsaimniecības izaugsmi

Līdz 2017. gada beigām euro zonas tautsaimniecībā bija vērojama arvien stabilāka un plašāka ekonomiskā izaugsme. To stiprināja spēcīgs ārējais pieprasījums, kā arī iekšzemes pieprasījuma kāpums, ko veicināja nodarbinātības pieaugums, mājsaimniecību bagātības un uzņēmumu pelnītspējas palielināšanās, kā arī ļoti labvēlīgi finansēšanas nosacījumi. Pamatā esošais cenu spiediens joprojām bija neliels, bet tautsaimniecībā neizmantoto resursu apjoma stabilā mazināšanās radīja pamatu augošai pārliecībai par noturīgu inflācijas līmeņa korekciju. Balstoties uz minēto, Padome 2017. gada oktobrī paziņoja par nodomu ar 2018. gada sākumu samazināt AIP ietvaros katru mēnesi veikto iegāžu apjomu.

Atbilstoši tam AIP ietvaros katru mēnesi veikto neto aktīvu iegāžu apjoms ar 2018. gada janvāri tika samazināts no 60 mljrd. euro līdz 30 mljrd. euro. Padome paredzēja jauno iegāžu apjomu saglabāt līdz 2018. gada septembra beigām vai, ja nepieciešams, ilgāk un jebkurā gadījumā līdz brīdim, kad tā būs pārliecinājusies par noturīgu inflācijas līmeņa korekciju vidējā termiņā atbilstoši līmenim, kas zemāks par 2%, bet tuvu tam.

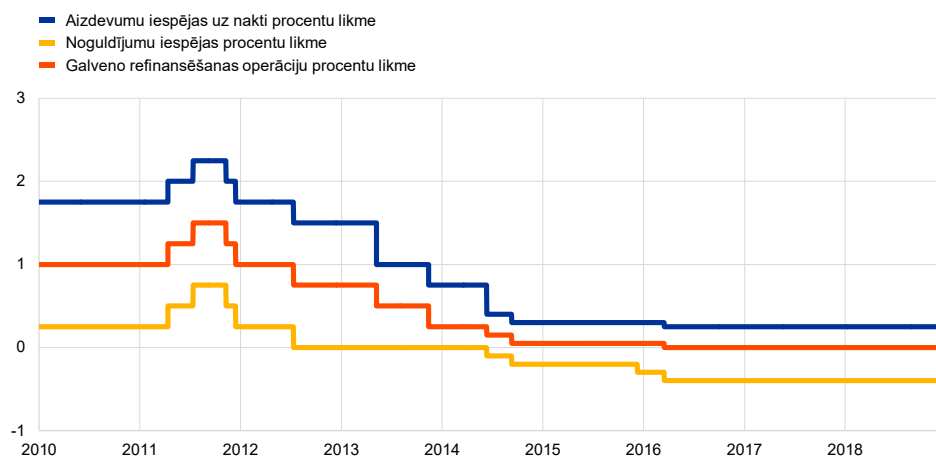
Zemas galvenās monetārās politikas procentu likmes, notiekošās neto aktīvu iegādes un pamatsummas maksājumu atkārtota ieguldīšana ļāva saglabāt būtisku stimulējošās monetārās politikas pasākumu apjomu

Vienlaikus tautsaimniecības perspektīva un inflācijas tendence joprojām bija atkarīgas no pastāvīga Padomes monetārās politikas pasākumu atbalsta. Stimulējošā monetārā politika ietvēra notiekošās neto aktīvu iegādes. Turklāt galveno refinansēšanas operāciju, aizdevumu iespējas uz nakti un noguldījumu iespējas procentu likmes saglabājās nemainīgas (attiecīgi 0.00%, 0.25% un –0.40%; sk. 16. att.). Stimulējošās monetārās politikas pasākumus papildināja arī Padomes perspektīvas norāde – bija gaidāms, ka galvenās monetārās politikas procentu likmes saglabāsies pašreizējā līmenī ilgāku laiku un krietni ilgāk par neto aktīvu iegāžu periodu. Turklāt Padome paredzēja atkārtoti ieguldīt AIP ietvaros iegādāto vērtspapīru pamatsummas, pienākot šo vērtspapīru dzēšanas termiņam, ilgāku laiku pēc tam, kad tiks pārtrauktas neto aktīvu iegādes, un jebkurā gadījumā tik ilgi, cik tas būs nepieciešams.

16. attēls

Galvenās ECB procentu likmes

(gadā; %)

Avots: ECB.

Piezīme. Jaunākie dati atbilst stāvoklim 2018. gada 31. decembrī.

Neraugoties uz eksporta pieprasījuma samazināšanās noteikto nelielo izaugsmes tempa palēnināšanos salīdzinājumā ar 2017. gada spēcīgo tempu, saglabājās stabils iekšzemes pieprasījums, kas veicināja plašu euro zonas tautsaimniecības attīstību 2018. gada 1. pusgadā. Lai gan finanšu tirgu svārstīguma riski un ar globālajiem faktoriem, t.sk. protekcionismu, saistītā nenoteiktība bija palielinājusies, euro zonas izaugsmes perspektīvu apdraudošie riski joprojām bija kopumā līdzsvaroti.

Jaudu izmantošanas augstais līmenis, darbaspēka piedāvājuma ierobežojumi un darba samaksas kāpums turpināja veicināt iekšzemes cenu spiedienu palielināšanos. Pamatinflācijas rādītāji kopumā saglabājās zemi, tomēr tie bija uzlabojušies salīdzinājumā ar iepriekšējo zemo līmeni. Eurosistēmas speciālistu 2018. gada jūnija makroekonomiskās iespēju aplēses atbilda inflācijas pakāpeniskai virzībai uz līmeni, kas vidējā termiņā zemāks par 2%, bet tuvu tam. Vienlaikus nenoteiktība saistībā ar inflācijas perspektīvu bija būtiski mazinājusies, un deflācijas risks bija izzudis.

Padome jūnija sanāksmē secināja, ka virzībā uz inflācijas noturīgu korekciju panākts būtisks progress. Straujais euro zonas tautsaimniecības izaugsmes pamattempis kopā ar stabilām inflācijas gaidām radījis pamatu pārliecībai, ka noturīgā inflācijas konverģence turpināsies pat pēc neto aktīvu iegāžu pakāpeniskas samazināšanas.

Šajā kontekstā Padome jūnija sanāksmē nolēma apstiprināt, ka Eurosistēma turpinās veikt neto aktīvu iegādes AIP ietvaros ar mēneša apjomu 30 mljrd. euro līdz 2018. gada septembra beigām. Tika paredzēts, ka pēc 2018. gada septembra, ja vien saņemtie dati apstiprinās vidēja termiņa inflācijas perspektīvu, neto iegāžu mēneša apjoms laika periodā no oktobra līdz decembrim tiks samazināts līdz 15 mljrd. euro. Pēc decembra neto aktīvu iegādes bija paredzēts pārtraukt.

Vienlaikus, ņemot vērā valdošo nenoteiktību, pacietība, piesardzība un neatlaidība joprojām bija ārkārtīgi būtiskas, saglabājoties pamatā esošā cenu spiediena atkarībai no stimulējošas monetārās politikas pasākumiem. Attiecīgi tika sniegta pārliecinoša un efektīva perspektīvas norāde par pārējo monetārās politikas instrumentu izmantošanu, lai turpmāk veicinātu ilgtspējīgu inflācijas tuvošanos ECB noteiktajam inflācijas mērķim atbilstošam līmenim.

- Padome papildināja perspektīvas norādi par monetārās politikas procentu likmju tendenci nākotnē, norādot, ka galvenās monetārās politikas procentu likmes paredzēts saglabāt esošajā līmenī vismaz līdz 2019. gada vasarai un jebkurā gadījumā tik ilgi, cik tas būs nepieciešams, lai vidējā termiņā nodrošinātu ilgtspējīgu inflācijas tuvināšanos līmenim, kas zemāks par 2%, bet tuvu tam. Papildinot norādi ar komponentu, kas ietver skaidru atsauci uz datumu un atkarību no noteiktiem apstākļiem, tiek nodrošināta lielāka skaidrība par monetārās politikas procentu likmju tendenci nākotnē, tādējādi stingrāk stabilizējot monetārās politikas procentu likmju gaidas, lai labvēlīgi ietekmētu finansēšanas nosacījumus, kas veicina inflācijas tuvināšanos inflācijas mērķim. Šis atkarību no noteiktiem apstākļiem ietverošais perspektīvas norādes komponents, kas skaidri sasaista pirmo monetārās politikas procentu likmju paaugstinājumu ar inflācijas attīstību atbilstoši noturīgas korekcijas tendencei, atbilda uz nākotni vērstai un uz vidēju termiņu orientētai monetārās politikas stratēģijai un vairoja ticību Padomes centieniem pildīt savu cenu stabilitātes nodrošināšanas uzdevumu. Vienlaikus papildinātā monetārās politikas procentu likmju perspektīvas norāde saglabāja pienācīgu politikas elastību.
- Turklāt vēlreiz tika apstiprināta perspektīvas norāde par to AIP ietvaros iegādāto vērtspapīru pamatsummas atkārtotu ieguldīšanu, kuriem pienācis dzēšanas termiņš. Atkārtotas ieguldīšanas periods turpināsies ilgāku laiku pēc neto aktīvu iegāžu pārtraukšanas un jebkurā gadījumā tik ilgi, cik tas būs nepieciešams, lai saglabātu labvēlīgus likviditātes apstākļus un būtisku stimulējošas monetārās politikas pasākumu apjomu.

Ņemot vērā joprojām pastāvošo nenoteiktību un tikai pakāpenisko pamatinflācijas paaugstināšanos, monetārās politikas jomā jāsaglabā pacietība, piesardzība un neatlaidība. Pat ja neto plūsmas AIP ietvaros tiktu pārtrauktas, joprojām būtu nepieciešami būtiski stimulējošas monetārās politikas pasākumi. Šajos apstākļos jūnija lēmums iezīmēja pāreju no neto aktīvu iegādēm uz monetārās politikas

procentu likmēm un perspektīvas norādi par to paredzamo nākotnes attīstību kā monetārās politikas nostājas virzītājspēku. Kopumā komunikācijā bija uzmanīgi jānodrošina līdzsvars starp norādi uz gaidāmo neto aktīvu iegāžu pārtraukšanu līdz 2018. gada beigām un skaidru apņemšanos arī turpmāk sniegt pietiekamus monetāros stimulus, kamēr vien tas būs nepieciešams.

Visu rudeni tika saņemta jauna informācija par vājākiem rādītājiem, nekā gaidīts. Tā atspoguļoja mazāku ārējo pieprasījumu, bet arī dažus konkrētām valstīm un sektoriem raksturīgus faktorus. Lai gan daži no šiem faktoriem, visticamāk, izzudīs, citi varētu liecināt par izaugsmes tempa palēnināšanos. Vienlaikus spēcīgais pamatā esošais iekšzemes pieprasījums turpināja nostiprināt euro zonas tautsaimniecības izaugsmi un pakāpeniski augošo inflācijas spiedienu. Iekšzemes cenu spiediens turpināja pastiprināties un paplašināties augsta jaudu izmantošanas līmeņa un arvien ierobežotāka darbaspēka piedāvājuma apstākļos, kas noteica darba samaksas kāpumu. Kopumā izaugsmes perspektīvu apdraudošie riski joprojām tika vērtēti kā pamatā līdzsvaroti. Tomēr sakarā ar ģeopolitiskiem faktoriem, protekcionisma draudiem, jauno tirgus ekonomikas valstu ievainojamību un finanšu tirgus svārstīgumu, kas vasarā bija palielinājies un, tuvojoties gada nogalei, joprojām bija būtisks, risku līdzsvars pavērsās lejup.

AIP tika pabeigta, taču joprojām bija nepieciešams saglabāt ļoti stimulējošu monetāro politiku

Decembrī, pamatojoties uz saņemto informāciju, Padome pārskatīja tautsaimniecības perspektīvu un secināja, ka vispārējais novērtējums pamatā apstiprina jūnija perspektīvu. Iekšzemes pieprasījuma kāpuma pamattempa joprojām apstiprināja pārliecību, ka inflācijas noturīgā virzība uz līmeni, kas atbilst ECB noteiktajam mērķim, turpinās un saglabāsies arī pēc neto aktīvu iegāžu pārtraukšanas. Balstoties uz minēto, Padome uzskatīja par pareizu 2018. gada decembrī pārtraukt neto aktīvu iegādes AIP ietvaros, kā iepriekš bija paredzēts. Vienlaikus sakarā ar inflācijas konverģences turpināšanos monetārās politikas jomā joprojām bija jāsaglabā pacietība, piesardzība un neatlaidība. Tāpēc tika papildināta perspektīvas norāde par reinvestēšanu. Attiecīgi Padome paredzēja arī turpmāk pilnībā atkārtoti ieguldīt to AIP ietvaros iegādāto vērtspapīru pamatsummas, kuriem pienācis dzēšanas termiņš, ilgāku laiku pēc tam, kad tā būs sākusi paaugstināt galvenās ECB procentu likmes, un jebkurā gadījumā tik ilgi, cik tas būs nepieciešams, lai uzturētu labvēlīgus likviditātes apstākļus un būtisku stimulējošās monetārās politikas pasākumu apjomu. Atkārtotas ieguldīšanas perioda sasaiste ar procentu likmju paaugstināšanu apstiprināja, ka galvenās ECB procentu likmes un saistītā perspektīvas norāde par to iespējamo attīstību nākotnē arī turpmāk būs galvenais monetārās politikas nostājas pielāgošanas instruments. Procentu likmju perspektīvas norāde, ko papildināja lielā iegādāto aktīvu atlikuma atkārtota ieguldīšana, nodrošinās monetārās stimulēšanas līmeni, kāds nepieciešams, lai panāktu noturīgu inflācijas tuvošanos līmenim, kas vidējā termiņā zemāks par 2%, bet tuvu tam.

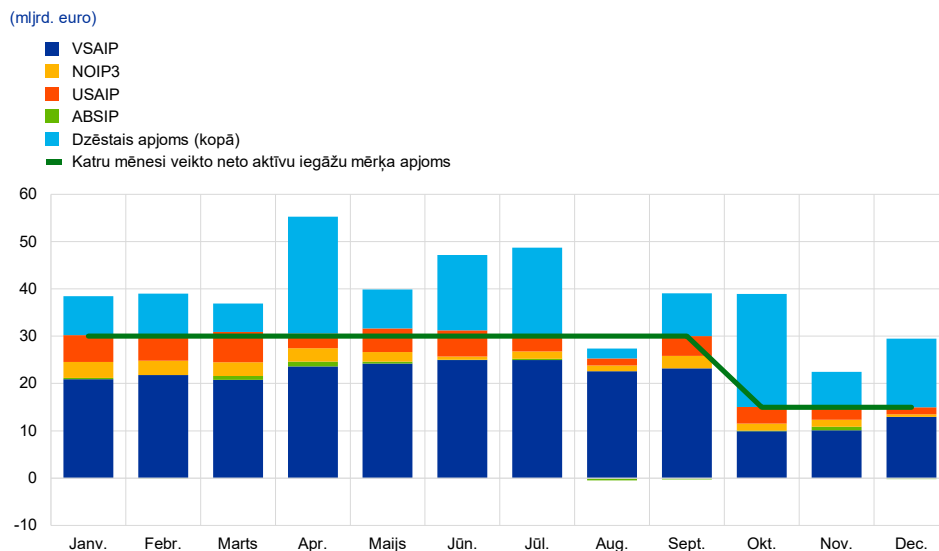
Monetārās politikas pasākumi turpināja nodrošināt ļoti labvēlīgus finansēšanas nosacījumus un veicināt tautsaimniecības izaugsmi

Neto aktīvu iegāžu raita īstenošana

AIP – gan "Valsts sektora aktīvu iegādes programmas" (VSAIP), gan privātā sektora aktīvu iegādes programmu, kas ietvēra "Ar aktīviem nodrošinātu vērtspapīru iegādes programmu" (ABSIP), "Uzņēmumu sektora aktīvu iegādes programmu" (USAIP) un trešo "Nodrošināto obligāciju iegādes programmu" (NOIP3), – īstenošana norisēja raiti. Vidējais mēneša neto iegāžu apjoms atbilda Padomes noteiktajam mēneša mērķa apjomam, t.i., 30 miljrd. euro mēnesī no janvāra līdz septembrim un 15 miljrd. euro mēnesī no oktobra līdz decembrim (sk. 17. att.). Augustā sakarā ar tirgus likviditātes sezonālajām svārstībām neto iegāžu apjoms bija mazāks par mēneša mērķa apjomu, bet to kompensēja nedaudz lielāks iegāžu apjoms gada atlikušajos mēnešos. Atsevišķu valstu līmenī dažādo programmu portfeļos turēto parāda vērtspapīru dzēšana izraisīja lielas bruto mēneša iegāžu apjoma svārstības. Kopumā neto mēneša iegādes relatīvajā izteiksmē tikai nedaudz novirzījās no mērķa apjoma. VSAIP atlikums gada beigās kopumā atbilda paredzētajam sadalījumam valstīm atkarībā no kapitāla atslēgas. VSAIP īstenošana nebija nelabvēlīgi ietekmējusi euro zonas valdības obligāciju tirgus likviditātes apstākļus (sk. 2. ielikumu). Ilgāka termiņa refinansēšanas mērķoperācijas (ITRMO; sk. 2.2. sadaļu) veicināja labvēlīgus finansēšanas nosacījumus, nodrošinot turpmākas inflācijas korekcijas.

17. attēls

AIP ietvaros 2018. gadā veikto neto aktīvu iegāžu un dzēšanas mēneša apjoms

Avots: ECB.

Piezīmes. Iegāžu mēneša neto apjoms uzskaites vērtībā; faktiskais mēneša dzēšanas apjoms. Eurosistēma elastīgi un laikus veic dzēsto VSAIP ietvaros iegādāto vērtspapīru pamatsummu atkārtotu ieguldīšanu mēnesī, kurā pienāk to dzēšanas termiņš, ja tas ir reāli iespējams, vai divos turpmākajos mēnešos, ja tas nepieciešams tirgus likviditātes apstākļu dēļ.

2. ielikums

Euro zonas valsts obligāciju tirgu likviditāte un "Valsts sektora aktīvu iegādes programmas" īstenošana

Euro zonas valsts obligāciju tirgu likviditāte ir svarīga ECB monetārās politikas transmisijai. Proti, likvids tirgus veicina labāku saikni starp ECB monetārās politikas lēmumiem, peļņas līkni, finanšu aktīvu cenām kopumā un kopējām finansējuma izmaksām un kapitāla sadali tautsaimniecībā. Nepieciešamība rūpīgi monitorēt valsts obligāciju tirgu likviditāti pieaugusi, kopš uzsākta ECB VSAIP, kuras ietvaros Eurosistēma iegādājusies nozīmīgu apgrozībā esošo euro zonas valsts obligāciju daļu. Ņemot vērā minēto, šajā ielikumā aplūkoti divi tirgus likviditātes rādītāji, kurus regulāri monitorē ECB. Kopumā šie rādītāji liecina, ka ne VSAIP uzsākšana, ne mēneša iegāžu apjoma pārmaiņas neizraisīja būtiskas valsts obligāciju tirgu likviditātes apstākļu pārmaiņas.

Likvids tirgus parasti tiek raksturots kā tāds tirgus, kurā standarta darījuma veikšanai ir ierobežota ietekme uz cenām. Citiem vārdiem sakot, likvidam tirgum ir "dziļš" rīkojumu reģistrs, kas tiek ātri papildināts, tiklīdz tiek veikts kāds tirdzniecības darījums. Rezultātā cenu pārmaiņas pēc darījuma būs minimālas un īslaicīgas. Protams, ja tiek uzskatīts, ka veiktais darījums sniedz jaunu informāciju par tirgotā aktīva pamatvērtību, kotētās pārdošanas un pirkšanas cenas tiek attiecīgi koriģētas, tomēr rīkojumu reģistrs jaunajā līmenī joprojām ir dziļš.

Tirgus likviditātes rādītāji parasti koncentrējas uz vienu vai vairākiem darījumu izmaksu, tirgus dziļuma un/vai noturības aspektiem. Vienkāršākais rādītājs ir kotētās pirkšanas un pārdošanas cenas starpība, kas sniedz informāciju par to, cik dārgi darījums varētu izmaksāt. Rādītājus, kas sniedz vairāk informācijas, iespējams izveidot, kombinējot informāciju par šo starpību ar informāciju par, piemēram, rīkojumu reģistra dziļumu, kas parāda to darījumu apjomu, ko tirgus konkrētā laika punktā spēj bez problēmām absorbēt. Tirgus dziļuma rādītāju pamatā parasti ir informācija, ko iegūst noteiktas cenas rīkojumu reģistros (*limit order books*)¹⁴, kas ir tirgus dalībniekiem pieejamā apjoma un cenas reālā laika saraksti. Noturība ir tirgus dinamikas funkcija, kas rāda, piemēram, cik ilgs laiks nepieciešams rīkojumu reģistra papildināšanai pēc tirdzniecības darījuma veikšanas, t.i., šis rādītājs koncentrējas uz tirgus likviditātes laika dimensiju.

Šajā ielikumā analizēta euro zonas valsts obligāciju tirgu likviditāte, pamatojoties uz rīkojumu reģistra likviditātes rādītāju¹⁵ un likviditātes rādītāju, kas balstīts uz darījumu izpildi¹⁶. Lai gan šo rādītāju pamatā ir atšķirīgi tirgus datu kopumi (attiecinīgi – noteiktas cenas rīkojumu reģistri un kotācijas), tie galvenokārt koncentrējas uz likviditātes izmaksu un dziļuma dimensijām.

Gan rīkojumu reģistra likviditātes rādītājs, gan uz darījumu izpildi balstītais likviditātes rādītājs liecina, ka kopš VSAIP uzsākšanas likviditātes situācija euro zonas valsts obligāciju tirgos nav pasliktinājusies (sk. A att.). Lai gan abiem rādītājiem novērotajā laika periodā piemīt zināms svārstīgums, noturīga augšupejoša tendence tiem nav reģistrēta, neraugoties uz būtisko VSAIP turējumu atlikuma pieaugumu šajā laikā. Līdzīgi jāsecina, ka rādītāji pamatā nav atspoguļojuši

¹⁴ Noteiktas cenas rīkojumu reģistrs ir tirdzniecības sistēma, kurā tirgus dalībnieku iesniegtie pirkšanas un pārdošanas rīkojumi tiek likti rindā un izpildīti iepriekš noteiktā secībā.

¹⁵ Rīkojumu reģistra likviditātes rādītāja pamatā ir dati par pirkšanas un pārdošanas cenu starpībām un kotētajiem apjomiem, ko iegūst noteiktas cenas rīkojumu reģistros. Konkrētai obligācijai tas tiek aprēķināts kā piecu labāko kotāciju summa gan rīkojumu reģistra pārdošanas, gan pirkšanas pusē, daļot to ar attiecīgo kotēto apjomu.

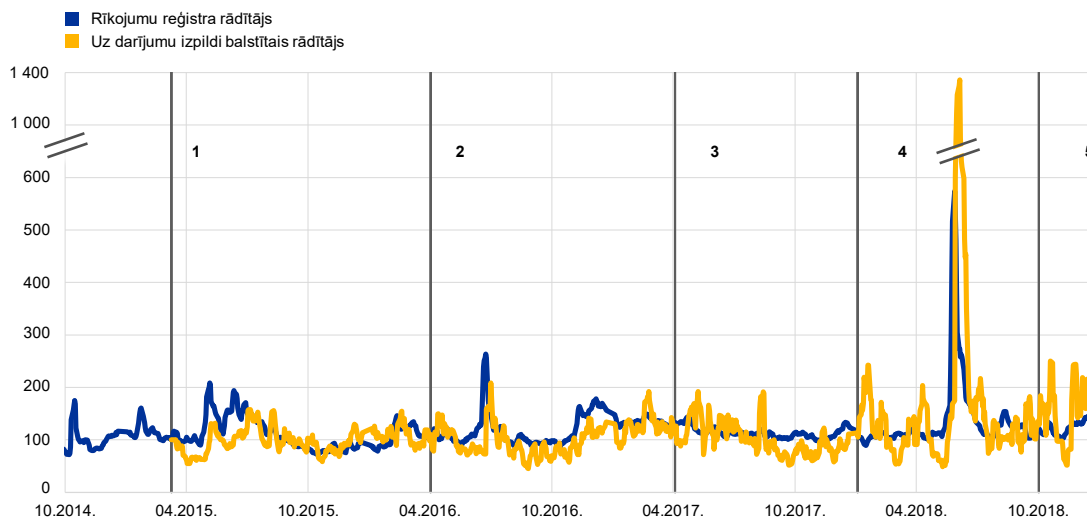
¹⁶ Uz izpildi balstītajam likviditātes rādītājam izmanto informāciju, ko iegūst no stabilām darījumu kotācijām VSAIP ietvaros. Konkrētai obligācijai minēto rādītāju nosaka kā divu labāko ārpusbiržas darījumu (OTC) tirgū saņemto kotāciju starpību, kas dalīta ar obligācijas procentu riska indeksu. Vērā tiek ņemtas tikai tās kotācijas, kuru rezultātā tiešām notiek darījums.

nozīmīgu reakciju uz VSAIP mēneša iegādes apjoma pārmaiņām, lai gan kopējais apjoms, iespējams, slēpj atšķirības starp valstīm.

A attēls

Euro zonas valstu valdības obligāciju tirgu likviditātes rādītāji kopš VSAIP uzsākšanas

(indekss: 100 = 2015. gada 9. marts)

Avoti: Bloomberg, EuroMTS Ltd un ECB aprēķini.

Piezīmes. Šo rādītāju pieaugums (samazinājums) norāda uz likviditātes situācijas pasliktināšanos (uzlabošanos). Attēlā parādīts rādītāju piecu dienu slidošais vidējais rādītājs. Rīkojumu reģistra rādītājs ir visu euro zonas valstu valdības 10 gadu obligāciju vidējais ar IKP svērtais rādītājs, un uz darījumu izpildi balstītais rādītājs ir VSAIP ietvaros tirgto valsts obligāciju ar apjomu svērtais vidējais rādītājs. Rādītāju vērtības pielīdzinātas 100 2015. gada 9. martā, kad sākās iegādes VSAIP ietvaros. Vertikālās līnijas norāda šādas VSAIP ietvaros veiktās aktīvu iegādes apjoma pārmaiņas: 1) programmas sākums – mēneša apjoms 60 mljrd. euro (2015. gada 9. marts); 2) mēneša neto iegāžu apjoma palielināšana līdz 80 mljrd. euro (2016. gada 1. aprīlis); 3) mēneša neto iegāžu apjoma samazināšana līdz 60 mljrd. euro (2017. gada 3. aprīlis); 4) mēneša neto iegāžu apjoma samazināšana līdz 30 mljrd. euro (2018. gada 2. janvāris); 5) mēneša neto iegāžu apjoma samazināšana līdz 15 mljrd. euro (2018. gada 1. oktobris). Jaunākie dati atbilst stāvoklim 2018. gada 21. decembrī. Vērtības, kas pārsniedz 600, samazinātas, izmantojot koeficientu 4.

A attēlā redzams, ka šie likviditātes rādītāji parasti sasniedz augstāko punktu tādu politisku un ekonomisku notikumu laikā, kuri saistīti ar tirgus likviditātes pasliktināšanos. Piemēram, augstākie punkti tika novēroti tā dēvētajā *Bund tantrum*¹⁷ periodā (tas sākās 2015. gada 28. aprīlī) un pēc Apvienotās Karalistes referenduma par dalību ES (2016. gada 23. jūnijā). Arī prezidenta vēlēšanām ASV (2016. gada 8. novembrī) un Francijā (2017. gada 23. aprīlī) bija raksturīgs augstāks šo rādītāju līmenis. Taču lielākais likviditātes sarukums bija vērojams politiskās spriedzes periodā saistībā ar Itālijas jaunās valdības veidošanu (tas sākās 2018. gada 28. maijā), kad likviditāte īpaši samazinājās Itālijas tirgū. Šis augstais rādītāju kāpums galvenokārt atspoguļo valstij raksturīgo likviditātes pasliktināšanos ar ierobežotu ietekmi uz citiem tirgiem. Turklāt likviditāte parasti pasliktinās vasarā un gada nogalē, taču attēlā tas nav tik labi saskatāms, ņemot vērā tā plašo skalu. Visbeidzot, uz darījumu izpildi balstītā rādītāja dinamika ir līdzīga rīkojumu reģistra rādītāja dinamikai, tomēr šķiet, ka tā vairāk atspoguļo nenozīmīgus datus. Saliktais rādītājs, kas veidots, izmantojot stabilas svēruma noteikšanas metodoloģijas vai apkopojot plašu rādītāju klāstu, varētu mazināt atsevišķu rādītāju nenozīmīgu datu ietekmi.

Banku ļoti labvēlīgie finansēšanas nosacījumi ietekmēja arī uzņēmumus un mājāsaimniecības

Stimulējošā monetārās politikas nostāja un banku bilanču nostiprināšanās turpināja veicināt zemas banku finansējuma izmaksas. Neraugoties uz finansējuma izmaksu

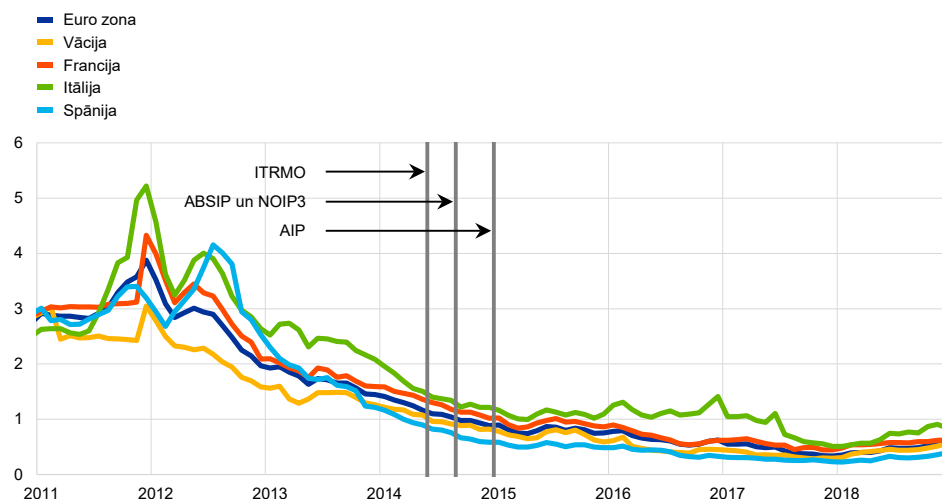
¹⁷ Par *Bund tantrum* dēvē krasu Vācijas valdības obligāciju peļņas likmju kāpumu, kad 10 gadu obligāciju peļņas likme aptuveni sešu nedēļu laikā pieauga par 82 bāzes punktiem (no 0.16% līdz 0.98%).

atšķirību palielināšanos dažādās euro zonas valstīs 2018. gada 2. pusgadā, šīs izmaksas joprojām bija būtiski zemākas nekā pirms kredītu nosacījumu stingrības mazināšanas pasākumu kopuma izziņošanas 2014. gada jūnijā (sk. 18. att.). Banku ļoti labvēlīgo finansēšanas nosacījumu ietekme izpaudās visā tautsaimniecībā. Visā euro zonā saglabājās pievilcīgi uzņēmumu un mājsaimniecību aizņemšanās nosacījumi. Nefinanšu sabiedrībām (NFS) un mājsaimniecībām izsniegto banku aizdevumu procentu likmes joprojām bija tuvu vēsturiski zemākajam līmenim. No 2014. gada jūnija sākuma līdz 2018. gada decembrim tās samazinājās attiecīgi par 130 bāzes punktiem un 110 bāzes punktiem, būtiski pārsniedzot tirgus darījumu atsauces procentu likmju pārmaiņas (sk. 19. att.).

18. attēls

Kopējās banku parāda finansējuma izmaksas

(noguldījumu un uz nenodrošinātiem tirgus instrumentiem balstīta parāda finansējuma kopējās izmaksas; gadā, %)

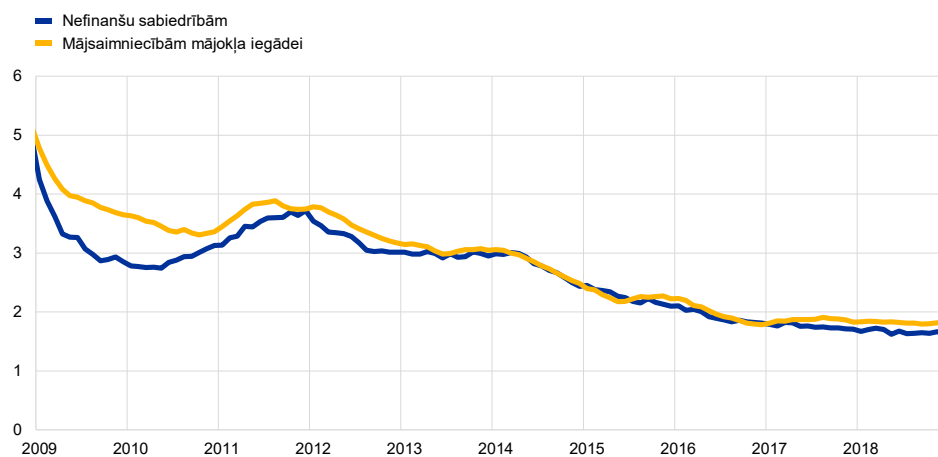
Avoti: ECB, Markit iBoxx un ECB aprēķini.

Piezīme. Noguldījumu kopējās izmaksas aprēķina kā jauno darījumu procentu likmju noguldījumiem uz nakti, noguldījumiem ar noteiktu termiņu un noguldījumiem ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu, kas svērti ar to attiecīgo atlikumu, vidējo rādītāju.

19. attēls

Nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegto banku aizdevumu kopējās procentu likmes

(gadā; %)

Avots: ECB.

Piezīme. Banku izsniegto aizdevumu kopējo procentu likmi aprēķina, agregējot īstermiņa un ilgtermiņa procentu likmes, izmantojot jauno darījumu apjoma 24 mēnešu mainīgo vidējo rādītāju.

Arī uz tirgus instrumentiem balstītā NFS finansējuma izmaksas saglabājās ļoti labvēlīgas, un to nodrošināja turpmāka USAIP neto iegāžu starpību samazinošā ietekme (sk. 3. ielikumu). Tomēr investīciju kategorijas NFS obligāciju ienesīguma likmju starpības visu 2018. gadu pakāpeniski un stabili palielinājās salīdzinājumā ar zemo pirms krīzes sasniegto līmeni. Tas bija skaidrojams ar augšo nenoteiktību saistībā ar euro zonas un pasaules izaugsmes perspektīvu.

Privātajam sektoram izsniegto kredītu plūsmu turpināja labvēlīgi ietekmēt ļoti labvēlīgie finansēšanas nosacījumi. Turpinājās kopš 2014. gada sākuma vērojamā NFS un mājsaimniecībām izsniegto banku aizdevumu atlikuma pieauguma pakāpeniskā augšupvērstā tendence (sk. 1.4. sadaļu). NFS parāda vērtspapīru neto emisiju joprojām veicināja USAIP, neraugoties uz nelielu kāpuma mazināšanos salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (sk. 3. ielikumu). Saskaņā ar ECB vērtspapīru emisiju statistiku¹⁸ neto jauno emisiju (denominētas euro) apjoms 2018. gada pirmajos 11 mēnešos bija 56 mljrd. euro (2017. gada atbilstošajā periodā – 91 mljrd. euro). Neto jauno emisiju (denominētas citās valūtās) apjoms 2018. gada pirmajos 11 mēnešos bija –3 mljrd. euro (2017. gada atbilstošajā periodā – –7 mljrd. euro), USAIP stimulējot euro zonas NFS emitēt jaunus euro denominētus parāda vērtspapīrus un dzēst parādu citās valūtās.

Zemu monetārās politikas procentu likmju un AIP rezultātā aizdevumu atlikums palielinājās un bankas padarīja mazāk stingrus nosacījumus no jauna izsniegtiem aizdevumiem

Bankas turpināja norādīt, ka tās nosaka mazāk stingrus kredītu standartus un vispārējos noteikumus un nosacījumus jaunajiem kredītiem. To veicinājuši ECB monetārās politikas pasākumi. Saskaņā ar euro zonas banku veiktās kredītēšanas apsekojumu AIP ietekmē banku vispārējie noteikumi un nosacījumi uzņēmumiem un

¹⁸ ECB sagatavo [vērtspapīru emisiju statistiku](#), pamatojoties uz euro zonas valstu centrālo banku sniegtajiem mēneša datiem. Tie ietver parāda vērtspapīru un kotēto akciju atlikumu, emisiju apjomu, dzēšanas apjomu un kāpuma tempu. Dati sniegti emitentu valstu un sektoru, instrumentu veidu, sākotnējo termiņu, kupona veidu un denominācijas valūtu dalījumā. Jaunākie pieejamie dati atbilst stāvoklim 2018. gada novembrī.

mājsaimniecībām izsniegtajiem jaunajiem kredītiem turpinājuši kļūt mazāk stingri. Turklāt ECB monetārās politikas pasākumi labvēlīgi ietekmējuši banku aizdevumu apjomu. Zemas procentu likmes un turpmāka tautsaimniecības izaugsme euro zonā joprojām veicināja pieprasījumu pēc aizdevumiem (sk. 1.4. sadaļu). Jaunākie "Apsekojuma par finansējuma pieejamību uzņēmumiem" (SAFE)¹⁹ rezultāti liecina, ka ārējā finansējuma pieejamība un nosacījumi mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) 2018. gadā vēl vairāk uzlabojušies sakarā ar ļoti stimulējošiem monetārās politikas pasākumiem un MVU finansējuma nosacījumu uzlabošanu (sk. 3. ielikumu).

3. ielikums

"Uzņēmumu sektora aktīvu iegādes programmas" ietekme uz nefinanšu sabiedrību finansējumu euro zonā

ECB aktīvu iegādes programmā ietvertās "Uzņēmumu sektora aktīvu iegādes programmas" mērķis ir nodrošināt euro zonas reālajai tautsaimniecībai mazāk stingrus finansēšanas nosacījumus. Šajā ielikumā sniegtais ECB veiktās analīzes kopsavilkums parāda, ka USAIP rezultātā euro zonas nebanku sabiedrību finansēšanas nosacījumi kļuvuši būtiski labvēlīgāki. Tas panākts, veicinot uzņēmumu obligāciju ienesīguma likmju starpību samazināšanos, kā arī piedāvājuma nosacījumu uzlabošanu uzņēmumu obligāciju sākotnējā tirgū. Turklāt USAIP, iespējams, veicinājusi banku kredītu izsniegšanu tām NFS, kuras neizmanto uzņēmumu obligāciju tirgu.²⁰

USAIP ir daļa no AIP

USAIP ietvaros Eurosistēma veic euro zonā darbojošos nebanku sabiedrību (t.i., nefinanšu sabiedrību un apdrošināšanas sabiedrību) emitēto euro denominēto investīciju kategorijas obligāciju iegādi. USAIP tika izziņota 2016. gada 10. martā, un iegādes sākās 2016. gada 8. jūnijā. Kopš tā laika Eurosistēma veikusi NFS emitēto parāda vērtspapīru iegādes gan sākotnējā, gan otrreizējā tirgū. Šiem vērtspapīriem jāatbilst Eurosistēmas kredītoperācijās izmantojama nodrošinājuma kritērijiem un jābūt denominētiem euro. Līdz AIP ietvaros veikto neto aktīvu iegāžu pārtraukšanai 2018. gada decembrī Eurosistēmas turējumā bija uzņēmumu obligācijas 178 mljrd. euro vērtībā (nedaudz mazāk par 7% no kopējā ar AIP iegādēm saistīto aktīvu atlikuma).

Ietekme uz NFS finansējuma izmaksām: uzņēmumu obligāciju ienesīguma likmju starpību sarukums

Kopš USAIP izziņošanas 2016. gada martā uzņēmumu obligāciju ienesīguma likmju starpības stabili saruka līdz 2017. gada beigām, atsākot pakāpeniski palielināties tikai 2018. gada laikā (sk. A att.). Ekonometriskā analīze²¹ parāda, ka noturīgā obligāciju ienesīguma likmju starpību

¹⁹ Sk. *Survey on the Access to Finance of Enterprises in the euro area – April to September 2018* ("Apsekojums par finansējuma pieejamību uzņēmumiem euro zonā 2018. gada aprīlī–septembrī"), ECB, 2018. gada novembris.

²⁰ Šā ielikuma pamatā ir ECB 2018. gada "Tautsaimniecības Biļetena" Nr. 3 raksts *The impact of the corporate sector purchase programme on corporate bond markets and the financing of euro area non-financial corporations* ("Uzņēmumu sektora aktīvu iegādes programmas" ietekme uz uzņēmumu obligāciju tirgiem un nefinanšu sabiedrību finansējumu euro zonā).

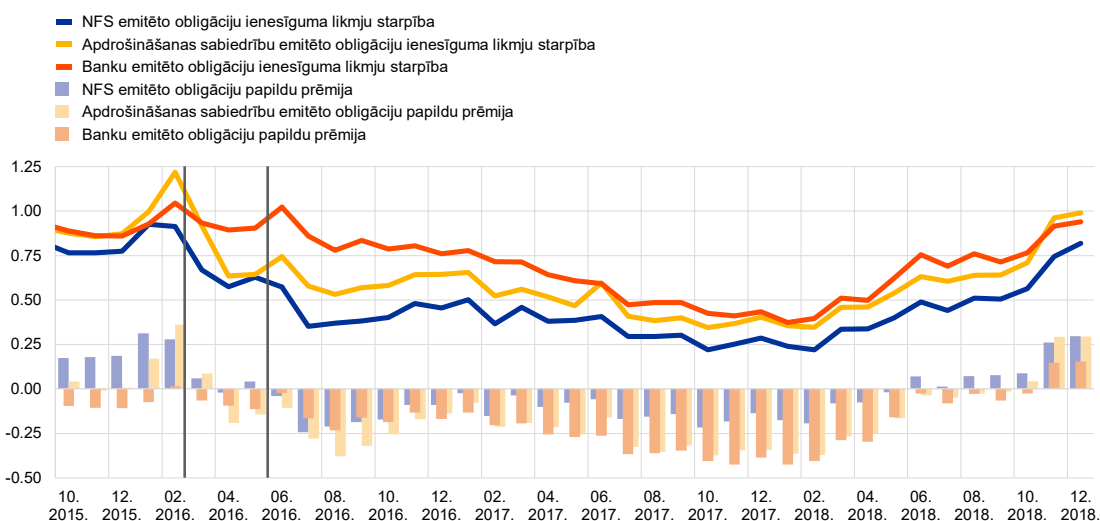
²¹ Izmantotās ekonometriskās metodes aprakstu sk. 2018. gada "Tautsaimniecības Biļetena" Nr. 3 raksta *The impact of the corporate sector purchase programme on corporate bond markets and the financing of euro area non-financial corporations* ("Uzņēmumu sektora aktīvu iegādes programmas" ietekme uz uzņēmumu obligāciju tirgiem un nefinanšu sabiedrību finansējumu euro zonā") 61. zemsvītras piezīmē.

samazināšanās, kas bija vērojama USAIP kritērijiem atbilstošajām obligācijām no 2016. gada vidus līdz 2017. gada beigām, lielā mērā skaidrojama ar USAIP. Šis atbilstošo uzņēmumu obligāciju ienesīguma likmju starpību sarukums savukārt izraisīja portfeļu sastāva pārbalansēšanas efektu, un tāpēc samazinājās arī to uzņēmumu obligāciju ienesīguma likmju starpības, kuras nav atbilstošas iegādēm USAIP ietvaros²². 2018. gadā gan pasaulē, gan euro zonā vērojamā nenoteiktība ar uzviju kompensēja USAIP ietekmi un izraisīja pakāpenisku kredītriska un attiecīgi arī uzņēmumu obligāciju ienesīguma likmju starpību pieaugumu. Vienlaikus ar USAIP ietvaros veikto neto iegāžu pārtraukšanu 2018. gada beigās un ar to saistīto pieprasījuma spiediena izžušanu kredītriska prēmiju un uzņēmumu obligāciju novērtējumi vairāk tuvinājās vērtībām, kādas bija vērojamas pirms paziņojuma par programmas uzsākšanu.

A attēls

Investīciju kategorijas uzņēmumu obligāciju ienesīguma likmju starpības un "obligāciju papildu prēmijas" euro zonā

(mēneša dati; procentu punktos)

Avoti: Merrill Lynch indeksi un ECB aprēķini.

Piezīmes. "Obligāciju papildu prēmija" (*excess bond premium*; EBP) ir uzņēmumu kredītriska starpības novirze no novērtētā emitenta saistību neizpildes riska. Sniegtā laikrinda ietver tikai investīciju kategorijas obligācijas. Vertikālās līnijas norāda Padomes 2016. gada 10. marta un 2016. gada 2. jūnija sanāksmes. Sk. De Santis, R. A. *Credit spreads, economic activity and fragmentation* ("Kredītriska starpības, ekonomiskā aktivitāte un fragmentācija"). Pētījumu sērija, Nr. 1930, ECB, 2016. gada jūlijs. Jaunākie dati atbilst stāvoklim 2018. gada decembrī.

Ietekme uz NFS parāda vērtspapīru emisiju

USAIP veicināja arī piedāvājuma apstākļu uzlabošanos uzņēmumu obligāciju sākotnējā tirgū, īpaši atbilstošajiem emitentiem. NFS veikto emisiju neto apjoms 2016. gada martā pieauga vienlaikus ar paziņojumu par USAIP un uzņēmumu obligāciju ienesīguma likmju starpību samazināšanos. Kopš tā laika tas saglabājies lielāks nekā iepriekšējos gados. Turklāt no jauna emitētajām USAIP kritērijiem atbilstošajām obligācijām bija ilgāki termiņi, un tas veicināja NFS emitēto nenodrošināto investīciju kategorijas seniorobligāciju atlikuma vidējā atlikušā termiņa būtisku palielināšanos. Visbeidzot, empīriskie dati liecina, ka USAIP joprojām mudināja NFS emitēt jaunas atbilstošas obligācijas, kas denominētas euro, nevis citās valūtās. Zemu ienesīguma likmju vide un mazas

²² Piemēram, banku emitētās obligācijas, augsta ienesīguma obligācijas un obligācijas ar neatbilstošu kuponu struktūru. Eurosistēmas iegādāto obligāciju zemākās ienesīguma likmes un to starpības radīja ieguldītājiem stimulu pārbalansēt savus portfeļus, ietverot tajos aktīvu turējumus ar līdzīgu risku profilu, bet ar augstāku gaidāmo atdevi.

uzņēmumu obligāciju ienesīguma likmju starpības, šķiet, arī veicinājušas zemāka reitinga emitentu emisiju.

Ietekme uz NFS finansējuma struktūru

NFS obligāciju emisijas apjoma pieaugums pēdējo divarpus gadu laikā vismaz sākotnēji atspoguļo pārmaiņas dažu uzņēmumu izvēlē, aizdevumus aizstājot ar parāda finansējumu, kas balstīts uz tirgus instrumentiem.²³ ECB analīze attiecībā uz lielu euro zonas NFS izlasi parāda, ka no 2015. gada beigām līdz 2017. gada vidum uzņēmumiem, kuri emitējuši USAIP kritērijiem atbilstošas obligācijas, to kopējās parādsaistībās pieaudzis obligāciju īpatsvars un samazinājies ilgtermiņa aizdevumu īpatsvars.

Šos mikrolīmeņa datus apstiprina euro zonas NFS apkopotie finanšu konti. Laikā no USAIP izziņošanas līdz 2017. gada vidum euro zonas uzņēmumu saņemto jauno banku aizdevumu īpatsvars attiecībā pret to no jauna emitētajiem parāda vērtspapīriem salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu samazinājās. Tādējādi euro zonas NFS pārkārtoja savu finansējuma struktūru, vairāk izvēloties parāda instrumentus. Neraugoties uz to, kopš 2016. gada vidus banku neto aizdevumu plūsma uz NFS sektoru bijusi pozitīva un pat paātrinājusies. No 2017. gada vidus euro zonas NFS tendenci aizstāt banku aizdevumus ar parāda vērtspapīriem pakāpeniski pavērsa pretējā virzienā, un saņemto jauno banku aizdevumu relatīvais īpatsvars līdz 2018. gada beigām atkal pieauga.

Ietekme uz banku aizdevumu piedāvājumu

Visbeidzot, aplūkojot šos datus kopā ar apsekojumu rezultātiem, šķiet, ka USAIP varētu būt palīdzējusi atbrīvot banku bilanču kapacitāti, kas vēlāk tika izmantota, paplašinot USAIP kritērijiem neatbilstošu (galvenokārt mazāku) uzņēmumu kreditēšanu.²⁴ "Apsekojums par finansējuma pieejamību uzņēmumiem" parāda, ka to mazo un vidējo uzņēmumu neto procentuālā daļa, kuri bija norādījuši uz banku lielāku gatavību izsniegt kredītus un kuru skaits palielinājies kopš 2014. gada, 2016. gada 1. pusgadā, kad tika ieviesta USAIP, vēl nedaudz pieauga. Šī ietekme visskaidrāk saskatāma Francijā, kur kopš USAIP izziņošanas bijis liels tādu uzņēmumu īpatsvars, kuru obligāciju emisiju apjoms pieaudzis.

Kopš 2014. gada īstenotie monetārās politikas pasākumi būtiski veicināja euro zonas ekonomiskā snieguma uzlabošanos

Kopš 2014. gada īstenotie ļoti stimulējošās monetārās politikas pasākumi nodrošinājuši būtisku devumu euro zonas ekonomiskās darbības uzlabošanā, veicinot inflācijas tuvināšanos Padomes noteiktajam mērķim. Privāto patēriņu veicināja nodarbinātības kāpums, kas savukārt daļēji atspoguļoja iepriekšējās darba tirgus reformas, un mājāsaimniecību bagātības pieaugums. Labvēlīgi finansēšanas nosacījumi, uzņēmumu pelnītspējas uzlabošanās un noturīgs pieprasījums veicināja

²³ Sk. *Grosse-Rueschkamp, B., Steffen, S. and Streitz, D. Cutting out the middleman – The ECB as corporate bond investor*. SSRN, October 2017, un *Arce, O., Gimeno, R. and Mayordomo, S. Making room for the needy: The credit-reallocation effects of the ECB's corporate QE. Working Papers*, No 1743, Banco de España, 2017.

²⁴ Literatūrā atrodami ekonometriski pierādījumi tam, ka to banku aizdevumu apjoms, kuru portfeļos liela daļa kredītņēmēju atbilst USAIP kritērijiem, pieaudzis spēcīgāk nekā tām bankām, kuru portfeļos ir mazāka šādu kredītņēmēju daļa; sk. *Grosse-Rueschkamp, Steffen* un *Streitz*, op. cit. Ir arī ekonometriski pierādījumi tam, ka laikā, kad tika paziņots par USAIP uzsākšanu, Spānijā bija vērojams USAIP kritērijiem neatbilstošiem uzņēmumiem izsniegtu aizdevumu kāpums; sk. *Arce, Gimeno* un *Mayordomo*, op. cit.

ieguldījumus uzņēmējdarbībā. Ieguldījumi mājokļos joprojām bija stabili. Ņemot vērā visus kopš 2014. gada vidus veiktos monetārās politikas pasākumus, tiek lēsts, ka kopējā ietekme uz euro zonas reālā IKP kāpumu un euro zonas inflāciju laikā no 2016. gada līdz 2020. gadam abos gadījumos kumulatīvā izteiksmē ir aptuveni 1.9 procentu punkti.²⁵

2.2. Eurosistēmas bilances dinamika, noslēdzoties neto aktīvu iegādēm

Kopš globālās finanšu krīzes sākuma 2007. un 2008. gadā Eurosistēma veikusi dažādus standarta un nestandarta monetārās politikas pasākumus, kam laika gaitā bijusi tieša ietekme uz Eurosistēmas bilances apjomu un sastāvu. Nestandarta pasākumi ietvēra nodrošinātās aizdevumu operācijas, kuru mērķis ir darījuma partneriem nodrošināt finansējumu ar sākotnējo termiņu līdz 4 gadiem, kā arī privātā un valsts sektora uzņēmumu emitētu aktīvu iegādes (AIP ietvaros), lai uzlabotu monetārās politikas transmisiju un atvieglotu finansēšanas nosacījumus euro zonā. 2018. gada laikā Eurosistēmas bilance turpināja palielināties sakarā ar nestandarta monetārās politikas pasākumiem, un līdz 2018. gada beigām tā sasniedza vēsturiski lielāko apjomu (4.7 trlj. euro), salīdzinājumā ar 2017. gada beigām pieaugot par 0.2 trlj. euro.

Eurosistēmas bilances apjoms turpināja palielināties

AIP noteica turpmāku Eurosistēmas bilances apjoma pieaugumu 2018. gadā, lai gan tā temps bija mazliet lēnāks nekā iepriekšējos gados, samazinoties katru mēnesi veikto neto aktīvu iegāžu apjomam (sk. 2.1. sadaļu). 2018. gada beigās ar monetāro politiku saistītie posteņi aktīvu pusē ietvēra 3.4 trlj. euro, veidojot 72% no Eurosistēmas bilances kopējiem aktīviem (2017. gada beigās – 70%). Šie ar monetāro politiku saistītie aktīvi ietvēra aizdevumus euro zonas kredītiestādēm, kuri veidoja 16% no kopējiem aktīviem (2017. gada beigās – 17%), un monetārās politikas mērķiem iegādātos aktīvus, kuri veidoja aptuveni 56% no kopējiem aktīviem (2017. gada beigās – 53%; sk. 20. att.). Pārējos finanšu aktīvus bilancē galvenokārt veidoja: 1) ārvalstu valūta un zelts Eurosistēmas turējumā, 2) ar monetāro politiku nesaistīti euro denominētie portfeļi un 3) ārkārtas likviditātes palīdzība, ko dažas Eurosistēmas nacionālās centrālās bankas (NCB) nodrošināja maksāspējīgām finanšu iestādēm, kas nonākušas īslaicīgās likviditātes grūtībās. Uz šiem pārējiem finanšu aktīviem attiecas dažādos tiesību aktos noteiktās Eurosistēmas iekšējās pārskatu sniegšanas prasības un ierobežojumi, ko īpaši rada monetārās finansēšanas aizliegums un prasība, lai tie nenonāktu pretrunā ar monetāro politiku.²⁶

²⁵ Plašāku AIP ietekmes uz euro zonas tautsaimniecību izklāstu sk. ECB "Tautsaimniecības Biļetenā" vēl nepublicētu rakstu *Taking stock of the Eurosystem's asset purchase programme after the end of net asset purchases* ("Eurosistēmas aktīvu iegādes programmas analīze pēc neto aktīvu iegāžu pārtraukšanas").

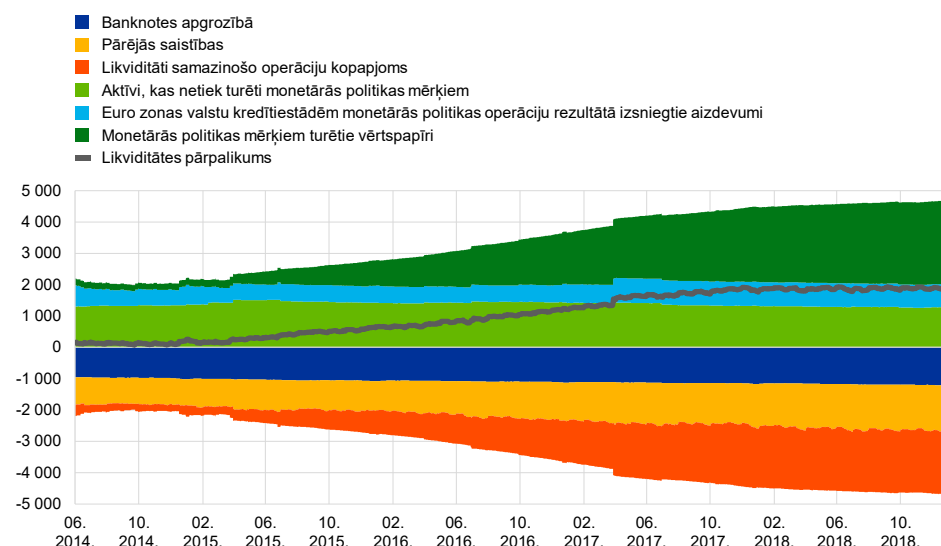
²⁶ Monetārās finansēšanas aizliegums noteikts [Līguma par Eiropas Savienības darbību](#) 123. pantā. Ierobežojumus saistībā ar aktīviem, kas netiek turēti monetārās politikas mērķiem, sk. īpaši ECB Pamatnostādne par nacionālo centrālo banku iekšzemes aktīvu un pasīvu pārvaldības operācijām ([ECB/2014/9](#)), 2014. gada 19. novembra [Līgumā](#) par neto finanšu aktīviem, kā arī 2017. gada 17. maija [Līgumā](#) par ārkārtas likviditātes palīdzību.

Pasīvu pusē joprojām īstenotās stimulējošās monetārās politikas ietekme 2018. gadā galvenokārt bija vērojama attiecībā uz darījuma partneru rezervju turējumiem un noguldījumu iespējas izmantošanas apjomu, kas kopumā nemainījās un bija 2 trlj. euro, 2018. gada beigās veidojot 39% no pasīviem (2017. gada beigās – 42%). Banknošu apgrozībā vērtība pieauga atbilstoši vēsturiskajai tendencei, bet relatīvajā izteiksmē nemainījās salīdzinājumā ar 2017. gada beigu līmeni (26% no pasīviem). Pārējās saistības, t.sk. kapitāls un pārvērtēšanas konti, veidoja 34% (2017. gada beigās – 32%), absolūtajā izteiksmē pieaugot par 0.2 trlj. euro (sk. 20. att.).

20. attēls

Eurosistēmas konsolidētās bilances attīstība

(mljrd. euro)

Avots: ECB.

Piezīmes. Pozitīvie skaitļi attiecas uz aktīviem un negatīvie skaitļi – uz pasīviem. Likviditātes pārpalikums norādīts kā pozitīvs skaitlis, lai gan tas attiecas uz šādu pasīvu posteņu summu: pieprasījuma noguldījumu kontu atlikumi, kas pārsniedz rezervju prasības, un noguldījumu iespējas izmantošana.

AIP portfeļu vidējais termiņš un aktīvu un juridiskiju daļījums

2018. gada beigās AIP turējumu atlikums bija 2.6 trlj. euro

Katru mēnesi veikto neto aktīvu iegāžu apjoms 2018. gadā tika samazināts līdz 30 mljrd. euro ar janvāri un līdz 15 mljrd. euro ar oktobri. Gada beigās AIP turējumu²⁷ atlikums bija 2.6 trlj. euro.²⁸

Gada beigās ABSIP veidoja 1% (28 mljrd. euro), NOIP3 – 10% (262 mljrd. euro) un USAIP – 7% (178 mljrd. euro) no AIP kopējā atlikuma. Runājot par privātā sektora aktīvu iegādes programmām, būtiskāko devumu AIP turējumu atlikuma pieaugumā

²⁷ AIP turējumu atlikums uzrādīts saskaņā ar amortizētajām izmaksām.

²⁸ ECB reizi nedēļā publicē informāciju par AIP turējumu pārmaiņām. Reizi mēnesī tā publicē ABSIP, NOIP3 un USAIP ietvaros iegādāto vērtspapīru datus sākotnējā un otrreizējā tirgū veikto iegāžu daļījumā. Attiecībā uz USAIP publikācijā ietverts pilns visu turējumu saraksts, t.sk. emitentu nosaukumi, dzēšanas datumi un obligāciju kupona likmes, kā arī apkopoti dati par turējumiem riska valstu, reitingu un sektoru daļījumā. Attiecībā uz VSAIP ECB sniedz datus par vērtspapīru turējumiem emisijas valstu daļījumā, t.sk. to vidējo svēto termiņu (par starpvalstu iestāžu emitēto vērtspapīru turējumiem publicēti apkopoti dati).

2018. gadā veidoja USAIP (neto iegāžu apjoms – 48 mljrd. euro). USAIP ietvaros iegādes veiktas, pamatojoties uz atsauces apjomu, kas proporcionāli atspoguļo visas atbilstošās apgrozībā esošās emisijas. Tas nozīmē, ka, pamatojoties uz tirgus kapitalizāciju, katrai emisijas jurisdikcijai atsauces apjoma ietvaros tiek noteikts svērums.

VSAIP veidoja 82% no kopējā AIP atlikuma

VSAIP 2018. gada beigās veidoja lielāko AIP daļu – 2.1 trlj. euro jeb 82% no AIP kopējā atlikuma (2017. gada beigās – 83%). VSAIP ietvaros iegāžu apjomu valstu dalījumā nosaka saskaņā ar ECB kapitāla atslēgu. ECB un euro zonas NCB tām piešķirto individuālo kvotu ietvaros var izvēlēties veikt centrālās, reģionālās vai vietējās valdības vērtspapīru, attiecīgajās valstīs reģistrētu noteiktu aģentūru emitētu vērtspapīru un, ja nepieciešams, starpvalstu iestāžu emitētu vērtspapīru iegādi. VSAIP turējumu vidējais svērtais termiņš 2018. gada beigās bija 7.4 gadi, nedaudz īsāks nekā 2017. gada beigās (7.7 gadi). Bija vērojamas nelielas atšķirības starp valstīm.²⁹

Eurosistēma atkārtoti iegulda AIP ietvaros iegādāto aktīvu pamatsummas, pienākot to dzēšanas termiņam. Atkārtotas ieguldīšanas apjoms privātā sektora iegādes programmu ietvaros 2018. gadā bija 30.9 mljrd. euro, savukārt VSAIP ietvaros – 116.7 mljrd. euro.³⁰ VSAIP un USAIP ietvaros iegādātie aktīvi joprojām pieejami vērtspapīru aizdevumiem³¹, lai veicinātu obligāciju un atpiršanas (*repo*) līgumu tirgus likviditāti.³²

Eurosistēmas refinansēšanas operāciju norises

Kopš 2017. gada beigām Eurosistēmas refinansēšanas operāciju atlikums samazinājās par 30.6 mljrd. euro (2018. gada beigās – 733.4 mljrd. euro). Tas lielā mērā bija saistīts ar ITRMO I kopuma brīvprātīgajām atmaksām (4.5 mljrd. euro apjomā) un dzēšanas termiņa iestāšanos (8.9 mljrd. euro apjomā), kā arī ITRMO II kopuma brīvprātīgajām atmaksām (17.8 mljrd. euro apjomā). Eurosistēmas refinansēšanas operāciju atlikuma vidējais svērtais termiņš samazinājās no aptuveni 2.7 gadiem 2017. gada beigās līdz aptuveni 1.8 gadiem 2018. gada beigās. Vidējā svērtā ITRMO II procentu likme bija –0.3650% (noapaļota).

²⁹ Eurosistēmas mērķis ir attiecībā pret tirgu neitrāls aktīvu izvietojums, veicot visu atbilstošo termiņu vērtspapīru iegādes visās valstīs, tādējādi atspoguļojot euro zonas valdības obligāciju tirgus sastāvu.

³⁰ ECB publicē gaidāmos mēneša AIP vērtspapīru dzēšanas apjomus slīdošā 12 mēnešu periodā.

³¹ Informāciju par NOIP3 un ABSIP ietvaros veiktajiem vērtspapīru aizdevumiem sk. [General APP securities lending framework](#) ("Vispārējā AIP vērtspapīru aizdevumu sistēma").

³² ECB reizi mēnesī publicē datus par Eurosistēmas VSAIP mēneša kopējo vidējo aizdoto vērtspapīru atlikumu un VSAIP mēneša kopējo vidējo saņemtā skaidrās naudas nodrošinājuma apjomu.

2.3. AIP risku pārvaldības ietvars mazina finanšu riskus, vienlaikus veicinot monetārās politikas mērķa sasniegšanu

Risku efektivitāte ir svarīgs Eurosistēmas risku pārvaldības funkcijas princips

No monetārās politikas viedokļa aktīvu iegādes balstās uz trim galvenajiem principiem. Pirmkārt, aktīvu iegādes jāizmanto kā efektīvs līdzeklis ECB galvenā mērķa – cenu stabilitātes – sasniegšanai. Otrkārt, aktīvu iegādēm proporcionāli jāatbilst politikas mērķiem, un nepieciešams izvairīties no tirgus izkropļojumiem. Treškārt, ja pastāv vairākas iespējas, kā sasniegt politikas mērķus, izvēlētajai iespējai jābūt efektīvai gan no darbības, gan arī no risku viedokļa. Šajā kontekstā Eurosistēmas risku pārvaldības funkcija cenšas panākt risku efektivitāti, t.i., politikas mērķu sasniegšanu, pakļaujot Eurosistēmu iespējami mazākam riskam.³³

Tiešajām aktīvu iegādēm nepieciešami īpaši riska pārvaldības ietvari

Visi monetārās politikas instrumenti, t.sk. tiešās aktīvu iegādes, pēc savas būtības ietver riskus, kurus Eurosistēma pārvalda un kontrolē. Pie šiem riskiem pieder kredītrisks, tirgus risks, likviditātes risks, darbības risks un juridiskais risks. Tiešajām aktīvu iegādēm nepieciešami īpaši riska pārvaldības ietvari, lai ierobežotu finanšu riskus, kas atkarīgi no konkrētajiem politikas mērķiem un iesaistīto aktīvu veidu iezīmēm un riska profiliem. Katrs no šiem ietvariem ietver atbilstības kritērijus, kredītnovērtējumu un padziļinātas pārbaudes procedūras, cenu noteikšanas ietvarus, atsaucē apjomus un limitus. Risku kontroles ietvari ne tikai vērsta uz finanšu risku mazināšanu, bet arī veicina politikas mērķu veiksmīgu sasniegšanu, virzot aktīvu iegādes tā, lai tiktu nodrošināts diversificēts un attiecībā pret tirgu neitrāls aktīvu izvietojums. Tālāk aprakstīti risku pārvaldības ietvari, kas regulē AIP īstenošanu. 1. tabulā apkopoti šo ietvaru svarīgākie elementi. Šie risku pārvaldības ietvari joprojām tiks piemēroti visā reinvestēšanas periodā tik ilgi, kamēr vien Eurosistēmas bilanci būs AIP turējumi.

³³ Sk. *The financial risk management of the Eurosystem's monetary policy operations* ("Finanšu risku pārvaldība Eurosistēmas monetārās politikas operācijās"), ECB, 2015. gada jūlijs.

1. tabula

AIP risku pārvaldības ietvaru svarīgākie elementi

	ABSIP	NOIP3	USAIP	VSAIP
Galvenie atbilstības kritēriji	Atbilstoši kā nodrošinājums Eurosistēmas kredītooperācijās, piemērojot emisijas vietas kritēriju	Atbilstoši kā pašu izmantots nodrošinājums Eurosistēmas kredītooperācijās	Atbilstoši kā nodrošinājums Eurosistēmas kredītooperācijās, piemērojot izslēgšanas kritērijus	Atbilstoši kā nodrošinājums Eurosistēmas kredītooperācijās, ietverot atbilstošo aģentūru un starpvalstu iestāžu sarakstu
Minimālais reitings	3. KSL	3. KSL	3. KSL	3. KSL
Minimālais atlikušais termiņš	Nav noteikts	Nav noteikts	6 mēneši	1 gads
Maksimālais atlikušais termiņš	Nav noteikts	Nav noteikts	30 gadu	30 gadu
Emisijas ierobežojumi	70% (atbrīvojumu gadījumā – 30%)	70% (atbrīvojumu gadījumā – 30%)	70%, valsts sektora uzņēmumu gadījumā – 33%/25% (atkarībā no CAC)	Starpvalstu organizāciju obligāciju gadījumā – 50%, citos gadījumos – 33%/25% (atkarībā no CAC)
Emitenta ierobežojumi	Nav noteikti	Jā	Jā	Starpvalstu organizāciju obligāciju gadījumā – 50%, citos gadījumos – 33%
Kreditriskā novērtējums un padziļinātas pārbaudes procedūras	Jā	Jā	Jā	Nav noteikti
Cenas pārskatīšana (ex post)	Jā	Jā	Jā	Jā

Avots: ECB.

Piezīmes. KSL – kredīspējas līmenis atbilstoši Eurosistēmas saskaņotajai reitingu skalai (sk. [Eurosystem credit assessment framework](#) ("Eurosistēmas kredītnovērtējumu sistēma")); CAC – kopīgas rīcības klauzula (*collective action clause*).

Atbilstības prasības tiešajām aktīvu iegādēm

Atbilstības kritēriji piemērojami visām aktīvu grupām

Tiešajām aktīvu iegādēm atbilst tikai tirgojami aktīvi, kurus pieņem kā nodrošinājumu Eurosistēmas kredītooperācijās. Nodrošinājuma atbilstības kritēriji izmantošanai Eurosistēmas kredītooperācijās noteikti monetārās politikas instrumentu [vispārīgajā regulējumā](#). Līdztekus citām prasībām norādīts, ka atbilstošajiem aktīviem jāatbilst Eurosistēmas saskaņotās reitingu skalas 3. kredīspējas līmeņa (3. KSL) kritērijiem, piemēram, tiem jābūt vismaz vienam [Eurosistēmas kredītnovērtējuma sistēmā](#) (ECAF) akceptētas ārējas kredītu novērtēšanas institūcijas (ECAI) sniegtam kredītreitingam³⁴. Turklāt aktīviem jābūt denominētiem euro un to emisijai un norēķiniem jābūt veiktiem euro zonā. Ar aktīviem nodrošinātu vērtspapīru (ABS) gadījumā attiecīgo prasību pamatā esošajiem debitoriem galvenokārt jāatrodas euro zonā.

Centrālo valdību emitētiem vai garantētiem aktīviem var noteikt atbrīvojumu no minimālā 3. KSL sliekšņa, ja attiecīgajā valstī atbilstoši Padomes lēmumam tiek īstenota ES un SVF programma un šī valsts atbilst programmas noteikumiem.

³⁴ ABS jābūt vismaz diviem ECAI sniegtiem kredītreitingiem. ABS, kuru reitings ir zem 2. kredīspējas līmeņa, jāatbilst papildu prasībām, t.sk.: 1) ABS emisijas brīdī nedrīkst būt nodrošināti ar ienākumus nenesošiem kredītiem un tādi nedrīkst tikt pievienoti ABS termiņa laikā, 2) naudas plūsmu radošie aktīvi, kas nodrošina ABS, nedrīkst būt strukturēti, sindicēti vai izsniegti, izmantojot aizņemtus līdzekļus, un 3) jābūt ietvertiem noteikumiem par apkalpošanas nepārtrauktību.

Aktīviem, kuri ir atbilstoši iegādei tāpēc, ka tiem piemērots atbrīvojums no minimālā kredībspējas sliekšņa prasības, jāatbilst papildu prasībām. Piemēram, iegādes nav atļautas šādas programmas pārskatīšanas periodā, un tās var uzsākt tikai pēc pozitīva pārskatīšanas rezultāta. ABSIP un NOIP3 ietvaros šādiem aktīviem jābūt maksimālajam attiecīgajā valstī iespējamam reitingam un jāatbilst citām papildu prasībām, lai mazinātu paaugstināto risku.

Papildus minētajiem atbilstības kritērijiem atkarībā no konkrētās programmas piemērojami specifiski atbilstības kritēriji. Piemēram, VSAIP un USAIP noteikti minimālā un maksimālā termiņa ierobežojumi.³⁵ Aktīvi, kurus emitējušas kredītiestādes vai emitenti, kuru mātesuzņēmums ir kredītiestāde, nav atbilstoši iegādēm USAIP ietvaros. Turklāt iegādēm USAIP un NOIP3 ietvaros nekvalificējas likvidēšanas mērķa iestāžu un ieguldījumu pārvaldes sabiedrību emitētie aktīvi. Lai aktīvus varētu iegādāties NOIP3 ietvaros, tiem jābūt atbilstošam nodrošinājumam Eurosistēmas kredītooperācijās, un tiem arī jāatbilst nepieciešamajiem nosacījumiem, lai tos varētu pieņemt kā pašu izmantotu nodrošinājumu, t.i., lai pati emitējošā kredītiestāde tos varētu izmantot kā nodrošinājumu.³⁶ Turklāt ar 2019. gada 1. janvāri iegādēm neatbilst nodrošinātās obligācijas ar atmaksas nosacījuma pagarinājumu. Visbeidzot, aktīvu iegādes nedrīkst būt pretrunā ar noteikumiem par valsts iestāžu monetārās finansēšanas aizliegumu, kas noteikts Līguma par Eiropas Savienības darbību 123. panta 1. punktā.

Kredītriska novērtējums un padziļinātas pārbaudes

Pastāvīgi tiek veikta kredītriska izvērtēšana un padziļinātas pārbaudes procedūras

Īstenojot privātā sektora aktīvu iegādes programmas, Eurosistēma pastāvīgi veic pienācīgu iegādājamo aktīvu kopuma kredītriska izvērtēšanu un padziļinātas pārbaudes procedūras. Tiek izstrādāti monitoringa ietvari, izmantojot noteiktus riska rādītājus. Šie novērtējumi un procedūras balstās uz proporcionālītātes principu, saskaņā ar kuru riskantākie aktīvi pakļauti pamatīgākai analīzei. Ja nepieciešams, var tikt piemēroti papildu riska pārvaldības pasākumi, kas arī tiek veikti atbilstoši proporcionālītātes principam, īpaši iegāžu ierobežojumi vai apturēšana un ārkārtas gadījumos pat aktīvu pārdošana. Šajos gadījumos nepieciešams, lai Padome veiktu katra konkrētā gadījuma atsevišķu izvērtēšanu.

Cenu noteikšanas ietvari

Cenu noteikšanas ietvari nodrošina iegāžu veikšanu atbilstoši tirgus cenām

AIP cenu noteikšanas ietvari nodrošina iegāžu veikšanu atbilstoši tirgus cenām, lai līdz minimumam samazinātu tirgus izkropļojumus un veicinātu riska efektivitātes sasniegšanu. Šie ietvari ņem vērā pieejamās tirgus cenas, šādu cenu kvalitāti un patiesās vērtības. Tiek veiktas arī *ex post* cenu pārbaudes, lai novērtētu, vai

³⁵ VSAIP ietvaros minimālais atlikušais termiņš ir 1 gads un maksimālais atlikušais termiņš – 30 gadu. USAIP ietvaros minimālais atlikušais termiņš ir 6 mēneši un maksimālais atlikušais termiņš – 30 gadu.

³⁶ Sk. Eiropas Centrālās bankas 2014. gada 19. decembra Pamatnostādnes (ES) 2015/510 par Eurosistēmas monetārās politikas regulējuma īstenošanu (ECB/2014/60) 138. panta 3. punkta b) apakšpunktu (OV L 91, 02.04.2015., 3. lpp.).

darījumu cenas, par kurām veiktas iegādes, atspoguļojušas tirgus cenas darījuma veikšanas brīdī.

Privātā sektora aktīvu iegādes programmu ietvaros pieļaujams iegādāties aktīvus ar negatīvu ienesīguma likmi, ja ienesīgums pārsniedz noguldījumu iespējas procentu likmi. Tādu aktīvu iegādes, kuru ienesīgums ir zemāks nekā noguldījumu iespējas procentu likme, pieļaujamās tikai "Valsts sektora aktīvu iegādes programmas" ietvaros un tikai nepieciešamajā apjomā.³⁷

Atsauces apjomi

Atsauces apjomus izmanto, lai panāktu diversificēšanu

Atsauces apjomus izmanto, lai panāktu diversificētu portfeļu veidošanu un veicinātu risku samazināšanu. Attiecībā uz privātā sektora aktīvu iegādes programmām tiek izmantoti atsauces apjomi, kas balstās uz iegādājamo aktīvu kopuma tirgus kapitalizāciju, t.i., uz apgrozībā esošo atbilstošo aktīvu nominālapjomiem saskaņā ar riska apsvērumiem. VSAIP gadījumā iegādes tiek veiktas atbilstoši ECB kapitāla atslēgai, kas nosaka iegāžu sadalījumu pa valstīm.

Limiti

Emisijas limits un emitenta limits ir efektīvs risku koncentrācijas ierobežošanas līdzeklis

AIP ir noteikti limitu ietvari. Nosakot emisijas limitu un emitenta limitu³⁸, tiek ņemti vērā politikas, operacionālie, juridiskie un riska pārvaldības apsvērumi. Limiti tiek precizēti atbilstoši aktīvu veidam, nošķirot valsts sektora aktīvus un privātā sektora aktīvus.

Emisijas un emitenta limiti VSAIP ietvaros tiek piemēroti, lai nodrošinātu tirgus darbību un cenu veidošanos, ierobežotu risku koncentrāciju un garantētu, ka Eurosistēma nekļūst par euro zonas valstu valdību dominējošo kreditoru. VSAIP ietvaros noteiktais emisijas limits ir 33% no apgrozībā esošo attiecīgās emisijas aktīvu apjoma, ikvienā konkrētā gadījumā veicot pārbaudi, vai neveidojas situācija, ka Eurosistēma iegūst bloķējošā mazākuma tiesības saistībā ar kopīgas rīcības klauzulas (*collective action clause*; CAC) ievērošanu.³⁹ Citos gadījumos emisijas limits ir 25%. Noteiktais emitenta limits ir 33% no apgrozībā esošo attiecīgās valsts iestādes emitēto atbilstošo aktīvu apjoma.

Privātā sektora aktīvu iegādes programmu ietvaros emisijas limits ir augstāks (70%).⁴⁰ USAIP ietvaros dažos konkrētos gadījumos noteikti zemāki emisijas limiti, piemēram, valsts sektora uzņēmumu gadījumā, kad pieeja ir atbilstoša VSAIP ietvaros izmantotajai pieejai. Papildus šiem emisijas limitiem NOIP3 un USAIP

³⁷ Padome 2017. gada 19. janvārī pieņēma lēmumu, ka tādu aktīvu iegādes, kuru ienesīgums līdž dzēšanai atlikušajā termiņā ir zemāks nekā noguldījumu iespējas procentu likme, pieļaujamās tikai VSAIP ietvaros, un apstiprināja, ka NOIP3, ABSIP un USAIP ietvaros šādas iegādes nav paredzētas. Sīkāku informāciju sk. [ECB tīmekļa vietnē](#).

³⁸ Emitenta limits attiecas uz maksimālo apgrozībā esošo emitenta vērtspapīru daļu, kāda var būt Eurosistēmas turējumā.

³⁹ Starpvalstu organizāciju obligāciju gadījumā emisijas un emitenta limits ir 50%.

⁴⁰ Tādu ABS un nodrošināto obligāciju gadījumā, kuras atbilst iegādēm sakarā ar atbrīvojumu no minimālās kredītkvalitātes prasībām, noteikts maksimālais limits 30%.

ietvaros tiek piemēroti emitenta limiti. Konkrētāk, USAIP gadījumā šos limitus nosaka, pamatojoties uz etalonsadalījumu, kas saistīts ar emitentu grupas tirgus kapitalizāciju, lai nodrošinātu iegāžu diversificētu sadalījumu. Turklāt, ja nepieciešams, tiek piemēroti zemāki limiti, pamatojoties uz kredītriska novērtējumu un padziļinātas pārbaudes procedūru rezultātiem, kā izklāstīts iepriekš.

3. Euro zonas finanšu sektors: augoša banku noturība risku apstākļos

Euro zonas finanšu sektora pārvaramo risku vide 2018. gadā kļuva sarežģītāka. No vienas puses, vairāki faktori, t.sk. tautsaimniecības izaugsme un banku sektora noturības uzlabošanās, stiprināja finanšu stabilitātes vidi. No otras puses, finanšu stabilitātes vidi 2018. gadā pasliktināja augošie izaugsmi mazinošie riski, ko īpaši noteica tirdzniecības protekcionisma pastiprināšanās un augošā politiskā un politikas nenoteiktība. Augsts riska uzņemšanās līmenis finanšu un nekustamā īpašuma tirgos joprojām veicināja ar aktīvu cenām saistītas ievainojamības pastiprināšanos, vienlaikus turpinoties risku kāpumam augošajā nebanku finanšu sektorā. Šādos apstākļos euro zonas valstis, konsultējoties ar ECB, īstenoja vairākus makroprudenciālās uzraudzības pasākumus, lai mazinātu sistēmiskos riskus un stiprinātu noturību pret šiem riskiem. Turklāt ECB banku uzraudzības speciālisti veica mikroprudenciālās uzraudzības pasākumus un turpināja veicināt Eiropas banku sektora stabilitāti un vienlīdzīgus noteikumus visām bankām euro zonā. 10 gadu pēc pasaules finanšu krīzes sākuma galvenās regulējuma reformas, kas veicinājušas noturīgāka finanšu sektora veidošanu, tuvojas noslēgumam. Tomēr, lai gan panākts būtisks progress, vēl daudz kas jāpaveic. Šajā sakarā ECB 2018. gadā turpināja sniegt ieguldījumu notiekošajās pārrunās par banku savienības un kapitāla tirgu savienības izveides pabeigšanu, kā arī uzsvēra to, cik svarīgi izstrādāt rīkus risku mazināšanai nebanku finanšu sektorā.

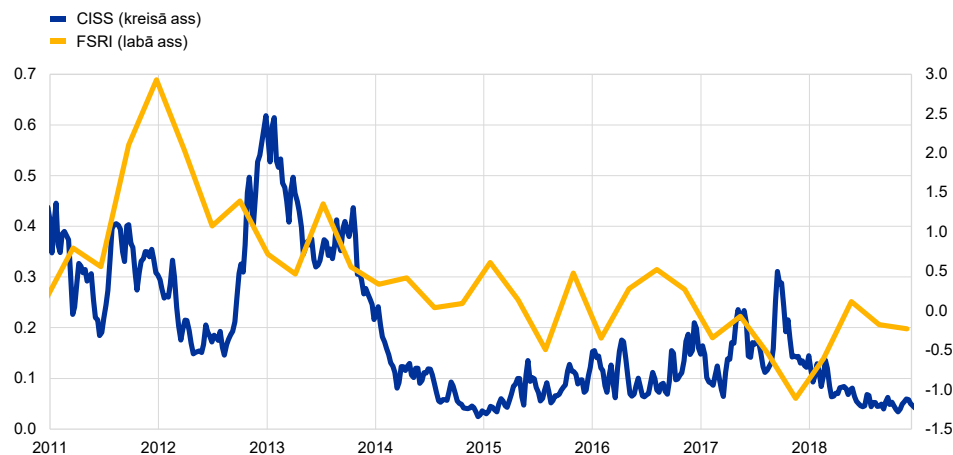
3.1. Finanšu stabilitātes vide 2018. gadā

Finanšu stabilitātes vide 2018. gadā kļuva sarežģītāka, un to atspoguļoja sistēmiskā stresa rādītāji (sk. 21. att.). 2018. gadā analīze iezīmēja to, ka dažas norises, t.sk. turpmāka tautsaimniecības izaugsme (sk. 1. nodaļu) un banku noturības uzlabošanās, veicinājušas finanšu stabilitāti. Tomēr ar augstu risku saistītas darbības atsevišķos finanšu tirgus segmentos veicināja globālo riska prēmiju sarukumu. Augošs protekcionisms un stresa atjaunošanās jaunajās tirgus ekonomikas valstīs izraisīja svārstīguma uzplūdus. Eiropas Savienībā lielāku politisko un politikas nenoteiktību veicināja augošā nenoteiktība saistībā ar breksita procesu un spriedze Itālijas obligāciju tirgos.

21. attēls

Euro zonas finanšu stabilitātes riska indekss un finanšu tirgu sistēmiskā stresa kopējais rādītājs

(2011. gada janvāris–2018. gada oktobris)

Avoti: Bloomberg, Eurostat, ECB un ECB aprēķini.

Piezīmes. Sīkāku informāciju par finanšu stabilitātes risku indeksu (FSRI) sk. ECB *Financial Stability Review* 2018. gada maija izdevuma A rakstā. FSRI skala ataino novirzi no vēsturiskās vidējās vērtības, kas izteikta vēsturiskās standartnovirzes daudzkārtnos. Finanšu tirgu sistēmiskā stresa kopējais rādītājs (CISS) normalizēts robežās no 0 līdz 1. FSRI: ceturkšņa dati; CISS: nedēļas dati; divu nedēļu slidošais vidējais rādītājs.

Četri galvenie finanšu stabilitātes riski

Šajā vidē divreiz gadā iznākošajā ECB *Financial Stability Review* tika identificēti un apspriesti četri galvenie euro zonas finanšu stabilitāti apdraudošie riski nākamo divu gadu periodā.

Krasa aktīvu cenu sarukuma risks

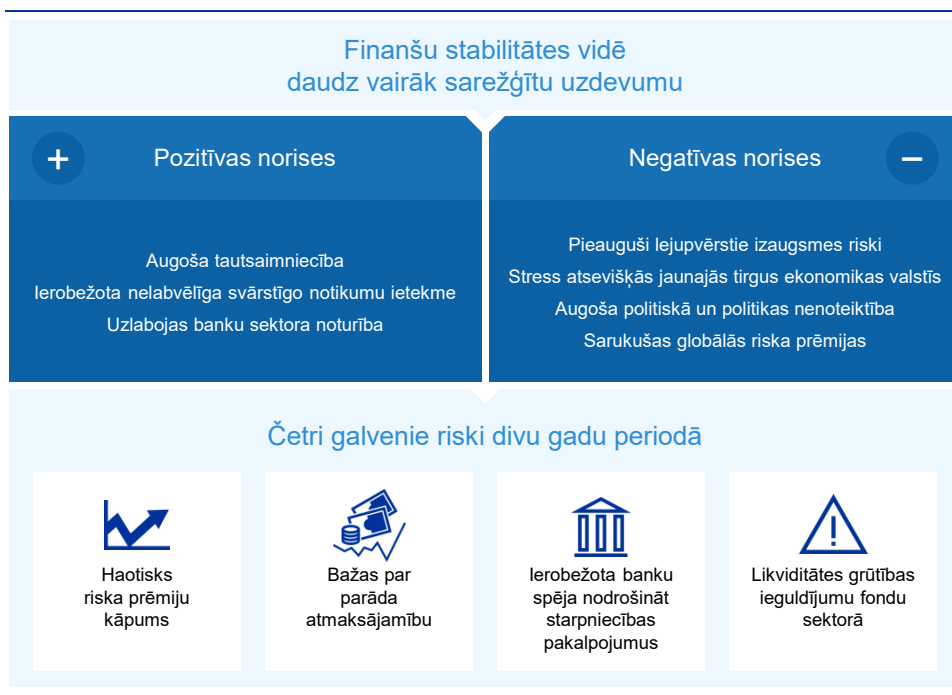
Pirmais galvenais finanšu stabilitātes risks tuvākajos gados ir haotiska globālo riska prēmiju kāpuma iespēja. Galvenie potenciālie haotiska globālo riska prēmiju kāpuma izraisītāji ir gan iekšzemes, gan ārēji faktori. Šeit ietilpst haotiska tirgus reakcija uz politisko vai politikas nenoteiktību, turpmāks stress jaunajās tirgus ekonomikas valstīs, kas varētu izraisīt stresu attīstītajās valstīs, un ASV makrofinansiālo perspektīvu krass pavērsiens pretējā virzienā. Pārmērīgi augstas aktīvu cenas atsevišķās vietās un liela globālo finanšu aktīvu cenu korelācijas pakāpe var pastiprināt iespējamo globālo riska prēmiju kāpumu.

Bažas par parāda atmaksājamību

Otrs galvenais risks saistīts ar bažām par parāda atmaksājamību. Euro zonas valstu valdības obligāciju tirgos 2018. gada vidū nedaudz palielinājās stresa rādītāji, atspoguļojot politiskās norises Itālijā. Tomēr palielinājums bija samērā mērens, liecinot par ierobežotu stresa ietekmi uz citām euro zonas valstīm. Euro zonas valstu parāda līmenis joprojām bija augsts, un pēdējos gados parāda rādītājs vairākās valstīs ar ļoti augstu parāda līmeni turpinājis palielināties. Turklāt dažās valstīs saglabājās augsts privātā sektora parāda līmenis gan vēsturiskā, gan starptautisko standartu skatījumā, pārsniedzot robežvērtības, kas parasti asociējas ar pārmērīgi lielu parādu, lai gan parāda dinamiku joprojām labvēlīgi ietekmēja euro zonas tautsaimniecības spēcīgais cikliskās izaugsmes temps un ļoti labvēlīgie finansēšanas nosacījumi.

1. shēma

Galvenie finanšu stabilitātes riski euro zonā

Avots: ECB.

Piezīme. Finanšu stabilitātes novērtējums 2018. gada 29. novembrī.

Nekustamā īpašuma tirgos visā euro zonā 2018. gadā pieauga izaugsmes temps. Stabīlā mājokļu cenu dinamika joprojām nedaudz liecināja par kopumā pārmērīgi augstām cenām euro zonas mājokļu nekustamā īpašuma tirgos ar ievērojamām atšķirībām dažādās valstīs. Komerčiālā nekustamā īpašuma tirgos cenu kāpums pēdējos gados būtiski pārsniedzis īres cenu pieaugumu. Tādējādi augstas kvalitātes komercīpašuma radītā peļņa samazinājusies, sasniedzot pašreizējā cikla jaunu zemāko līmeni. Vērotais peļņas samazinājums varētu liecināt, ka cenas komerciālā nekustamā īpašuma tirgos, iespējams, noteiktas pārmērīgi augstas. Tomēr jāatzīmē arī, ka parādījušās pirmās pazīmes, ka cikls sasniedz nedaudz lielāku brieduma posmu.

Ierobežota banku spēja nodrošināt starpniecības pakalpojumus

Trešais galvenais risks bija saistīts ar euro zonas banku zemas pelnītspējas prognozēm un iespējamo ierobežoto banku spēju nodrošināt starpniecības pakalpojumus. Euro zonas banku pelnītspēja stabilizējās, kopējai pašu kapitāla atdevei 2018. gada 3. ceturksnī sasniedzot 6.9%. Banku maksātspējas rādītāji saglabājās samērā stabili, euro zonas nozīmīgo iestāžu kopējam pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājam 2018. gada 3. ceturksņa beigās sasniedzot 14.2% (iepriekšējā gada atbilstošajā periodā – 14.3%).

Euro zonas banku akciju cenas 2018. gadā samazinājās aptuveni par 30%, atspoguļojot politiskās nenoteiktības kāpumu un bažas par ārējās vides perspektīvu. Akciju cenu kritums veicināja zemākus pārvērtēšanas rādītājus, lielāko biržā kotēto banku kopējam cenas un uzsaites vērtības attiecības rādītājam 2018. gada beigās sasniedzot 0.6%.

Ienākumus nenesošo kredītu kopējais atlikums būtiski samazinājās

Euro zonas bankās turpinājās ienākumus nenesošo kredītu (INK) atlikumu noturīga samazināšanās. Gada pirmajos trijos ceturkšņos ienākumus nenesošie kredīti samazinājās par 94 mljrd. euro, un euro zonas nozīmīgo iestāžu kopējais INK rādītājs bija 4.2% (iepriekšējā gada atbilstošajā periodā – 5.2%). Vairākumā valstu ar augstu INK rādītāju INK atlikuma samazināšanās process paātrinājās vai turpinājās tādā pašā tempā. INK rādītāju pārmaiņu sīks sadalījums šajā periodā liecina, ka INK rādītāju sarukums vairākumā gadījumu bija saistīts ar atveseļošanu, likvidāciju un norakstīšanu. Vienlaikus būtisku INK rādītāju samazināšanos veicināja arī aktīvāks vērtību zaudējušo aktīvu otrreizējais tirgus. No valstīm vislielākā pārdošanas darījumu aktivitāte joprojām bija Itālijā un Spānijā. Neraugoties uz darījumu apjoma kāpumu, likviditāti INK otrreizējos tirgos joprojām nelabvēlīgi ietekmēja vairāku veidu tirgus traucējumi. Tos varētu palīdzēt pārvarēt INK darījumu platformas, piedāvājot lielākas caurredzamības iespēju INK tirgos, veicinot plašāku investoru līdzdalību un risinot koordinēšanas jautājumus.⁴¹

Likviditātes riski ieguldījumu fondu sektorā

Ceturtais galvenais risks bija saistīts ar iespējamām likviditātes grūtībām ieguldījumu fondu sektorā. Pēdējo 10 gadu laikā euro zonas ieguldījumu fondu sektora kopējie aktīvi palielinājušies vairāk nekā divas reizes (no 5.7 trlj. euro 2008. gada beigās līdz 13.8 trlj. euro 2018. gada jūnijā). Ieguldījumu fondu sektors tagad veido gandrīz 20% no euro zonas finanšu sektora turējumā esošo aktīvu kopapjoma. Ieguldījumu fondu turējumā esošo riskanto aktīvu apjoms 2018. gadā turpināja palielināties. Vienlaikus to skaidrās naudas drošības rezerves saruka, palielinot sektora neaizsargātību pret iespējamām šokiem pasaules finanšu tirgos. Tāpēc, ja nāktos veikt liela apjoma līdzekļu atmaksas investoriem, fondiem, iespējams, vajadzētu likvidēt samērā lielu to portfeļu daļu, kas varētu izraisīt tirgus cenu sarukumu. Lai gan esošie ES noteikumi nodrošina stabilu regulējumu investoru aizsardzības nodrošināšanai un fondiem raksturīgās ievainojamības momentu novēršanai, pieaug bažas par cikliskajiem riskiem, kas saistīti ar arvien lielāku likviditātes riska uzņemšanos un visa sektora augošo ietekmi uz tirgu.

Kopumā visi četri riski nepārprotami ir savstarpēji saistīti, un, ja tie īstenotos, iespējams, viens otra ietekmi savstarpēji pastiprinātu.

3.2. ECB makroprudenciālās uzraudzības politikas funkcija

Makroprudenciālās uzraudzības politika sistēmisko risku novēršanai

Finanšu sistēmas sistēmisko risku rašanos novērš ar makroprudenciālās uzraudzības politikas palīdzību, un ECB šajā jomā piešķirta nozīmīga loma un īpašas pilnvaras (sk. [VUM regulu](#)). Konkrētāk, ECB noteikts uzdevums vērtēt ES tiesību aktos paredzētos un valstu iestāžu pieņemtos makroprudenciālās uzraudzības pasākumus Eiropas banku uzraudzībai pakļautajās valstīs un arī pilnvaras papildināt šādus valstu pasākumus banku sektorā. Reaģējot uz euro zonā izveidojušos riska vidi 2018. gadā, valstu iestādes, konsultējoties ar ECB, īstenoja vairākus makroprudenciālās uzraudzības pasākumus, lai mazinātu sistēmiskos

⁴¹ Sk. Fell, J., Grodzicki, M., Krušec, D., Martin, R. and O'Brien, E. [Overcoming non-performing loan market failures with transaction platforms](#). *Financial Stability Review*, ECB, 2017. gada novembris.

riskus un stiprinātu noturību pret tiem, kā arī nodrošinātu, ka reālajai tautsaimniecībai joprojām efektīvi tiek sniegti finanšu pakalpojumi.⁴²

Turpmākie makroprudenciālās uzraudzības pasākumi finanšu stabilitātes saglabāšanai

Makroprudenciālās uzraudzības politikas piemērotības novērtēšana

ECB 2018. gadā turpināja tās apjomīgo darbu makroprudenciālās uzraudzības politikas jomā, sniedzot nozīmīgu ieguldījumu finanšu stabilitātes saglabāšanā. Papildus būtiskam analītiskajam darbam ECB nodrošināja platformu regulāra kopīga riska novērtējuma veikšanai un politikas koordinēšanai starp ECB un euro zonas valstu iestādēm. ECB un valstu iestādes arī turpināja plaši un atklāti apspriest makroprudenciālās uzraudzības instrumentu lietošanu, kā arī dažādu sistēmiskā riska veidu novērtēšanas metožu izstrādi. Šīs darbības vēl vairāk uzlaboja sistēmisko risku un makroprudenciālās politikas pasākumu piemērotības novērtēšanas procesu un metodes euro zonā.

Pastiprināta komunikācija par makroprudenciālās uzraudzības politikas jautājumiem

Turklāt ECB turpināja pastiprināt komunikāciju par makroprudenciālās uzraudzības politikas jautājumiem un uzlabot informētību, nodrošinot lielāku atklātību par ECB veikto darbu un pārdomām šajā jomā. Papildus runām, paziņojumiem presei un citām publikācijām, piemēram, speciālajiem pētījumiem, ECB turpināja divas reizes gadā publicēt *Macroprudential Bulletin*, kas ir svarīgs komunikācijas rīks, lai skaidrotu ECB makroprudenciālās uzraudzības politikas regulējumu un lēmumu pieņemšanas kārtību, kā arī analītiskos sasniegumus un vērtējumus šajā jomā. ECB arī turpināja savā interneta vietnē publicēt *pārskatu* par pašlaik aktīvajiem makroprudenciālās uzraudzības pasākumiem ECB banku uzraudzībai pakļautajās valstīs.

Makroprudenciālās uzraudzības politikas lēmumi 2018. gadā

ECB 2018. gadā novērtēja 103 makroprudenciālās uzraudzības politikas lēmumus

ECB saskaņā ar tiesību aktos noteiktajām pilnvarām 2018. gadā novērtēja euro zonas valstu iestāžu paziņojumus par 103 makroprudenciālās uzraudzības politikas lēmumiem attiecībā uz instrumentiem, kas novērš cikliskos un strukturālos sistēmiskos riskus, kā arī citiem instrumentiem, kas paredzēti *Kapitāla prasību regulas* (CRR) 458. pantā. Vairākums paziņojumu attiecās uz pretcikliskās kapitāla rezerves noteikšanu vai globālu sistēmiski nozīmīgu iestāžu (G-SNI) un citu sistēmiski nozīmīgu iestāžu (C-SNI) apzināšanu un tām nepieciešamo kapitāla rezervju lieluma noteikšanu. ECB Padome neiebilda ne pret vienu no 2018. gadā valsts iestāžu paziņotajiem makroprudenciālās uzraudzības politikas lēmumiem.

Novērtēto lēmumu vidū bija tādi, kas nosaka pretcikliskās kapitāla rezerves un strukturālo sistēmisko risku novēršanas pasākumus

Visas 19 euro zonas valstis katru ceturksni vērtē cikliskos sistēmiskos riskus un, pamatojoties uz šiem novērtējumiem, nosaka savu pretciklisko kapitāla rezervju līmeni. 2018. gadā pretciklisko rezervju normu palielināja četras valstis. *Národná*

⁴² Valstu iestādes saglabā pilnvaras aktivizēt un īstenot ES tiesību aktos paredzētos makroprudenciālās uzraudzības pasākumus, bet tām pirms lēmumu par šādiem pasākumiem pieņemšanas jāinformē ECB. ECB vērtē plānotos pasākumus un var iebilst pret ierosināto lēmumu. Tā arī ir pilnvarota vajadzības gadījumā piemērot stingrākus pasākumus, nekā ierosinājušas valstis, lai novērstu finanšu stabilitātes riskus (*VUM regulas* 5. pants un ECB Reglamenta 13.h pants (*Lēmums ECB/2014/1*)).

banka Slovenska nolēma palielināt pretciklisko kapitāla rezervju normu no 0.5% uz 1.25%, sākot ar 2018. gada 1. augustu, un pēc tam, sākot ar 2019. gada 1. augustu, – uz 1.5%, kā iemeslu minot to, ka Slovākija ir viena no ES valstīm ar visdinamiskāko kredītu atlikuma kāpumu gan uzņēmumu, gan mājsaimniecību sektorā. Arī *Lietuvos bankas* nolēma palielināt pretciklisko kapitāla rezervju normu no 0.5%, kas bija spēkā no 2018. gada 31. decembra, uz 1%, sākot ar 2019. gada 30. jūniju. Pretciklisko kapitāla rezervju normas paaugstināšana netika saistīta ar pārmērīgu ciklisko risku, bet gan vairāk ar bankas izmantoto pretciklisko kapitāla rezervju normas noteikšanas pamatprincipu pārmaiņām (tagad, mērena riska apstākļos, tā noteikta pozitīvā līmenī). *Banc Ceannais na hÉireann/Central Bank of Ireland* nolēma aktivizēt pretciklisko kapitāla rezervju normas prasību 1% apmērā, sākot ar 2019. gada 1. jūliju, ar mērķi pietiekami agrīnā cikla posmā izveidot rezerves, lai efektīvi veicinātu noturību, vienlaikus ņemot vērā arī Īrijas makrofinansālās vides samērā lielo jutīgumu pret ārējām norisēm. Visbeidzot, Finanšu stabilitātes augstā padome Francijā pirmoreiz ieviesa pozitīvu pretciklisko kapitāla rezervju normu 0.25% apmērā, sākot ar 2019. gada 1. jūliju, lai palielinātu banku noturību pret cikliskiem riskiem, atsaucoties uz labvēlīgiem makroekonomiskajiem apstākļiem un nepārtraukto finanšu cikla paātrināšanos.

Attiecībā uz strukturālo sistēmisko risku novēršanai paredzētajiem makroprudenciālās uzraudzības instrumentiem ECB vērtēja valstu iestāžu lēmumus par 106 C-SNI kapitāla rezervēm⁴³, kā arī trīs lēmumus par sistēmiskā riska rezervēm. Attiecībā uz pasākumiem, kas minēti CRR 458. pantā, Finanšu stabilitātes augstā padome Francijā nolēma pastiprināt prasības lielu riska darījumu ierobežojumiem, ko piemēro lielām iekšzemes nefinanšu sabiedrībām ar augstu parāda līmeni, lai novērstu notikušās finanšu cikla paātrināšanās radītos riskus un šādu sabiedrību parāda līmeņa nemitīgā pieauguma tendenci. Turklāt *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* ierosināja divu līmeņu pasākumu nekustamā īpašuma risku novēršanai. Tas sastāv no vispārēja 5 procentu punktu palielinājuma riska pakāpēm banku riska darījumos ar privātpersonām vai MVU un iekšzemes nekustamā īpašuma nodrošinājumu tādās bankās, kuras piemēro uz iekšējiem reitingiem balstītu (IRB) pieeju, kā arī no riska jutīga papildu elementa, kas atkarīgs no katras IRB bankas hipotēku darījumu portfeļa riska raksturojuma. Pasākuma mērķis ir palielināt IRB banku noturību pret makroprudenciālajiem riskiem, ko izraisa norises nekustamā īpašuma tirgū un aizņēmēju neaizsargātības palielināšanās.

Sadarbība ar Eiropas Sistēmisko risku kolēģiju

Turpmāka sadarbība un atbalsts
ESRK

ECB turpināja sniegt analītisko, statistikas, loģistikas un administratīvo atbalstu Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas (ESRK) Sekretariātam, kas atbild par ESRK ikdienas darbību. ESRK ir atbildīga par ES finanšu sistēmas makroprudenciālo pārraudzību un sistēmisko risku novēršanu un mazināšanu.

⁴³ Sk. *ECB floor methodology for setting the capital buffer for an identified Other Systemically Important Institution (O-SII)*. *Macprudential Bulletin*, issue 3, ECB, 2017. gada jūnijs.

ECB regulāri atbalstīja ESRK, pastāvīgi apzinot un monitorējot potenciālos sistēmiskos riskus, kā arī sniedzot vispārēju atbalstu ESRK veiktajā pētnieciskajā darbā. Piemēram, ECB sadarbojās ar ESRK Augsta līmeņa darba grupu drošu aktīvu jautājumos. Šī grupa izveidota, lai pētītu praktiskos apsvērumus saistībā ar vērtspapīriem, kas nodrošināti ar valsts obligācijām. Tika publicēts [ziņojums](#), kas sastāv no diviem sējumiem, kuros izklāstīti darba grupas galvenie secinājumi, kā arī aprakstīta šos secinājumus pamatojošā tehniskā analīze. Turklāt ECB sniedza ieguldījumu tādu pētījumu sērijas publicēšanā, kuri saistīti ar vērtspapīriem, kas nodrošināti ar valsts obligācijām.

Attiecībā uz ES nebanku finanšu sektoru ECB sniedza ieguldījumu [EU Shadow Banking Monitor](#) trešā izdevuma sagatavošanā. Šis pārskats īsumā aplūko norises sektorā, detalizētāk pievēršoties potenciālo finanšu stabilitātes risku novērtēšanai. Nebanku finanšu sektora jomā ECB arī sniedza ieguldījumu ESRK ziņojuma [Macroprudential provisions, measures and instruments for insurance](#) sagatavošanā, kas tika publicēts 2018. gada novembrī. Ziņojums tiek izmantots notiekošajās Maksāspējas II direktīvas pārrunās par regulējuma pastiprināšanu apdrošināšanas un pārapdrošināšanas jomā makroprudenciālās uzraudzības skatījumā.

ECB bija līdzpriekšsēdētāja ekspertu grupā, kuras uzdevums bija atbildēt uz ES Padomes lūgumu, lai ESRK izstrādātu "makroprudenciālās uzraudzības pieejas, kas novērstu sistēmas mēroga INK problēmu rašanos, vienlaikus pienācīgi ņemot vērā uz INK atlikuma samazināšanu vērsto pasākumu prociklisko ietekmi un iespējamo ietekmi uz finanšu stabilitāti". Publicētais [ziņojums](#) identificēja INK sistēmas mēroga pieaugumu noteicošos faktorus, secinot, ka nav nepieciešams pašos pamatos mainīt esošo makroprudenciālās uzraudzības rīku kopumu, tomēr jāapsver atsevišķi papildinājumi.

Turklāt ECB vadīja darba grupu, kas sagatavoja ESRK nelabvēlīgos scenārijus Eiropas Banku iestādes 2018. gadā veiktā ES mēroga stresa testa un Eiropas Apdrošināšanas un aroda pensiju iestādes 2018. gadā veiktā stresa testa apdrošināšanas jomā vajadzībām, kā arī nodrošināja kritiski svarīgu tehnisko atbalstu un palīdzību modelēšanā. ECB arī 2018. gada decembrī organizēja gadskārtējo darbsemināru par stresa testu veikšanu.

Visbeidzot, ECB turpināja sniegt atbalstu ESRK tās analītiskajā darbā attiecībā uz apjomīgo datu kopu, kas pieejama saskaņā ar Eiropas tirgus infrastruktūras regulu. Padarītais darbs ļāva pāriet uz katru dienu veiktu datu vākšanu, apstrādi un analīzi. Šis analītiskais ieguldījums tagad palīdz ESRK, tās konsultatīvajām komitejām un to apakšstrukturām veikt visaptverošāku un savlaicīgāku atvasināto finanšu instrumentu tirgu monitoringu.

Sīkāka informācija par ESRK sniegta tās [interneta vietnē](#) un tās [gada pārskatos](#).

3.3. Mikroprudenciālās uzraudzības darbības, lai nodrošinātu atsevišķu banku stabilitāti

Visu 2018. gadu ECB banku uzraudzība turpināja veicināt Eiropas banku sektora stabilitāti un vienlīdzīgus noteikumus visām bankām euro zonā. Lai gan bankas euro zonā pēdējos gados uzlabojušas savu noturību, tām joprojām jārisina būtiski sarežģīti uzdevumi.

Viena no euro zonas banku vissteidzamāk risināmajām problēmām – peļņas trūkums

Viena no euro zonas banku vissteidzamāk risināmajām problēmām ir peļņas trūkums. Lai gan situācija kopumā uzlabojusies, bankas joprojām izjūt spiedienu pielāgot to uzņēmējdarbības modeļus. Bankām joprojām jāmeklē veidi, kā nodrošināt ilgtspējīgu peļņitspēju visā ekonomiskās attīstības cikla laikā. ECB banku uzraudzība 2018. gadā pabeidza [tematisko pārbaudi](#) par peļņitspēju un uzņēmējdarbības modeļiem un publicēja tās rezultātus. Pārbaude konstatēja, ka situācija dažādās bankās krasi atšķiras. Tā secināja arī, ka svarīgs faktors, kas ietekmē banku peļņitspēju, ir banku stratēģiskās vadības spējas. ECB banku uzraudzība turpinās monitorēt situāciju un pārbaudīt banku uzņēmējdarbības modeļus.

Prioritāte – INK problēmas atrisināšana

Papildus peļņitspējas jautājumam problēmas euro zonas banku sektoram joprojām sagādā tādi vēsturiskie aktīvi kā INK. INK mazina banku peļņu, vājina to noturību un spēju finansēt tautsaimniecību. Lai gan primāri par to ir atbildīgas problēmu skartās bankas, problēmas atrisināšana bijusi viena no ES iestāžu (kā to apliecina ES rīcības plāns INK problēmas risināšanai Eiropā) un īpaši ECB banku uzraudzības galvenajām prioritātēm. Jau 2017. gada martā ECB banku uzraudzība publicēja [kvalitatīvus norādījumus](#) bankām par INK. Šos norādījumus 2018. gada martā papildināja [pielikums](#), kas izklāsta gaidas attiecībā uz uzkrājumu veidošanu jauniem INK. 2018. gada jūlijā ECB banku uzraudzība paziņoja par [turpmāko rīcību](#) saistībā ar pieeju INK atlikumam.

Uzlaboti uzraudzības rīki un metodes

Visu gadu ECB banku uzraudzība turpināja uzlabot tās rīcībā esošos rīkus un metodes. Pēc 2018. gada martā uzsāktās sabiedriskās apspriešanas ECB banku uzraudzība 2018. gada novembrī publicēja [galīgos norādījumus](#) bankām par to iekšējo kapitāla un likviditātes pārvaldību (iekšējais kapitāla pietiekamības novērtēšanas process (IKPNP) un iekšējais likviditātes pietiekamības novērtēšanas process (ILPNP)). Saistībā ar notiekošo iekšējo modeļu mērķpārbaudi ECB banku uzraudzība pēc sabiedriskās apspriešanas 2018. gada novembrī arī publicēja tās norādījumu par iekšējiem modeļiem [pirmo nodaļu](#). Turklāt tā publicēja arī [norādījumus](#) par iesniegumu licences saņemšanai novērtēšanu, kas aptver arī *fintech* kredītiestādes. Citi 2018. gada septembrī publicēti [norādījumi](#) koncentrējas uz klātienes pārbaudēm un iekšējo modeļu izpēti. To mērķis ir izskaidrot, kā šādas pārbaudes tiek veiktas. ECB banku uzraudzība sniedza ieguldījumu arī [Eiropas Banku iestādes veiktajā Eiropas banku stresa testā](#) (sk. 4. ielikumu).

2018. gadā ECB banku uzraudzība piedalījās arī kādas nozīmīgas finanšu grūtībās nonākušas euro zonas bankas lietas risināšanā. Šis konkrētais gadījums īpaši lika saprast nepieciešamību turpināt saskaņot finanšu grūtībās nonākušām bankām piemērojamos noteikumus. Un, lai gan ECB nav pilnvaru cīņā ar nelikumīgi iegūtu

līdzekļu legalizēšanu, šis gadījums lika arī saprast, ka šim jautājumam nepieciešama saskaņotāka pieeja Eiropas līmenī.

Sīkāka informācija par ECB banku uzraudzību pieejama tās [interneta vietnē](#) un [ECB 2018. gada pārskatā par uzraudzības darbību](#).

4. ielikums

2018. gadā veiktais ES mēroga banku stresa tests

2018. gada stresa testa vispārējā kārtība un ECB iesaistīšanās

ECB bija iesaistījies Eiropas Banku iestādes (EBI) kopumā koordinētā 2018. gada ES mēroga stresa testa sagatavošanā un veikšanā. Stresa testa mērķis bija novērtēt finanšu iestāžu noturību, nosakot galvenās ievainojamības jomas saskaņā ar bāzes scenāriju un nelabvēlīgas attīstības scenāriju. Turklāt testa rezultāti nodrošina gan kvantitatīvu, gan kvalitatīvu informāciju, ko izmantot katras iesaistītās bankas novērtēšanā uzraudzības pārbaudes un novērtēšanas procesā (UPNP). Sagatavošanās darba ietvaros ECB piedalījās bāzes scenārija un nelabvēlīgās attīstības scenārija izstrādē. Pēdējais scenārijs tika izstrādāts kopā ar ESRK un EBI un ciešā sadarbībā ar valstu kompetentajām iestādēm (VKI). Turklāt ECB kopā ar VKI aktīvi piedalījās EBI stresa testa metodoloģijas piezīmju sagatavošanā. Visgrūtākais uzdevums, izstrādājot 2018. gada metodoloģiju, bija 9. starptautiskajā finanšu pārskatu standartā (9. SFPS) iestrādātā uzskaites principa ieviešana. Šis princips ietekmēja vairāku veidu riskus (kredītrisku, tirgus risku un tīros procentu ienākumus). Līdzīgā veidā, veiksmīgi sadarbojoties ar EBI un VKI ekspertiem, ECB sagatavoja stresa testā izmantojamās oficiālās kredītriska etalonvērtības. Paredzēts, ka bankas šīs kredītriska etalonvērtības piemēros portfeļiem gadījumos, kad nav pieejams atbilstošs kredītriska modelis.

Pēc ES mēroga stresa testa uzsākšanas 2018. gada 31. janvārī ECB bija atbildīga par tās tiešā uzraudzībā esošo banku kvalitātes kontroles procesu. Sakarā ar 9. SFPS ieviešanu 2018. gada testa termiņš salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem tika pagarināts, lai dotu bankām vairāk laika stresa testa datu iesniegšanai. ECB un VKI kopīgi veiktās kvalitātes kontroles galvenais mērķis bija nodrošināt, lai bankas pareizi piemērotu EBI izstrādāto vienoto metodoloģiju. Procesā bija iesaistīti vairāk nekā 200 ECB darbinieki. ECB mikroprudenciālās uzraudzības funkcijas darbinieki – kopējo uzraudzības komandu dalībnieki – bija atbildīgi par banku iesniegto aplēšu rūpīgu analīzi, ņemot vērā konkrētās bankas raksturojumu. Viņi atbildēja arī par tiešo sadarbību ar bankām. Horizontālās augšupvērstās pieejas (*bottom-up*) komandas bija atbildīgas par novērtējumu, vai bankas ievēro metodoloģijas prasības, un par katras bankas rezultātu konsekvences un ticamības pārbaudi, izmantojot salīdzinošās novērtēšanas analīzi. ECB makroprudenciālās uzraudzības funkcijas lejupvērstās pieejas (*top-down*) komandas pārbaudīja banku iesniegtos materiālus, izmantojot savus lejupvērstās pieejas modeļus. Atbalstu darbā sniedza īpaši izveidots projekta vadības birojs, kā arī infrastruktūras komandas un valstu koordinatori, kas atviegloja sadarbību ar valstu iestādēm.

No EBI vadībā veiktajā stresa testā ietvertajām 48 bankām 33 bija ECB tiešās uzraudzības bankas, kuru aktīvi veido 70% no euro zonas kopējiem banku aktīviem. EBI 2018. gada 2. novembrī publicēja visu 48 banku individuālos rezultātus kopā ar detalizētu 2017. gada beigu bilanci un riska darījumu atlikumu datiem. Papildus EBI izlasē iekļautajām 33 ECB tiešās uzraudzības bankām ECB paralēli veica pati savu UPNP stresa testu vēl 54 tās tiešās uzraudzības bankās, kuras nebija

iekļautas EBI izlasē.⁴⁴ Šā testa pamatā bija tā pati metodoloģija un scenāriji kā ES mēroga stresa testā, bet tika piemērotas vienkāršākas pieejas un mazāk stingras prasības attiecībā uz robežvērtībām, sākot ar kurām jāsāk sniegt datus, lai nodrošinātu samērīguma principu attiecībā pret mazākām bankām.

2018. gada sākumā ECB veica stresa testus arī četrās Grieķijas bankās, kas ir tās tiešās uzraudzības bankas. Izmantojot to pašu metodoloģiju, scenārijus un kvalitātes kontroles pieeju kā EBI vadībā veiktajā ES mēroga stresa testā, šis stresa tests tika veikts paātrinātos termiņos, lai to pabeigtu, pirms beidzas Eiropas Stabilitātes mehānisma trešā atbalsta programma Grieķijai.

Scenāriji

2018. gada stresa testā izmantotā nelabvēlīgās attīstības scenārija pamatā bija konsekvents makrofinansiālo šoku kopums, kas varētu īstenoties krīzes apstākļos. Euro zonai scenārijs paredzēja kumulatīvu IKP sarukumu par 2.4%, kumulatīvu nekustamā īpašuma cenu kritumu par 17% un tūlītēju kapitāla vērtspapīru cenu samazināšanos par 31%.

Scenārijs atspoguļoja pārbaudes sākumā identificētos galvenos sistēmiskos riskus. Tie ietvēra: 1) krasu un apjomīgu riska prēmiju pārcenošanu pasaules finanšu tirgos; 2) bažas par valsts un privātā parāda atmaksājamību; 3) negatīvu atgriezenisko saikni starp vāju banku peļņitspēju un zemu nominālo pieaugumu; un 4) likviditātes riskus nebanku finanšu sektorā ar iespējamu papildu ietekmi uz plašāku finanšu sistēmu.

Lai aptvertu ilgo laikposmu starp EBI stresa testa uzsākšanu 2018. gada sākumā un rezultātu publicēšanu, ECB veica papildu jutīguma analīzes attiecībā uz riskiem, kas pastiprinājās gada gaitā (piemēram, krasas lejupslīdes risks euro zonas bankām būtiskākajās jaunajās tirgus ekonomikas valstīs un papildu spriedze valsts parāda tirgos), un publicēja tās 2018. gada novembra *Financial Stability Review* (FSR).

2018. gada EBI veiktā stresa testa rezultāti un galvenie tos noteicošie faktori

Nelabvēlīgās attīstības scenārija piemērošanas rezultātā 33 ECB tiešajā uzraudzībā esošo banku kopējais pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājs (CET1), pilnībā piemērojot visas prasības, samazinātos par 3.8 procentu punktiem, kopējam CET1 kapitālam sarūkot no 13.7% 2017. gada beigās līdz 9.9% 2020. gada beigās. Šeit ietilpa 0.3 procentu punktu ietekme, kas radās, pirmo reizi piemērojot 9. SFPS, kas stājās spēkā 2018. gada 1. janvārī. Attiecīgais samazinājums ir par 0.5 procentu punktiem lielāks nekā 2016. gadā veiktajā testā.

Viens no galvenajiem kapitāla sarukumu noteicošajiem faktoriem nelabvēlīgas makroekonomiskās attīstības scenārijā bija lielā mērā saistīts ar to, ka izmantots nelabvēlīgāks makroekonomiskais scenārijs nekā 2016. gada stresa testā, un ar 9. SFPS ieviešanu (īpaši – uzkrājumu veidošanas modeli attiecībā uz visā aktīva darbības laikā paredzamajiem zaudējumiem). INK atlikumam 2018. gada testā bija mazāka nozīme nekā 2016. gadā, atspoguļojot banku bilanču uzlabošanos. Otrs noteicošais faktors bija finansējuma uzcenojuma šoks, kas ietekmēja banku tirgus risku un ko daļēji kompensēja augstāku ilgtermiņa procentu likmju pozitīvā ietekme. Trešais noteicošais faktors bija tirgus cenas un likviditātes šoku ietekme uz patiesajā vērtībā novērtētajiem portfeļiem. Visspēcīgāk šo portfeļu pilnas pārvērtēšanas pilno ietekmi izjuta globāli sistēmiski nozīmīgās

⁴⁴ Sk. paziņojumu presei [ECB 2018 stress test analysis shows improved capital basis of significant euro area banks](#). ECB Banku uzraudzība, 2019. gada 1. februāris.

bankas (G-SNB). Tomēr šīs bankas pamatā spēja kompensēt zaudējumus ar augstiem klientu ienākumiem. Stresa ietekme uz likviditātes un modeļa nenoteiktības rezervēm arī vairāk skāra G-SNB nekā citas bankas. Vēl viens noteicošais faktors bija būtisks stress attiecībā uz neto komisijas maksas ienākumiem.

Kapitāla sarukums bija lielāks arī tāpēc, ka piemērota riska jutīgāka metodoloģija. To tikai daļēji kompensēja aktīvu kvalitātes uzlabošanās ietekme, īpaši veiksmīgi samazinot INK apjomu, un scenārijā paredzētā ilgtermiņa procentu likmju krasāka kāpuma nodrošinātie guvumi.

Neraugoties uz lielāku kapitāla sarukumu, pēc stresa kopējais CET1 kapitāla rādītājs, pilnībā piemērojot visas prasības (9.9%), pārsniedza 2016. gadā veiktā stresa testa rezultātu (8.8%). To noteica banku nepārtrauktie pūliņi risināt vēsturisko aktīvu jautājumu, kā arī pēdējos gados vērotā stabilā kapitāla uzkrāšana. Rezultāts apstiprināja, ka uzlabojusies dalības banku noturība pret makroekonomiskiem šokiem. Tomēr stresa tests arī izgaismoja ievainojamības momentus atsevišķās bankās un deva svarīgu papildu ieskatu banku stresa testu veikšanas un riska vadības spējās, ar ko uzraugi turpina strādāt.

Papildu jutīguma analīzes rezultāti, kas publicēti jaunākajā FSR, liecināja, ka aplūkoto papildu risku īstenošanās izraisītu turpmāku rezultātu pasliktināšanos aptuveni par 0.3–0.7 procentu punktiem no CET1 kapitāla papildus kapitāla sarukumam par 3.8 procentu punktiem.

3.4. ECB ieguldījums banku savienības un kapitāla tirgu savienības stiprināšanā

Pēc krīzes veiktās regulējuma reformas izveidojušas noturīgāku finanšu sektoru, tomēr nepieciešams turpmāks darbs

10 gadu pēc pasaules finanšu krīzes sākuma galvenās regulējuma reformas, kas veicinājušas noturīgāku finanšu sektora veidošanu, tuvojas noslēgumam. Lai gan pēdējos 10 gados panākts būtisks progress, joprojām ir vairāki juridiski un institucionāli uzdevumi, kas jāatrisina, pirms Eiropas bankas varēs darboties pilnībā integrētā regulējumā un finanšu pakalpojumu lietotāji baudīs labāk integrēta vienotā banku pakalpojumu tirgus sniegtās priekšrocības. Nepieciešami arī turpmāki centieni, lai attīstītu kapitāla tirgus, vienlaikus stiprinot nebanku finanšu sektora regulējošo un uzraudzības ietvaru.

Banku savienības un kapitāla tirgu savienības izveides pabeigšana

ECB 2018. gadā turpināja sniegt ieguldījumu notiekošajās pārrunās par banku savienības un kapitāla tirgu savienības (KTS) izveides pabeigšanu. Abas iniciatīvas veicina labāku EMS darbību. Kopīga Vienotā noregulējuma fonda (VNF) finanšu atbalsta mehānisma izveide un Eiropas noguldījumu garantiju sistēma (ENGs) veicinās dziļāku finanšu integrāciju un palielinās banku savienības uzticamību. Labāk integrēti finanšu tirgi uzlabos kredītu piešķiršanas efektivitāti, veicinās riska dalīšanu ar privāto sektoru un palīdzēs dažādot reālās tautsaimniecības finansējuma avotus.

Turpmāks progress banku savienības izveidē

2018. gada jūnijā 27 ES dalībvalstu vai to valdību vadītāji **vienojās** par pirmo lēmumu kopumu attiecībā uz EMS reformu, t.sk. par banku savienības izveides pabeigšanu. Viņi vienojās par to, ka Eiropas Stabilitātes mehānisms nodrošinās kopīgo VNF finanšu atbalsta mehānismu. Vēlāk, 2018. gada decembrī, tika apstiprināts kopīgā

finanšu atbalsta mehānisma darba apraksts. Turklāt tika nolemts, ka būtu jāsāk veidot rīcības plānu politisko sarunu sākšanai par ENGS. 2018. gada decembrī viņi vienojās izveidot augsta līmeņa darba grupu, kas sagatavos nākamos soļus attiecībā uz ENGS.

Kopīgs VNF finanšu atbalsta mehānisms

Sniedzot atbalstu ES forumiem, lai izveidotu kopīgu VNF finanšu atbalsta mehānismu, ECB puda viedokli par attiecīgo tēmu savā juridiskajā [atzinumā](#) par Eiropas Komisijas priekšlikumu regulai par Eiropas Monetārā fonda izveidi. Īpaši ECB uzsvēra, ka ir ļoti svarīgi, lai atbalsta mehānisms būtu pieejams visiem VNV veiktajiem pasākumiem, t.sk. nodrošinot gan maksātpējas atbalstu, gan likviditātes atbalstu noregulējuma procesā esošajām iestādēm. Turklāt lēmumiem par izmaksām no atbalsta mehānisma jābūt ātriem, neaizkavējot VNV noregulējuma lēmumu pieņemšanu un izpildi.

Notikusī riska samazināšana var veicināt progresu politiskajās pārrunās par ENGS

ECB arī uzskata, ka notikusī riska samazināšana var veicināt progresu politiskajās pārrunās par ENGS. Šajā sakarā svarīgi pēc iespējas precīzāk ievērot [2016. gada jūnija ceļvedī](#) noteikto. Attiecībā uz ENGS faktiskajai ieviešanai nepieciešamajiem nosacījumiem ECB uzskata, ka tiem jābūt samērīgiem, ņemot vērā to, kādā pakāpē notiek dalīšanās ar risku ENGS pirmajā posmā. ECB arī paskaidroja, ka, apsverot dažāda plānojuma modeļus ENGS pirmajam posmam, labāk būtu izveidot centralizētu fondu, lai nodrošinātu, ka sistēmai pieejami stabili finanšu resursi un ka pārvaldības regulējums ļauj ātri pieņemt kopīgus lēmumus Eiropas līmenī.

ECB turpināja sniegt arī tehniskās konsultācijas attiecībā uz ENGS. Konkrētāk, tā speciālajai darba grupai banku savienības nostiprināšanas jautājumos prezentēja savu aktualizēto kvantitatīvo analīzi par ENGS kapacitāti⁴⁵. Šajā analīzē konstatēts, ka ar pilnībā finansētu Eiropas Noguldījumu apdrošināšanas fondu pietiktu, lai segtu izmaksas ļoti nopietna šoka gadījumā. ENGS ietvaros nenotiktu arī nevēlama sistemātiska šķērssubsidēšana tādā nozīmē, ka dažas banku sistēmas sistemātiski ieguldītu fondā mazāk līdzekļu nekā no tā saņemtu, pat ņemot vērā valstīm specifiskos šokus.

ECB sniedza ieguldījumu pārrunās par riska mazināšanas pasākumiem

ECB turklāt cieši sekoja līdzi un sniedza ieguldījumu pārrunās par riska mazināšanas pasākumiem. Saskaņā ar [2016. gada jūnija Padomes secinājumiem](#) banku savienības izveides pabeigšanai nepieciešami turpmāki pasākumi risku mazināšanai un dalīšanai finanšu sektorā. Nepārtraukta riska samazināšana ir ECB kā centrālās bankas un banku uzrauga tiešās interesēs, lai stiprinātu banku sistēmas noturību, kā arī banku savienības noturību kopumā. ECB 2018. gadā piedalījās [kopīgā monitoringa ziņojuma par risku samazināšanu](#) sagatavošanā sadarbībā ar Eiropas Komisiju un Vienotā noregulējuma valdi, sniedzot aktualizētu novērtējumu par to, kā banku savienībā attīstās riski. Uztāstoties ar runu Eiropas Universitātes institūtā 2018. gada maijā, ECB Prezidents [skaidroja](#), ka pārrunas raksturojošā riska samazināšanas un riska dalīšanas dihotomija daudzējādā ziņā ir mākslīga. Pareizā politikas regulējumā šie mērķi viens otru savstarpēji pastiprina.

⁴⁵ Sīkāku informāciju sk. Carmassi, J., Dobkowitz, S., Evrard, J., Parisi, L., Silva, A. and Wedow, M. *Completing the Banking Union with a European Deposit Insurance Scheme: who is afraid of cross-subsidisation?*. Occasional Paper Series, Nr. 208, ECB, 2018. gada aprīlis.

ECB aktīvi atbalstīja KTS projektu

ECB aktīvi atbalstījusi KTS projektu kopš tā uzsākšanas. Kā norādīts ECB 2018. gada novembra *Financial Stability Review*, KTS projektā nepieciešams panākt progresu, jo pilntiesīgai KTS piemīt potenciāls veicināt tautsaimniecības izaugsmi un tai var būt būtiska loma ES finanšu arhitektūras un uzraudzības režīma stiprināšanā. Šajā ziņā pilntiesīgas KTS ieviešanai būtu nepieciešams piešķirt lielāku lomu Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādei. Tādējādi ļoti svarīgi ir pabeigt dažādās likumdošanas iniciatīvas, kas iekļautas Komisijas sagatavotajā KTS rīcības plānā. Papildus tam ECB 2018. gada maija ziņojumā *Financial integration in Europe* tika norādīts uz vairākiem ECB pētījumos noteiktajiem virzieniem, kā padarīt KTS projektu vēl spēcīgāku riska dalīšanas nodrošināto priekšrocību ziņā. Šie virzieni koncentrējas uz vērtībām, ko nodrošina pensiju reformas un institucionālie ieguldījumi, finanšu pratības veicināšana un turpmāks progress Eiropas maksātnespējas regulējuma saskaņotības uzlabošanā.

Nepieciešamība izstrādāt rīkus risku mazināšanai nebanku finanšu sektorā

Kā atspoguļots Eiropas Komisijas KTS rīcības plāna izklāstā, visticamāk, ka nebanku finanšu sektoram būs arvien lielāka nozīme tautsaimniecības finansēšanā euro zonā. Šāda attīstība nodrošina daudz iespēju izveidot diversificētāku finanšu sistēmu, tomēr, finanšu starpniecības pakalpojumiem pārvirzoties no bankām uz nebanku finanšu iestādēm, var pārceļot esošie riski, kā arī parādīties jauni riski. Tāpēc ECB 2018. gadā uzsvēra to, cik nozīmīgi ir izstrādāt rīkus risku mazināšanai nebanku finanšu sektorā. Piemēram, ES likumdevējiem būtu jāievieš makroprudenciālās uzraudzības rīki, kas paredzēti ar likviditātes neatbilstībām un aizņemto līdzekļu izmantošanu ieguldījumu fondos saistītu sistēmisko risku novēršanai.

4. Tirgus infrastruktūras un maksājumu raita darbība

Eurosistēmai ir centrālā loma tirgus infrastruktūras attīstībā, darbībā un pārraudzībā, nodrošinot brīvu maksājumu, vērtspapīru un nodrošinājuma plūsmu Eiropā. Kopš euro ieviešanas 1999. gadā Eurosistēma devusi nozīmīgu ieguldījumu infrastruktūras pārveidē un konsolidēšanā, lai to pielāgotu liela apjoma maksājumiem, finanšu instrumentu pēctirdzniecības pakalpojumiem un (pavisam nesen) neliela apjoma ātro maksājumu pakalpojumiem. Eurosistēma arī uzrauga digitālās transformācijas procesa virzību, lai nodrošinātu finanšu tirgus infrastruktūras drošības un efektivitātes saglabāšanu.

4.1. TARGET pakalpojumi

Eurosistēmas TARGET pakalpojumi ietver trīs komponentus: TARGET2, kas ir reālā laika bruto norēķinu sistēma tādiem maksājumu darījumiem euro, kuri saistīti ar Eurosistēmas monetārās politikas operācijām, kā arī banku savstarpējiem darījumiem un komercdarījumiem, TARGET2 vērtspapīriem (T2V), kas ir vienotā Eiropas platforma vērtspapīru norēķiniem, un TARGET ātro maksājumu norēķini (TIPS), kas ļauj maksājumu pakalpojumu sniedzējiem piedāvāt klientiem iespēju veikt reālā laika pārvedumus visu diennakti katrā gada dienā. Visi trīs pakalpojumi ļauj veikt norēķinus, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus, tādējādi ierobežojot ar darījumu norēķiniem saistīto kredītrisku.

Vairāk nekā 1700 banku izmanto TARGET2, lai uzsāktu darījumus euro savā vai savu klientu vārdā. Ņemot vērā filiāles un meitasuzņēmumus, ar TARGET2 starpniecību var sasniegt vairāk nekā 52 000 banku visā pasaulē. TARGET2 2018. gadā vidēji dienā apstrādāti 346 834 maksājumi ar vidējo dienas apjomu 1.7 trlj. euro.

T2V pievienojot Dānijas kronu, tiek izmantota platformas daudzvalūtu funkcionalitāte

Gadu pēc migrācijas uz T2V noslēdzošā posma Dānijas kronas pievienošana norēķinu platformai bija nozīmīgs atskaites punkts, jo tā iezīmēja pirmo reizi, kad valūta, kas nav euro, darīta pieejama piegādes pret samaksu norēķiniem T2V, tādējādi izmantojot platformas daudzvalūtu funkcionalitāti. T2V 2018. gadā vidēji dienā apstrādāti 572 172 darījumi ar vidējo dienas apjomu 925.69 trlj. euro.

Maksājumi visā Eiropā reālā laikā un visu diennakti

Eurosistēma 2018. gada novembrī uzsāka TIPS, kas nodrošina galīgus un neatsaucamus ātro maksājumu norēķinus euro ātrāk nekā 10 sekunžu laikā visu diennakti katru gada dienu. TIPS pakalpojums izstrādāts, lai veicinātu ātro maksājumu izmantošanu Eiropas mērogā. TIPS pamatā ir SEPA Ātro kredīta pārvedumu sistēma (*SCT Inst*) – visas Eiropas ātro maksājumu mehānisms, kuru jau izmanto vairāk nekā 2000 maksājumu pakalpojumu sniedzēju 16 valstīs. Turklāt TIPS pakalpojums izstrādāts kā TARGET2 paplašinājums, tādējādi tā dalībnieki var izmantot plašo TARGET2 ietvaros jau nodrošināto dalībnieku tīklu visā Eiropā.

TIPS pakalpojuma nodrošināšana kopš 2018. gada novembra sniedz iespēju privātpersonām un uzņēmumiem veikt savstarpējus pārskaitījumus ātrāk nekā 10 sekunžu laikā, izmantojot ātro maksājumu pakalpojumus

Nākotnē TIPS varētu būt plašs un apjomīgs lietojums, izmantojot jau izveidoto TARGET2 dalībnieku un adresējamo BIC kodu tīklu. Pastāv elastīgas iespējas mijiedarbībai ar TIPS, ļaujot dažādiem lietotājiem piekļūt platformai, izmantojot atšķirīgas funkcijas.

4.2. Finanšu infrastruktūras drošības un efektivitātes saglabāšana visā digitālās transformācijas procesā

Lai gan Eiropas integrācijas jomā jau panākts progress, finanšu tirgus infrastruktūras un maksājumu jomā joprojām vērojams visaptverošs finanšu nozares un sabiedrības kopumā digitālās transformācijas process. Eurosistēma pieņēmusi šo divkārtšo izaicinājumu un pilda katalizatora lomu, veicinot integrāciju un inovāciju. Turklāt Eurosistēma veicina tirgus infrastruktūras un maksājumu drošību un efektivitāti atbilstoši tai piešķirtajām pārraudzības pilnvarām.

Eurosistēma pastāvīgi virzījusi Eiropas integrācijas un inovācijas procesu maksājumu jomā. Vienotās euro maksājumu telpas (SEPA) migrācijas novērtējums liecina, ka euro kredīta pārvedumu un tiešā debeta maksājumu standartizācija bijusi veiksmīga un pozitīvi ietekmējusi maksājumus. Tomēr "IBAN diskriminācija", t.i., kreditoru prakse atteikties akceptēt ārvalstu maksājumu kontus izmantošanai tiešā debeta maksājumiem, vēl nav pilnībā izskausta. Nepieciešami arī turpmāki pasākumi elektroniskā pilnvarojuma risinājumu izstrādei SEPA tiešā debeta maksājumu jomā, un joprojām nav pabeigts darbs SEPA maksājumu karšu jomā. ECB rosina Eiropas karšu shēmu operatorus veicināt savietojamību un pilnīgu sasniedzamību visā Eiropā, lai jebkuru karti varētu izmantot jebkurā terminālī.

Euro neliela apjoma maksājumu padomes (ERPB) – augsta līmeņa foruma, kura mērķis ir veicināt integrētu, inovatīvu un konkurētspējīgu tirgus attīstību euro denominētu neliela apjoma maksājumu jomā ES un kuru vada ECB, – pārraudzībā turpinās karšu standartizācija, kā arī inovāciju veicināšana neliela apjoma ātro maksājumu un "persona personai" mobilo maksājumu jomā un neliela apjoma maksājumu pakalpojumu pieejamības veicināšana.

Maksājumu iniciēšanas pakalpojumu (tādu tiešsaistes pakalpojumu, kuri nodrošina piekļuvi lietotāja maksājumu kontam līdzekļu pārveduma iniciēšanai lietotāja vārdā un ar lietotāja piekrišanu un atļauju) jomā ERPB noteikusi vienotu tehnisko, operacionālo un uzņēmējdarbības prasību kopumu efektīvai maksājumu iniciēšanas pakalpojumu nodrošināšanai visā Eiropā. Elektronisko rēķinu sagatavošanas jomā ERPB pievērsās tam, lai ieviestu ISO 20022 atbilstošu maksājuma pieprasījuma ziņojumu un veiktu turpmāku elektronisko rēķinu sagatavošanas un samaksas (EIPP) pakalpojumu saskaņošanu.

Vērtspapīru jomā Eurosistēma turpinājusi veicināt [T2V un pēctirdzniecības pakalpojumu saskaņošanu](#), pielāgojot uzraudzības regulējumu pēctirdzniecības pakalpojumu saskaņošanas vajadzībām tā, lai tiktu ņemta vērā migrācijas uz T2V pabeigšana. Lai gan 85% T2V tirgu jau atbilst T2V saskaņošanas standartiem,

nepieciešams turpmāks darbs tirgus līmenī, lai uzlabotu atbilstību T2V korporatīvās darbības standartiem.

Nodrošinājumu pārvaldības jomā ECB kopā ar svarīgākajām Eiropas finanšu tirgos ieinteresētajām personām sagatavoja pirmo saskaņoto uzņēmējdarbības procesu un darbplūsmu kopumu, pamatojoties uz ISO 20022 nodrošinājumu pārvaldības ziņojumapmaiņas standartu. Konkrētāk, 2018. gadā tika publicēts [saskaņošanas ziņojums par trīspusējo nodrošinājuma pārvaldību](#) un [saskaņošanas ziņojums par korporatīvo darbību](#), un ECB rēķinās ar tirgus dalībnieku atbalstu ziņojumos izklāstīto saskaņošanas priekšlikumu īstenošanā, īpaši saistībā ar jaunās [Eurosistēmas nodrošinājuma pārvaldības sistēmas \(ECMS\)](#) izstrādi.

Fintech jomā tika padziļināta un paplašināta izpēte saistībā ar sadalītās virsgrāmatas tehnoloģijas (DLT) lietojumu Eiropas finanšu tirgus infrastruktūrā. 2018. gadā tika turpināta ECB un Japānas Bankas kopīgā pētniecības programma, kuras mērķis ir novērtēt iespējamo DLT lietojumu finanšu tirgus infrastruktūrā, un tās ietvaros tika pabeigts [projekta "Stella" otrais posms](#). Tika analizēta pilnīgi jauna virsgrāmatu savietojamības nodrošināšanas pieeja, kam nav nepieciešams virsgrāmatu savstarpējs savienojums vai institucionāli pasākumi.

Lai nodrošinātu finanšu tirgus infrastruktūras un maksājumu drošību un efektivitāti, Eurosistēmas pārraudzības mērķi izklāstīti konkrētos pārraudzības noteikumos, standartos, vadlīnijās un ieteikumos, un tās pārraudzības uzdevumi tiek īstenoti, apkopojot nepieciešamo informāciju, novērtējot to saskaņā ar pārraudzības mērķiem un, ja nepieciešams, ieviešot pārmaiņas. Eurosistēma 2018. gadā vēl vairāk nostiprināja savu pārraudzības lomu, nosakot uzlabotu būtisku incidentu ziņošanas kārtību maksājumu pakalpojumu sniedzējiem,⁴⁶ maksājumu sistēmām un maksājumu shēmām.

Pamatojoties uz pastāvīgu krāpšanas ar maksājumu kartēm uzraudzību, Eurosistēma 2018. gadā publicēja [piekto ziņojumu par krāpšanu ar maksājumu kartēm](#). Ziņojums liecina par tendences maiņu – nedaudz sarucis ar SEPA izsniegtajām maksājumu kartēm saistīto krāpniecības gadījumu skaits un būtiski samazinājusies ar maksājumu kartēm saistītā krāpniecība bankomātos. Tomēr tiešsaistes krāpniecības apjoms turpina pieaugt (lai gan lēnākā tempā salīdzinājumā ar darījumiem, kas veikti, fiziski neuzrādot karti), sasniedzot gandrīz trīs ceturtdaļas no kopējā krāpniecības ar maksājumu kartēm apjoma.

Attiecībā uz vērtspapīru norēķinu sistēmu pārraudzību ECB kopā ar euro zonas valstu centrālajām bankām, pildot centrālās bankas uzdevumu emitēt euro, izsniedz atļaujas centrālajam vērtspapīru depozitārijam (CVD) un veic regulāras CVD pārbaudes un uzraudzību saskaņā ar [CVD regulu](#). Eurosistēma 2018. gadā sniedza atzinumu par atļauju izsniegšanu pieciem CVD un atzinumu par atļaujas izsniegšanu vienam CVD banku tipa papildpakalpojumu nodrošināšanai.

2018. gadā tika uzsākts pirmais visaptverošais T2V darbības novērtējums atbilstoši [CPSS-IOSCO Principles for Financial Market Infrastructures](#) ("Finanšu tirgu

⁴⁶ Pamatojoties uz EBI Pamatnostādnēm par būtisku incidentu ziņošanu saskaņā ar Direktīvu (ES) 2015/2366 (PSD2; [EBA/GL/2017/10](#)).

infrastrukturā principu"). Novērtējumu veic Eurosistēma, konsultējoties ar T2V sadarbības mehānismu, ko veido T2V pakalpojumus izmantojošo CVD pārraugi un uzraugi, centrālās bankas, kuras emitē T2V norēķinos izmantotās valūtas, un Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestāde.

Joprojām ļoti svarīgi steidzami
pieņemt pārskatītu CDP
uzraudzības regulējumu

Centrālo darījuma partneru (CDP) jomā Eurosistēma turpinājusi sniegt ieguldījumu uzraudzības kolēģiju, kas izveidotas saskaņā ar [Eiropas tirgus infrastruktūras regulu](#) (EMIR), darbībā. Arvien lielāka CDP nozīme paaugstina finanšu sistēmas noturību, taču vienlaikus arī palielina likviditātes risku koncentrāciju, un tas varētu ietekmēt naudas tirgu un maksājumu sistēmu raitu darbību un radīt nepieciešamību pēc centrālo banku likviditātes nodrošinājuma (īpaši ārkārtas apstākļos). Eurosistēmai nepieciešams pienācīgs regulējums attiecībā uz šo risku uzraudzību, novērtēšanu un, ja nepieciešams, novēršanu gan ES, gan trešajās valstīs. Tas ir īpaši svarīgi, ņemot vērā būtisko euro denominēto darījumu apjomu, kuru klīringu veic Apvienotajā Karalistē. Tāpēc joprojām ļoti svarīgi steidzami pieņemt pārskatītu CDP uzraudzības regulējumu.

5. Tirgus darbības atbalsta pasākumi un citām iestādēm sniegtie pakalpojumi

Reaģējot uz augošajām bažām saistībā ar euro uz nakti izsniegto kredītu vidējās procentu likmes indeksu (euro overnight index average; EONIA), ECB 2017. gadā sāka izstrādāt jaunu atsauces procentu likmi – euro īstermiņa procentu likmi (euro short-term rate; €STR) –, kuras pamatā ir tikai naudas tirgu statistikas pārskatu dati. €STR metodoloģija tika publicēta 2018. gada jūnijā pēc plaša atbalsta divās sabiedriskajās apspriešanās, un pēc tam euro bezriskā procentu likmju darba grupa rekomendēja to kā EONIA aizstājēju. Tāpēc paredzams, ka €STR kļūs par vienu no svarīgākajām euro zonas tirgu atsauces procentu likmēm.

ECB ir atbildīga par dažādu finanšu operāciju administrēšanu ES vārdā. Tai ir arī vispārēja koordinatora loma saistībā ar Eurosistēmas rezervju pārvaldīšanas pakalpojumu sistēmu.

Lai veicinātu starpbanku valūtas tirgus integritāti un efektīvu darbību, izstrādāts labās prakses principu kopums (sk. 5. ielikumu šīs nodaļas beigās).

5.1. €STR – jaunā darījumu uz nakti atsauces procentu likme euro zonas naudas tirgiem

Reaģējot uz nenoteiktību, ECB sagatavos savu darījumu uz nakti procentu likmi €STR

Kopš pastāvēšanas pirmsākumiem euro zonas finanšu tirgus izmantojis atsauces procentu likmes, piemēram, EONIA⁴⁷. EONIA tiek plaši izmantota kā pamata procentu likme dažādos atvasināto instrumentu līgumos, piemēram, procentu likmju mijmaiņas darījumos, vai kā līdzeklis nākotnes maksājumu noteikšanai dažādos atklātajos līgumos. EONIA tiek plaši izmantota arī finanšu produktu novērtēšanai (nākotnes naudas plūsmu diskontēšanai). Tāpēc tai ir ārkārtīgi svarīga loma tirgu darbībā. Tādas etalonlikmes kā EONIA ir svarīgas arī centrālajām bankām, jo tās ir rādītājs, kas ļauj novērtēt, kā centrālo banku monetārā politika ietekmē dažādus tirgus segmentus un kā notiek tās transmisija uz pārējo tautsaimniecību.

Nākotnē EONIA izmantošana tiks aizliegta, tāpēc steidzami nepieciešams EONIA aizstājējs

Nākotnē EONIA izmantošana tās pašreizējā formā tiks aizliegta, jo tā neatbilst [ES Regulas par etaloniem](#) (*Benchmarks Regulation*; BMR) prasībām. Pēc konsultācijām ar banku kopu Eiropas Naudas tirgu institūts (EMMI) – EONIA administrators – 2018. gada februārī [paziņoja](#), ka netiks veiktas nekādas pārmaiņas EONIA metodoloģijā. Tas nozīmē, ka, lai nodrošinātu visu to tirgu raitu funkcionēšanu, kuru darbība atkarīga no tā, vai pastāv droša darījumu uz nakti procentu likme, steidzami nepieciešams atrast EONIA aizstājēju.

⁴⁷ EONIA ir indekss, kas atspoguļo vidējo procentu likmi, ar kuru brīvprātīgas dalības banku kopa beznodrošinājuma darījumu starpbanku tirgū izsniedz aizdevumus euro uz nakti. To aprēķina katru dienu, pamatojoties uz banku kopas iesniegtiem datiem, un to administrē EMMI.

Ņemot vērā ar EONIA saistīto nenoteiktību, ECB 2017. gada septembrī [paziņoja](#), ka tā sagatavos savu darījumu uz nakti procentu likmi – [euro īstermiņa procentu likmi \(€STR\)](#) –, kas pilnībā balstīsies uz datiem, kuri Eurosistēmai ir viegli pieejami no dienas [naudas tirgu statistikas pārskatiem](#). Šo datu vākšana, lai atbalstītu Eurosistēmas monetārās politikas īstenošanu, tika uzsākta 2016. gada jūlijā, pamatojoties uz [Regulu par naudas tirgu statistiku](#). Šos datus nodrošina 50 lielākās euro zonas bankas, kuras nosaka pēc bilances apjoma un kuras katru darbadienu līdz plkst. 7.00 pēc Viduseiropas laika sniedz datus par visiem saviem darījumiem, kuri iepriekšējā darbadienā veikti darījumu ar nodrošinājumu un beznodrošinājuma darījumu naudas tirgos, valūtas mijmaiņas darījumu tirgos un uz nakti izsniegto kredītu indeksa mijmaiņas darījumu (OIS) tirgos.

€STR būs visas iezīmes, kas nepieciešamas tirgus dalībniekiem

ECB uzņēmās €STR sagatavošanu ar skaidru nodomu nodrošināt, lai tā ietvertu visas tirgus dalībniekiem nepieciešamās iezīmes. Tāpēc ECB mērķis ir ievērot [IOSCO principos](#) ietvertu etalonlikmju sagatavošanas labāko praksi, un tā centīsies sasniegt iespējami lielāku caurredzamību attiecībā uz procentu likmes uzbūvi, kas uzlabota, ņemot vērā divu sabiedrisko apspriešanu gaitā saņemtos komentārus. [Pirmā sabiedriskā apspriešana](#) tika uzsākta 2017. gada novembrī, un tās uzmanības lokā bija €STR tvērums un tās "pamatā esošā procentu likme", savukārt [otrā sabiedriskā apspriešana](#) tika uzsākta 2018. gada martā un aptvēra precīzu procentu likmes aprēķinu kārtību. €STR [metodoloģijas](#) galīgā versija tika publicēta 2018. gada jūnijā.

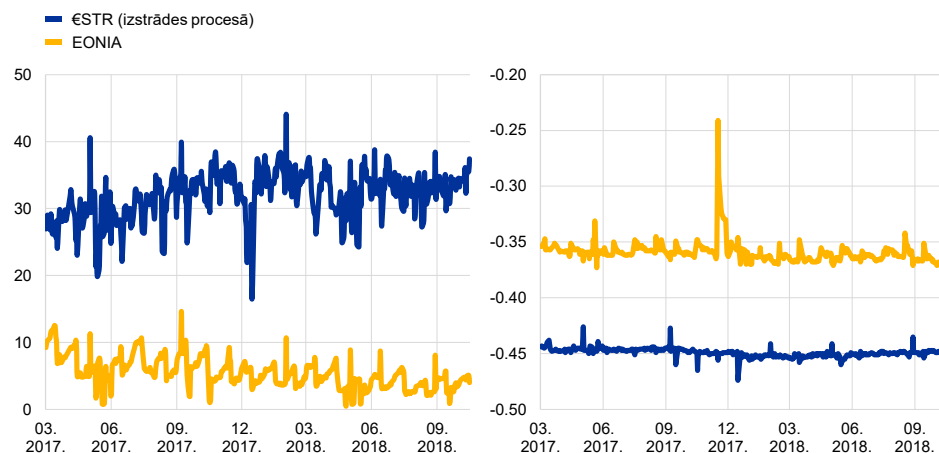
€STR tiks novērsti pašreizējās EONIA metodoloģijas trūkumi

€STR izstrādē ECB centusies novērst dažus pašreizējās EONIA metodoloģijas trūkumus, vienlaikus saglabājot to samērā vienkāršu un ar tirgus dalībniekiem ierastajām iezīmēm. Tāpat kā EONIA, €STR ir nenodrošinātu darījumu procentu likme – tas nozīmē, ka tās vērtība atspoguļo tīrās finansējuma izmaksas un to neietekmē citi apsvērumi, piemēram, nodrošinājums. Un, tāpat kā EONIA, €STR ir darījumu uz nakti procentu likme, kas ir procentu likme, kuru piemēro vairākam darījumu nenodrošināto darījumu tirgū. Taču starp EONIA un €STR ir arī būtiskas atšķirības. EONIA ir starpbanku aizdevumu procentu likme, bet €STR atspoguļo naudas tirgu statistikas pārskatu sniedzēju aizņemšanos ne tikai no citām bankām, bet arī no citām finanšu sabiedrībām, piemēram, pensiju fondiem, apdrošinātājiem un aktīvu pārvaldniekiem, tādējādi ņemot vērā to, ka tīru starpbanku tirgus darījumu nozīme attiecībā uz beznodrošinājuma liela apjoma darījumiem euro naudas tirgū mazinājusies. Turklāt EONIA balstās uz brīvprātīgu ziņotāju kopas sniegtajiem datiem, un šo ziņotāju skaits laika gaitā sarucis. Savukārt €STR balstās uz statistikas pārskatu datiem, un tās datu sniedzēju bāze ir daudz plašāka un stabilāka. Tāpēc tās pamatā esošo datu apjoms ir plašāks nekā EONIA pamatā esošajiem datiem. €STR vidējais dienas apjoms ir 32 mljrd. euro (diapazonā no 16.5 mljrd. euro līdz 44.1 mljrd. euro), un vidēji aptuveni 32 bankas sniedz datus katru dienu. Turklāt €STR piemīt zemāks svārstīgums nekā EONIA, un tā ir mazāk jutīga pret idiosinkrātiskām izpausmēm (sk. 22. att.).

22. attēls

€STR (izstrādes procesā) un EONIA: pamatā esošo datu apjoms un procentu likmes

(kreisā puse: mljrd. euro; labā puse: %; 2017. gada 15. marts–2018. gada 18. septembris)

Avoti: EMMI un ECB.

Piezīme. €STR (izstrādes procesā) attiecas uz datu laikrindu, kuru ECB aktualizē reizi rezervju prasību izpildes periodā, un to aprēķina, izmantojot pieejamos naudas tirgu statistikas pārskatu datus, kam piemēro €STR metodoloģiju.

Starp EONIA un €STR ir divas būtiskas atšķirības, kuras tirgus dalībniekiem jāpatur prātā un kurām tiem jābūt gataviem. Pirmkārt, ņemot vērā EONIA un €STR atšķirīgo tvērumu, īpaši to, ka no datu sniedzēja viedokļa €STR ir aizņēmumu procentu likme, bet EONIA ir aizdevumu procentu likme, starp EONIA un €STR pašlaik ir aptuveni 9 bāzes punktu starpība. Otrkārt, ņemot vērā naudas tirgu statistikas pārskatu sniegšanas ciklu, kas beidzas nākamajā darbadienā plkst. 7.00, €STR iespējams publicēt tikai vienu darbadienu pēc atbilstošo darījumu datuma, savukārt EONIA publicē tajā pašā darbadienā. Tas nozīmē, ka visiem lietotājiem, kuri pašlaik paļaujas uz to, ka darījumu uz nakti etalonlikme pieejama tajā pašā dienā, jāveic nepieciešamās tehniskās un procesuālās pārmaiņas, lai pielāgotos €STR publicēšanas laikam.

€STR būs pieejama ar 2019. gada oktobri

€STR būs pieejama ar 2019. gada oktobri pēc tam, kad būs pabeigta visaptveroša sistēmas un procedūru testēšana Eurosistēmas līmenī. Līdz šim laikam ECB aktualizē [€STR \(izstrādes procesā\) datu laikrindu](#) reizi rezervju prasību izpildes periodā. Šis laikrindas mērķis ir sniegt plašai sabiedrībai priekšstatu par to, kāda būtu €STR un tās attīstība, ja tā jau būtu ieviesta. Tā ietver aprēķinus, kas veikti katru dienu kopš 2017. gada marta, un palīdzēs vieglāk pārņemt €STR, kad tā būs ieviesta.

2018. gada septembrī privātā sektora [euro bezriskā procentu likmju darba grupa](#), kas tika izveidota ar ECB, Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādes, Beļģijas Finanšu pakalpojumu un tirgu iestādes (FSMA) un Eiropas Komisijas atbalstu, rekomendēja €STR kā procentu likmi, ar kuru vajadzētu aizstāt EONIA, un arī kā procentu likmi, kas varētu tikt izmantota, ietverot alternatīvus risinājumus līgumos, kuros pašlaik ir atsauces uz euro starpbanku piedāvājuma procentu likmi (EURIBOR). Šī rekomendācija tika sniegta pēc iespējamo aizstājēju, t.sk. gan darījumu ar nodrošinājumu, gan beznodrošinājuma darījumu procentu likmju, [sabiedriskās apspriešanas](#). Apspriešanas laikā tika saņemts daudz komentāru, un tā sniedza

1) analīzes kvalitātes apstiprinājumu un 2) skaidru norādi par to, kurai bezriskā procentu likmei tiek dota priekšroka. €STR tika uzskatīta par vispiemērotāko euro bezriskā procentu likmi izmantošanai nākotnē galvenokārt sakarā ar tās piesaisti beznodrošinājuma darījumiem, sagatavošanas metodoloģiju un nelielo svārstīgumu, kā arī faktu, ka to administrēs ECB, kas ir ES iestāde.

Ieteikums izmantot €STR kā euro bezriskā procentu likmi ir tikai pats pirmais solis kompleksajā EONIA aizstāšanas procesā. 2018. gada decembrī darba grupa sagatavoja ziņojumu par dažādām pārejas iespējām, pārtraucot EONIA izmantošanu. Iespējamie pārejas veidi plānoti, domājot par to, kā atbildēt uz šādiem četriem galvenajiem jautājumiem. 1) Vai EONIA un €STR tiks publicētas paralēli, vai arī €STR aizstās EONIA pēc Regulā par etaloniem noteiktā pārejas datuma? 2) Vai EONIA un €STR būs neatkarīgas procentu likmes, vai arī tiks mainīta EONIA metodoloģija un tā pēc Regulā par etaloniem noteikta pārejas datuma kļūs atkarīga no €STR? 3) Vai EONIA un €STR starpība varētu atvieglot pāreju? 4) Vai EONIA OIS un €STR OIS diskontēšanas līknes var pastāvēt līdzās? Ziņojumā ieteikts EMMI kā EONIA administratoram pārstrādāt pašreizējo EONIA metodoloģiju, nosakot, ka tā vietā, lai EONIA iegūtu, pamatojoties uz banku kopas sniegtajiem datiem, to uz noteiktu laiku līdz brīdim, kad EONIA lietošana tiks pārtraukta, aprēķinātu kā fiksētu starpību ar €STR. Tas nodrošinātu stabilu platformu, kas atvieglotu pakāpenisku un raitu pāreju uz €STR.

Svarīgi, lai visi EONIA lietotāji sāktu plānot pāreju

Attiecībā uz turpmākajiem soļiem vitāli svarīgi ir, lai visi EONIA lietotāji sāktu plānot pāreju. Ir daudz pasākumu, kurus var veikt jau pirms €STR izmantošanas uzsākšanas, piemēram: 1) vairot iekšējo izpratni par riskiem un riska pozīcijām saistībā ar produktiem, kas piesaistīti EONIA; 2) sākt sagatavošanās darbus, pārskatot visu līgumu kopumu un izvērtējot ietekmi, kādu varētu radīt pārejas posms, pārtraucot izmantot EONIA; 3) plānot izdevumus saistībā ar iespējamām sistēmu un vērtēšanas modeļu pārmaiņām (īpaši klīringa veicēju gadījumā); un 4) aktīvi tiešā veidā komunicēt ar klientiem, piedaloties attiecīgos forumos, piemēram, nozares darba grupās un apaļā galda diskusijās, un sniedzot komentārus sabiedriskās apspriešanās. Veiksmīga pāreja atkarīga no ikvienas iesaistītās puses sagatavotības, tāpēc ir svarīgi, lai visi lietotāji būtu informēti un būtu nodrošināta plaša un aktīva līdzdalība diskusijās un apspriešanās.

5.2. Aizņēmumu un aizdevumu operāciju administrēšana

ECB administrē VTFP un EFSM operācijas

ECB ir atbildīga par ES aizņēmumu un aizdevumu operāciju administrēšanu vidēja termiņa finanšu palīdzības (VTFP) sistēmas⁴⁸ un Eiropas Finanšu stabilizācijas mehānisma (EFSM)⁴⁹ ietvaros. ECB 2018. gadā veica VTFP ietvaros piešķirtu aizdevumu procentu maksājumu apstrādi. Kopējais atlikums šīs sistēmas ietvaros 2018. gada 31. decembrī bija 1.7 mljrd. euro. ECB 2018. gadā veica arī dažādu EFSM ietvaros piešķirtu aizdevumu maksājumu un procentu maksājumu apstrādi.

⁴⁸ Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 141. panta 2. punktu, ECB Statūtu 17., 21.2., 43.1. un 46.1. pantu un Padomes 2002. gada 18. februāra Regulas (EK) Nr. 332/2002 9. pantu.

⁴⁹ Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 122. panta 2. punktu un 132. panta 1. punktu, ECB Statūtu 17. un 21. pantu un Padomes 2010. gada 11. maija Regulas (ES) Nr. 407/2010 8. pantu.

ECB apstrādā EFSF un ESM maksājumus, kā arī aizdevumu iespējas līgumu maksājumus

Kopējais atlikums šā mehānisma ietvaros 2018. gada 31. decembrī bija 46.8 mljrd. euro.

Līdzīgi ECB ir atbildīga par tādu konkrētu maksājumu administrēšanu, kuri saistīti ar [Eiropas Finanšu stabilitātes fondu](#) (EFSF)⁵⁰ un [Eiropas Stabilitātes mehānismu](#) (ESM)⁵¹. ECB 2018. gadā veica dažādu EFSF ietvaros piešķirtu aizdevumu procentu maksājumu un komisijas maksas maksājumu apstrādi. ECB veica arī ESM locekļu iemaksu un dažādu šā mehānisma ietvaros piešķirtu aizdevumu procentu un komisijas maksas maksājumu apstrādi.

Visbeidzot, ECB ir atbildīga par visu to maksājumu apstrādi, kuri saistīti ar aizdevuma iespējas līgumu Grieķijai.⁵² Kopējais atlikums šā līguma ietvaros 2018. gada 31. decembrī bija 52.9 mljrd. euro.

5.3. Eurosistēmas rezervju pārvaldīšanas pakalpojumi

Eurosistēma sniedz pakalpojumus ERPP sistēmas ietvaros

Klientu euro denominēto rezervju aktīvu pārvaldīšanai 2005. gadā izveidotās Eurosistēmas rezervju pārvaldīšanas pakalpojumu (ERPP) sistēmas ietvaros 2018. gadā joprojām tika piedāvāts daudzpusīgs finanšu pakalpojumu klāsts. Vairākas Eurosistēmas NCB (Eurosistēmas pakalpojumu sniedzējas) piedāvā ārpus euro zonas esošo valstu centrālajām bankām, monetārajām iestādēm un valdības aģentūrām, kā arī starptautiskajām organizācijām pilnu šo pakalpojumu kopumu, pamatojoties uz saskaņotiem noteikumiem un nosacījumiem atbilstoši vispārējiem tirgus standartiem. ECB veic vispārējo koordināciju, veicinot sistēmas raitu darbību un informācijas sniegšanu Padomei.

ERPP darījumu attiecības ar Eurosistēmu 2018. gada beigās uzturēja 277 klienti (2017. gada beigās – 278 klienti). Attiecībā uz pašiem pakalpojumiem ERPP sistēmas pārvaldīto turējumu kopapjoms (kas ietver skaidrās naudas aktīvus un vērtspapīru turējumus) tajā pašā periodā pieauga aptuveni par 10%.

2018. gadā tika pieņemti ERPP tiesiskā regulējuma grozījumi, kuros ietvertas vairākas darbības principu pārmaiņas, precizēti daži aspekti, kā arī ņemti vērā daži ERPP 2017. gada klientu apsekojumā gūtie ierosinājumi. Lai nebūtu jāveic turpmāki tiesību akta grozījumi, visi ERPP tiesiskā regulējuma grozījumi ņemti vērā jaunajā ECB Pamatnostādņē par rezervju pārvaldības pakalpojumiem euro valūtā, ko Eurosistēma sniedz ārpus euro zonas esošajām centrālajām bankām un valstīm, un starptautiskajām organizācijām ([Pamatnostādne ECB/2018/14](#) (pārstrādāta versija)).

⁵⁰ Saskaņā ar ECBS Statūtu 17. un 21. pantu (kopā ar EFSF Pamatlīguma 3. panta 5. punktu).

⁵¹ Saskaņā ar ECBS Statūtu 17. un 21. pantu (kopā ar ESM Finanšu palīdzības līgumu vispārējo noteikumu 5.12.1. pantu).

⁵² Saskaņā ar vienošanos par aizdevuma iespēju starp dalībvalstīm, kuru valūta ir euro (izņemot Grieķiju un Vāciju), un *Kreditanstalt für Wiederaufbau* (kas darbojas valsts interesēs un ir pakļauta Vācijas Federatīvās Republikas rīkojumiem un izmanto tās garantijas) kā aizdevējiem, Grieķijas Republiku kā kredītņēmēju un *Bank of Greece* kā kredītņēmēja aģentu un saskaņā ar ECBS Statūtu 17. un 21.2. pantu un 2010. gada 10. maija [Lēmuma ECB/2010/4](#) 2. pantu.

5. ielikums

Pasaules valūtas tirgus ētikas kodekss

Pasaules valūtas tirgus ētikas kodekss ir labās prakses principu kopums, kura mērķis ir veicināt starpbanku valūtas tirgus integritāti un efektīvu darbību. Kodekss tika publicēts 2017. gada maijā, reaģējot uz to, ka pēc vairākiem negodīgas rīcības izraisītiem skandāliem mazinājās uzticība valūtas tirgum. Konkrētāk, negodīgā rīcība ietvēra manipulēšanu ar valūtas tirgus etalonkursiem, piemēram, *WMR London 4 p.m. Fix*. Kodekss radies līdz šim nebijuša apjoma kopīgu centienu rezultātā Starptautisko norēķinu bankas pārraudzībā, piedaloties centrālajām bankām (t.sk. ECB) un tirgus dalībniekiem no lielākajiem valūtas tirdzniecības centriem visā pasaulē. Kodeksa mērķis ir veicināt stabilitu, taisnīgu, likvīdu, atklātu un pietiekami caurredzamu valūtas tirgu visā pasaulē, izmantojot nevis noteikumus, bet virkni principu. Kodeksā ietvertie 55 principi vērsti uz caurredzamību, godīgumu un risku mazināšanu sešās svarīgākajās jomās (ētika, pārvaldība, izpilde, informācijas apmaiņa, risku vadība un atbilstības kontrole, kā arī apstiprināšana un norēķini).

Pasaules valūtas tirgus ētikas kodekss daudzējādā ziņā atšķiras no iepriekšējiem nozares kodeksiem tā izpildes un pārvaldības ietvara un periodiskās pārskatīšanas ziņā. Pirmkārt, tas ir pirmais kodekss, kuru kopīgi izstrādājusi visa valūtas tirgus nozare (centrālās bankas, pārdevējus un pircējus pārstāvošās iestādes, nebanku likviditātes nodrošinātāji, e-tirdzniecības platformu operatori un citas iestādes, kas sniedz brokeru, izpildes un norēķinu pakalpojumus), tādējādi apliecinot daudzu valūtas tirgus dalībnieku stingro apņemšanos. Otrkārt, atšķirībā no iepriekšējiem ētikas kodeksiem, kurus sagatavojušas dažādas tirgus asociācijas vai vietējās valūtas tirgus komitejas, Pasaules valūtas tirgus ētikas kodekss globālā mērogā aptver visus starpbanku valūtas tirgus dalībniekus. Pie tiem pieder pārdošanā iesaistītās iestādes (t.i., bankas), noteikti tirgus infrastruktūras nodrošinātāji un pirkšanā iesaistītās iestādes (aktīvu pārvaldītāji, sabiedrības u.c.). Treškārt, kodeksā ietverts proporcionalitātes princips, lai panāktu līdzsvaru starp to atšķirību respektēšanu, kuras dažādās valstīs pastāv gan tirgus struktūras, gan regulējošās pieejas ziņā, un konsekvences nodrošināšanu globāla mēroga iniciatīvā. Ceturtkārt, agrāk iestādēm nebija jāpublisko sava apņemšanās pildīt ētikas kodeksus, bet šoreiz tika sagatavots Paziņojums par apņemšanos ievērot Pasaules valūtas tirgus ētikas kodeksu, lai dotu iestādēm iespēju publiski apliecināt savu apņemšanos. Lai veicinātu caurredzamību, tirgus dalībnieku Paziņojumi par apņemšanos ir publiski pieejami Pasaules publisko reģistru rādītājā. Visbeidzot, atbildība par kodeksu ir kolektīva, un to uztur Pasaules Valūtas tirgus komiteja (PVTK; *Global Foreign Exchange Committee*; GFXC) – forums, kas apvieno lielāko valūtas tirdzniecības centru valūtas tirgus komitejas. PVTK regulāri novērtē, vai sakarā ar jaunāko informāciju vai tirgus norisēm nav nepieciešams aktualizēt kodeksu. Piemēram, 2017. gada decembrī PVTK aktualizēja kodeksu, lai nodrošinātu lielāku skaidrību par tirdzniecību "nogaidīšanas perioda" ("*last look*" window) laikā – praksi, ko izmanto elektroniskajā tirdzniecībā, saskaņā ar kuru tirgus dalībniekam, kas saņēmis tirdzniecības pieprasījumu, ir pēdējā iespēja pieņemt vai noraidīt pieprasījumu par tā kotēto cenu. PVTK arī pārraudzīs pamatīgāku kodeksa pārskatīšanu pēc ilgāka laika.

Atsevišķas Eiropas Centrālo banku sistēmas (ECBS) centrālās bankas savās valstīs, kurām kopā ir svarīga loma pasaules valūtas tirgū, atbalstījušas Pasaules valūtas tirgus ētikas kodeksu. Konkrētāk, ECBS centrālās bankas gaida, lai to regulārie valūtas tirgus darījumu partneri pildītu Pasaules valūtas tirgus ētikas kodeksu un parakstītu Paziņojumu par apņemšanos. Lielākā daļa ECB valūtas tirgus darījuma partneru jau to ir izdarījuši. Paziņojuma par apņemšanos parakstīšana arī ir priekšnosacījums, lai tirgus dalībnieki varētu kļūt par ECB Valūtas tirgus kontaktgrupas

locekļiem. Tas ir diskusiju forums ECB un visas nozares tirgus profesionāļiem, kas iesaistīti starpbanku valūtas tirgū.

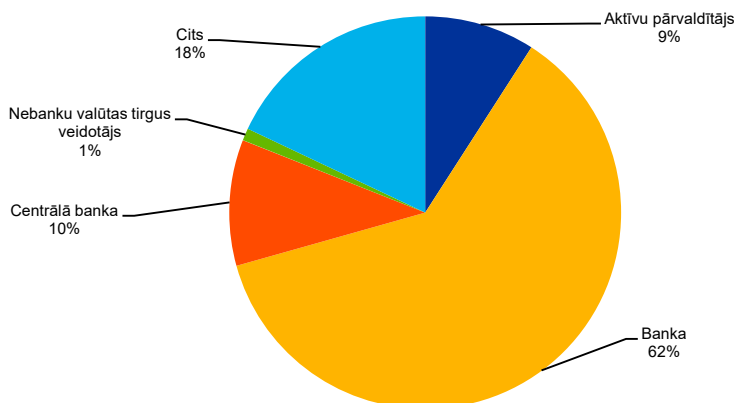
Turklāt, lai mudinātu tirgus dalībniekus pieņemt kodeksu, ECBS centrālās bankas uzņēmušās vadību, pašas parakstot kodeksu. ECBS centrālās bankas pārskatījušas savu iekšējo praksi un veikušas nepilnību analīzi, lai izvērtētu to iekšējā valūtas tirgus aktivitātes atbilstoši piemērojamiem kodeksa principiem, nepieciešamības gadījumā pielāgojušas savas iekšējās procedūras un organizējušas regulāru apmācību saviem darbiniekiem. ECB veikusi savu novērtējumu un publicējusi Paziņojumu par apņemšanos 2017. gada 29. novembrī. Tajā pašā dienā 14 citu ECBS centrālo banku vienlaikus publicēja Paziņojumu par apņemšanos ievērot kodeksu. Pārējās ECBS centrālās bankas to izdarīja 2018. gadā. Lai nodrošinātu raitu monetārās politikas transmisiju uz reālo tautsaimniecību, centrālajām bankām nepieciešami labi funkcionējoši finanšu tirgi, un tādējādi galu galā ieguvējiem vajadzētu būt visiem iedzīvotājiem.

Nozīmīgs skaits tirgus dalībnieku visā pasaulē publiski demonstrējuši apņemšanos ievērot kodeksu. Līdz 2018. gada oktobrim vairāk nekā 400 iestāžu bija parakstījušas Paziņojumu par apņemšanos ievērot kodeksu. Vairāk nekā puse no tām ir bankas, aptuveni 10% – centrālās bankas un nedaudz mazāk nekā 10% ir pirkšanā iesaistītie tirgus dalībnieki (sk. A att.). ECBS centrālās bankas turpinās koordinēti informēt dažādus tirgus dalībniekus un to asociācijas, lai vairotu izpratni par kodeksu, kā arī rosināt plašu tā ievērošanu un veicināt valūtas tirgu stabilitāti. Lai to panāktu, ECB vada PVTK pirkšanā iesaistīto iestāžu informēšanas darba grupu, kuras mērķis ir rast veidus, kā pirkšanas darījumu jomā iesaistītajām iestādēm atvieglot iepazīšanos ar kodeksu un tā ievērošanu.

A attēls

Paziņojumi par apņemšanos tirgus dalībnieku veidu dalījumā

(%, 2018. gada oktobris)

Avoti: PVTK un ECB aprēķini.

6. Vairāk banknošu, mazāk viltojumu

ECB un euro zonas NCB ir atbildīgas par euro banknošu emisiju euro zonā un sabiedrības uzticēšanās euro saglabāšanu. Apgrozībā esošo euro banknošu skaits un vērtība kopš to ieviešanas 2002. gadā ir palielinājusies, un tas noticis ātrākā tempā nekā pēdējo gadu ekonomiskā izaugsme. Vairāki faktori, t.sk. jaunās Eiropas sērijas uzlabotie pretviltošanas elementi, sadarbība ar tiesībsargājošām iestādēm un komunikācijas un apmācības pasākumi Eiropas un valstu līmenī, noteikuši viltojumu skaita tālāku samazināšanos līdz ļoti zēmam līmenim. 2019. gada 28. maijā laižot apgrozībā jaunās 100 euro un 200 euro banknotes ar jauniem un inovatīviem pretviltošanas elementiem, noslēgsies Eiropas sērijas ieviešana.

6.1. Stabils apgrozībā esošo banknošu skaita pieaugums

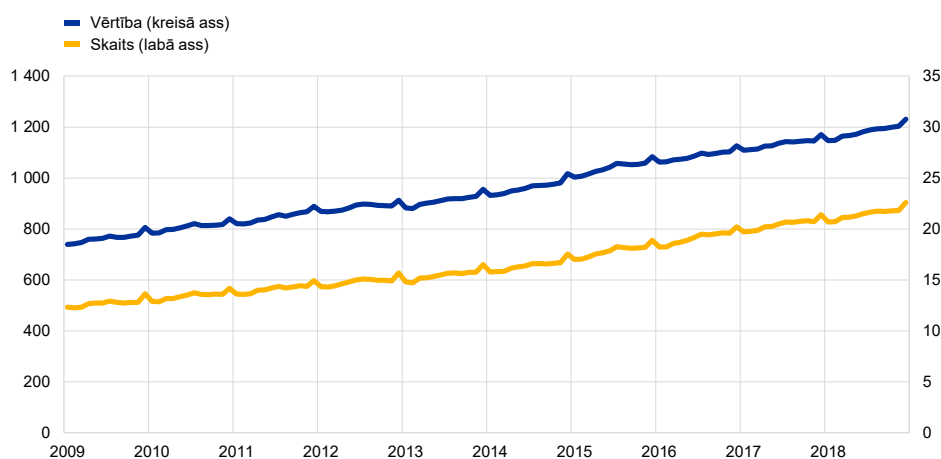
Apgrozībā esošo euro banknošu skaits un vērtība nemitīgi palielinājusies

2018. gadā **apgrozībā esošo euro banknošu** skaits un vērtība pieauga attiecīgi aptuveni par 5.6% un 5.2%. Gada beigās apgrozībā atradās 22.6 mljrd. euro banknošu, kuru kopējā vērtība bija 1231 mljrd. euro (sk. 23. un 24. att.). Vislielākais gada kāpuma temps 2018. gadā bija 100 euro banknotēm (6.9%). Apgrozībā esošo 100 euro banknošu kopējā vērtība 2018. gada beigās bija 280 mljrd. euro (tikpat, cik visu apgrozībā esošo euro banknošu kopējā vērtība 2002. gada maijā). 50 euro banknošu skaita pieaugums joprojām bija dinamisks (6.3%).

23. attēls

Apgrozībā esošo euro banknošu skaits un vērtība

(kreisā ass: mljrd. euro; labā ass: mljrd.)

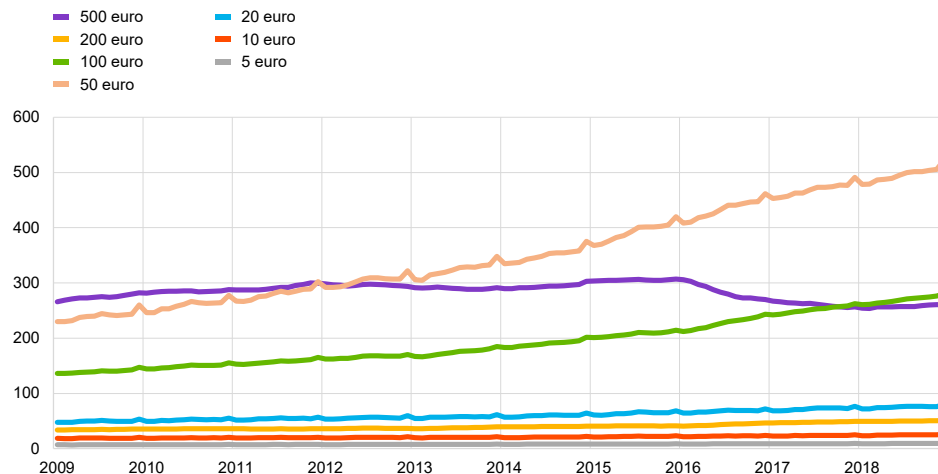

Avots: ECB.

24. attēls

Apgrozībā esošo euro banknošu vērtība nominālvērtību dalījumā

(mljrd. euro)

Avots: ECB.

Vērtības izteiksmē trešā daļa apgrozībā esošo euro banknošu tiek turētas ārpus euro zonas

Aplēsts, ka vērtības izteiksmē aptuveni trešā daļa apgrozībā esošo euro banknošu tiek turētas ārpus euro zonas. Pārsvarā šīs banknotes tiek glabātas kaimiņvalstīs galvenokārt lielāko nominālvērtību naudas zīmēs. Tās izmanto uzkrājumu veidošanai un darījumu norēķinos starptautiskajos tirgos.

Euro banknošu izgatavošanu kopīgi veic euro zonas NCB, kurām 2018. gadā kopā bija iedalīta aptuveni 4 mljrd. banknošu izgatavošana.

Kopējais apgrozībā esošo euro monētu skaits 2018. gadā palielinājās par 3.7% (gada beigās – 130.7 mljrd.). Apgrozībā esošo monētu vērtība pieauga līdz 29.0 mljrd. euro (par 3.6% vairāk nekā 2017. gada beigās).

2018. gadā euro zonas NCB pārbaudīja aptuveni 31 mljrd. banknošu autentiskumu un stāvokli, aptuveni 5 mljrd. izņemot no apgrozības kā nederīgas. Eurosistēma arī turpināja centienus palīdzēt banknošu iekārtu ražotājiem nodrošināt to iekārtu atbilstību ECB standartiem attiecībā uz euro banknošu autentiskuma un stāvokļa pārbaudi pirms šo iekārtu atkārtotas laišanas apgrozībā. Ar šīm iekārtām kredītiestādes un citi profesionālie skaidrās naudas apstrādātāji 2018. gadā pārbaudīja aptuveni 37 mljrd. euro banknošu autentiskumu un stāvokli. Informāciju par Eurosistēmas apsekojumu par kredītiestāžu piedāvātajiem skaidrās naudas pakalpojumiem un skaidrās naudas maksājumu pieņemšanu mazumtirdzniecības uzņēmumos sk. 6. ielikumā.

6. ielikums

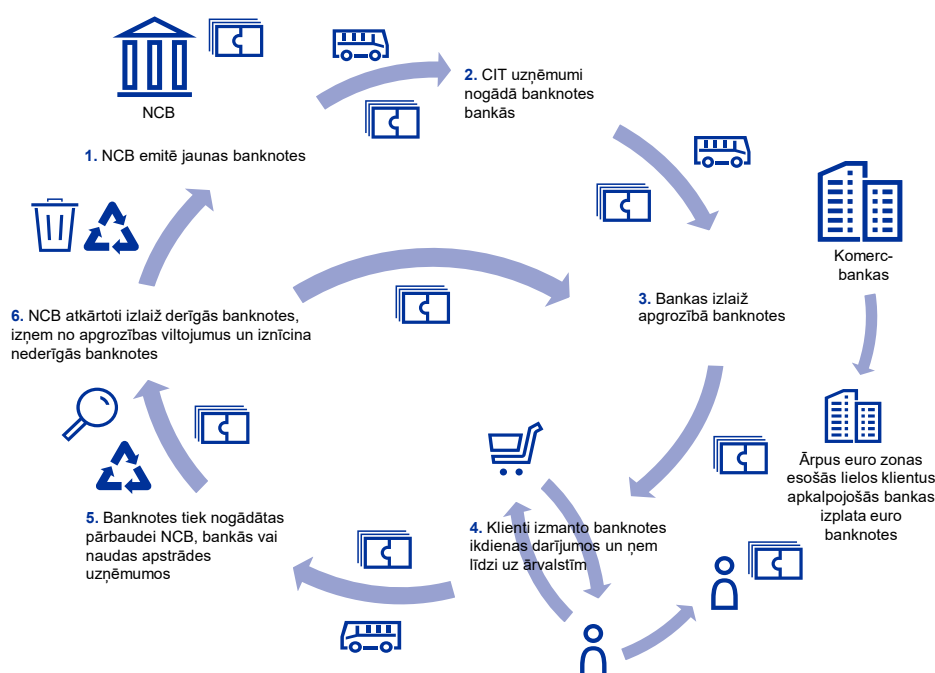
Eurosistēmas apsekojums par kredītiestāžu piedāvātajiem skaidrās naudas pakalpojumiem un skaidrās naudas maksājumu pieņemšanu mazumtirdzniecības uzņēmumos

Neraugoties uz elektronisko maksājumu īpatsvara pieaugumu, skaidrās naudas pieprasījums 2018. gadā turpināja augt. Pašlaik notiekošajās diskusijās par skaidrās naudas lomu bieži tiek

izteikts viedoklis, ka skaidrā nauda ir dārga, un kredītiestādes samazina to sniegtos skaidrās naudas pakalpojumus. Kā turpinājumu ECB 2016. gadā veiktajam [pētījumam par skaidrās naudas izmantošanu mājāsaimniecībās](#) 2018. gadā ECB un 19 Eurosistēmas NCB veica 87 kredītiestāžu, 55 profesionālo skaidrās naudas apstrādātāju (CIT) un 157 uzņēmumu (veikalu, mazumtirgotāju, restorānu) apsekojumu ar mērķi izpētīt, kā dažādas ieinteresētās personas skaidrās naudas aprites ciklā uztver skaidro naudu (sk. A shēmu) un kā skaidrās naudas infrastruktūras efektivitāte varētu tikt uzlabota. Apsekojuma dati tika vākti, intervējot ieinteresētās personas. Tāpēc apsekojuma rezultātiem ir kvalitatīvs raksturs, un tālāk sniegtās skaitliskās vērtības jāuztver piesardzīgi.

A shēma

Skaidrās naudas aprites cikls euro zonā

Avots: ECB.

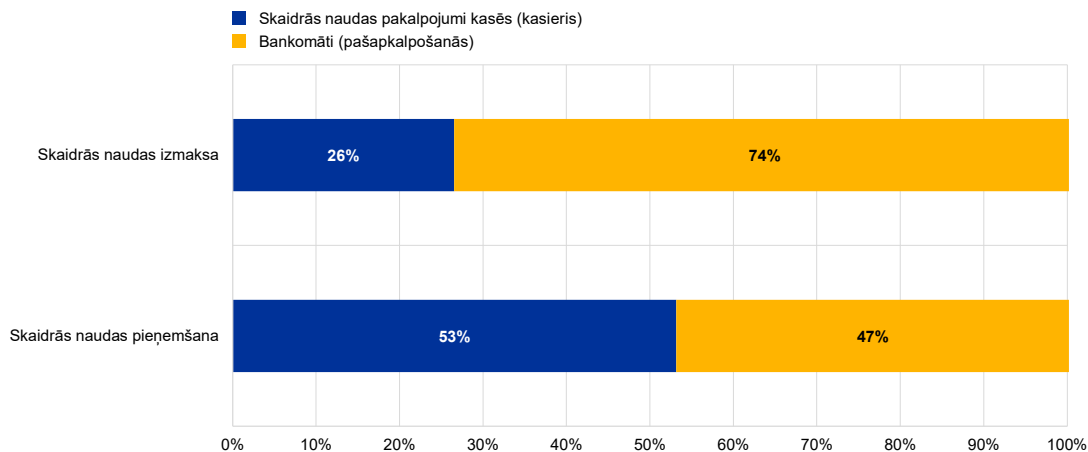
Kredītiestāžu sniegtie skaidrās naudas pakalpojumi

Visas kredītiestādes raksturoja klientiem sniegtos skaidrās naudas pakalpojumus kā resursu un izmaksu ziņā intensīvus, 75% no tām novērtēja šos pakalpojumus kā svarīgus vai ļoti svarīgus, 20% bija neitrāla attieksme, un tikai 5% novērtēja skaidrās naudas pakalpojumus kā nesvarīgus. Izmaksu spiediens uz bankām joprojām veicina skaidrās naudas pārvaldības procesu automatizāciju un pašapkalpošanās banku pakalpojumu paplašināšanos. Pakāpeniskā tradicionālo skaidrās naudas izsniegšanas iekārtu (bankomātu; ATM) aizstāšana ar daudzfunkcionāliem bankomātiem, īpaši ar skaidrās naudas apstrādes iekārtām ar iespēju veikt arī naudas iemaksas, tuvākajos gados turpināsies, un šo tendenci veicina tehniskie jauninājumi nozarē. Saskaņā ar apsekojumu pašlaik aptuveni 75% no visām klientu izņemtajām euro banknotēm tiek izņemtas, izmantojot pašapkalpošanās banku pakalpojumus, taču attiecībā uz klientu veiktajām banknošu iemaksām vērojams vienmērīgs dalījums starp apkalpotajām (klātienē bankas kasē; OTC) un neapkalpotajām (automatizētajām) iemaksām (sk. A att.).

A attēls

Skaidrās naudas pakalpojumu automatizācijas līmenis kredītiestādēs

(%)

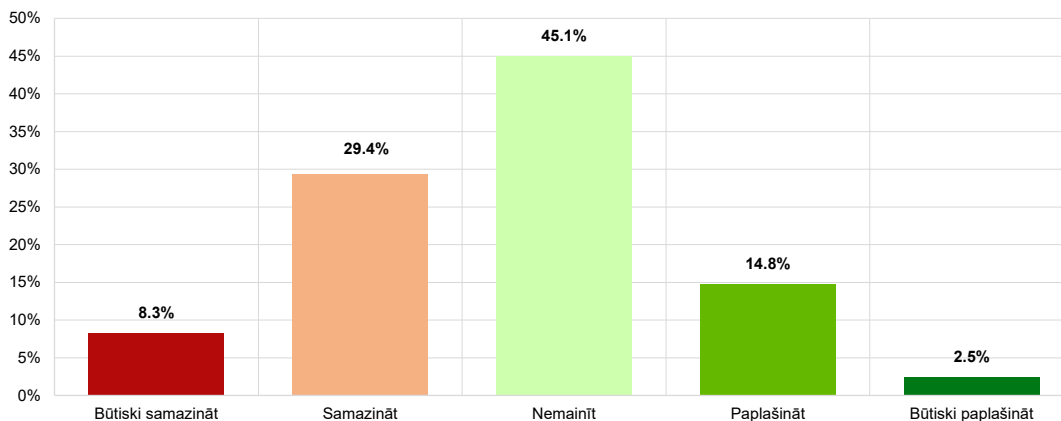
Avots: Eurosistēmas NCB veiktais kredītiestāžu 2018. gada apsekojums.

Lai uzlabotu izmaksu efektivitāti, kredītiestādes rūpīgi analizē bankomātu atrašanās vietu ekonomisko dzīvotspēju, un nepietiekami izmantotās iekārtas tiek pārvietotas vai likvidētas. Citi faktori, kas veicina bankomātu tīkla samazināšanu, ietver, piemēram, banku apvienošanas un starpbanku sadarbības modeļus, kas ļauj klientiem bez maksas izmantot citu iestāžu bankomātus. Šādu bankomātu tīkla samazināšanu pašlaik var novērot Nīderlandē, Francijā un Portugālē. Turpretī Itālijā, Grieķijā un Kiprā bankomātu tīkli paplašinās. B attēlā sniegts pārskats par banku vidējā termiņa plāniem attiecībā uz bankomātu tīklu uzturēšanu, kas parāda to, ka pašreizējās atšķirīgās tendences varētu turpināties arī nākamajos gados. Efektīvs veids neliela apjoma skaidrās naudas piegādāšanai iedzīvotājiem ir ar naudas izmaksām tirdzniecības vietās (*cashback*) saistītās shēmas, kurās mazumtirgotāji izmaksā klientiem skaidro naudu, viņiem veicot maksājumus ar karti par precēm vai pakalpojumiem. Šādas naudas izmaksas shēmas pašlaik darbojas 11 euro zonas valstīs, lai gan dažās no tām tikai ļoti ierobežotā apjomā, un tiek uzskatītas par papildu pakalpojumu, ko mazumtirgotāji var piedāvāt saviem klientiem.

B attēls

Banku plānotā bankomātu tīklu attīstība euro zonā

(% no banku skaita)

Avots: Eurosistēmas NCB veiktais kredītiestāžu 2018. gada apsekojums.

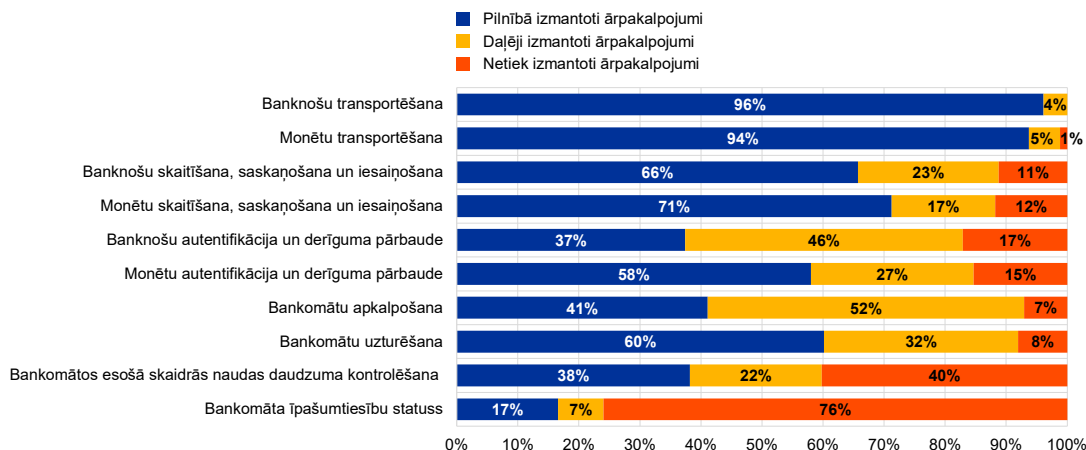
Piezīme. Attēlā atspoguļotas atbildes, ko 81 kredītiestāde 17 euro zonas valstīs (izņemot Austriju un Somiju) sniedza uz jautājumu: "Kādi ir jūsu pašreizējie plāni attiecībā uz jūsu bankomātu tīklu nākamajiem pieciem līdz septiņiem gadiem?"

Skaidrās naudas (īpaši monētu) pārvadājumus starp mazumtirgotājiem, komerciālajiem kases centriem un NCB, kā arī iekšējos skaidrās naudas pārvaldības procesus parasti uztic ārpalpojumu sniedzējiem – profesionāliem skaidrās naudas apstrādes uzņēmumiem. C attēls sniedz pārskatu par ārpalpojumu izmantošanu galvenajām skaidrās naudas apstrādes darbībām. Tuvākajos gados nav gaidāmas lielas pārmaiņas, un tas liek domāt, ka bankas jau efektīvi pārvalda savas skaidrās naudas apstrādes operācijas.

C attēls

Banku izmantoto ārpalpojumu līmenis ar skaidro naudu saistītajos procesos

(%)

Avots: Eurosistēmas NCB veiktais kredītiestāžu 2018. gada apsekojums.

Piezīme. Balstīts uz 85 kredītiestāžu atbildēm 18 euro zonas valstīs (izņemot Austriju).

Monētu apstrādes jomā iespējams panākt lielāku efektivitāti, jo ar tām saistītā loģistika tika uzskatīta par darbietilpīgu un monētu apstrādes iekārtu darbība tika novērtēta kā mazāk apmierinoša salīdzinājumā ar banknošu apstrādes iekārtu darbību. Kredītiestādes norādīja, ka iespējamie skaidrās naudas apstrādes efektivitātes uzlabošanas pasākumi ir lielāka elastīguma

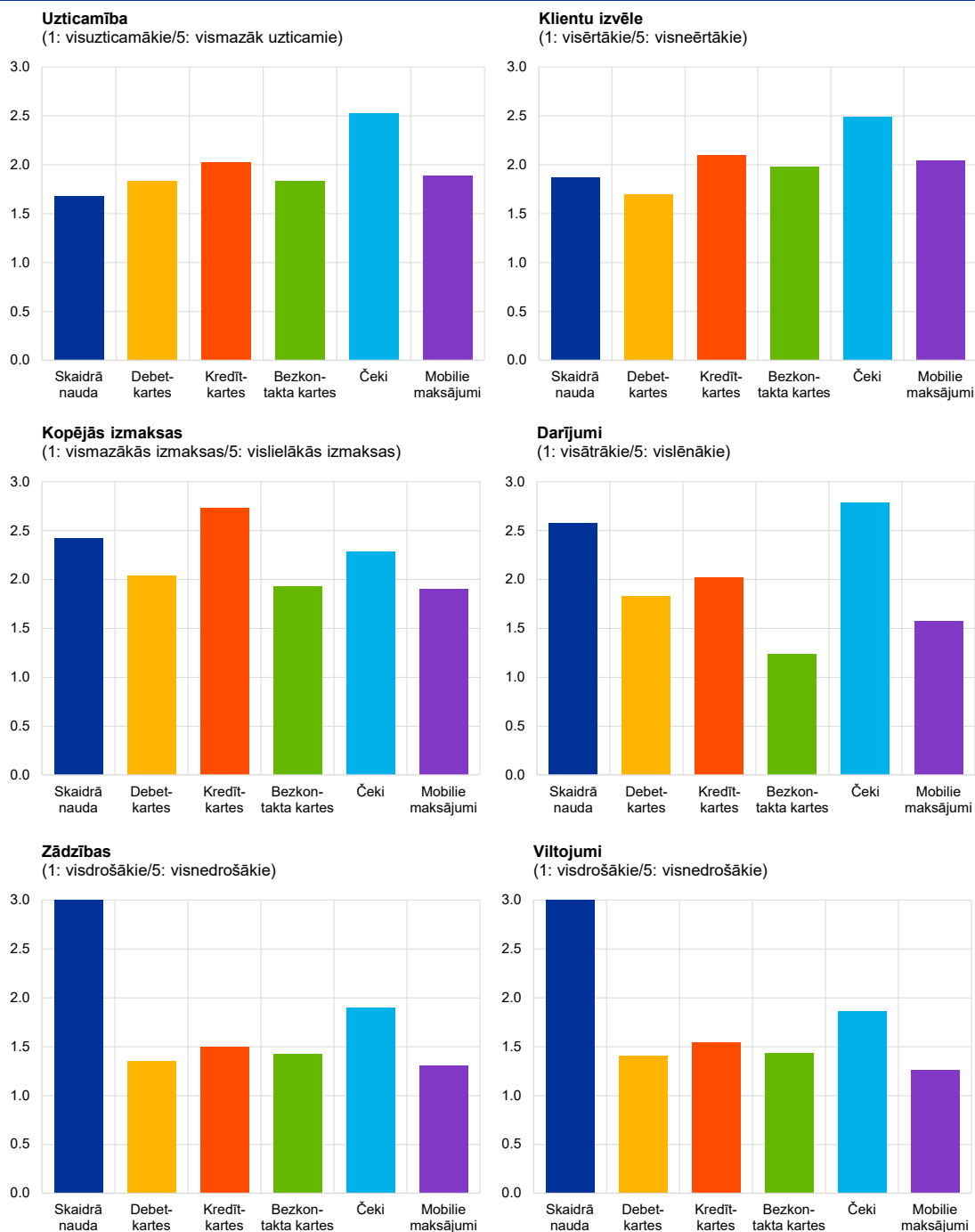
ieviešana attiecībā uz monētu obligāto pārbaudīšanu, kā arī 1 centa un 2 centu monētu izmantošanas pārtraukšana. Kredītiestādes minēja, ka monētu piegāde tiktu uzlabota, ja NCB un emitenti pielāgotu savas liela apjoma operācijas un piedāvātu vairāk skaidrās naudas apstrādes pakalpojumu tuvāk vietām, kur mazumtirgotājiem tas nepieciešams.

Skaidrās naudas maksājumu pieņemšana mazumtirdzniecības uzņēmumos

Lielā mazumtirdzniecības uzņēmumu dažādība apgrūtināja reprezentatīvu kvalitatīvu apsekojuma rezultātu iegūšanu. Apsekojums tomēr sniedz labu norādi par mazumtirgotāju uzskatiem euro zonas līmenī, jo tika iztaujāti dažādu sektoru dažādu lielumu uzņēmumi. Kopumā mazumtirgotāji atzina maksājumu darījumu uzticamību un klientu izvēli attiecībā uz norēķinu veidu par svarīgākajiem kritērijiem, novērtējot maksāšanas līdzekļus. Nākamie nozīmīgākie faktori bija darījumu ātrums un kopējās ar maksājumiem saistītās izmaksas, pēc tam – drošības apsvērumi. Saskaņā ar šiem kritērijiem skaidrā nauda tika labi novērtēta īpaši tādu nelielo mazumtirgotāju vidū, kuru iekšējās skaidrās naudas apstrādes izmaksas parasti ir zemākas nekā elektronisko maksājumu izmaksas, kā arī valstīs, kur bankas par skaidrās naudas pakalpojumiem piemēro zemu maksu vai tādu nepiemēro vispār (sk. D att.).

D attēls

Mazumtirgotāju kritēriji dažādu atšķirīgu maksāšanas līdzekļu pieņemšanai

Avots: Eurosistēmas NCB veiktais mazumtirgotāju 2018. gada apsekojums.

Piezīme: Attēlā parādīti vidējie vērtējumi no 1 (labākais vērtējums) līdz 5 (sliktākais vērtējums).

Mazumtirgotāji minēja vairākus veidus, kā padarīt skaidrās naudas aprites ciklu efektīvāku, t.sk. banku maksu pazemināšanu skaidrās naudas iemaksām, skaidrās naudas iemaksu ātrāku (tūlītēju) kreditēšanu banku kontos un vairāk 5 euro banknošu izsniegšanu bankomātos, lai samazinātu vajadzību naudu mainīt. Turklāt mazumtirgotāji izrādīja vēlmi pēc lielākas konkurences komerciālajā skaidrās naudas apstrādes nozarē. Dažās dalībvalstīs mazumtirgotāji arī aicināja NCB vairāk

iesaistīties monētu piegādē, t.sk. nodrošinot tiešu piekļuvi NCB monētu pakalpojumiem. Visbeidzot, kā izmaksu samazināšanas pasākums bieži tika ierosināta 1 centa un 2 centu monētu izmantošanas pārtraukšana (ieviešot noteikumus par kopējās maksājamās summas noapaļošanu līdz tuvākajiem 5 centiem).

Apsekojuma rezultāti ļauj uzskatīt, ka lielākā daļa kredītiestāžu plāno turpināt piedāvāt atbilstošu skaidrās naudas pakalpojumu klāstu, plašāk izmantojot pašapkalpošanās banku pakalpojumus. Tomēr, tā kā vairāk nekā trešdaļa no apsekotajām kredītiestādēm plāno samazināt savu bankomātu tīklu, ECB un Eurosistēmas NCB nākotnē ciešāk uzraudzīs skaidrās naudas aprites ciklu un banku skaidrās naudas pakalpojumus. Kaut arī apsekojuma rezultāti nerada bažas par skaidrās naudas pieņemšanu mazumtirdzniecības sektorā, mainīgajā maksājumu vidē ir svarīgi, lai skaidrā nauda nenonāktu nelabvēlīgā situācijā, lai tā arī turpmāk tiktu plaši pieņemta maksājumu veikšanai un lai tās likumīga maksāšanas līdzekļa loma netiktu apdraudēta.

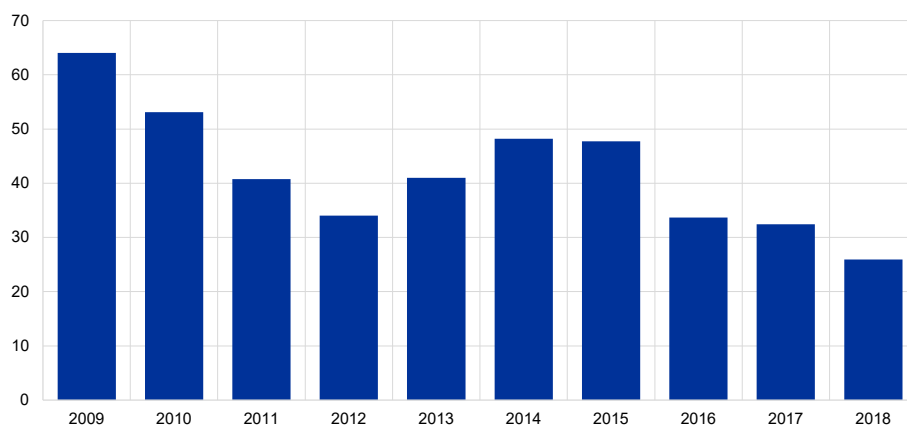
6.2. Viltoto euro banknošu skaits joprojām bija neliels un turpināja samazināties

Kopējais viltoto euro banknošu skaits 2018. gadā turpināja samazināties; no apgrozības tika izņemti aptuveni 563 000 viltojumu. Šādu dinamiku noteica vairāki faktori, t.sk. uzlabotie pretviltotības elementi jaunajā Eiropas sērijā, sadarbība ar tiesībsargājošām iestādēm un komunikācijas un apmācības pasākumi Eiropas un valstu līmenī. Salīdzinājumā ar apgrozībā esošo īsto euro banknošu skaitu viltoto banknošu īpatsvars turpinājās samazināties un ir ļoti mazs. 25. attēlā atspoguļota no apgrozības izņemto viltoto euro banknošu skaita ilgtermiņa dinamika. Naudas viltotāji galvenokārt izvēlējās 20 euro un 50 euro banknotes, kuras kopumā veidoja vairāk nekā 80% no kopējā 2018. gadā konfiscēto viltojumu skaita. Viltoto 20 euro banknošu īpatsvars 2018. gadā turpināja samazināties.

25. attēls

Viltoto banknošu skaits uz 1 milj. īsto apgrozībā esošo euro banknošu

(skaits uz 1 milj.)

Avots: ECB.

ECB iesaka sabiedrībai saglabāt modrību un neaizmirst par naudas pārbaudi, to aptaustot, apskatot un pagrozot

Lai gan no apgrozības izņemto viltojumu sarežģītība pazeminās, ECB joprojām iesaka sabiedrībai saglabāt modrību attiecībā uz viltojumu iespēju, neaizmirst par naudas pārbaudi, to [aptaustot](#), [apskatot](#) un [pagrozot](#), un nepaļauties tikai uz vienu pretviltošanas elementu. Turklāt profesionālajiem skaidrās naudas apstrādātājiem gan Eiropā, gan ārpus tās pastāvīgi tiek piedāvāta apmācība un ir pieejami aktuāli informatīvie materiāli, lai atbalstītu Eurosistēmas cīņu pret viltošanu. Ar šādu mērķi ECB sadarbojas arī ar Eiropolu, Interpolu un Eiropas Komisiju.

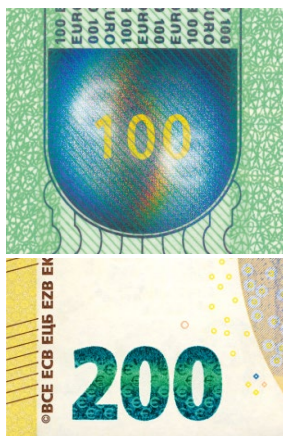
6.3. Publiskotas 100 euro un 200 euro banknotes ar uzlabotiem pretviltošanas elementiem

Jaunās 100 euro un 200 euro banknotes ar uzlabotiem pretviltošanas elementiem tika publiskotas 2018. gada 17. septembrī. Jau ir izlaistas 5 euro, 10 euro, 20 euro un 50 euro banknotes, un 100 euro un 200 euro banknotes ir pēdējās divas [Eiropas sērijas](#) banknotes, kas tiks laistas apgrozībā 2019. gada 28. maijā. Tas iezīmē Eurosistēmā vairākus gadus ilgušās sagatavošanās un sadarbības noslēgumu.

[Euro banknošu otrā izlaiduma izstrāde noslēgusies](#)

ECB Padome pieņēma lēmumu Eiropas sērijā neiekļaut 500 euro banknoti, ņemot vērā bažas, ka šī nominālvērtība varētu veicināt nelikumīgas darbības. Ņemot vērā euro starptautisko nozīmi un plašo uzticēšanos euro banknotēm, 500 euro joprojām būs likumīgs maksāšanas līdzeklis, un tādējādi to var turpināt izmantot kā maksāšanas un vērtību uzkrāšanas līdzekli. Euro banknotes vienmēr saglabās savu vērtību, jo jebkuru euro banknoti bez laika ierobežojumiem var apmainīt euro zonas NCB.

Jauno 100 euro un 200 euro banknošu divi jaunie pretviltošanas elementi ir pavadoņhologramma un uzlabots smaragdzaļais skaitlis.

ECB un euro zonas NCB īstenojušas informācijas kampaņu, lai sagatavotu sabiedrību un profesionālos skaidrās naudas apstrādātājus jauno 100 euro un 200 euro banknošu ieviešanai. Tāpat kā pārējo nominālvērtību banknotes, jaunās banknotes var viegli pārbaudīt, aptaustot, apskatot un pagrozot, taču divās augstākās nominālvērtības banknotēs iekļauti arī jauni, inovatīvi pretviltošanas elementi. Vērtības ziņā 100 euro banknote ir otra lietotākā nominālvērtība (pēc 50 euro), un pēc apgrozībā esošo banknošu skaita tā ir trešajā vietā (pēc 50 euro un 20 euro, bet apsteidzot 5 euro un 10 euro). Eurosistēma palīdz banknošu apstrādes un autentiskuma noteikšanas iekārtu ražotājiem un īpašniekiem sagatavoties jauno banknošu laišanai apgrozībā. Tiek sniegts atbalsts iekārtu pārbaužu veikšanā, dota iespēja aizņemties apgrozībā nelaistas Eiropas sērijas banknotes no NCB, un publicēts saraksts ar banknošu apstrādes iekārtām, kuras veiksmīgi apliecinājušas, ka spēj apstrādāt jaunās Eiropas sērijas euro banknotes.

7. Statistika

Ar NCB un (ar Vienoto uzraudzības mehānismu (VUM) saistīto uzdevumu izpildē) VKI atbalstu ECB sagatavo, vāc, apkopo un izplata plašu statistisko datu klāstu, kas nepieciešams euro zonas monetārās politikas, ECB uzraudzības funkciju, finanšu stabilitātes un dažādu citu ECBS un ESRK uzdevumu izpildei. Šos statistiskos datus izmanto arī valsts iestādes, finanšu tirgus dalībnieki, plašsaziņas līdzekļi, kā arī plašāka sabiedrība, un tādējādi tiek veicināta ECB caurredzamības mērķa sasniegšana. ECBS pastiprināja sadarbību ar Eiropas Statistikas sistēmu, īpaši jomās, kas saistītas ar globalizācijas un starpvalstu uzņēmumu darbības izvērtējuma atspoguļojumu un iniciatīvām. ECBS 2018. gadā turpināja netraucēti un laikus nodrošināt regulāru euro zonas statistiku. Turklāt tā veltīja vērā ņemamas pūles, lai izpildītu jaunās prasības attiecībā uz augstas kvalitātes un detalizētākas statistikas nodrošināšanu valstu, sektoru un instrumentu līmenī.

7.1. Jauna un pilnveidota euro zonas statistika

Vērojama skaidra tendence virzībā uz mikrodatu ieguvu, lai nodrošinātu ātru un elastīgu analīzi

ECBS un tās Statistikas komitejas stratēģija attiecībā uz datu vākšanu no bankām vērsta uz to, lai pēc iespējas standartizētu un integrētu esošos ECBS statistikas regulējumus dažādās jomās un valstīs. Šīs pieejas pamatā būs skaidri un saskaņoti jēdzieni, definīcijas un prasības, kā arī datu standartizācijas veicināšana, kas palīdzēs automatizēt datu apstrādi un paaugstināt datu kvalitāti. Vēl viena svarīga šīs stratēģijas iezīme ir pāreja uz detalizētāku datu vākšanu, kas ļauj elastīgāk un savlaicīgāk izpildīt jaunās datu prasības, samazinot nepieciešamību pēc *ad hoc* pieprasījumiem. Šīs pieejas galvenie mērķi ir palielināt pārskatu sniegšanas efektivitāti un mazināt banku datu sniegšanas slogu.

Viena stratēģiskās pieejas elementa – ECBS Vienotās pārskatu sniegšanas sistēmas (*Integrated Reporting Framework*; IReF) – mērķis ir integrēt bankām noteiktās statistisko datu sniegšanas prasības vienotā pārskatu sniegšanas platformā, apmierinot visas ECBS datu vajadzības un nodrošinot atbilstību visām tās prasībām. IReF ietvertu arī nepieciešamos transformācijas noteikumus attiecībā uz vajadzīgo konkrētām prasībām atbilstošo monetāro un finanšu rādītāju ieguvu, sākot ar integrēto pārskatu sniegšanas platformu. Otrs elements – Banku vienotās pārskatu sniegšanas vārdnīca (*Banks' Integrated Reporting Dictionary*; BIRD) – ir ievades platforma, kuras mērķis ir palīdzēt pārskatu sniedzējiem efektīvi organizēt to iekšējās sistēmās glabāto informāciju. To papildinātu transformācijas noteikumi, kurus bankas ievēro, lai izpildītu tām noteiktās pārskatu sniegšanas prasības. Tiklīdz IReF būs ieviests, bankas visās euro zonas valstīs varēs atkārtoti izmantot to pašu transformācijas noteikumu kopumu. ECBS īstenotā pieeja sadarbībā ar banku nozari aprakstīta 7. ielikumā.

7. ielikums

Sadarbības pieeja ECBS statistikas jomā

ECBS lēmumu pieņemējiem nepieciešama ļoti kvalitatīva statistika monetārās politikas, makroprudenciālās pārraudzības un mikroprudenciālās uzraudzības jomā. Lielu daļu šo statistisko datu nodrošina banku nozare. Tāpēc, lai nodrošinātu datu, ko bankas sniedz ECBS, augstu kvalitāti, svarīgi, lai bankām būtu laba izpratne par pārskatu sniegšanas prasībām.

Datu kvalitāte uzlabosies arī, ja tiks saskaņotas pārskatu sniegšanas prasības un novērsta pieprasījumu dublēšanās. Ņemot vērā šos apsvērumus, ECBS Statistikas komiteja nolēma uzsākt dialogu ar banku nozari, lai apmainītos viedokļiem par jaunām un jau uzsāktām iniciatīvām ECBS statistikas jomā. Banku nozares dialoga par ECBS statistiku ietvaros parasti reizi gadā tiks rīkotas sanāksmes ECB telpās. Pirmā sanāksme notika 2018. gada 16. martā. Atbilstoši caurredzamības principiem darba kārtība, kopsavilkums un prezentāciju materiāli publicēti [ECB interneta vietnē](#).

Sanāksmes laikā dalībnieki vispirms apmainījās viedokļiem par vidēja termiņa perspektīvu attiecībā uz pārskatu sniegšanas prasību saskaņošanu Vienotās pārskatu sniegšanas sistēmas (IReF) ietvaros. Banku nozares pārstāvji puda atbalstu IReF, kā arī izteica vēlēšanos saskaņot pārskatu sniegšanas prasības ne vien ECBS statistikai, bet arī datiem, kas tiek vākti uzraudzības nolūkā vai izpildot konkrētas nacionālās prasības vai to iestāžu prasības, kuras neietilpst ECBS. Banku nozare arī puda atbalstu [Banku vienotās pārskatu sniegšanas vārdnīcai \(BIRD\)](#), kurā aprakstīti no banku iekšējām IT sistēmām izgūstamie dati ECBS nepieciešamo pārskatu sagatavošanai, kā arī uzraudzības datu pārskatu sniegšanas prasības. Tādējādi tiek uzlabota sniegto datu kvalitāte. ECBS rosināja arī citas komercbankas pievienoties BIRD iniciatīvai, lai nodrošinātu pastāvīgu progresu. Papildus ECB publicē datus bankām interneta vietnē "[Mūsu statistika](#)", kurā banku nozares pārstāvjiem pieejami ērti lejuplādējami statistiskie dati.

Pēc sanāksmes banku nozares pārstāvju un ECBS dialogs turpinājās. Pastāvīgas viedokļu apmaiņas rezultātā Eiropas Banku federācija nesen publicēja [vienotas pārskatu sniegšanas principus](#), kuros atkārtoti uzsvērts tās atbalsts IReF un BIRD.

Saskaņā ar šīs stratēģijas īstenošanu ECB Statistikas ģenerāldirektorāts 2018. gadā nodrošināja apjomīgas mikrodatu kopas, sniedzot iespēju elastīgi veikt padziļinātu vairāku kritēriju analīzi. Labs piemērs ir 2018. gadā *AnaCredit* ietvaros uzsāktā kredītu un kredītriska mikrodatu vākšana. *AnaCredit* ir iniciatīva, kas paredz detalizētu, savlaicīgu un saskaņotu informācijas vākšanu par individuāliem kredītiestāžu aizdevumiem sabiedrībā un citām juridiskajām personām un dara tos pieejamus lietotājiem saskaņā ar attiecīgajiem konfidencialitātes noteikumiem. *AnaCredit* datu modelis ļauj ātri un neskaitāmās kombinācijās iegūt mikrodatos, nodrošinot lietotājiem elastīgākas analīzes iespējas dažādās centrālo banku darbības un banku uzraudzības jomās, paaugstinot šo analīžu vērtību, kā arī ļaujot veikt salīdzinājumu ar kopsavilkuma statistikas datiem, tādējādi nodrošinot datu kvalitāti. Paredzams, ka, visām euro zonas valstu NCB pilnībā uzsākot datu sniegšanu *AnaCredit*, katru mēnesi tiks savākti dati aptuveni par 50 milj. instrumentu.

Būtisks progress panākts arī attiecībā uz Vērtspapīru turējumu statistikas grupu (SHSG). Vērtspapīru turējumu statistikas (SHS) datu kopa ir ļoti granulāra. Datus var

pat iedalīt līdz ierobežota banku grupu (ieguldītāju) saraksta individuālu dalībnieku un vērtspapīru (turējumu) līmenim. Turklāt tā ļauj atbilstoši un elastīgi identificēt finanšu tirgu riskus un ietekmes izplatīšanos tajos. Konkrētu banku grupu turētu individuālu vērtspapīru datu vākšana tika paplašināta, aptverot vairāk banku grupu un vairāk raksturielumu. Kopš 2018. gada 3. ceturkšņa pilnveidotā datu sniegšana attiecas uz visām ECB tiešā uzraudzībā esošajām banku grupām. Turklāt jauno raksturielumu dati tiek sniegti atbilstoši *AnaCredit* jēdzieniem, tādējādi datus par aizdevumiem un vērtspapīriem iespējams apvienot un analizēt kopā saskaņotā veidā. Gan *AnaCredit*, gan SHS mikrodatu kopu pamatā ir reģistru sistēma, kurā ir pilnīga, precīza un aktuāla informācija par institucionālajām vienībām (Iestāžu un filiāļu datubāzes reģistrs; RIAD) un finanšu instrumentiem (Centralizētā vērtspapīru datubāze; CSDB); abi reģistri 2018. gadā tika būtiski pilnveidoti.

Līdzīgi pagājušajā gadā un atbilstoši gaidītajam ECBS RIAD (koplietojama datu kopa, kas ietver atsauces datus par juridiskajām un citām statistiskajām institucionālajām vienībām) tika paplašināta, lai sniegtu lielāku atbalstu Eurosistēmas darbības procesu jomā, kā arī ECBS un VUM uzdevumu izpildē. Turklāt 2018. gada jūnijā ECB publicēja RIAD Pamatnostādni ([Pamatnostādne ECB/2018/16](#)), kas uzlaboja to NCB uzdevumu koordināciju, kuri saistīti ar atsauces datu sniegšanu RIAD. 2018. gadā ECB ierosināja grozījumus Regulā par naudas tirgu statistiku ([Regula ECB/2014/48](#)). Saskaņā ar Regulas grozījumiem tiks aptverti darījumi ar visiem finanšu darījuma partneriem, veicināta juridiskās personas identifikatora (LEI) izmantošana un nostiprināts pārskata sniedzēju pienākums saglabāt augstus informācijas integritātes aizsardzības standartus. Pēc divām sabiedriskajām apspriešanām ECB 2018. gada 28. jūnijā publicēja euro īstermiņa procentu likmes (€STR) aprēķināšanas metodoloģiju (sk. 5.1. sadaļu). €STR publicēšana tiks uzsākta līdz 2019. gada oktobrim. Vienlaikus ECB sākusī publicēt rādītājus (saukti €STR (izstrādes procesā)), kurus tirgus dalībnieki var izmantot, lai novērtētu jaunās procentu likmes piemērotību, pirms tā kļūst pieejama, un pielāgotu savus procesus un procedūras netraucētas pārejas nodrošināšanai. €STR (izstrādes procesā) vēsturisko dienas datu laikrindas publicētas kopš 2017. gada 15. oktobra.

Makrodatu statistikas joma tiek pilnveidota, nodrošinot turpmāku atbilstību tās mērķim

Lai nodrošinātu atbilstību mērķim un apmierinātu lietotāju vajadzības mainīgajā pasaulē, arī ECB makrodatu statistikas joma tiek pastāvīgi pilnveidota. 2018. gada 17. februārī tika publicēta jauna ECB Regula par statistikas pārskatu sniegšanas prasībām pensiju fondiem ([Regula ECB/2018/2](#)). Tās mērķis ir palielināt šā strauji augošā finanšu nozares sektora caurredzamību un uzlabot tā datu salīdzināmību. Ar regulu tiks novērsti kopš 2011. gada jūnija publicētās pašlaik nesaskaņotās un nepilnīgās pensijas fondu ceturkšņa statistikas trūkumi, īpaši attiecībā uz darījumu datu ierobežoto izplatīšanu nepietiekamas datu kvalitātes dēļ.

2018. gadā tika pieņemti ECB Pamatnostādnes par monetāro un finanšu statistiku ([Pamatnostādne ECB/2018/17](#)) grozījumi. Grozītā pamatnostādne paredz papildu datu sūtījumus ECB, ciktāl tie pieejami NCB. Minētie dati ietver mēneša datus par monetāro finanšu iestāžu (MFI) aizdevumu korekcijām, ņemot vērā darbības, kas saistītas ar aizdevumu pārdošanu un vērtspapīrošanu, nosacīto naudas līdzekļu apvienošanu, MFI pozīcijas attiecībā pret Vienotā noregulējuma valdi, MFI kapitāla

un rezervju daļījumu apakškategoriās, kā arī ieguldījumu fondu statistikas datus par uzņēmumiem, kuri veic kolektīvos ieguldījumus pārvedamos vērtspapīros.

Pieņemti arī ECB Pamatnostādnes par ārējo statistiku ([Pamatnostādne ECB/2018/19](#)) grozījumi, lai apmierinātu jaunās analītiskās vajadzības monetārās politikas un finanšu stabilitātes jomā, t.sk. veicinātu ceturkšņa maksājumu bilances un starptautisko investīciju bilances statistikas un nacionālo (t.sk. sektoru) kontu statistikas tālāku integrāciju. Lielākās pārmaiņas saistītas ar sīkāku sektoru un ģeogrāfisko detalizāciju. Šie dati tiks sniegti ar 2021. gada martu.

Jaunizveidotās mikrodatu datubāzes varētu vairākos veidos būtiski uzlabot makroekonomikas statistiku. Makrodatu un mikrodatu sasaiste varētu paaugstināt statistikas kvalitāti, nodrošināt jaunus statistikas rezultātus, kā arī uzlabot analītisko elastīgumu. Šajā kontekstā ECB īstenoja projektu, kura ietvaros tika sasaistīti mikrodati (mājsaimniecību finanšu un patēriņa apsekojuma dati) un makrodati (sektoru kontu dati) par mājsaimniecību aktīviem un pasīviem. Mērķis ir apkopot makroekonomiskos datus par bagātības un parāda sadalījumu mājsaimniecību sektorā, iegūstot jaunu un vērtīgu informāciju tautsaimniecības analīzes vajadzībām.

Tādu mikrodatu kopīga analīze, kuri iegūti gandrīz reālajā laikā un integrēti dažādos tirgus sektoros, ļauj veikt sarežģītāku, neparedzētu un strauji mainīgu tirgus norišu analīzi gandrīz reālajā laikā. Lai veicinātu šādu progresu, ECB uzsākusi aktīvāku darbu un nostiprinājusi vadošo lomu pasaules datu standartizācijas centienos, piemēram, attiecībā uz darbību uzsākušo globālo juridisko personu identifikācijas sistēmu, kuru vēl nepieciešams pilnveidot pilnīga aptvēruma nodrošināšanai, un ISO standartu izstrādi. Visbeidzot, turpmāki tirgus datu standartizācijas centieni ļaus uzlabot apkopoto datu kvalitāti, vienlaikus samazinot visu iesaistīto pušu darbības izdevumus un riskus.

7.2. Uzlabota caurredzamība un komunikācija

ECB 2018. gadā turpināja centienus uzlabot tās caurredzamību, nodrošinot ārējiem profesionālajiem lietotājiem un plašākai sabiedrībai labāku statistikas pieejamību un padarot to lietotājiem draudzīgāku un interaktīvāku. Atbilstoši ECB iniciatīvai, kas piešķir primāru lomu mobilajām ierīcēm (*mobile first*), visi statistisko datu paziņojumi preseī veidoti tīmeklim atbilstošajā formātā, ļaujot ērtāk piekļūt statistikai un to izplatīt sociālajos plašsaziņas līdzekļos. ECB statistika pieejama uzlabotajā [Statistisko datu noliktavā](#) (statistikas jomā īstenota pamatiniciatīva), un interneta vietnē "[Mūsu statistika](#)" publicēti jauni euro zonas un salīdzināmas valstu statistikas apraksti un vizualizācijas. Profesionālie lietotāji, piemēram, žurnālisti, var izmantot vizualizācijas savā ziņu plūsmā vai savās interneta vietnēs izvēlētajā ES valodā.

Reaģējot uz tirgus un regulējošās vides pārmaiņām un ņemot vērā lietotāju pieprasījumus un atsauksmes, pilnveidojusies arī banku uzraudzības statistika. ECB vāc un publicē banku uzraudzības ceturkšņa statistiskos datus par ECB tiešā uzraudzībā esošajām iestādēm. Dati ietver informāciju par bilances sastāvu un peļņitspēju, kapitāla pietiekamību, aizņemto līdzekļu īpatsvaru, finansējumu un

likviditāti. Ar 2018. gada 3. ceturksni tvērums tika paplašināts, ietverot riska darījumus ar valdību, aktīvu dalījumu patiesās vērtības hierarhijā un uz iekšējiem reitingiem balstītus kredītriska parametrus. Turklāt papildus trijiem maksāspējas un aizņemto līdzekļu īpatsvara rādītājiem, kuri raksturo 118 nozīmīgas iestādes, ECB 2018. gadā pirmo reizi publicēja individuālu 3. pīlāra informāciju par 75 ECB uzraudzīto globālo sistēmiski nozīmīgo iestāžu (G-SNI) un citu sistēmiski nozīmīgo iestāžu (C-SNI) riska svērtajiem aktīviem riska veida un aprēķina metodes dalījumā. Šis jaunais caurredzamības līmenis ļauj ieinteresētajām personām veikt jēgpilnus prudenciālās uzraudzības rādītāju salīdzinājumus. ECB 2018. gadā uzlaboja komunikāciju ar banku nozari par uzraudzības datu kvalitātes nodrošināšanas procesu. Banku sektora pārstāvji tika aicināti apspriest VUM datiem piemērojamu papildu kvalitātes pārbaūžu izstrādi. Caurredzamības nodrošināšanas nolūkā pirmais šo pārbaūžu saraksts publicēts ECB un VKI interneta vietnēs.

ECB arī piedalījās reizi divos gados rīkotās "[Eiropas statistikā ieinteresēto personu 2018. gada konferences](#)" organizēšanā Bambergā (Vācija). Konference sniedza iespēju Eiropas statistikas jomā ieinteresētajām personām – zinātnes, akadēmisko un sabiedrisko aprindu pārstāvjiem un statistikas veidotājiem – veidot tīklus un piedalīties diskusijās par statistikas metodoloģiju. Tāpat ECB atzīmēja 20 gadu jubileju kopš ECBS darbības uzsākšanas statistikas jomā, organizējot konferenci "[Devītā ECB statistikas konference. ECBS statistikai 20 gadu: kas gaidāms nākotnē?](#)" (sk. 8. ielikumu).

8. ielikums

ECBS statistikai 20 gadu: kas gaidāms nākotnē?

ECBS statistikas funkcija pēdējo 20 gadu laikā ir būtiski pilnveidojusies. [Statistikas laika skalā](#) parādīti galvenie robežpunkti, piemēram, ESRK izveide 2010. gadā un VUM izveide 2013. gadā, tādējādi paplašinoties ECB funkcijām un uzdevumiem. Citas nozīmīgas pārmaiņas ietver secīgu euro zonas paplašināšanos, pāreju no kopsavilkuma datu apkopošanas uz izplatāmas informācijas sniegšanu, daudzfunkcionālu datu un mikrodatu vākšanu un strauju statistikas pamatinfrastruktūras (atsauces datubāzu un standartu) attīstību, kas sniedz iespēju veikt datu integrāciju.

Tomēr trīs galvenie principi gadu gaitā nav mainījušies, un arī turpmāk tiem būs izšķiroša nozīme.

Pirmkārt, datiem jābūt ļoti kvalitatīviem. Politikas lēmumi tiek pieņemti, pamatojoties uz statistiskajiem datiem, un ECB joprojām ir uzticīga šim principam, lai saglabātu sabiedrības uzticēšanos statistikai, iestādēm un dokumentētajā statistikā balstītajiem politikas lēmumiem.

Otrkārt, būtiska loma statistikas jomā ir sadarbībai, un tā saglabāsies arī nākotnē. Mūsu mērķu sasniegšanai ir obligāta gan iekšējā sadarbība Eurosistēmas un VUM ietvaros, gan ārējā sadarbība ar banku nozari, Eiropas Statistikas sistēmu, kā arī sadarbība starptautiskā līmenī.

Treškārt, ECBS statistikai jābūt aktuālai. Strauji mainīgajā pasaulē ECBS arvien sekojusi līdzi aktuālajām norisēm, un tā to darīs arī turpmāk. Jaunās tehnoloģijas palīdzēs izvērst un padziļināt savāktu apjomīgo datu izmantošanas iespējas. Liela apjoma dati kļūs arvien pieejamāki, un progress datu zinātnes, mašīnmācīšanās un mākslīgā intelekta jomā pozitīvi ietekmēs statistiķu darbu.

Nākotnes stratēģiskais mērķis ir integrēt dažādus datu avotus, lai nodrošinātu vispusīgu un konsekventu priekšstatu par finanšu sistēmu. Lai to panāktu, nepieciešami Eiropas un globāla līmeņa standartizācijas pasākumi, un ECB nākamajos gados turpinās veicināt to īstenošanu. Šajā sakarā nesenā ECB pievienošanās Starptautiskajam Pieredzes apmaiņas tīklam mikrodatu statistiskās apstrādes jomā (INEXDA) palīdzēs dalīties labākajā pieredzē ar citām centrālajām bankām un starptautiskajām organizācijām, kā arī rast risinājumus jaunām ar mikrodatu pārvaldīšanu saistītām problēmām.

Visbeidzot, pieaugot finanšu statistikas sarežģītībai, komunikācija ar sabiedrību kļūs arvien svarīgāka (sk. 7.2. sadaļu).

ECB atzīmēja 20 gadu jubileju kopš ECBS darbības uzsākšanas statistikas jomā, 2018. gada 11. jūlijā Frankfurtē organizējot konferenci "[Devītā ECB statistikas konference. ECBS statistikai 20 gadu: kas gaidāms nākotnē?](#)". Statistiķi, politikas veidotāji un akadēmisko aprindu pārstāvji konferencē sprieda, kā gadu gaitā paplašinājies darba tvērums, un puda viedokli par ECBS statistikas nākotni.

8. ECB pētniecības prioritātes

ECB regulāri pārskata un pielāgo pētniecības prioritātes, lai nodrošinātu stabilu analītisko pamatu to problēmu risināšanā, ar kurām saskaras ECB politikas veidotāji. Triju pētniecības klasteru un divu pētniecības struktūru pastāvīgās aktivitātes veicina sadarbību visas ECBS mērogā. Negatīvu monetārās politikas procentu likmju vidē galvenās pētniecības prioritātes 2018. gadā joprojām bija nestandarta monetārās politikas pasākumu transmisija, kā arī monetārās politikas, finanšu stabilitātes un tautsaimniecības reālo sektoru mijiedarbība. Pētījumos novērtēta nestandarta pasākumu nozīme nelabvēlīgu finanšu šoku ekonomisko seku neitralizēšanā, mazinot tirgus nenoteiktību un uzlabojot mazo un vidējo uzņēmumu piekļuvi banku finansējumam. Līdz ar makroprudenciālās uzraudzības politikas regulējumu tika izveidota jauna pētniecības darba grupa, lai pētītu monetārās politikas un makroprudenciālās uzraudzības politikas mijiedarbību un to optimālu koordinēšanu. Citas pētniecības prioritātes bija finanšu faktoru nozīme euro zonas uzņēmumu un mājsaimniecību paradumos, cenu un darba samaksas noteikšanas tendences un institucionālo un politikas režīmu izveide Eiropas Ekonomikas un monetārās savienības (EMS) nostiprināšanai. ECB jaunais euro zonas mēroga modelis, kā arī daudzvalstu modeļu, ko izmanto prognozēšanā un monetārās politikas analizē, turpmāka izstrāde, plaši atspoguļo finanšu frikciju nozīmi monetārās politikas un ekonomisko šoku izplatībā.⁵³

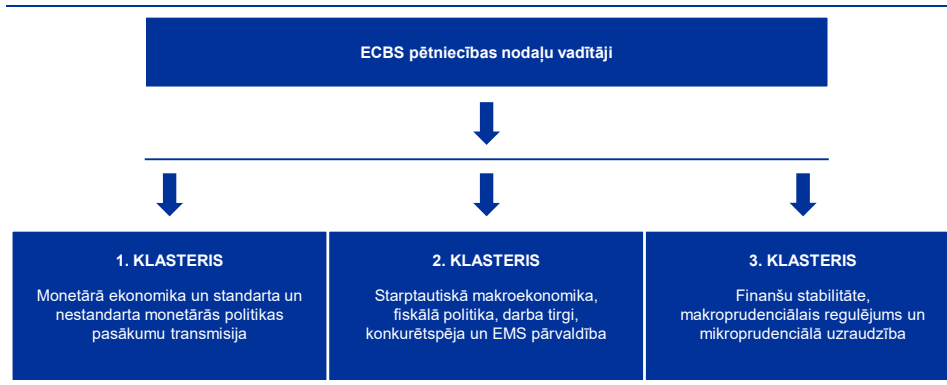
8.1. ECBS pētniecības klasteru un projekta PRISMA aktivitātes

Lai uzlabotu ECBS pētnieku sadarbību, ECBS pētniecības nodaļu vadītāji 2016. gadā nolēma izveidot trīs pētniecības klasterus. Klasteru mērķis ir koordinēt darbības augstas prioritātes pētniecības jomās darbsemināru un kopīgu pētniecības projektu veidā (sk. 2. shēmu).

⁵³ Sīkāka informācija par ECB pētniecības darbu, t.sk. pētniecības pasākumiem, publikācijām un struktūrām, pieejama [ECB interneta vietnē](#).

2. shēma

ECBS pētniecības klasteri

Avots: ECB.

Piezīme. ECBS pētniecības klasteru struktūra, ko 2016. gadā apstiprināja ECBS pētniecības pārvalžu vadītāji.

Pētniecības koordināciju veicināja pastāvīgas triju ECBS pētniecības klasteru aktivitātes

Pētniecības klasteri 2018. gadā organizēja vairākus darbseminārus, kuros pētniecības grupas risināja optimālas monetārās politikas izstrādes jautājumus, ņemot vērā nenoteiktību, finanšu tirgus nepilnības un starptautisko ietekmi. Saistībā ar finanšu stabilitāti vienā darbseminārā tika izvērtēta banku kapitāla pietiekamības un likviditātes prasību ietekme uz banku praksi un naudas tirgiem. Cita pētniecības virziena pētnieki pievērsās mikroekonomikas līmeņa faktoriem, kas ietekmē darba ražīguma kāpumu, īpaši finanšu friciju, nepareizas kredītu novirzīšanas un ražošanas organizācijas nozīmi. Sākotnējie rezultāti apliecināja, ka kopējā darba ražīguma kāpuma tendenču izpratnei svarīgi ņemt vērā mazu uzņēmumu nozīmi.

MFPS turpināja īstenot apsekojuma trešo posmu

Eurosistēmas/ECBS pētniecības struktūru kopā [Mājsaimniecību finanšu un patēriņa struktūra](#) (MFPS) turpināja īstenot Mājsaimniecību finanšu un patēriņa apsekojuma trešo posmu, kura rezultātus plānots publiskot 2019. gadā. MFPS pētījumi saistīti arī ar mājsaimniecību neviendabīguma lomu monetārās politikas transmisijā. Piemēram, MFPS pētnieki kvantitatīvi novērtējuši, kā monetārā politika ietekmē atsevišķu mājsaimniecību patēriņu atkarībā no to nodarbinātības statusa un portfeļu struktūras. Secinājums, ka monetārā politika nesamērīgi ietekmē nodarbinātību ienākumu sadales zemākajā daļā, nozīmē, ka ekspansīva monetārā politika euro zonā mazinājusi ienākumu un patēriņa nevienlīdzību. Struktūra izvērsusi pētniecisko darbību arī tādās jomās kā nenoteiktības ietekme uz mājsaimniecību lēmumiem, mājsaimniecību finansiālā ievainojamība un bagātības sadalījuma augšējās daļas noteikšana. Turklāt apsekojumu plaši izmantojuši ārvalstu pētnieki.

Izveidota jauna pētniecības struktūra, lai pētītu cenu noteikšanu mazumtirdzniecības nozarē, izmantojot mikrodatu

2018. gadā tika izveidota jauna ECBS pētniecības struktūra PRISMA (cenu noteikšanas mikrodatu analīze), kas ECB Padomes uzdevumā pētīs atsevišķu uzņēmumu un mazumtirdzniecības nozares cenu noteikšanas mehānismu, izmantojot cenu mikrodatu kopas. Pētījumā tiks aplūkota cenu noteikšanas un kopējās inflācijas dinamika saikne. Īpaši tiks pētīts, vai cenu noteikšanas mehānisms zemas inflācijas periodā mainījies un vai to ietekmē monetārās politikas nostāja, ekonomiskās attīstības cikla stāvoklis un kopējie tautsaimniecību ietekmējošie šoki.

Līdz ar makroprudenciālās uzraudzības politikas regulējuma ieviešanu tika izveidota jauna pētniecības darba grupa, lai pētītu monetārās politikas un makroprudenciālās uzraudzības politikas mijiedarbību. Viens no darba grupas pētniecības galvenajiem objektiem ir abu politiku savstarpējā ietekme, t.sk. monetārās politikas ietekme uz finanšu stabilitāti un makroprudenciālās uzraudzības politikas pasākumu ietekme uz reālo tautsaimniecību. Ņemot vērā šo ietekmi, otrs izpētes objekts ir abu politiku optimāla koordinēšana.

8.2. Konferences un publikācijas

Sintras forums un GPK palīdzēja uzturēt dialogu ar augstskolām un politiku noteicošajām institūcijām

Lai uzturētu izvērstu dialogu ar augstskolās un politiku noteicošajās institūcijās strādājošiem ekonomistiem, ECB 2018. gadā organizējusi vairākus augsta līmeņa pētniecības pasākumus, t.sk. ECB centrālo banku darbībai veltīto forumu Sintrā un ECB otro gadskārtējo pētniecības konferenci (GPK). Konferences uzmanības lokā bija zemas inflācijas dinamika, kura atvēršanās periodā pēc krīzes bijusi raksturīga vairākās attīstītajās valstīs, cēloņi un sekas, t.sk. cenu un darba samaksas noteikšana un inflācijas gaidu nozīme. 2018. gada GPK pievērsās inovatīviem pētījumiem par tādiem jautājumiem kā aktīvu tirgu nozīme monetārās politikas signalizēšanā, hipotekāro aizdevumu tirgi, konkurētspējas attīstība finanšu un preču tirgos un globalizācija. Citas nozīmīgas konferences bija veltītas strukturālajām reformām euro zonā, globālajai tirdzniecībai, darba tirgiem un digitalizācijai, kā arī monetārajai un makroprudenciālās uzraudzības politikai.⁵⁴

Daudzu ECB pētniecisko aktivitāšu rezultāts bija publikācijas zinātniskajos žurnālos un pētījumu sērijās

Daudzu ECB pētniecisko aktivitāšu rezultāts bija publikācijas zinātniskajos žurnālos un pētījumu sērijās. 2018. gadā ECB Pētījumu sērijā publicēti 98 ECB speciālistu izstrādāti pētījumi. Turklāt vairāki analītiski pētījumi, kuru ievirze bija vairāk politiska, tika publicēti ECB Speciālo pētījumu sērijā, Statistikas pētījumu sērijā un Diskusiju materiālu sērijā. Šāds augstas kvalitātes pētījumu kopums veidoja pamatu plašākas auditorijas padziļinātai iepazīstināšanai ar ECB pētījumu secinājumiem, 2018. gadā ECB "Pētījumu Biļetenā" publicējot 12 rakstus.⁵⁵

⁵⁴ Visi Sintras foruma materiāli, diskusijas un runas pieejamas konferences [e-grāmatā](#), un visu sesiju videoierakstus var noskatīties ECB [YouTube kanālā](#).

⁵⁵ ECB "Pētījumu Biļetens" ir interneta platforma svarīgu pētījumu secinājumu izplatīšanai plašākai auditorijai. Šīs publikācijas izlaidumi pieejami [ECB interneta vietnē](#).

9. Juridiskās darbības un pienākumi

Šajā nodaļā aplūkota Eiropas Savienības Tiesas jurisdikcija attiecībā uz ECB un sniegta informācija par ECB atzinumiem un gadījumiem, kad netika ievērota prasība konsultēties ar ECB par tās kompetencē esošu tiesību aktu projektiem, kā arī monetārās finansēšanas un privileģētas piekļuves aizlieguma ievērošanas pārraudzība.

9.1. Eiropas Savienības Tiesas jurisdikcija attiecībā uz ECB

Vispārējā tiesa noraidīja prasību pret ECB par zaudējumu atlīdzināšanu saistībā ar Grieķijas parāda pārstrukturēšanu 2012. gadā

Eiropas Savienības Vispārējā tiesa (tālāk tekstā – Vispārējā tiesa) 2018. gada martā noraidīja pensionāru asociācijas (ESTAMEDE), kas ir privāttiesību subjekts, prasību pret ECB par zaudējumu atlīdzināšanu lietā T-124/17. ESTAMEDE dalībnieki ir Grieķijas inženieru un sabiedrisko darbuzņēmēju pensiju fonda līdzekļu saņēmēji. Prasība par zaudējumu atlīdzināšanu attiecas uz diskontu, kas ietekmēja konkrētas Grieķijas valdības obligācijas saistībā ar 2012. gadā veikto Grieķijas valdības parāda daļēju pārstrukturēšanu, kas, iespējams, negatīvi ietekmēja pensiju fondu un tā līdzekļu saņēmējus, nevis pašu asociāciju. Pieteikumā mēģināts ECB piedēvēt vairākus ES tiesību aktu un principu, t.sk. ES Pamattiesību hartā noteikto pamattiesību (piemēram, tiesību uz īpašumu), pārkāpumus. Vispārējās tiesas nolēmumā prasība tika noraidīta kā acīmredzami nepieņemama, neizskatot lietu pēc būtības. Tādējādi tika izslēgta jebkāda ECB atbildība par pieprasīto zaudējumu atlīdzināšanu. Vispārējā tiesa lēma, ka prasītājam nav tiesību celt prasību Vispārējā tiesā un pieteikums neatbilst formālajiem pieņemamības nosacījumiem.

Vispārējā tiesa noraidīja prasību pret ECB par zaudējumu atlīdzināšanu saistībā ar 2013. gadā Kiprā īstenotajiem noregulējuma pasākumiem

Tāpat Vispārējā tiesa 2018. gada jūlijā noraidīja dažu ar Kipras bankām, kurās 2013. gadā tika veikti noregulējuma pasākumi, saistīto noguldītāju, akcionāru un obligāciju turētāju prasību pret ECB un citām pusēm par kaitējuma atlīdzināšanu (lieta T-680/13 un lieta T-786/14). Spriedumi pieņemti pēc Eiropas Savienības Tiesas (tālāk tekstā – Tiesa) 2016. gada lēmumiem divās apelācijas lietās (*Mallis* lieta⁵⁶ un *Ledra* lieta⁵⁷) ar līdzīgiem prasības priekšmetiem. Prasītāji apgalvoja, ka attiecīgos noregulējuma pasākumus ECB un pārējie atbildētāji piemēroja, balstoties arī uz to iesaisti Eurogrupas sanāsmēs, lomu Kipras Saprāšanās memoranda apspriešanā un pieņemšanā un ECB Padomes lēmumiem par ārkārtas likviditātes palīdzības sniegšanu. Vispārējā tiesa secināja, ka ECB un pārējie atbildētāji nav pārkāpuši tiesības uz īpašumu, tiesiskās palāvības principu vai vienlīdzīgas attieksmes principu. Par abiem spriedumiem iesniegta apelācijas sūdzība Tiesā.

Tiesa nolēma, ka prejudiciālo jautājumu pārbaudē nav atklāts neviens apstāklis, kas varētu ietekmēt lēmuma par VSAIP spēkā esamību

Tiesa 2018. gada decembrī, izskatot Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas iesniegtos prejudiciālos jautājumus lietā C-493/17 (*Weiss*), nolēma, ka nav atklāts neviens apstāklis, kas varētu ietekmēt ECB Lēmuma par otrreizējo tirgu "Valsts sektora aktīvu iegādes programmu" (VSAIP) spēkā esamību. Pirmkārt, VSAIP

⁵⁶ Apvienotās lietas no C-105/15 P līdz C-109/15 P.

⁵⁷ Apvienotās lietas no C-8/15 P līdz C-10/15 P.

attiecas uz monetāro politiku, un tās īstenošanā tiek ievērots samērīguma princips. Konkrēto VSAIP mērķi var saistīt ar Savienības monetārās politikas galveno mērķi vidējā termiņā saglabāt inflācijas līmeni, kas zemāks par 2%, bet tuvu tam. Turklāt nav pamata domāt, ka attiecībā uz šā mērķa kvantitatīvo specifiku pieļauts pārkāpums acīmredzamas vērtējuma kļūdas dēļ vai tiktu pārsniegts ar Līgumiem izveidotais ietvars. Papildus ECB ir izsvērusi dažādās pastāvošās intereses, lai efektīvi novērstu to, ka VSAIP īstenošanas procesā rodas negatīva ietekme, kas acīmredzami nav samērīga ar šīs programmas mērķi. Ņemot vērā riskus, kas varētu rasties NCB saistībā ar VSAIP ietvaros veiktās aktīvu iegādes ievērojamo apjomu, ECB nolēma nepiemērot vispārīgo zaudējumu sadales principu. Otrkārt, VSAIP ir saderīga ar monetārās finansēšanas aizlieguma principu. Apstāklis, ka VSAIP ļauj makroekonomiskā līmenī iepriekš paredzēt būtiska obligāciju apjoma iegādi otrreizējos tirgos, konkrēta privātā tirgus dalībnieka līmenī nevar radīt pārliecību, kas ļautu tam faktiski rīkoties kā Eurosistēmas starpniekam, iegādājoties obligācijas tieši no dalībvalstu iestādēm un pārvaldes struktūrām. Turklāt makroekonomiskās paredzamības dēļ dalībvalstīm nezūd pamudinājums īstenot veselīgu budžeta politiku, ņemot vērā programmas pagaidu un nosacīto raksturu, kā arī vairākas garantijas, kas ierobežo VSAIP ietekmi uz minēto pamudinājumu. Tiesa arī norādīja, ka monetārās finansēšanas aizliegums neizslēdz obligāciju turēšanu līdz to termiņa beigām vai obligāciju ar negatīvu ienesīgumu iegādi. Pamatojoties uz šo prejudiciālo nolēmumu, Vācijas Federālā konstitucionālā tiesa lems par konstitucionālajām sūdzībām, ceļot pretenziju pret VSAIP netiešā veidā.

9.2. ECB atzinumi un prasību neizpildes gadījumi

Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 127. panta 4. punktu un 282. panta 5. punktu ar ECB jākonsultējas par katru ECB kompetencē esošu ierosināto ES tiesību aktu vai nacionālā tiesību akta projektu. Visi ECB atzinumi tiek publicēti [ECB interneta vietnē](#). ECB atzinumi par ierosinātajiem ES tiesību aktiem tiek publicēti arī Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī.

ECB 2018. gadā pieņēma 16 atzinumus par ierosinātajiem Savienības tiesību aktiem un 42 atzinumus par nacionālo tiesību aktu projektiem, kuri ir ECB kompetencē.

ES līmenī ECB pieņēma atzinumus par ierosinātajiem tiesību aktiem makroprudenciālās un mikroprudenciālās uzraudzības jomā, t.sk. par Eiropas Sistēmisko risku kolēģijas⁵⁸, Eiropas Banku iestādes⁵⁹ un Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestādes⁶⁰ reformu, ienākumus nenesošo riska darījumu un nodrošināto obligāciju kapitāla prasībām⁶¹, ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību⁶² un Eiropas Banku iestādes lomas nostiprināšanu ar mērķi novērst finanšu sistēmas izmantošanu noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijai un terorisma

ECB pieņēma atzinumus par ierosinātajiem ES tiesību aktiem

⁵⁸ Sk. [CON/2018/12](#).

⁵⁹ Sk. [CON/2018/19](#).

⁶⁰ Sk. [CON/2018/26](#).

⁶¹ Sk. [CON/2018/32](#) un [CON/2018/37](#).

⁶² Sk. [CON/2018/36](#).

finansēšanai⁶³. ECB pieņēma atzinumus par citiem ierosinātiem Savienības tiesību aktiem, kas ietekmē finanšu tirgus, t.sk. tiesību aktiem par nodrošināto obligāciju tirgu reformu⁶⁴, kredītu apkalpotājiem, kredītu pircējiem un nodrošinājuma atgūšanu⁶⁵, maksām par pārrobežu maksājumiem un valūtas maiņu⁶⁶ un tiesību aktiem, kas piemērojami prasījumu cesijas sekām attiecībā uz trešām personām⁶⁷. ECB arī sniedza atzinumus par EMS regulējumu, t.sk. fiskālās atbildības un vidēja termiņa budžeta ievirzes stiprināšanu dalībvalstīs⁶⁸, kā arī ierosināto Eiropas Investīciju stabilizācijas funkcijas⁶⁹ un Eiropas Monetārā fonda izveidi⁷⁰. ECB arī sagatavoja atzinumu par Eiropas uzņēmējdarbības statistiku⁷¹ un ES mācību programmu euro aizsardzībai pret viltošanu "Perikls IV"⁷².

ECB sniedza atzinumus par nacionālo tiesību aktu projektiem attiecībā uz NCB

ECB sniedza atzinumus par nacionālo tiesību aktu projektiem attiecībā uz NCB, t.sk. par *Central Bank of Cyprus* pārvaldību un finanšu neatkarību⁷³, *Българска народна банка* (Bulgārijas Nacionālās bankas) institucionālo neatkarību⁷⁴, *Hrvatska narodna banka* valsts revīziju⁷⁵, atbildības regulējumu attiecībā uz *Banca Națională a României* valdes locekļiem un darbiniekiem⁷⁶, *Magyar Nemzeti Bank* obligāto rezervju prasībām⁷⁷ un par dažādu uzdevumu uzticēšanu NCB tādos jautājumos kā atbildības nodrošināšanas uzraudzība attiecībā uz savstarpējās apmaiņas maksu par karšu maksājumu darījumiem⁷⁸, kritiskās infrastruktūras drošība un aizsardzība⁷⁹, finanšu sektora tīkla un informācijas sistēmu drošība⁸⁰, vērtspapīrošanas darbības⁸¹, nodrošināto obligāciju emisija⁸², kārtība, kādā kredītus Šveices frankos konvertē kredītos euro⁸³, kredītiestāžu darbības, kas saistītas ar finanšu instrumentu tirgiem⁸⁴, komplektētu privāto ieguldījumu un apdrošināšanas ieguldījumu produktu kredītiestāžu pamatinformācijas dokumenti⁸⁵, tiesības ievākt ziņas un veikt noteikumu izpildes pasākumus, ja kredītiestādes un finanšu iestādes sniedz nepatiesu vai maldinošu informāciju⁸⁶, uzdevumi saistībā ar konkrētu

-
- 63 Sk. [CON/2018/55](#).
64 Sk. [CON/2018/37](#).
65 Sk. [CON/2018/54](#).
66 Sk. [CON/2018/38](#).
67 Sk. [CON/2018/33](#).
68 Sk. [CON/2018/25](#).
69 Sk. [CON/2018/51](#).
70 Sk. [CON/2018/20](#).
71 Sk. [CON/2018/1](#).
72 Sk. [CON/2018/35](#).
73 Sk. [CON/2018/23](#).
74 Sk. [CON/2018/53](#).
75 Sk. [CON/2018/17](#) un [CON/2018/45](#).
76 Sk. [CON/2018/56](#).
77 Sk. [CON/2018/48](#).
78 Sk. [CON/2018/10](#) un [CON/2018/11](#).
79 Sk. [CON/2018/15](#).
80 Sk. [CON/2018/27](#).
81 Sk. [CON/2018/16](#).
82 Sk. [CON/2018/18](#).
83 Sk. [CON/2018/21](#).
84 Sk. [CON/2018/2](#) un [CON/2018/3](#).
85 Sk. [CON/2018/5](#).
86 Sk. [CON/2018/24](#).

krājkontu regulējumu⁸⁷, sadarbība ar kompetentajām iestādēm saistībā ar sarakstā iekļautās nodokļu oāzēs esošo monetāro līdzekļu atgriešanu⁸⁸, banku kontu un finanšu darījumu centrālā reģistra uzturēšana⁸⁹ un nacionālās apdrošināšanas prasību datubāzes izveide⁹⁰. Tēma, kas atkārtojās vairākos šajos atzinumos, bija novērtējums, kā jaunu uzdevumu uzticēšanā NCB ievērots Līguma 123. pantā noteiktais monetārās finansēšanas aizliegums, centrālajai bankai finansējot valdības uzdevumu veikšanu.

ECB publicēja arī atzinumus par nacionālo tiesību aktu projektiem saistībā ar kredītiestāžu un finanšu iestāžu makroprudenciālo un mikroprudenciālo uzraudzību, t.sk. par ciešas sadarbības izveidošanu starp ECB un *Българска народна банка* (Bulgārijas Nacionālo banku)⁹¹, Itālijas Tautas (*popolari*) banku un kooperatīvo banku reformu⁹², makroprudenciālās uzraudzības instrumentiem Spānijā⁹³, centrālās bankas makroprudenciālās uzraudzības pilnvarām un kredītiestāžu pārvaldību Bulgārijā⁹⁴, makroprudenciālās uzraudzības instrumentiem nesabalansētības novēršanai mājokļu nekustamā īpašuma sektorā un makroprudenciālās uzraudzības instrumentu savstarpēju ieviešanu Luksemburgā⁹⁵, starpbanku finansējuma rādītāja ieviešanu Ungārijā⁹⁶, hipotēku amortizācijas prasībām Zviedrijā⁹⁷, sistēmiski nozīmīgu kredītiestāžu direktoru fiksēto atlīdzību Nīderlandē⁹⁸, uzraudzības datu pārsūtīšanu statistikas mērķiem Vācijā⁹⁹, Polijas Finanšu pakalpojumu iestādes reorganizāciju¹⁰⁰ un Maltas Finanšu pakalpojumu iestādes finansējuma avotiem un pārvaldību¹⁰¹.

ECB sniedza atzinumus par citiem nacionālo tiesību aktu projektiem, kas ietekmē kredītiestādes un finanšu iestādes, t.sk. hipotēku parāda neregulējuma ietvaru un regulējumu uzņēmējdarbībai saistībā ar īpašumtiesībām uz kredītīgumiem Īrijā¹⁰², nodrošināto obligāciju juridisko regulējumu Čehijas Republikā un Slovākijā¹⁰³, vērtspapīrošanas regulējuma izveidi Kiprā¹⁰⁴, Šveices frankos izsniegtu aizdevumu konvertēšanu euro aizdevumos Slovēnijā¹⁰⁵, noteiktu Francijas regulētu krājkontu

⁸⁷ Sk. [CON/2018/28](#).

⁸⁸ Sk. [CON/2018/8](#).

⁸⁹ Sk. [CON/2018/4](#) un [CON/2018/57](#).

⁹⁰ Sk. [CON/2018/43](#).

⁹¹ Sk. [CON/2018/49](#).

⁹² Sk. [CON/2018/42](#).

⁹³ Sk. [CON/2018/58](#).

⁹⁴ Sk. [CON/2018/52](#).

⁹⁵ Sk. [CON/2018/9](#) un [CON/2018/34](#).

⁹⁶ Sk. [CON/2018/7](#).

⁹⁷ Sk. [CON/2018/30](#).

⁹⁸ Sk. [CON/2018/44](#).

⁹⁹ Sk. [CON/2018/40](#).

¹⁰⁰ Sk. [CON/2018/50](#).

¹⁰¹ Sk. [CON/2018/6](#).

¹⁰² Sk. [CON/2018/31](#).

¹⁰³ Sk. [CON/2018/18](#) un [CON/2018/39](#).

¹⁰⁴ Sk. [CON/2018/16](#).

¹⁰⁵ Sk. [CON/2018/21](#).

atlīdzības formulu¹⁰⁶ un Somijas finanšu sektora gatavību saistību segšanai neparedzētās/ārkārtas situācijās¹⁰⁷.

ECB atzinumi par nacionālo tiesību aktu saistībā ar informāciju un kibernetikas ietekmi uz kritiski svarīgām tirgus infrastruktūrām un prudenciālo uzraudzību

Atspoguļojot kibernetikas jautājumu augošo nozīmi, ECB sniedza atzinumus vairākām dalībvalstīm par nacionālo tiesību aktu saistībā ar informāciju un kibernetikas ietekmi uz kritiski svarīgām tirgus infrastruktūrām un kredītiestāžu prudenciālo uzraudzību¹⁰⁸. ECB arī sagatavoja atzinumu par jauniem noapaļošanas noteikumiem attiecībā uz euro denominētiem maksājumiem Beļģijā¹⁰⁹.

Skaidri, nopietni un/vai atkārtoti gadījumi, kad nav notikusi konsultēšanās attiecībā uz ES tiesību aktiem

Tika reģistrēts viens gadījums, kad netika ievērota prasība par konsultēšanos ar ECB par Savienības tiesību aktu projektiem. Nenotika konsultēšanās ar ECB par Eiropas Parlamenta un Padomes regulas projektu par tiesību aktiem, kas piemērojami prasījumu cesijas sekām attiecībā uz trešām personām. Šajā gadījumā ECB sniedza atzinumu pēc savas iniciatīvas, norādot uz trūkumiem ierosinātajā izvēlē attiecībā uz tiesību aktiem, kas nosaka prasījumu cesijas sekas attiecībā uz trešām personām¹¹⁰. Attiecīgais gadījums ir uzskatāms par "skaidru un nopietnu" gadījumu, kad nav notikusi konsultēšanās ar ECB. Divi 2017. gadā notikušie gadījumi kopā ar 2018. gadā konstatēto gadījumu uzskatāmi par "skaidriem un atkārtotiem" gadījumiem.

Nekonsultēšanās gadījumi attiecībā uz nacionālajiem tiesību aktiem

2018. gadā tika konstatēts viens horizontāls jautājums attiecībā uz nacionālajiem tiesību aktiem, kas ievieš Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 6. jūlija Direktīvu (ES) 2016/1148 par pasākumiem nolūkā panākt vienādi augsta līmeņa tīklu un informācijas sistēmu drošību visā Savienībā. Tā kā atsevišķas valstis ir izmantojušas rīcības brīvību šīs Direktīvas transponēšanā, ECB pašlaik vērtē, kādā apjomā būtiski ietekmētas tās padomdevējas kompetences jomas, ciktāl tas attiecas uz NCB, maksājumu un norēķinu sistēmām un/vai ECB uzdevumiem saistībā ar kredītiestāžu prudenciālo uzraudzību. Pagaidām ECB par šo jautājumu sagatavojusi vienu vēstuli valsts iestādei, norādot uz konsultēšanās neveikšanu (Kipra). Turklāt Rumānijas iestādes nekonsultējās ar ECB par Valdības ārkārtas rīkojumu par banku aktīvu aplikšanu ar nodokli.

9.3. Monetārās finansēšanas un privileģētās piekļuves aizlieguma ievērošana

Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 271. panta d) punktu ECB uzticēts uzdevums veikt monitoringu, kā ES nacionālās centrālās bankas (NCB) un ECB ievēro Līguma 123. un 124. pantā un Padomes Regulās (EK) Nr. 3603/93 un Nr. 3604/93 noteiktos aizliegumus. 123. pants aizliedz ECB un NCB nodrošināt norēķinu konta pārsnieguma iespējas vai jebkāda cita veida kredīta iespējas valdībām un ES institūcijām vai struktūrām, kā arī iegādāties šo institūciju emitētus parāda instrumentus sākotnējā tirgū. 124. pants aizliedz jebkuru pasākumu (ja vien

¹⁰⁶ Sk. [CON/2018/28](#).

¹⁰⁷ Sk. [CON/2018/46](#).

¹⁰⁸ Sk. [CON/2018/15](#), [CON/2018/22](#), [CON/2018/27](#) un [CON/2018/39](#).

¹⁰⁹ Sk. [CON/2018/41](#).

¹¹⁰ Sk. [CON/2018/33](#).

tā pamatā nav prudenciālu apsvērumu), kas nodrošina valdībām un ES institūcijām vai struktūrām privileģētu piekļuvi finanšu iestādēm. Vienlaikus ar ECB Padomi minēto nosacījumu ievērošanu dalībvalstīs uzrauga Eiropas Komisija.

ECB monitorē arī ES valstu centrālo banku veiktās tādu parāda instrumentu iegādes otrreizējā tirgū, kurus izlaiž iekšzemes valsts sektors, citu dalībvalstu valsts sektors un ES institūcijas un struktūras. Saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 3603/93 apsvērumu daļu valsts sektora parāda instrumentu iegādi otrreizējā tirgū nedrīkst izmantot Līguma 123. pantā noteiktā mērķa apiešanai. Šādas iegādes nedrīkst kļūt par valsts sektora netiešas monetārās finansēšanas veidu.

2018. gadā veiktais monitorings apstiprina, ka Līguma 123. un 124. panta un saistīto Padomes Regulu noteikumi kopumā tikuši ievēroti.

Monitoringa rezultāti atklāja, ka vairākumā ES NCB 2018. gadā bija noteikta atlīdzības par valsts sektora noguldījumiem politika, kas pilnībā ievēroja atlīdzības maksimālās robežas. Tomēr dažām NCB jānodrošina, lai atlīdzības par valsts sektora noguldījumiem procentu likme nepārsniegtu maksimālo robežu.

ECB 2016. gada pārskatā bija konstatēts, ka *Magyar Nemzeti Bank* veiktā aktīvu pārvaldīšanas sabiedrības *MARK Zrt.* dibināšana un finansēšana uzskatāma par monetārās finansēšanas aizlieguma pārkāpumu, kas jānovērš. Pēc tam, kad *Magyar Nemzeti Bank* pabeidza visus nepieciešamos koriģējošos pasākumus, lieta tikusi slēgta.

Saistībā ar ECB gada pārskatos, sākot ar 2014. gadu, paustajām bažām ECB turpinājusi monitorēt vairākas *Magyar Nemzeti Bank* 2014. un 2015. gadā uzsāktās programmas. Šīs programmas nebija saistītas ar monetāro politiku un potenciāli bija pretrunā ar monetārās finansēšanas aizliegumu, jo varēja uzskatīt, ka *Magyar Nemzeti Bank* pārņem valsts uzdevumus vai citādā veidā nodrošina valstij finansiālus labumus. Šīs programmas ietvēra finanšu pratības veicināšanas programmu, izmantojot nodibinājumu tīklu, kā arī Ungārijas mākslas darbu un kultūras vērtību iegādes programmu, kas tika slēgta 2018. gadā. *Magyar Nemzeti Bank* 2018. gadā turpināja veikt pasākumus, lai mazinātu ECB bažas. Tomēr, ņemot vērā šo programmu lielo skaitu, mērogu un apjomu, ECB turpinās rūpīgi monitorēt šo darbību atbilstību monetārās finansēšanas un privileģētās piekļuves aizlieguma prasībai. Turklāt ECB turpinās monitorēt arī *Magyar Nemzeti Bank* līdzdalību Budapeštas Biržā, jo *Magyar Nemzeti Bank* veikto Budapeštas Biržas kontrolpaketes iegādi 2015. gada novembrī joprojām var uzskatīt par iemeslu bažām saistībā ar monetāro finansēšanu.

Bank Ceannais na hÉireann/Central Bank of Ireland 2018. gadā veiktā ar IBRC saistīto aktīvu samazināšana, pārdodot ilgtermiņa mainīgas procentu likmes parādzīmes, ir nozīmīgs solis šo aktīvu nepieciešamās pilnīgās realizēšanas virzienā. Pastāvošās nopietnās bažas saistībā ar monetāro finansēšanu varētu tālāk mazināt vērienīgāks pārdošanas laika plāns.

10. Eiropas un starptautiskās darba kārtības galvenie jautājumi

ECB 2018. gadā uzturēja ciešu dialogu ar dažādiem Eiropas forumiem un institūcijām, t.sk. Eiropadomi, ECOFIN, Eurogrupu, Eiropas Parlamentu un Eiropas Komisiju. Tautsaimniecības perspektīva, EMS padziļināšana un ar ES fiskālās un ekonomiskās pārvaldības regulējumu saistītie jautājumi bija daži no tiem, kas tika apspriesti Eiropadomes, Eurogrupas un ECOFIN sanāksmēs, kurās piedalījās ECB prezidents un citi ECB Valdes locekļi.

10.1. EMS padziļināšana

ECB 2018. gadā piedalījās diskusijās par EMS stiprināšanu, sniedzot tehniskus padomus atbilstoši savai kompetencei un profesionālo zināšanu jomām. ES forumos notikušajās diskusijās uzmanība tika pievērsta trijiem galvenajiem jautājumiem: banku savienības izveides pabeigšana, [Eiropas Stabilitātes mehānisma](#) (ESM) reforma un euro zonas makroekonomiskās stabilizācijas instrumenta izveide. Šīs diskusijas svarīgākais rezultāts bija Eiropas Komisijas 2017. gada maijā publicētais [pārdomu dokuments](#), kurā sniegti attiecīgie priekšlikumi, un Francijas un Vācijas 2018. gada jūnijā Mēzebergā noslēgtā vienošanās.

Banku savienības izveide tiek pakāpeniski pabeigta

Pirmkārt, attiecībā uz banku savienību¹¹¹ tika pabeigta tiesību aktu paketes izstrāde. Tajā ietvertas direktīvas un regulas attiecībā uz sviras rādītāju, kas neļautu bankām pārmērīgi palielināt aizņemto līdzekļu īpatsvaru, pret risku jutīgu kapitāla prasību stiprināšanu bankās, kas tirgojas ar vērtspapīriem un atvasinātajiem instrumentiem, un zaudējumu absorbēšanas un rekapitalizācijas spējas palielināšanu globāli sistēmiski nozīmīgās bankās. Turklāt tika panākta vienošanās par jaunām prasībām attiecībā uz minimālo zaudējumu segumu banku bilanču nerezultatīviem riska darījumiem. Bez tam [jūnija](#) un [decembra](#) Eurosamitā tika nolemts ESM ietvaros paredzēt Vienotā noregulējuma fonda (VNF) atbalstu noregulējamām bankām. Attiecībā uz Eiropas noguldījumu garantiju sistēmu (ENGs) Eiropas vadītāji uzskata, ka nepieciešamības gadījumā jāturpina tehniskais darbs, izveidojot augsta līmeņa darba grupu, kura 2019. gada jūnijā ziņos par rezultātiem. Stingri ievērojot visus 2016. gada rīcības plānā noteiktos elementus atbilstošā secībā, tika uzsākta rīcības plāna sagatavošana politisko sarunu sākšanai par ENGs. Savukārt ar Eiropas banku uzraudzības iestāžu atbalstu euro zonas bankas turpināja nostiprināt savas bilances, samazināt aizņemto līdzekļu īpatsvaru un vēl vairāk ierobežot ienākumus nenesošo aizdevumu atlikumu. Visbeidzot, joprojām bija vērojams progress Eiropas kapitāla tirgu savienības (KTS) izveidē saskaņā ar [KTS 2015. gada rīcības plānu](#).

Otrkārt un ņemot vērā diskusiju par ESM reformu, ECB sniedza atzinumu, kurā atbalstīja ESM iekļaušanu ES tiesiskajā regulējumā, uzlabojot finansiālā atbalsta

¹¹¹ Detalizētāku diskusiju par progresu banku savienības un kapitāla tirgu savienības izveides jomā un ECB viedokļus sk. šā gada pārskata 3.4. sadaļā.

piesardzības instrumentus un vienlaikus nodrošinot atbilstošus nosacījumus, kā arī pārskatot savu pārvaldību, lai, pamatojoties uz augsti kvalitatīvu neatkarīgu ekspertu konsultācijām, nodrošinātu ātru un uzticamu lēmumu pieņemšanas procesu.

Treškārt, turpinājās euro zonas fiskālās stabilizācijas instrumenta veidola un laika ietvara, kā arī citu iespējamo budžeta instrumentu tehniskā izveide. Saskaņā ar 2015. gada [piecu priekšsēdētāju ziņojumu](#) ECB šo darbu vērtēja atzinīgi, uzsvērot, ka jebkuram fiskālajam instrumentam jāveicina kopējā pieprasījuma palielināšanās, īpaši euro zonas mēroga recesiju apstākļos, vienlaikus nemazinot stimulus īstenot stabilu valstu ekonomisko un fiskālo politiku. ECB arī sniedza [atzinumu](#) par Eiropas Komisijas priekšlikumu saistībā ar Eiropas investīciju stabilizācijas funkciju (EISF). Decembra Eurosamitā Eurogrupa tika pilnvarota daudzgadu finanšu shēmas ietvaros brīvprātīgi darboties, lai izveidotu konverģences un konkurētspējas budžeta instrumentu euro zonai un VKM II dalībvalstīm. ES forumos tika apspriests arī Komisijas [priekšlikums](#) saistībā ar Regulu par vērtspapīriem, kas nodrošināti ar valsts obligācijām (VNVO).

ESM reforma un stabilizācijas funkcija bija būtiskas diskusiju tēmas.

Attiecībā uz strukturālajiem ekonomiskajiem jautājumiem Eiropas Komisija ierosināja [Reformu atbalsta programmu](#), lai nākamās daudzgadu finanšu shēmas (2021–2027) ietvaros veicinātu strukturālo reformu īstenošanu. ES vienojās arī par jau esošās strukturālo reformu atbalsta programmas finansējuma apjoma palielināšanu, lai 2017.–2020. gadā tās kopējais budžets būtu 222.8 milj. euro.

Diskusijas par EMS padziļināšanu ietvaros ECB bieži uzsvēra, ka budžeta noteikumu pilnīga īstenošana un efektīvāka ekonomiskās politikas koordinācija joprojām ir svarīgs priekšnoteikums euro zonas tautsaimniecības noturības stiprināšanai un dalībvalstu savstarpējās uzticēšanās veidošanai, kas nepieciešama, lai uzsāktu nāamos pasākumus tālākai integrācijai. Šajā ziņā sasniegtais progress nav bijis pietiekami apmierinošs.

10.2. Pārskatatbildības īstenošana

ECB pārskatatbildība ir tās neatkarības nepieciešama sastāvdaļa. ECB ir neatkarīga institūcija, kurai ir rīcības brīvība izmantot savus instrumentus, lai īstenotu savus uzdevumus un pilnvaras, ja uzskata to par nepieciešamu. Šāda neatkarība demokrātiski tika piešķirta kā daļa no līgumu ratifikācijas ar skaidri noteiktu uzdevumu ECB sniegt pārskatus sabiedrībai. Pārskatatbildība, ko papildina tiesiska izskatīšana Eiropas Savienības Tiesā, nodrošina, ka neatkarība nerada patvaļību un ECB darbojas atbilstoši savām pilnvarām.

ECB ir pienākums sniegt pārskatus Eiropas Parlamentam

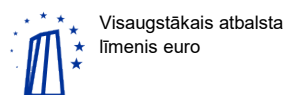
Līgumi paredz Eiropas Parlamenta – institūcijas, ko veido ES pilsoņu demokrātiskā ceļā ievēlēti pārstāvji, – centrālo lomu, nosakot ECB pārskatu sniegšanas pienākumu. ECB prezidents 2018. gadā apmeklēja četras regulārās Eiropas Parlamenta Ekonomikas un monetāro lietu komitejas sanāksmes.¹¹² Prezidents piedalījās arī Parlamenta plenārsesijas debatēs par ECB gada pārskatu, un ECB

¹¹² Ievadpaziņojumi pieejami [ECB interneta vietnē](#).

publicēja [atsauksmes](#) par Eiropas Parlamenta sniegto ieguldījumu, izstrādājot rezolūciju par ECB 2016. gada pārskatu.¹¹³ ECB arī nodrošina pārskatu sniegšanas pienākuma izpildi, sagatavojot regulārus pārskatus un sniedzot atbildes uz Eiropas Parlamenta deputātu rakstiskiem jautājumiem. ECB prezidents 2018. gadā saņēma 36 vēstules ar šādiem jautājumiem, un atbildes uz tiem publicētas ECB interneta vietnē.¹¹⁴ Vairākums Eiropas Parlamenta deputātu jautājumu bija saistīti ar ECB nestandarta monetārās politikas pasākumu īstenošanu, ekonomiskajiem un finanšu nosacījumiem, kā arī ECB un ES institucionālajiem jautājumiem. Visbeidzot, ECB ir arī pienākums sniegt pārskatus par savām banku uzraudzības darbībām gan Eiropas Parlamentam, gan ES Padomei.¹¹⁵

ECB aktīvi iesaistījās diskusijā par centrālo banku neatkarību un pārskatatbildību

ECB turpināja iesaistīties debatēs, kas pēdējos gados aizsākušās saistībā ar centrālo banku neatkarību un pārskatatbildību. ECB Valdes locekļi 2018. gadā uzstājās ar vairākām runām par šiem jautājumiem¹¹⁶, un "Tautsaimniecības Biļetena" rakstā analizēta ECB pārskatatbildības prakses attīstība.¹¹⁷ Rakstā sniegti arī jauni kvantitatīvi un kvalitatīvi pierādījumi tam, kā krīzes laikā regularitātes, formāta un satura ziņā pastiprinājusies un attīstījusies ECB un Eiropas Parlamenta mijiedarbība.

Saskaņā ar 2018. gada [Eurobarometer apsekojumu](#)¹¹⁸ euro popularitāte sasniedza vēsturiski augstāko līmeni – 75% no 340 milj. euro zonas pilsoņu atbalsta vienoto valūtu. Tas ir kopš euro ieviešanas augstākais apsekojumā fiksētais atbalsta līmenis.

10.3. Breksita ietekme

Ar breksitu saistītie finanšu stabilitātes riski plašāk izvērtēti novembra FSR

Lai gan ECB nepiedalījās sarunās, tā savu pilnvaru ietvaros turpināja monitorēt un izvērtēt ar breksitu saistītās norises. ECB 2018. gada novembra [Financial Stability Review](#) (FSR) analizēta breksita iespējamā ietekme uz finanšu stabilitāti euro zonā. Secināts, ka breksits rada ierobežotu vispārēju risku euro zonas finanšu stabilitātei, un to galvenokārt nosaka privātajam sektoram pieejamās iespējamo risku mazināšanas iespējas. Ja netiks veikta pienācīga sagatavošanās, pāreja uz jaunu līdzsvara stāvokli pēc breksita nozīmēs vienreizējas korigēšanas izmaksas un var

¹¹³ Atsauksmes par Eiropas Parlamenta sniegto ieguldījumu, izstrādājot rezolūciju par ECB 2017. gada pārskatu, tiks publicētas tajā pašā dienā, kad šis gada pārskats.

¹¹⁴ ECB prezidenta atbildes uz Eiropas Parlamenta deputātu jautājumiem publicētas attiecīgajā [ECB interneta vietnes](#) sadaļā.

¹¹⁵ Sīkāka informācija pieejama [ECB 2018. gada pārskatā par uzraudzības darbību](#).

¹¹⁶ Konkrētāk, ECB prezidenta Mario Dragi (*Mario Draghi*) runa [Central bank independence](#) ("Centrālo banku neatkarība") *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* 2018. gada 26. oktobrī un Valdes locekļa Benuā Kerē (*Benoît Cœuré*) runa [Central banking in times of complexity](#) ("Centrālās bankas sarežģītā laikā") *Sveriges Riksbank* 2018. gada 25. maijā. Šīs runas sekoja citiem neseniem piemēriem, piemēram, Valdes locekļa Īva Merša (*Yves Mersch*) runai [Aligning accountability with sovereignty in the European Union: the ECB's experience](#) ("Pārskatatbildības saskaņošana ar suverenitāti Eiropas Savienībā: ECB pieredze") ECB juridiskajā konferencē 2017. gada 4. septembrī un Benuā Kerē (*Benoît Cœuré*) runa [Independence and accountability in a changing world](#) ("Neatkarība un pārskatatbildība mainīgā pasaulē") organizācijas *Transparency International EU* pasākumā *Two sides of the same coin? Independence and accountability of the European Central Bank* ("Vienas monētas divas puses? Eiropas Centrālās bankas neatkarība un pārskatatbildība") 2017. gada 28. martā.

¹¹⁷ Sk. 2018. gada "Tautsaimniecības Biļetena" Nr. 5 rakstu [The evolution of the ECB's accountability practices during the crisis](#) ("ECB pārskatatbildības prakses attīstība krīzes laikā").

¹¹⁸ Sk. jautājumu *QA15.1, Standard Eurobarometer 90, wave 90.3*, Eiropas Komisija, 2018. gada decembris.

radīt frikciju riskus atsevišķos tirgus segmentos. Tomēr risks, ka pēc Apvienotās Karalistes izstāšanās no ES euro zonas reālajai tautsaimniecībai tiktu liegta pieeja finanšu pakalpojumiem, šķiet ierobežots. Līdzīgi secināts, ka euro zonas banku sektora kapitāla pozīcijai tiek radīti vispārēji ierobežoti riski. Breksita "kraujas malas" scenārijs varētu izraisīt plašāku un būtiskāku tirgus pārcenošanu nekā 2018. gadā, kas attiecīgi noteiktu krasu riska prēmiju un svārstību pieaugumu.

ECB un *Bank of England* 2018. gada aprīlī izveidoja [apvienoto tehnisko darba grupu](#), kuras galvenais uzdevums ir risku pārvaldība finanšu pakalpojumu jomā laikposmā ap 2019. gada 30. martu. 2018. gada oktobrī grupa informēja Eiropas Komisiju un Apvienotās Karalistes Valsts kasi par saviem secinājumiem.

ECB prezidents [2018. gada februārī notikušajā uzklaušajā](#) Eiropas Parlamentā uzsvēra, ka, lai sagatavotos visām iespējamām situācijām, t.sk. breksita scenārijam bez vienošanās, ir svarīgi laikus pirms breksita veikt grozījumus svarīgākajos ES finanšu tiesību aktos, piemēram, ETIR II.

Eiropas banku uzraudzības jomā ECB un valstu uzraudzības iestādes īpašu uzmanību pievērta komunikācijai un uzraudzības gaidu īstenošanai attiecībā uz breksita jautājumiem, kā arī starptautisko banku, kuras pārceļ darbību no Apvienotās Karalistes uz euro zonu, breksita plānu un licencēšanas pieteikumu un euro zonas banku, kuras izvērsušas būtisku darbību Apvienotajā Karalistē, breksita plānu izvērtēšanai. Sīkāka informācija atrodama ECB [2018. gada pārskatā par uzraudzības darbību](#).

Izstāšanās līgums nav noslēgts līdz šā pārskata galīgajam termiņam.

10.4. Starptautiskās attiecības

G20

Vidē, ko raksturo pastāvīga ekonomiskā izaugsme, bet lielāki globālās perspektīvas lejupvērstie riski, G20 valstu finanšu ministri un centrālo banku prezidenti apsprieda tirdzniecības attiecību saspīlējuma ietekmi uz pasaules tautsaimniecību 2018. gadā, uzsverot nepieciešamību veicināt dialogu un pasākumu īstenošanu šo risku mazināšanai. G20 valstu pārstāvji arī pārskatīja globālo finansēšanas nosacījumu stingrības palielināšanas ietekmi, īpaši jaunajās tirgus ekonomikas valstīs. G20 valstis turpināja centienus veikt monitoringu, lai nodrošinātu spēcīgu, ilgtspējīgu, ietverošu un sabalansētu globālo izaugsmi, un pārskatīja kopējās izaugsmes mērķa (2%) sasniegšanas progresu līdz 2018. gadam. Šajā nolūkā īstenotie pasākumi radījuši apstākļus, lai pasaules tautsaimniecības izaugsme pārsniegtu 2%, kaut gan šis rādītājs varētu tikt sasniegts vēlāk, nekā sākotnēji gaidīts. Finanšu ministri un centrālo banku prezidenti atkārtoti pauda apņemšanos nodrošināt stabilus valūtu kursus un īstenot finanšu sektora reformas. Argentīnas G20 prezidentūras laikā infrastruktūras finansēšanas veicināšana un turpmākais darbs bija dažas no prioritātēm. G20 valstis arī turpināja centienus starptautisko

Galvenie jautājumi ietver tirdzniecību, finansēšanas nosacījumus un globālās finanšu sistēmas turpmāko attīstību

nodokļu jautājumu jomā un ņēma vērā priekšrocības un ar tehnoloģiskajām inovācijām, piemēram, kriptotaktīviem, saistītos iespējamos riskus. G20 vēlreiz apstiprināja apņemšanos turpmāk stiprināt pasaules finanšu drošības tīklu, kura centrā būtu spēcīgs SVF, kura darbība balstīta uz kvotām un kuram ir pietiekami daudz resursu, kā arī starptautisko finanšu arhitektūru. Šajā kontekstā G20 valstu levērojamu cilvēku grupa, kas nodarbojas ar pasaules finanšu pārvaldību, publicēja ziņojumu *Making the Global Financial System Work for All* ("Ir svarīgi panākt, lai globālā finanšu sistēma sniedz labumu ikvienam").

Ar SVF un starptautisko finanšu arhitektūru saistītie politikas jautājumi

ECB turpināja aktīvi piedalīties SVF un citos forumos notikušajās diskusijās par starptautisko monetāro un finanšu sistēmu, tādējādi veicinot vienotu Eiropas perspektīvu no centrālās bankas skatpunkta.¹¹⁹ SVF uzraudzības un aizdevumu sistēmas ietvaros apsprieda savu politiku vai uzsāka tās būtisku pārskatīšanu. 2018. gada februārī SVF ierosināja svarīgus savas politikas skaidrojumus attiecībā uz programmas izstrādi valūtas savienībās. 2018. gada aprīlī tika pabeigts SVF uzraudzības starpposma pārskats, un SVF Neatkarīgais novērtējuma birojs 2018. gada decembrī publicēja ieteikumus attiecībā uz SVF finanšu uzraudzību. SVF arī uzsāka atbilstības pārskata sagatavošanu, fonda atbalstīto programmu izstrādi, kā arī parāda atmaksājamības regulējuma pārskatīšanu valstīs, kurām ir piekļuve tirgum. Turklāt 2018. gadā turpinājās SVF kvotu 15. pārskata sagatavošana.

SVF 2018. gada jūlijā noslēdza pirmo euro zonas Finanšu sektora novērtēšanas programmu (FSNP) – visaptverošu pasākumu, kurā bija iesaistītas vairākas Eiropas institūcijas, t.sk. ECB centrālās bankas un uzraudzības funkciju jomā. SVF uzsvēra, ka banku uzraudzība euro zonā kopš VUM izveides būtiski uzlabojusies. Turklāt, lai gan lielas euro zonas bankas paaugstinājušas noturību, joprojām saglabājas to ievainojamība pret kredītrisku un tirgus risku. Pasākums euro zonas valstu līmenī arī sniegs informāciju un veicinās FSNP pasākumu īstenošanu. SVF konsultācijās par euro zonas politiku, ko arī noslēdza 2018. gada jūlijā, norādīts, ka euro zonas tautsaimniecības izaugsme joprojām ir spēcīga, lai gan turpinās lēnākā tempā. Turklāt joprojām ir ārkārtīgi būtiski, lai dažas dalībvalstis izveidotu pietiekamas politikas rezerves un īstenotu strukturālās reformas. SVF 2018. gada oktobrī Bali organizētajā gadskārtējā sanāksmē uzsāka Bali *fintech* programmu, kurā aplūkotas ar *fintech* norisēm saistītās iespējas un riski un pievērsta uzmanība šādu norišu ietekmei uz finanšu sektoru.

Pirmā euro zonas FSNP tika īstenota 2018. gadā

¹¹⁹ ECB 2018. gadā publicēja divus IRC speciālās darba grupas sagatavotos speciālos pētījumus par SVF jautājumiem. Sk. *IRC Task Force on IMF Issues Strengthening the Global Financial Safety Net – Moving relations between the IMF and Regional Financing Arrangements forward* ("Pasaules finanšu drošības tīkla stiprināšana – SVF un reģionālo finansēšanas mehānismu sadarbības veicināšana"). *Occasional Paper Series*, No 207, ECB, 2018. gada marts, un *RC Task Force on IMF Issues A quantitative analysis of the size of IMF resources* ("SVF resursu apjoma kvantitatīvā analīze"). *Occasional Paper Series*, No 213, ECB, 2018. gada oktobris.

Starptautiskā centrālo banku sadarbība

Lai gan jāņem vērā ECB ierobežotie resursi, tā atbilstoši savai nozīmīgajai lomai pasaules tautsaimniecībā un kā Eiropas institūcija turpināja pozitīvi reaģēt uz ārpus ES esošo valstu centrālo banku lielo interesi par pieredzes apmaiņu.

ECB ģeogrāfiski paplašināja sadarbību, parakstot Saprašanās memorandu (SM) ar Dienvidāfrikas Rezervju banku. Turklāt, balstoties uz pastāvošajiem divpusējiem SM, ECB turpināja veidot attiecības ar Āzijas un Latīņamerikas valstu galvenajām centrālajām bankām. Lai izvērstu darbību, tā arī stiprināja sadarbību ar reģionālajām organizācijām. ECB arī turpināja diskusijas Eurosistēmas līmenī, tiekoties ar augstākā līmeņa Eurosistēmas pārstāvjiem un viņu Latīņamerikas valstu partneriem.

ECB kā ES institūcijai joprojām ir nozīme, organizējot mērķtiecīgas apspriedes ar to valstu centrālajām bankām, kuras nākotnē varētu pievienoties ES. Reģionālie darbsemināri ir galvenā platforma, un diskusijas iespēju robežās tiek organizētas ciešā sadarbībā ar ES NCB. ECB arī veicina ES NCB vadītas mērķtiecīgas sadarbības aktivitātes, daloties pieredzē ar šādām trešo valstu centrālajām bankām to atbalstam.

11. Komunikācijas veicināšana

Komunikācijas ar sabiedrību veicināšana: "Mūsu pienākums ir komunicēt, skaidrot un klausīties. Mums ir jāpārliecina." Benuā Kerē (Benoît Cœuré)

Pēdējo gadu laikā centrālo banku komunikācija arvien vairāk kļūst par monetārās politikas sastāvdaļu, pat topot par monetārās politikas instrumentu. Skaidri informējot par saviem nolūkiem un politiku, īpaši finanšu tirgus un ekspertu auditorijas, ECB ir veiksmīgi uzlabojusi tās politikas efektivitāti. Pagājušajā gadā tā vēl vairāk pastiprināja centienus papildus tradicionālajām auditorijām sasniegt jaunas. Mērķis ir piesaistīt plašākas pilsoniskās sabiedrības grupas, uzturēt kontaktus ar plašāku sabiedrību un to uz klausīt, izmantojot jaunas platformas un formātus. Pretstatā komunikācijai ar tirgiem un ekspertiem šāda sadarbība bieži skar pamatjautājumus par to, ko ECB dara, kāpēc to dara un cik tas ir būtiski atsevišķiem cilvēkiem un to grupām. Uzrunājot plašāku auditoriju un iesaistoties patiesā divvirzienu komunikācijā, ECB cenšas veicināt izpratni par tās lomu un politiku, kā arī vairot uzticēšanos ECB kā institūcijai.

Uzmanības centrā – jaunieši

ECB ir ārkārtīgi svarīgi iesaistīt komunikācijā Eiropas jauniešus. Tāpēc tā uzsāka programmu "Atpakaļ uz skolu", kuras mērķis ir mudināt ECB darbiniekus apmeklēt skolas, īpaši savas agrākās skolas, un iesaistīties sarunās ar audzēkņiem par Eiropu un euro, reaģējot uz viņu bažām un paužot personisko viedokli par to, ko nozīmē darbs ES institūcijā. 2018. gadā 77 darbinieki iesaistījās šajā iniciatīvā, izrādot ECB personāla entuziasmu popularizēt euro, tuvināt ES tās pilsoņiem un sniegt atdevi savām kopienām.

ECB atgriežas skolā

Turklāt ECB 2018. gadā paplašināja [dialogus ar jauniešiem](#). Šīs ir inovatīvas platformas, kas ļauj studentiem un jauniešiem speciālistiem iesaistīties dialogā ar ECB augstākā līmeņa lēmumu pieņēmējiem. Piemēram, janvārī ECB izveidoja sadarbību ar interneta platformu *Debating Europe* ("Diskusija par Eiropu"), kurā jaunieši varēja iesaistīties dialogā ar ECB prezidentu Mario Dragi (*Mario Draghi*). Izmantojot tēmturi *#AskDraghi*, Eiropas jaunieši tika aicināti iesūtīt jautājumus tieši ECB prezidentam, pievēršoties dažādām tēmām (piemēram, jauniešu bezdarbam un kriptovalūtām). Tika saņemts vairāk nekā 280 jautājumu no visas Eiropas. Prezidents Dragi intervijā, kas publicēta ECB interneta vietnē un kam nozīmīgu uzmanību veltīja arī plašsaziņas līdzekļi, sniedza atbildes uz pieciem svarīgākajiem jautājumiem.

Daudzi centrālās bankas politikas aspekti ir sarežģīti, un nespeciālistiem tos bieži ir grūti saprast. Tomēr ECB ir apņēmusies veicināt savas komunikācijas spēju sasniegt auditoriju un būt pievilcīgai, tāpēc īstenoja jaunus un inovatīvus pasākumus. Kā piemēru var minēt centienus veicināt jauniešu iespēju piedalīties [ECB centrālo banku darbībai veltītajā forumā Sintrā](#) un padarīt tajā notiekošās nozīmīgās un vērtīgās diskusijas viņiem interesantas un saistošas. ECB aicināja *YouTube* konta satura veidotāju un nesen doktora grādu ieguvušo Saimonu Klārku (*Simon Clark*) savos sociālo plašsaziņas līdzekļu kanālos atspoguļot jauno ekonomistu sesiju. Publicējot ekskluzīvus aizkulišu foto un atklātas intervijas ar ekonomistiem, viņš piedāvāja svaigu skatījumu uz centrālo banku darbībai veltīto forumu, padarot tā saturu jauniešiem saprotamāku un saistošāku. [YouTube kontā demonstrētajam video](#) jau ir vairāk nekā 30 000 skatījumu.

Digitālajai telpai ir svarīga nozīme ECB centienos būt pārstāvētai tur, kur cilvēki, īpaši jaunieši, saņem ziņas un informāciju. 2018. gada novembrī ECB izveidoja savu oficiālo *Instagram* kontu, kurā, galvenokārt balstoties uz vizuāliem materiāliem, cenšas atklāt ECB cilvēcisko pusi, iepazīstinot ar tās darbiniekiem un daloties pieredzē par ikdienas darbu ECB. *Instagram* konta koncepcijai ir arī izglītojošs mērķis – sociālo plašsaziņas līdzekļu platformās pieejams vizuāli pievilcīgs saturs. Turklāt vairāk nekā 457 000 sekotāju uztur kontaktus ar ECB tās *Twitter* kontā. ECB vēl vairāk paplašināja arī savu tiešsaistes piedāvājumu, un tās interneta vietnēm tagad ir vairāk nekā 160 000 lapu, no kurām daudzas ir 23 valodās. Lai tiešsaistē atzīmētu vienotās valūtas 20 gadu jubileju, ECB kopā ar citām ES institūcijām izveidoja īpašu kopu [#EUROat20](#).

ECB centienos piesaistīt ne tikai ekspertus un iesaistīties sarunās par to, kā ECB politika ietekmē vietējās kopienas un uzņēmumus visā euro zonā, iekļaujas arī ECB Valdes locekļa Benuā Kerē oktobra vizīte uz Francijas lauku reģioniem, kur viņš tikās ar politiķiem, rūpnīcu strādniekiem un studentiem, lai skaidrotu ECB nesen pieņemtos monetārās politikas lēmumus, uzklautu iedzīvotāju bažas un reaģētu uz kritiku.

Benuā Kerē *Vorwerk/Semco* rūpnīcas apmeklējumu Klojā (Francija) 2018. gada 3. oktobrī var minēt kā piemēru tam, kā ECB cenšas iesaistīt komunikācijā vietējos uzņēmumus un strādniekus, lai pārrunātu ECB politikas jautājumus.

Visbeidzot, ECB Apmeklētāju centrs pirmajā pilnajā darbības gadā uzņēma 20 743 apmeklētājus. Apmeklētāju centrs, kas atrodas ECB galvenajā ēkā Frankfurtē, dod iedzīvotājiem iespēju vairāk uzzināt par ECB uzdevumiem, vēsturi un misiju, kā arī iesaistīties sarunā ar kādu ECB pārstāvi.

12. Laba pārvaldība, organizatoriskā izcilība, noturība un sniegums vides aizsardzības jomā

Pasaules līmenim atbilstošas iestādes reputācijas stiprināšana un cilvēku iedvesmošana, attīstīšana un iesaistīšana ir divas no ECB stratēģiskajām prioritātēm. 2018. gadā šīs prioritātes noteica šādus ECB centienus: 1) nodrošināt organizatorisko izcilību, ieviešot daudzveidīgāku un iekļaujošāku kultūru un veicinot integritāti, caurredzamību un pārskatatbildību ES pilsoņu priekšā; 2) stiprināt noturību pret tehnoloģiskajiem apdraudējumiem, palielinot spēju aizsargāt ECB un finanšu ekosistēmu pret kiberuzbrukumiem; un 3) nodrošināt labu sniegumu vides aizsardzības jomā, pastāvīgi samazinot ECB ekoloģiskās pēdas nospiedumu.

12.1. Izcilības veicināšana, izvēloties daudzveidību un iekļaušanu

ECB uzskata, ka daudzveidība un iekļaušana var veicināt izcilību: atšķirīgām grupām ir dažādi skatpunkti, nodrošinot efektīvāku lēmumu pieņemšanas procesu un stabilākus rezultātus. Atšķirīgu grupu veidošanas un ietverošas rīcības veicināšanai ir būtiska nozīme, lai ECB varētu nodrošināt, ka tās darbinieki un ES sasniedz pēc iespējas labākus rezultātus. Tāpēc daudzveidība, cieņa, ētiskā kultūra attiecībā uz darbiniekiem un to labklājība ir ECB stratēģiskie mērķi.

Daudzveidība un iekļaušana ir galvenie organizatoriskā darba izpildes uzlabošanas priekšnoteikumi

ECB 2018. gadā turpināja centienus veicināt daudzveidību un iekļaušanu kā galveno organizatoriskā darba izpildes uzlabošanas priekšnoteikumu. Šie centieni balstās uz tādām vērtībām kā cieņa, godīgums, iekļaušana un vienādas iespējas darbiniekiem neatkarīgi no viņu dzimuma, nacionalitātes, reliģiskās piederības, seksuālās orientācijas, etniskās piederības, vecuma, kultūras tradīcijām vai invaliditātes. ECB ir vairāki [daudzveidības tīkli](#), kuros bieži līdzdarbojas cilvēkresursu vadība un kuri izveidoti ar mērķi apmierināt visu daudzveidības aspektu vajadzības. ECBS/VUM līmenī ECB sadarbojas ar NCB un NKI saistībā ar labāko daudzveidības un iekļaušanas praksi. Kā piemēru tam var minēt 2018. gada oktobrī Romā organizēto ECBS/VUM daudzveidības tīkla trešo gadskārtējo sanākumi.

2018. gadā ECB visaptverošā aktivitāšu programma ietvēra varavīksnes karoga pacelšanu, atzīmējot Starptautisko dienu pret homofobiju, transfobiju un bifobiju (IDAHOT), iekļaujošas līderības darbsemināru ECB vadībai organizēšanu, Starptautiskās rasu diskriminācijas izskaušanas dienas atzīmēšanu, kā arī īpašu runātāju pasākumu organizēšanu par LGBT+ un dzimumu līdztiesības jautājumiem.

ECB turpina strādāt, lai palielinātu sieviešu skaitu vadošos amatos. Lai panāktu lielāku dzimumu līdzsvaru, ECB Valde noteica mērķus, kas sasniedzami 2019. gada beigās, un virkni atbalstošu pasākumu, lai nodrošinātu šo mērķu sasniegšanu. Šie

pasākumi ietver īpašu mācību programmu "sievietes vadībā", elastīgu darba nosacījumu piemērošanas iespēju paplašināšanu, iekļaujošo līderību vadītāju vidū un daudzveidības vēstniekus katrā darbības jomā, lai vietējā līmenī uzlabotu dzimumu līdzsvaru.

2018. gada beigās 29% vadošo amatu ieņēma sievietes (2019. gada beigās sasniedzamais mērķis – 35%). Augsta līmeņa vadībā sieviešu īpatsvars bija 22% (2019. gada mērķis – 28%; sk. 2. tabulu). Kopējais visos līmeņos ECB nodarbināto sieviešu īpatsvars ir 44%.

2. tabula

Dzimumu dažādības mērķi un sieviešu īpatsvars ECB darbinieku skaitā

	Sieviešu īpatsvars 2018. gada beigās	Dzimumu dažādības mērķis 2019. gada beigās
Augsta līmeņa vadītāji	22%	28%
Visi vadītāji	29%	35%

Avots: ECB.

Piezīmes. Kopējais dzimumu īpatsvars attiecas uz darbiniekiem ar pastāvīgajiem un fiksēta termiņa darba līgumiem. Dati atbilst stāvoklim 2019. gada 1. janvārī.

ECB cenšas piesaistīt vairāk kandidāšu sieviešu

Ņemot vērā aktuālās problēmas, ECB Valde 2018. gadā noteica dzimumu daudzveidības veicināšanas papildu pasākumus. Tika nolemts, ka katrā darbības jomā sievietēm jāieņem vismaz viens augsta līmeņa vadītāja amats un jāveido vismaz trešdaļa plašākās vadības komandas. Turklāt personāla atlases procedūras pielāgotas tam, lai piesaistītu vairāk kandidāšu sieviešu. Tās ietver, piemēram, aktīvāku personāla atlases aģentūru iesaistīšanu, lai tās meklētu potenciālās kandidātes sievietes. Turklāt, ja kādas personāla atlases procedūras ietvaros neizdodas piesaistīt pietiekamu skaitu kandidāšu sieviešu, to var apturēt un sākt atkārtoti. Papildus vairāk ECB nodarbināto sieviešu piedalīsies personāla atlases paneļos, lai novērstu iespējamo neobjektivitāti un nodrošinātu uz lielāku dzimumu līdzsvaru orientētu lēmumu pieņemšanu.

12.2. Integritātes stiprināšana un pārvaldības standartu paaugstināšana

ECB ar [Ētikas komitejas](#) un [Audita komitejas](#) atbalstu cenšas nodrošināt augstākā līmeņa integritāti un pārvaldības standartus.

Vienotajā ētikas kodeksā noteikts visaptverošs mūsdienīgs ētikas regulējums

Balstoties uz Audita komitejas ieteikumiem, Padome aicināja Ētikas komiteju izstrādāt ECB augstākā līmeņa amatpersonu Vienoto ētikas kodeksu. Jaunajā kodeksā noteikts visaptverošs mūsdienīgs Padomes, Valdes un Uzraudzības valdes locekļu ētikas regulējums. Turklāt tajā skaidri izklāstīti [pamatprincipi](#) attiecībā ar ārējiem partneriem un Padomes un Uzraudzības valdes locekļiem. Padomes un citu augsta līmeņa ECB struktūru, piemēram, Audita komitejas, Ētikas komitejas un Administratīvās pārskatīšanas padomes, locekļi apņemas ievērot galvenos vispārējos principus. Vienotais kodekss atspoguļo ECB pamatprincipus un vērtības, attiecīgi ņemot vērā ECB kā centrālās bankas, banku uzraudzības iestādes un ES

iestādes specifiku. Turklāt tajā ņemti vērā ECB partneru ierosinājumi attiecībā uz integritātes standartiem, pārskatatbildību un caurredzamību.

Pamatojoties uz ECB ārējā revidenta ieteikumu attiecībā uz darbiniekiem, pēc nejaušības principa izvēlētu darbinieku grupas personīgo finanšu darījumu gada atbilstības pārbaudi papildināja *ad hoc* atbilstības pārbaude, kurā uzmanība pievērsta īpašai darbinieku grupai vai īpašiem darījumu veidiem.

ECB Audita komiteja 2018. gadā izvērtēja korporatīvās pārvaldības galvenos aspektus ECB centrālās bankas un uzraudzības funkciju jomā un Eurosistēmā. Audita komiteja īpaši pievērsa uzmanību Eurosistēmas finanšu risku pārvaldības sistēmas pienācīgai darbībai, progresam attiecībā uz saskaņotu rīcības plānu izstrādi kiberuzbrukumu risku novēršanai un organizatoriskajām iniciatīvām palielināt VUM darbības efektivitāti.

Savas apņemības nodrošināt atvērtību un caurredzamību ietvaros ECB nolēma izveidot [Dokumentu publisko reģistru](#). Šis reģistrs tiks pakāpeniski pilnveidots un papildināts, lai strukturētā un viegli pārskatāmā veidā nodrošinātu sabiedrībai un tirgiem lietotājiem draudzīgāku piekļuvi ECB politikas dokumentiem, aktivitātēm un lēmumiem.

12.3. Noturība pret kiberuzbrukumiem

Informācijas apmaiņa ir nepieciešama finanšu ekosistēmas, t.sk. centrālo banku un pašas ECB, pienācīgas darbības nodrošināšanai. Tāpēc ir ārkārtīgi svarīgi aizsargāt datu integritāti un konfidencialitāti un nodrošināt IT sistēmu pieejamību. Augošo IT vides savstarpējo sasaisti un sarežģītību un datu apjoma pieaugumu digitālajās platformās un tīklos papildina pastiprinājies kiberuzbrukumu un iespējamu kiberincidentu risks.¹²⁰ Kiberuzbrukumi finanšu iestādēm un to pakalpojumu sniedzējiem ir nopietna problēma, jo tie negatīvi ietekmē patērētājus un uzņēmumus un varētu radīt sistēmisko risku, ietekmēt finanšu stabilitāti un pat vājināt tautsaimniecības izaugsmi.

ECB ir uzlabojusi tās aizsardzības spējas, attīstot pārvaldības sistēmas un ar tehnoloģijas (t.sk. tās izstrādi, attīstību un darbību), procesu, apmācības un testēšanas palīdzību stiprinot drošības kontroli. Turklāt ECB sadarbībā ar finanšu ekosistēmas partneriem stiprina sistēmas mēroga noturību. Noturība pret kiberuzbrukumiem ir spēja paredzēt kiberdraudus un reaģēt uz tiem un citām būtiskām vides pārmaiņām, kā arī izturēt, ierobežot kiberincidentu un ātri no tā atgūties.

ECB aizsardzības
stiprināšana

ECB ir izstrādājusi digitālās drošības un noturības pret kiberuzbrukumiem pārvaldības sistēmu, kurā noteikti pārvaldības un organizatoriskie pasākumi ECB digitālās drošības un noturības pret kiberuzbrukumiem nodrošināšanai, t.sk. skaidrotas lomas un pienākumi. Kiberuzbrukumu riski ir darbības riski un tāpēc tiek aplūkoti vispārējās darbības risku pārvaldības sistēmas ietvaros. Digitālās drošības

¹²⁰ Sk. "kiberincidenta" definīciju un citus terminus Finanšu stabilitātes padomes [Cyber Lexicon](#).

un noturības pret kiberuzbrukumiem sistēma papildina regulējumu, kas nosaka ECB pieeju nefinanšu risku pārvaldībai un palielina izpratni un informētību par digitālo drošību, kiberuzbrukumu risku un noturību pret kiberuzbrukumiem. ECB reakcija un atjaunošanas spējas pret to vērsta kiberuzbrukuma gadījumā 2019. gadā tiks vēl vairāk nostiprinātas, veicinot darbības nepārtrauktības plānu izstrādi un pārbaudot pašreizējos incidentu un krīžu pārvarēšanas pasākumus.

Drošība ietver draudu izlūkošanas datu vākšanu un analīzi un aizsardzības pasākumu īstenošanu, kā arī izmeklēšanas un reaģēšanas spēju palielināšanu. Ziņošana par incidentiem, sadarbība un informācijas apmaiņa ir būtiski efektīvas aizsardzības priekšnoteikumi. Lai veicinātu ECB un Eiropas finanšu sektora noturību pret kiberuzbrukumiem, ECB ietvaros jaunā Kiberdrošības vadības komiteja (KDVK) sekmē informācijas apmaiņu, politikas saskaņošanu un operatīvo sadarbību. ECB sekmē informācijas apmaiņu ECBS un veicina Operatīvās drošības situācijas izpratnes (OSSA) informācijas apmaiņas tīkla darbību (tīklā iesaistījušās 33 institūcijas visā pasaulē).

Tā kā kiberuzbrukumi nepārtraukti attīstās, ir nepieciešams cilvēkus pastāvīgi informēt par jauniem drošības apdraudējumiem un iespējamiem pretpasākumiem. ECB ir svarīgi veicināt darbinieku izpratni par IT drošību, lai nodrošinātu lietotāju un informācijas aktīvu aizsardzību. Lai uzlabotu darbinieku IT drošības prasmes un kompetenci, viņiem tiek nodrošināta apmācība. 2019. gadā tiks uzsākta obligātā apmācība tiešsaistē. Regulāri tiek veiktas uzvedības pārbaudes un IT sistēmu un procesu pārbaudes.

Nemot vērā finanšu tirgus infrastruktūru (FTI) darbības risku apsvērumus, ECB raugās uz noturību pret kiberuzbrukumiem no regulējuma viedokļa, cenšoties nodrošināt attiecīgo standartu ieviešanu euro zonā un veicinot to saskaņošanu starptautiskā līmenī. Saskaņā ar šo pieeju Eurosistēma ir izstrādājusi FTI noturības pret kiberuzbrukumiem stratēģiju, īstenojot vairākus pasākumus, kas vērsti uz atsevišķu FTI noturību, sektoru noturību un stratēģisku regulatoru un nozaru iesaisti.

Lai nodrošinātu, ka CPMI-IOSCO "Norādījumi par finanšu tirgu infrastruktūru noturību pret kiberuzbrukumiem" ([Guidance on cyber resilience for financial market infrastructures](#)) tiek konsekventi ievēroti, Eurosistēma ir izstrādājusi "Gaidas attiecībā uz finanšu tirgu infrastruktūru noturības pret kiberuzbrukumiem pārraudzību" ([Cyber resilience oversight expectations for financial market infrastructures; CROE](#)). Tās paredzētas šādu triju galveno mērķu sasniegšanai:

- sīkākas informācijas sniegšana FTI par to, kā īstenot vadlīnijas, nodrošinot, ka tās spēj veicināt uzlabojumus un noturību pret kiberuzbrukumiem ilgākā laikposmā;
- skaidra priekšstata sniegšana pārraugiem par gaidām attiecībā uz to pārraudzībā esošo FTI izvērtēšanu;
- pamatu nodrošināšana jēgpilnai diskusijai starp FTI un to attiecīgajiem pārraugiem.

ECB 2018. gada maijā ieviesa "Eiropas sarkanās komandas apdraudējuma datu vākšanas nolūkos veiktu pārbaužu sistēmu" ([European framework for Threat Intelligence-based Ethical Red Teaming; TIBER-EU](#)), kuru Eurosistēma izstrādājusi kā instrumentu, kas dotu FTI operatoriem iespēju palielināt noturību pret kiberuzbrukumiem. TIBER-EU ir pirmā vienotā Eiropas sistēma, kas atvieglo sarkanās komandas kontrolētu, pielāgotu un izlūkošanas nolūkos veiktu kritisko ražošanas sistēmu pārbaužu veikšanu, izmantojot reālo uzbrucēju taktiku, tehniku un procedūras. Tās mērķis ir nodrošināt kiberdrošības pārbaužu standartizāciju un savstarpēju atzīšanu visā ES un novērst to, ka FTI būtu jāpakļauj atsevišķām pārbaudēm katrā ES dalībvalstī.

Eurosistēmas (atbilstoši tai piešķirtajām pārraudzības pilnvarām) tirgus mērogā īstenotais krīzes komunikācijas vingrinājums papildina centienus veicināt finanšu sektora darbības nepārtrauktību. Eurosistēma 2018. gadā organizēja teorētisku UNITAS krīzes komunikācijas pārbaudi. Dalībnieki, t.sk. galvenās euro zonas maksājumu sistēmas, centrālie vērtspapīru depozitāriji, centrālie darījuma partneri, pakalpojumu nodrošinātāji, tirgus infrastruktūras un centrālo banku pārraugi, tika iepazīstināti ar FTI datu integritāti apdraudoša kiberuzbrukuma scenāriju. Pasākums norisinājās kā moderatora vadīta tirgus dalībnieku diskusija, kurā viņi, balstoties uz scenāriju, izteica novērojumus un izdarīja secinājumus, kā arī noteica iespējamās kopīgā darba jomas, lai turpmāk veicinātu plašāka sektora noturību pret kiberuzbrukumiem.

Atzīstot nepieciešamību izveidot forumu, kurā Eiropas līmenī var apvienoties tirgus dalībnieki, kompetentās iestādes un kiberdrošības pakalpojumu sniedzēji, Eurosistēma izveidoja Eiropas finanšu tirgus infrastruktūru noturības pret kibernetiskiem padomi ([Euro Cyber Resilience Board for pan-European Financial Infrastructures; ECRB](#)). Tās mērķis ir stiprināt FTI un tām būtisku pakalpojumu sniedzēju, kā arī plašāka ES finanšu sektora noturību pret kiberuzbrukumiem saskaņā ar starptautiskajiem standartiem. Tas tiks īstenots, vairojot tirgus dalībnieku vai tirgus dalībnieku un iestāžu savstarpējo uzticību un sadarbību, kā arī veicinot kopīgas iniciatīvas.

Banku IT risku uzraudzība

ECB īstenotā banku IT risku uzraudzība ietver noturību pret kiberuzbrukumiem un darbības nepārtrauktību. Ņemot vērā banku pieaugošo savstarpējo sasaisti un lielāku atkarību no IT, kā arī ātrumu, ar kādu apņēmības pilni uzbrucēji var konstatēt un izmantot vājās vietas, kiberuzbrukumiem jāpievērš īpaša uzmanība.

ECB 2018. gadā īstenoja EBI Pamatnostādnes par IKT (informācijas un komunikācijas tehnoloģijas) risku novērtēšanu saskaņā ar SREP ([EBA/GL/2017/05](#)), nodrošinot visaptverošu un konsekventu visu uzraudzīto nozīmīgo kredītiestāžu IT risku situācijas novērtējumu euro zonā, tādējādi paredzot konkrētus turpmākos pasākumus atsevišķās bankās un tematisku problēmu risināšanu plašākā mērogā. Lūkojoties vispārīgāk, ECB uzsvēra, ka bankām jāturpina saglabāt modrību attiecībā uz visiem IT risku veidiem, nekoncentrējoties tikai uz konkrētām ar IT risku saistītām jomām.

ECB ir būtiski veicinājusi 2018. gada decembrī apspriešanai publicēto EBI Pamatnostādņu par IKT un drošības risku pārvaldību īstenošanu. Gaidāms, ka tās

saskaņos IT risku pārvaldības prasības bankām visā Eiropā un veicinās vienlīdzīgākus darbības nosacījumus. Turklāt IT risku uzraudzība ECB joprojām ietver apvienoto uzraudzības komandu īstenotu nepārtrauktu uzraudzību, visaptverošas un mērķtiecīgas klātienes pārbaudes, koncentrējoties uz konkrētiem IT risku mērķiem, un informācijas sniegšanu par kibernetiskajiem, izmantojot ECB informācijas par kibernetiskajiem sniegšanas sistēmu.

Lai stiprinātu finanšu ekosistēmas noturību pret kibernetiskajiem, turpinās aktīva sadarbība pasaules un īpaši Eiropas līmenī.

12.4. ECB ekoloģiskās pēdas nospieduma samazināšana

ECB tiecas pastāvīgi uzlabot savu sniegumu vides aizsardzības jomā

Būdam Eiropas Savienības iestāde, ECB apzinās savu pienākumu sniegt ieguldījumu vides aizsardzības jomā un risināt ar klimata pārmaiņām saistītos sarežģītos uzdevumus, rūpējoties par sabiedrības un nākamo paaudžu labklājību. Kopš pirmās vides aizsardzības politikas ieviešanas 2007. gadā ECB pastāvīgi strādājusi, lai uzlabotu sniegumu vides aizsardzības jomā un samazinātu ekoloģiskās pēdas nospiedumu. ECB kopš 2010. gada ir reģistrējusies Eiropas vides vadības un audita sistēmā (EMAS), un tās vides vadības sistēma aptver visas trīs ēkas Frankfurtē, kurās izvietoti ECB darbinieki, – galveno ēku, kas atrodas *Sonnemannstrasse*, Japānas torni (*Japan Tower*) un Eurotorni (*Eurotower*).

Vides aizsardzība ir neatņemama ECB darbības stratēģijas daļa, un tā ir ECB ikdienas darbību un procesu pamatā. Ar vairāk nekā 50 iekšējo vides aizsardzības pārstāvju un daudzu aktīvu organizācijas grupu un darbinieku atbalstu ECB tiecas pastāvīgi samazināt savu ekoloģiskās pēdas nospiedumu. Apliecinot savu apņemšanos, ECB paaugstina darbinieku informētību, īsteno efektivitātes pasākumus un sadarbojas ar dažādām ieinteresētajām personām, lai kopīgiem spēkiem sasniegtu ECB vides aizsardzības mērķus. Viens no šādiem pasākumiem bija daudzpusēja tiešsaistes sadarbības rīka izveide, nodrošinot ECB iespēju attālināti sadarboties ar saviem partneriem. Šis rīks ne vien nodrošina pilnvērtīgāku tiešsaistes sadarbību, bet arī ļauj izvairīties no ceļošanas, kad vien iespējams, tādējādi samazinot emisiju apjomu. Turklāt ECB tālāk optimizējusi galvenās ēkas apgaismojuma profilu, lai konkrētās zonās samazinātu apgaismojuma intensitāti, kā arī koriģējusi darbības grafiku, lai vēl vairāk palielinātu enerģijas ietaupījumus. Tāpat vienreizējās lietošanas krūzītes koplietošanas telpās aizstātas ar atkārtoti lietojamām, tādējādi būtiski samazinot atkritumu daudzumu.

2018. gadā īstenots daudz izpratnes vairošanas pasākumu vides aizsardzības jomā

2018. gadā ECB aktīvi piedalījās izpratnes vairošanas pasākumos vides aizsardzības jomā, iesaistoties vairākās starptautiskās kampaņās. Pasaules Dabas fonda 2018. gadā rīkotās Zemes stundas laikā ECB pievienojās Frankfurtes kopienas aicinājumam pievērst sabiedrības uzmanību klimata pārmaiņām. ECB kopā ar 183 citiem Frankfurtes uzņēmumiem un iestādēm izslēdza visas nebūtiskās gaismas. ECB aicināja savus darbiniekus pievienoties šai kampaņai, kā arī ierosināt citas videi draudzīgākas resursu izmantošanas iespējas. Vēl viena iniciatīva bija ECB dalība Eiropas Mobilitātes nedēļā (ECB tajā piedalījās sesto reizi). Lai rosinātu ECB darbiniekus izvēlēties videi draudzīgākus veidus, kā ikdienā doties uz darbu un

mājās, tika organizēti dažādi pasākumi, piemēram, velosipēdu drošības pārbaudes, grupu sacensības, kā arī viktorīnas par mobilitātes un klimata jautājumiem. Turklāt darbiniekiem tika sniegta informācija par videi draudzīgu mobilitāti ECB.

Lai samazinātu ECB ietekmi uz vidi, izšķiroša nozīme ir arī ārējo pakalpojumu sniedzēju atbalstam. Ilgtspējības kritēriji tika ņemti vērā, piemēram, izvēloties ECB uzkopšanas pakalpojumu darbuzņēmēju. Tādējādi ikdienas darbībā tika ieviesti daudzi videi draudzīgi materiāli, piemēram, otrreizējas pārstrādes papīrs tualetēs. Uzņēmums, kas ECB sniedz uzkopšanas pakalpojumus, izmanto inovatīvus, drošus, pilnībā bioloģiski noārdāmus tīrīšanas līdzekļus un tikai mehāniskas dziļās tīrīšanas procedūras. Optimizēts arī dozēšanas process, lai samazinātu ūdens patēriņu un uzlabotu ūdens atkārtotu izmantošanu, uzkopjot grīdas.

Sadarbība labākai vides
aizsardzībai

Lai panāktu lielāku ietekmi un turpinātu savstarpēji mācīties, ECB cieši sadarbojas ar NCB un citām Eiropas iestādēm un pārvaldes struktūrām, daloties labākajā praksē, apspriežot un apzinot jaunus risinājumus kopīgām problēmām un sagatavojot kopīgus paziņojumus par sniegumu vides aizsardzības jomā. Kopējā interneta vietnē [EMAS Eiropas iestādēs](#) Eiropas iestādes un pārvaldes struktūras apzina praktiskās priekšrocības, ko sniedz reģistrēšanās EMAS, kā arī iepazīstina ar labāko praksi un resursu taupīšanas iespējām. Tādējādi starpiestāžu sadarbība veido vēl vienu nozīmīgu pīlāru, īstenojot ECB apņemšanos vides aizsardzības jomā.

ECB arī publicē informāciju par tās sniegumu vides aizsardzības jomā un īstenotajiem pasākumiem interneta vietnē [Vides aizsardzība ECB](#).

Finanšu pārskati

<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ecb.annualaccounts2018~cd3eabaa40.lv.pdf>

Eurosistēmas konsolidētā bilance 2018. gada 31. decembrī

<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecb.eurosystembalancesheet2018~5b51d1aefe.lv.pdf>

Statistikas sadaļa (pieejama tikai angļu valodā)

https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ecb.ar_annex2018_statistical_section~7ddac28291.en.pdf

© Eiropas Centrālā banka, 2019

Pasta adrese: 60640 Frankfurt am Main, Germany
Tālrunis: +49 69 1344 0
Interneta vietne: www.ecb.europa.eu

Visas tiesības rezervētas. Atļauta pārpublicēšana izglītības un nekomerciālos nolūkos, norādot avotu.

Šajā pārskatā iekļautie dati atbilst stāvoklim 2019. gada 8. februārī (izņemot bezdarba līmeņa datus, kuri atbilst stāvoklim 2018. gada decembrī). Šajā statistikas sadaļā ietverti statistisko datu iesniegšanas beigu termiņš bija 2019. gada 14. marts.

Terminus un saīsinājumus sk. [ECB glossary](#) (pieejams tikai angļu valodā).

HTML ISBN 978-92-899-3441-1, ISSN 1830-298X, doi:10.2866/81597, QB-AA-19-001-LV-Q